Radu Mareş
Când ne vom întoarce

roman

Editura LIMES
Cluj-Napoca, 2010

RADU MAREŞ (n. 1941) a făcut studii de filologie la Universitatea din Cluj, oraş unde s-a şi stabilit după 1971. A fost electrician, profesor, ziarist, redactor la revista „Tribuna" (197l-l997), director al Editurii „Dacia" (1997-2001).

A publicat:
Anna sau pasărea paradisului, roman, 1972;
Cel iubit, proze, 1975;
Caii sălbatici, roman, 1981;
Pe cont propriu, 1985;
Anul trecut în Calabria, 2002;
Manual de sinucidere, eseu, 2003;
Ecluza, roman, 2006.

A fost distins cu: Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor (1972), Premiul pentru roman al Filialei Cluj a U.S.R. (1981), Premiul pentru proză al Filialei Cluj a U.S.R. (2002), Premiul cartea anului al Filialei Cluj a U.S.R. (2006) etc.

Colecţia ROMANUL ROMÂNESC AL SECOLULUI XXI
Coordonator MIHAIDRAGOLEA
Editor MIRCEA PETEAN Coperta CRISTIAN CHEŞUŢ
Această lucrare a apărut cu sprijinul ADMINISTRAŢIEI FONDULUI CULTURAL NAŢIONAL
© Editura LIMES, 2010 Str. Snagov, 3/9 400420 Cluj-Napoca
Tel./fax: 0264/544109; 0723/194022 Email:
edituralimes@yahoo.com http://www.edituralimes.ro

ISBN: 978-973-726-533-3

„Ei l-au zărit de departe şi până să se apropie de ei s-au sfătuit să-l omoare. Au zis unul către altul: - Iată că vine făuritorul de visuri! Veniţi acum să-l omoram şi să-l aruncăm într-una din aceste gropi. Vom spune că l-a mâncat o fiară sălbatică şi vom vedea ce se va alege de visurile lui."
Genesa, 18-20

I. DOMNIŞORUL

1.

Cu câteva zile înainte de a împlini 25 de ani, în primăvara lui 1935 (sau 1936), Gavril M. primi numirea la fermă, ca administrator, cu notificarea că trebuie să se prezinte de îndată la post. Apucase să studieze harta la Camera Agricolă din Cernăuţi: era cel mai nordic teren cultivat de pe teritoriul Regatului României, câteva sute - aproape o mie - de hectare în lunca de pe malul drept al Nistrului care desena acolo un cot brusc, aproape în unghi drept. Pe celălalt mal era Polonia, adică un orăşel şi câteva sate care, pentru el, în acel moment, nu prezentau nici un interes. Se mai vedeau pe hartă linia albastră a fluviului, gara şi satul, o şosea, liniile subţiri ale drumurüor vicinale, calea ferată. Ferma nu era marcată, dar trebuia să fie xmdeva spre est, la circa 10 kilometri de sat. Fără să-şi facă prea mari iluzü, Gavril telegrafiase ca să-şi anunţe sosirea.

Nu ştia nimic în plus, nimic important, în tot cazul, nici în ziua când coborî din tren în mica gară de frontieră. Astfel de gări, cu aerul lor strict şi impersonal, cenuşiu, fuseseră construite înainte de război în tot fostul Imperiu, aproape identice din Iţcani, unde începea Bucovina, şi până în Carinthia şi Tyrol. în amiaza însorită de primăvară, cu un cer senin şi sticlos, de un albastru decolorat după seceta prelungită, cei care mergeau mai departe coborâseră geamurile, avizi de aerul cu miros fraged de iarbă, cercetând fără prea mare

interes împrejurimile. Erau, vizibil, străini, orăşeni, între care şi nişte femei elegante, câţiva însoţitori în uniformă, dar şi clienţii nepăsători ai vagonului-restaurant, expuşi din profil în dosul geamurilor rămase închise şi în care se reflecta lumina... Oprirea trenului, cu vuietul asurzitor de fierărie al sosirii, adâncise liniştea uriaşă a stepei, cine ciulea urechea putea auzi ciocârlia undeva, foarte sus. Prin faţa clădirii scunde, de piatră sură, a gării, se îndepărtau cu paşii lor ritmici, foarte sonori, pe pavajul din aceeaşi piatră, cei trei ofiţeri de grăniceri, sosiţi şi ei tot atunci, şi însoţitorii lor care-i întâmpinaseră Ia scara vagonului. Mai era, undeva în faţă, şi locomotiva neagră, cu piesele alămite strălucitoare, desprinsă de garnitură ca să-şi refacă provizia de apă la pompă. în acel foarte scurt interval, de câteva minute, Gavril simţi vag muşcătura nesiguranţei pe care ţi-o induce descinderea într-un loc totalmente necunoscut. Sentimentul la care va reflecta adesea, ulterior, era însă mai complicat decât spxme cuvântul „nesiguranţă".

Pe necunoscutul stingher abia coborât din accelerat şeful de gară îl studiase din biroul de la mişcare. El se numea Octavian Vorobchievici - partenerii de tarok îi spuneau Tavi - şi ştia multe, cu care se şi lăuda într-tm fel nervos şi arogant, punându-i în mare dificultate şi pe amici, şi pe inamici. Prin gara lui (era un fel de a zice) treceau continuu într-o direcţie sau alta valori de milioane de lei. Aşa izolată, aşa neimportantă şi pierdută în acest fund de ţară, la marginea lumii, prin această gară trecuse însuşi Regele, o dată sau de două ori, trecuseră rruniştri, generali, dar şi tot felul de inşi care par anonimi şi banali, figuri înşelător şterse şi care reuşesc să păcălească pe toată Iumea. Şi de data asta ştia tot: citise telegrama la primărie, în sat, reţinuse şi numele viitorului administrator al fermei, îl rectmoscuse imediat. Nu era mare lucru! Dar ce e cu adevărat mare şi important, zicea el imeori, ceva cu care să te poţi lăuda? îşi repetase asta, dar şi alte câteva cugetări negre şi câteva înjurături, contemplând prin geam garnitura sclipitoare amorţită, parcă încleiată în aerul pur al amiezii de vară. Despre toate astea va povesti el însuşi, cu nenumărate înfloriturі, nu peste mult, partenerilor de tarok cu care se aşeza la masă în fiecare duminică seara, deocamdată fără să-i treacă prin cap ce va fi mai departe.

Câteva clipe, pe peronul rămas pustiu, Gavril M. aşteptase indecis, neştiind încotro s-o apuce. Tocmai se gândea că va trebui să meargă la biroul de mişcare pentru a cere o mână de ajutor când, pe neaşteptate, apăru femeia. Avu impresia, cu toate astea, atunci când se întoarse şi o descoperi lângă el, că ea se aflase tot timpul acolo. Fusta galbenă, lungă până-n pământ şi nu prea curată şi baticul roşu, înnodat cu o vagă cochetărie la ceafă, dar mai ales privirea întunecată, fixă, îl făcură să se retragă cu jumătate de pas. (Doar când ea se întoarse, ceva mai târziu, îi văzu cicatricea de pe obrazul stâng: linia subţire a tăieturii brăzda pielea de lângă lobul urechii până pe bărbie, sub buză.) Pe moment, fâstâcit, n-ar fi putut spime dacă e desculţă sau dacă nu cumva încălţările îi sunt mascate de poalele limgi ale fustei, atât de lungi că mătura cu ele peronul. Şi, mai ales, nu era deloc sigur că prezenţa ei acolo are vreo legătură cu el.

- Bine ai venit, domnişorule, i se adresă ea cu o familiaritate şi o siguranţă surprinzătoare, dezvelindu-şi şi dinţii slrâliii'ilori.

Abordat alai ilc iliivi l, (¡iivril roşi fâstâcit. în aceeaşi clipă, privi in jur l u iin mir început de panică. Arăta mult mai tânăr (.ici-rn crii in aclt', prea tânăr, cum îi spuneau, făcându-l să roşeasc ă lie enervare, aproape toţi cei cu care avea de a face, şi în zAnilxHul femeii citi cam acelaşi verdict. Şi pentru ea era un „băiat", un adolescent sau unul abia ieşit din adolescenţă, care are încă pielea umedă, alunecoasă, cleioasă, a ado-lescenţei, e cu caş la gură... Oricum, el şi femeia care venise de la fermă formau tm cuplu ciudat şi Gavril mai observă că, fiind doar ei doi pe tot peronul, cei de la ferestrele trenului nu-i scăpaseră o secundă din ochi. Cu fustele ei ample, târâte pe jos ca o trenă, ea n-avea cum să nu atragă atenţia. Avea pe deasupra şi biciuşcă şi în cele din urmă se văzu că e şi desculţă. Alături de ea, el făcea o figură mai ştearsă de fimcţionar, cu vestonul lui tocit la guler şi manşete, cu o pălărie care nu mai e nouă de mult şi o valiză de carton cu încuietorUe stricate, legată peste rtujloc cu o curea. Şi totuşi, distanţa până la vagoane era prea mare, iar curiozitatea privitorilor putea fi şi ea doar în închipuirea lui. Uşa biroului de mişcare era larg deschisă şi de acolo se auzeau voci şi răpăitul sec al telegrafului, dar nu era nimeni care să ia în seamă

prezenţa lui şi a femeii. Supus, îi cedă valiza, care nici măcar nu era grea, şi porni înainte cu paşi mari spre ieşirea din gară.

O emoţie apărută încă din tren, când ştia că se apropie locul unde va coborî, îl năpădi iarăşi după primii paşi. Contemplase şi înainte, de la fereastră, câmpia semănând tot mai mult cu o apă verzuie şi care se topeşte în depărtări. Era tot Bucovina, bineînţeles! Obişnuit însă cu Bucovina sa „de sub munte", de acasă, ştiută bine şi străbătută cu pasul în toate direcţiile, nu regăsea dincoace nimic din reperele familiare. Hotărârea o luase mai demult şi şi-o repetase în timpul călătoriei: va ajimge într-un loc străin, printre oameni necunoscuţi şi nu trebuia, cu ruci xm chip, să pară fâstâcit, speriat sau stângaci. Nimic nu era mai important (pentru sine însuşi) decât aceste prime impresii pe care le va face. Ştia asta bine. Păşi de aceea ţeapăn, poate prea ţeapăn şi prea crispat, cu dinţii strânşi.

Trăsura venită după el de la fermă aştepta la umbră, sub im pâlc de oţetari, pe tăpşanul pustiu din spatele gării imde, în aerul încins ale acestei zile prea senine de primăvară, caii nedeshămaţi se apărau de roiurile sâcâitoare de muşte. N-ar fi putut spime că se pregătise pentru altceva, deşi, cu coşul ei elansat şi jos, cu roţile subţiri, trăsura nu părea deloc făcută pentru şleaurile desfundate din câmpie. La fel era însă şi cu caii: roibi ambii, periaţi proaspăt, ca să strălucească, cu coamele împletite, ca la nuntă, şi cu canafi roşii de strămătură la urechi. Rămas în urmă, pentru că femeia o luase grăbită înainte, Gavril îi studie cu îndoială. Avea ferma într-adevăr asemenea cai, din care fiecare costa o avere? în scriptele studiate cu de-amănuntul câteva zile la rând nu figurau cai de rasă, ba, mai mult, gândindu-se acum, îşi aminti că nu întâlnise nici urmă de cai...

Cu valijoara lui luată în primire, femeia îşi făcuse între timp o parte de treabă. O depusese în spatele jilţului, mai întâi. Controlă apoi zăbalele cailor care aveau ochelari şi se vedea că sunt nervoşi, gata să muşte. Ea însă îi bătu uşor pe gât, într-un fel de semn de recunoaştere şi-i trase de urechi şi asta, curios, îi potoli imediat. Nu scosese o vorbă, simţind probabil starea lui specială de nervozitate ca şi a cailor. Făcea toate astea mişcându-se iute, cu gesturi în care era energie, dar şi siguranţă de sine. După care, lăsându-l pe el să urce primul, în dreapta, strângându-şi poalele fustei, ca nişte şalvari, în

jurul coapselor, sări suplu pe locul ei şi desfăcu hăţurile. Simţind mişcarea, dar mai ales hăţurile slăbite, caii se încordară. Ea se mulţumi însă doar să şuiere scurt. Apoi, flutură biciuşca în aer, fără să-i atingă cu pleasna, iar trăsura se urni lin din loc, cu roţile înfundându-se în praful gros de două palme al uliţei.

Această şosea, ştiută tot de pe hartă, lega gara de satul aflat puţin mai încolo. în unghi drept, calea ferată ducea din gară spre podul de fier, construit şi el pe vremea Austriei, peste Nistru. Toate se aflau în câmpia plată ca o tipsie, tăiată în stânga - încercă el să se orienteze -, adică spre nord, nu prea departe de linia de un verde mai întunecat, ca vm tiv în relief, a fâşiei împădurite de pe malul fluviului. Femeia nu se grăbea, aşteptând probabil îndemnul lui, şi caii mergeau la pas.

Imediat după gară, la câţiva paşi, începeau casele albe ale satului, risipite printre copacii Hvezîlor. Trecură agale, ca la promenadă, pe lângă un gater, chiar lângă şosea, cu tm şopron de unde se auzea vaietul fierăstrăului circular când îşi înfige colţii în lemn. La vederea trăsurii, doi bărbaţi care împingeau cu ţapinele buştenii pe rampă se descoperiră respectuoşi. îl salutau pe el; le răspunse la fel. După asta, venea centrul.

Bănuia că nu-l aşteaptă aici cine ştie ce mari surprize. Ca în aproape toate satele din Bucovina, chiar şi în cele mai retrase, dintre munţi, administraţia românească pusese să se ridice, imediat după război.

câte un mic monument de pomenire a celor morţi pe front (nu exista loc unde să nu fie câţiva). Aceste monumente modeste, care în imele locuri erau o cruce simplă cioplită din granit cenuşiu, marcau peste tot centrul comimei. Aici, crucea era ridicată pe rm soclu de piatră şi avea de o parte şi de alta două tunuri de la reformă, de asemenea pe platformă de piatră. Oficiul poştal se afla şi el într-o căsuţă retrasă de la drum, cu firma deasupra uşii, la vedere, iar alături era şcoala, clădire cu etaj, impunătoare, şi nu departe, pe aceeaşi uliţă interminabilă, care tăia satul în două, venea primăria. Apăru în cele din urmă, undeva în faţă, şi biserica: deasupra copacilor, cu turnul geamăn, dar mai zvelt, al clopotniţei alături.

Era zăpuşeală, sfârşitul lui mai şi, după mai mult de trei luni fără ploaie, strălucirea culorilor obosise un pic: case spoite pe dinafară cu

var, alb curat şi cu cercevelele date cu albastru, şuri cu acoperişuri ţuguiate, câte o fântână cu cumpănă, curţi îngrădite. Profitând de vremea frumoasă, lumea ieşise pesemne la mimcă, în câmp, curţile - atât cât se putea vedea din mers - erau pustii, iar drumul, la fel. Le tăie calea la un moment dat doar un cârd leneş de gâşte, legănându-se ameţite de căldura dulce a miezului de zi...

Trecuse, socoti el, legănat de mersul leneş al trăsurii, mai bine de o Ixmă de când, după calendar, înfloreau Liliacul şi merii - asta aici, imde cUma era cu un grad sau două mai rece decât în sud, la Cahul, lângă mare. Semnele secetei, despre care vorbea toată lumea, trebuie să fi fost vizibile mai ales pe arăturile proaspete. De altfel, seceta rămânea deocamdată xmica mare ameninţare. în aer însă se simţea, vag, parfumul dulceag de flori de salcâm, salcâmi pe care însă, răsucindu-se.
nu-i văzu nicăieri. Nu mai era mult şi îi venea rândul trifoiului din fâneţe, îşi mai spuse... Se gândi şi visă zâmbind în sine la toate astea, şi încă la altele, în timp ce simţea cum resturile neliniştii dinainte se diluează tot mai tare, până la dispariţie. In locul lor, şi în acelaşi ritm al mersului agale, se instală mica ameţeală a stării de bine, de nepăsare, de pace, o falsă somnolenţă voluptoasă, de fapt, după care jinduia de atâta vreme. Ca şi după siguranţa de sine, de care avea nevoie ca de aer.

Străbătuseră, cu aceeaşi negrabă şi aproape fără să-şi dea seama, tot satul şi dintr-odată, după ultima casă, se deschise în faţă câmpia, cu linia mai întunecată, la orizont, a limcü. Tot atunci se auzi din urmă şuieratul răguşit, repetat de câteva ori, al locomotivei care pleca în fine din gară spre graniţă. Ca la un serrmal, slobozind hăţurile, femeia pocni şi ea scurt din bici, făcându-l să
tresară. Eliberaţi, caii o luară la goană.

*

în ultima vreme, în ultimele zile, mai ales, Gavril M. se gândise adesea la bătrânul profesor Volcinschi, cu sprijinul căruia obţinuse numirea la fermă. în afară de protecţie, acesta îl şi încurajase, simţindu-l îngrijorat de marea răspundere pe care şi-o asuma acceptând să plece singur, fără a mai cimoaşte pe nimeni, departe, la mama dracului... Dintr-un calcul obscur, pe care fostul elev şi

protejatul său nu reuşise să-l descifreze, în aceste ultime zile profesorul vorbise insistent, aproape tot timpul, despre seceta ale cărei efecte începeau să se vadă în toată câmpia de până la Prut - şi probabil nici în Vechiul Regat nu era altfel... Pe Gavril nu-l interesa deocamdată seceta şi îi era ruşine s-o mărturisească, însă din respect nu l-ar fi contrazis pentru nimic în lume pe profesor. Se mulţumea de aceea să-l asculte disimulându-şi cu greu febrilitatea interioară şi nerăbdarea. Abia acum, ajims la destinaţie (aproape ajuns, de fapt, pentru că mai era până la fermă) îşi dădu seama cât de importantă era aici vecinătatea fluviului, rămas invizibil deocamdată, dar simţit ca un parfum sălbatic în care se îmbăiază fiece firişor de iarbă. Intenţionase profesorul Volcinschi să-l pună cu asta la încercare? îi oferise o ultimă lecţie la înţelesul căreia n-avea încă acces? Pentru că - şi asta apărea acum cu o limpezime absolută - pe seama lui puteai pune orice, dar în nici un caz că ar fi ignorat calităţile speciale ale terenurilor din limcă. Ca şi în alte ocazii, profesorul lăsa să i se vadă o faţă enigmatică, părăsindu-l brusc fără expUcaţii şi fără ajutor.

Aşa cum se întâmplă cu tinerii, în şcoală, îl admirase pe bătrânul său profesor ghidat doar de instinct, fără a inventa pentru asta motive, cărora nu le simţise niciodată rostul. Celebru, ima dintre cele mai importante figuri ale fostei provincii austriece, înainte de Unire, profesorul Volcinschi intrase după război, imediat, în politică, pentru a susţine cauza românilor, la un moment dat vorbindu-se că va fi dus la Bucureşti, într-un post foarte important. însă după doar trei ani sau mai puţin, părăsise politica definitiv, dezgustat şi se autoexUase la şcoala superioară agricolă şi la grădina botanică, luate ambele sub aripa sa ocrotitoare. Băiatul venit de la ţară care era Gavril M. nu înţelesese nimic din toate astea la început. Bătrânul profesor, ca toţi vârstnicii uzaţi de viaţă, avea şi cUpele lui de mizantropie, când devenea aspru, o asprime celebră în tot Cernăuţiul, sau, dimpotrivă, nepăsător, şi de aceea
foarte dificil în relaţiile cu toată lumea, câteodată nedrept, şi erau destui care-i purtau sâmbetele. Cei din preajma sa şopteau că profesorul Volcinschi, ca şi alţi veterani de la 1918, fusese împotriva întoarcerii pe tron a lui Carol al Il-lea şi că de aici i se trăgeau supărările şi dizgraţia. Gavril pricepuse, în cele din urmă, că aceste

lucruri nu stmt lipsite de importanţă. Niciunul din ele nu-l atingea însă personal, în tot cazul nu în aceeaşi măsură ca râvna la carte. Deveruse astfel elevul favorit al bătrânului şi ciudatului profesor, care-l şi ţinuse mereu sub ochi cu asprime. Volcinschi, care n-avea copii, îi sprijinea pe fiii de ţărani săraci să-şi facă studiile. Asta se ştia. Şi se mai ştia că avea o convingere, din care nici nu făcea un secret, anume că în toate locurile din ţară e nevoie azi de tineri, o nevoie urgentă, ca de aer, şi că el nu pregetă să-i descopere şi să-i împingă cât mai sus şi cât mai în faţă.

Se apropiase însă momentul plecării la fermă şi într-ima din ultimele zile petrecute în Cernăuţi, venind să-l vadă, găsise în cabinetul profesorului musafiri. Auzindu-i vocea de departe şi ştiind că nu-i place să fie întrerupt - el însuşi asculta răbdător şi politicos pe cine avea de expus o „problemă" -, Gavril ezitase dacă să intre sau nu. Venise acolo şi el cu un gând măcinat toată ziua. (între timp uitase despre ce era vorba.) Nu ignora totuşi că profesorului i-ar fi displăcut să-l vadă neajutorat şi că, în general, îşi ieşea din fire la văicăreala cuiva. Pe de altă parte, la asemenea întâlniri cu mai multe persoane nu cultiva secretul şi nu se ferea de nimeni. Bătuse, aşadar, în uşă; nu-l auzise dinăuntru şi nu-i răspunse nimeni; intrase.

Musafirii erau patru tineri necunoscuţi, toţi în costum naţional, cum începuse să fie iarăşi la modă nu
numai printre studenţii la teologie. Profesorul le vorbea stând în picioare lângă fereastra deschisă larg spre pajiştile tunse şi proaspăt stropite cu furtunvil ale grădinii botanice şi nici ei nu erau aşezaţi, deşi părea să fie o întâlnire care se prelimgeşte. Costumaţia identică a celor patru, albul cămăşilor, bondiţele şi iţarii, dar şi poziţia aproximativă de drepţi pe care o adoptaseră, ascultându-l fără să clipească pe vorbitor, aveau ceva marţial, solemn, mai puţin obişnuit în cabinetul cu dulapurile până-n tavan pline cu cărţi, cu biroul şi duşumeaua din jurul lui, de asemenea, pline de teancuri de cărţi.

- Noi nu simtem ca olandejii, spunea profesorul, observându-l că vrea să se retragă şi-i făcu semn să stea, care au scos la iveală pentru agricultură şi pământurile de pe fundul mării. Ca să sapi şi să sameni fiece palmă de loc şi din ce vei cultiva acolo să şi scoţi im profit, trebuie ceva ce nouă ne-a lipsit totdeaima.

Era limpede că discursul începuse de mult. Gavril recunoscu însă în acest entmţ una din tezele favorite ale profesorului, pe care nu obosea să le repete, observând caustic că doar astfel va reuşi să le bage în capetele tuturor.

- Nu simtem nici nemţi, continuase profesorul, ca să avem câte o maşină pentru orice. Nu ştim nici să facem capitaluri, să le adunăm şi să le înmulţim din camătă, cum se pricep doar jidanii, ca nimeni altcineva. N-avem vocaţia cămătăriei, cu alte cuvinte. Pentru că, nu uitaţi, cu mai mulţi bani, agricultura noastră s-ar face cu siguranţă altfel. Unii spun că şi cu oleacă de ştiinţă însuşită temeinic se pot face destule lucruri frumoase. Numai că şcoala noastră agricolă e şi ea, ca şi multe altele, la început.

Cei patru ascultau ater\ţi, dar Gavril - care nu-i scăpase din ochi - se îndoi că ar fi fost îmboldiţi să-i şi răsptmdă profesorului sau să-i adreseze o întrebare.

- Ce avem? reluase acesta. Pământ btm, cum nu e nicăieri. Atât! Aer şi apă. Pentru că pe ţăran l-au stricat până-n măduva oaselor arendaşii şi crâşmarii, şi el va rămâne o povară pentru toate cârmuirile viitoare. Sărăcia n-ar fi până la urmă ceva de ruşine, din punctul meu de vedere. Aproape toţi sfinţii creştini au fost săraci lipiţi. Numai că ţăranul nostru e rob şi analfabet, îl mănâncă de viu pelagra şi alcoolismul, sifilisul şi sărăcia îl distrug... Asta e problema cea mare...!

Dintre musafiri niciunul nu apucase să scoată o vorbă.

- M-aţi întrebat dacă pot să vă dau un sfat, spuse, cu vocea lui uscată, aspră ca şmirghelul, după o mică pauză, profesorul Volcinschi. Cine va vrea să schimbe ceva în ţara asta de la ţăran trebuie să înceapă. Şi să ptmă oameni noi, tineri, peste tot acolo unde trebuie luate hotărârile mari. Cu toate că, pentru a fi cinstit până la capăt, nu-mi fac speranţe. Ca foşti supuşi austrieci, noi, cei din generaţia veche, am fost loiali coroanei imperiale până în clipa în care ne-am dedicat în totalitate cauzei naţionale. Par vorbe mari, dar a fost exact aşa cum vă spxm. Acuma vin eu şi vă-ntreb: voi pe cine slujiţi? Cui îi stmteţi credincioşi şi pentru cine v-aţi da viaţa? Pentru un rege neamţ care şi-a luat ţiitoare o israeUtă şi a burduşit

închisorile cu patrioţi români...? în afară de Dumnezeu, voi în ce mai credeţi?

Gavril remarcase, imediat după ce vasta încăpere se golise şi rămăseseră doar ei doi, că vizita necunoscuţilor îl tulburase pe profesor. în asemenea împrejurări, era de preferat să fie lăsat singur, lucru pe care îl ştia şi de aceea se grăbi să se retragă. Venise totuşi cu o sumedenie de întrebări pregătite în minte. îl întâmpina însă, încă înainte de a deschide gura, o grimasă de plictiseală amară, care-i retezase toate elanurile. Şi totuşi bătrânul îl conduse până la uşă ţinându-l pe după umeri.

- Cu tot ce ai învăţat şi ce ştii, sunt sigur că te vei descurca bine, îi repetase el încurajarea mai veche. Vei conduce însă oameni. Şi ştii cum e? Sunt unii făcuţi să fie conduşi şi să li se ordone, după cum sunt alţii făcuţi să conducă. Vreau să spim că tu singur vei decide, pentru tine însuţi, ce poţi. Bine. Du-te cu Dumnezeu...!

Se numea Tina, u comimică, laconic, femeia care probabil nu ştia ce să înţeleagă din tăcerea lui preltmgită. între timp, goana care se vedea că place grozav cailor, începetinise. Era bucătăreasa de la fermă.

Ca şi picioarele ei desculţe, într-o tiăsură cu doi cai de rasă, foarte frumoşi, foarte scumpi, după câte îşi dăduse seama din capul locului, cu care poţi străbate uşor, rnti-o fugă, şi drumul până la Suceava, modalitatea la care apelase ca să se prezinte l-ar fi nedumerit cu o oră în urmă. Gavril o privi cu coada ochiului, să vadă dacă nu-şi arată iarăşi dinţii în râsul ei strălucitor şi care-l intimida. însă de data asta ea nu găsise că e ceva de râs. Dimpotiivă, privea drept înainte, încruntată şi cu buzele stiânse.

După fustă şi ochi, îşi dăduse seama din prima clipă că e ţigancă. Nu era deloc im motiv care să-l încânte: evitase totdeaima, din instinct (instinctul ţăranului), să aibă de a face cu ţiganii, ocolindu-i când se ivea ocazia pe la mare distanţă. Mai era şi cicatricea. Dar şi mirosul. Acest miros bizar şi străin nu emana din haine şi nu era nici de la transpiraţie: pielea, oricât de bine spălată cu apă caldă şi săpunuri, pielea ţigăncilor - a celor tinere, naai ales - avea această aromă dulceagă, învăţase asta de mult. Reflectă însă şi la trecerea ei de la plite şi cratiţe la grajduri şi cai, pe care nu reuşea să înţeleagă de cine fusese decisă. Vru s-o şi întrebe direct, dar ceva îl opri: poate

energia misterioasă, fluidul care emana din corpul legănat de hârtoapele unde intrau roţile trăsurii şi atingându-l astfel din când în când pentru câte o fracţiime de seomdă. Sau poate vârsta, căci era o femeie coaptă, de peste 30 de ani, pieptoasă, cu încheieturi puternice, dar şi cu cicatricea cât firul de păr pe care el nu îndrăznea s-o privească.

Străbătuseră încă o bună bucată de drum când Gavril se interesă, în fine, despre starea lucrurilor de la fermă. Era prima lui întrebare, fals banală sau care simă fals. (Ca şi cum i-ar fi cerut socoteală.) Tina îi aruncă o privire neagră peste umăr, deloc surprinsă.

- Ce să-ţi spvm? începu ea, după câteva clipe de ezitare, şi trase de hăţuri, iar caii începură să meargă iarăşi la pas. Să-ţi spun că au plecat oamenii? Au plecat, au plecat...

La Cernăuţi, Gavril fusese prevenit cu multe detalii asupra dificultăţilor la care urma să se înhame şi mai aflase că în afară de el nu existau prea mulţi amatori pentru postul vacant de administrator. Ştia şi că nu trebuie să se aştepte că se vor putea face minuni. Plecarea lucrătorilor cu puţin înainte de a începe prăşitul era totuşi im lucru mai grav decât îşi închipuise.

- Toţi? se interesă el.

Tina izbucni în râs abia de data asta:

- Chiar toţi nu se poate, domnişorule! Stai să vezi...

La grajd, simt, slavă Domnului, doi moldoveni, începu ea. Această situaţie nu-i era necunoscută lui Gavril: alungaţi de sărăcie, mulţi oameni de pe Valea Şiretului treceau din Vechiul Regat în Bucovina, în căutare de lucru. Numai doi însă?

în acest punct, relatarea Tinei se complică. Pricepea, în felul ei, dorinţa tânărului domnişor venit de la oraş de a afla cât mai multe despre locul unde îl ducea ea cu trăsura. Era de altfel curiozitatea stăpânului, şi nu i-ar fi trecut prin cap că e cu putinţă să n-o satisfacă. N-o înşelaseră nici vârsta lui şi nici veşmintele sărăcăcioase, care nu aveau nimic de a face cu atributele de stăpân. Nu se pricepea însă să prezinte situaţia fermei în aşa fel, încât să-i fie de folos unui agronom.

Cea mai importantă persoană de la fermă era „bădica Onofrei", care însă e un moşneag şi zăcea în pat, bolnav de gâlci. Gavril insistă

cu mai multe întrebări pentru a stabili, în fine, că acest „bădica Onofrei" era contabilul. Odată cu boala lui, toate intraseră în amorţire: fie boala lui se comunicase, datorită unor farmece, fermei, fie ferma însăşi îi transmisese contabilului boala proprie, despre care nu se putea sptme cum se manifestă. Şi nu era o glumă, se încredinţă el curând. Ţigăncii nu-i ardea câtuşi de puţin de glume.

Mai era însă şi Herr Franz. Demult, şi asta însemna înainte de război, el se ocupase de cai şi vaci, dar patima lui cea mare erau hulubii. Acest Herr Franz nu avea pe nimeni pe lumea asta, nici în Austria lui, de unde venise încoace de mult, nici în altă parte, locuia singur şi uneori cânta la scripcă.

Ca şi Herr Franz era şi deadea Olesia, pe care, cu zece ard în urmă, într-o iarnă, nişte oameni o găsiseră rătăcind pe câmp, prin viscol, aproape îngheţată. Unii nu credeau ce povestea ea, că e rusoaică, moşiereasă... Alţii spimeau că e cu minţile rătăcite, pentru că plânge uşor: cum se răsteşte cineva la ea, izbucneşte în lacrimi.

Povestea confuză a bucătăresei promitea să se lungească indefinit. Şi, de la un punct înainte, plictisit, Gavril n-o mai urmări cu atenţie. Mai important decât oricare din cei de la fermă, chiar decât ferma şi, până la urmă, chiar decât el însuşi, cu toate speranţele şi visele lui -, dar şi cu o vagă nelinişte pe care o simţea născându-se undeva în coşul pieptului -, era această câmpie nesfârşită spre burta căreia goneau de atâta vreme. Apoi erau şi tăcerea din jur, aerul tare ca im rachiu şi legănatul neîntrerupt al trăsurii, crupele lucioase, ca date cu lac, ale cailor, drept în faţă, şi lanurile verzi, în stânga, până departe, unde era Nistrul, zumzetul gâzelor pe o singură notă şi parfumul sălbatic, ştiut prea bine, de altfel, de polen şi de clorofilă şi de pământ care se încinge tot mai tare pe măsură ce soarele urcă şi ziua tot avansează, cum se încinge pâinea în cuptor...

- Uite, domnişorule, duzii lui Wagner, tl trezi din visare Tina şi-i arătă cu biciuşca în faţă. în depărtare se zăreau, într-adevăr, cele două şiruri de copaci, de o parte şi de alta a drumului, pe o distanţă de un kilometru sau mai mult: duzii, despre care la Cernăuţi i se spusese că au fost plantaţi special în vedere unei crescătorii de viermi de mătase. Planul fusese al înaintaşului său, în primii ani de după război. La orizont însă se distingeau tot mai clar arborii de o culoare mai închisă

şi care trebuie să fie cei din parcul care înconjura ferma. Mai era o nimica toată până acolo, o aruncătură de băt...!

Cum avea s-o mai facă de aici înainte de multe ori, Gavril M. se trezi la al doilea cântat al cocoşilor. în noaptea încremenită deasupra stepei, undeva, dincolo de Nistru, răsimase apelul energic. Urmase o pauză. Când el deschise ochii, răspundea corul de dincoace, mai răguşit parcă. Afară, era mai rece decât peste zi, iar întunericul avea o fosforescenţă ciudată, albăstrie. îşi fixase bine în rrunte topografia complicată a locului unde se culcase, pe nişte scânduri puse pe cărămizi şi două pături, xma dedesubt, ca aşternut şi alta cu care se acoperise, aşa că din pat găsi imediat uşa, după asta tinda îngustă şi plină de trosnete şi de ecouri, la fiecare mişcare, în fine, cea de a doua uşă, mare şi foarte grea, spre curtea din dos.

La apariţia lui, numai în izmene şi cu o cămaşă tot albă, desculţ, o umbră se apropie grăbită. Apucase de la sosire să-i vadă pe cei câţiva zilieri rămaşi pe loc, despre care îi pomenise şi bucătăreasa. Simţi însă cu precizie, poate după mers, poate după statură, că acesta nu e dintre cei pe care-i ştia el. Fără să ridice vocea, întrebă:

- Cine eşti?
- Săru-mâna, boierule, eu sunt Suditu, nu mă ştiţi. Am venit pentru paza de noapte.

Atât cât se putea distinge în boarea luminoasă a stelelor, era un bărbat înalt, cu căciulă şi cojocul pe umeri. De altfel, se oprise la distanţă, iar în uşa grajdului lăsată deschisă nu departe atârna felinarul aprins, cu flacără de veghe. Pe Gavril l-ar fi interesat, cu tot momentul nepotrivit, să afle raţiunea întoarcerii, întrucât era clar că acest Suditu era dintre cei care părăsiseră ferma. Ce însemna asta? se întrebă. însemna, desigur, că s-a aflat cel puţin despre sosirea lui şi încep să se arate efectele.

- De unde eşti de loc? îl întrebă.
- Din Galbeni, nu ştiu dacă cvmoaşteţi, săru-mâna. Suntem mai mulţi, câţiva şi cu nevestele. Avem şi copii, săru-mâna.
- Pentru prăşit?
- Cum porimceşti matale, boierule, şi la prăşit, dacă trebuie...
- Bine, îi spuse. Du-te acum! Iar omul se îndepărtă cu paşi mari şi după puţin dispăru.

în obscuritate, dar şi în tăcerea ca sub o lespede a nopţii (cea de a doua jumătate a ei), toate deveneau parcă mai simple, mai blânde şi accesibile decât pe lumină. Nici măcar această fermă pe care, până se înserase, apucase s-o cerceteze doar în mică măsură, nu mai avea răceala cea rea, ostilitatea din primele clipe.

Despre Wagner, fostul administrator, i se spusese la Cernăuţi că a dispărut de mai mult timp fără urmă, lăsând toate sertarele şi dulapurile cu cheia în broască: asta, întâi. Pe alt ton, cu o anume nervozitate, i se comunicase apoi o variantă diversă. Din motive necunoscute, agronomul Wagner, numit în acest post de Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (cum urma să fie şi el) trecuse, într-o bxmă zi. Ia ruşi. Şi asta împreimă sau, printr-o coincidenţă, deodată cu vm colonel dezertor care luase cu el şi o geantă plină cu documente secrete. Fiind vorba de locul tmde urma să ajungă el însuşi, ascultase această relatare cu o atenţie poHticoasă. Ridicase din umeri, la sfârşit, un pic agasat; nu era treaba lui, iar de dispariţia lui Wagner puţin îi păsa.

într-un fel destul de ciudat, ferma semăna cu cel dispărut, aşa cum încercase el să şi-l imagineze din cele aflate. Acum, masa întunecată a clădirii se ridica spre cerul luminiscent, deasupra coroanelor arborilor, întunecate şi ele. Din câte aflase, cândva fusese aici un conac boieresc cu ziduri groase, ferestre cât palma şi un foişor de unde se trăgea cu flinta în hoţii veniţi de peste Nistru. Cu energia proprie începuturilor, instalat aici pe vremea Austriei, înainte de război, Wagner mărise ferestrele, pusese uşi duble, frumoase, la cele două intrări, în faţă şi-n dos, podise şi refăcuse scările de lemn spre etaj şi umpluse odăile cu mobiHer adus de la Viena. Intervenise însă războiul, de unde, revenind teafăr, Wagner dăduse aici de români, care erau noii lui stăpâni. Trecuseră între timp pe la fermă şi ruşii în retragere de pe frontul de la Iaşi şi rătăciţi, nu se ştie cum, în câmpia pustiită de viscol. într-o singură zi nimiciseră tot ce le ieşise în cale şi încercaseră să incendieze şi conacul. Wagner îl găsise cu scara arsă, frumoasa scară mediană spre etaj făcută de el şi la care ţinea foarte mult. O parte din duşumele şi din acoperiş arsese de asemenea...

Câteva ore bune, condus de Tina, Gavril cercetase curios şi intimidat, una câte una, încăperile conacului. Prin acoperişul ars şi

refăcut de atunci de câteva ori intraseră ploaia şi zăpada ani la rând, iar umezeala mâncase treptat din tavanele de pe care tencuiala se scorojea. Ca şi uşile, duşumelele scârţâiau la fiecare pas, dar acimia de uscăciune. Ici, colo, luau ochii clanţele alămite, încuietorile şi grătarele, toate nemţeşti. De la un geam, la etaj, prin sticla murdărită de praf, contemplase
parcul din jur, fostul parc, mai bine zis, înecat în hăţişuri sălbăticite din care se iveau câţiva stejari uriaşi şi pâlcuri de paltini. La prima evaluare sumară, reieşea că erau intacte şi în bună stare câteva cămări fără geam, aerisite prin gârlici, două săli vaste, chiar la intrarea din faţă, cu stelaje de scândură şi unde ar fi trebuit să fie crescătoria de viermi de mătase, o pivniţă cu butoaie goale, duhnind a borhoturi acrite şi, în fine, podul - trei-sferturi de pod, la drept vorbind - plin de praf, păianjeni şi hulubi (hulubii lui Herr Franz) şi cu un strat de găinaţ gros de o palmă depus peste tot.

Din pod, la coborâre. Tina îl condusese în încăperea de jos folosită de Wagner ca locuinţă. Fără să i-o mai şi spună explicit, ea voia să-i sugereze că aici ar urma să doarmă el, ca şi înaintaşul său. Deschisese această uşă cu sentimentul neplăcut că pătrunde în intirrutatea tmui străin. Cel mai impozant lucru din încăpere era soba enormă, cu mai multe uşiţe nichelate, strălucitoare şi cu cahle smălţuite, pictate cu trandafiri şi coroane de fnmze verzi. în pereţi şi în perdelele duble se impregnase însă definitiv mirosul rău şi acru de ţigară. Nici patul prea mare, cu baldachin nu-i plăcu. Din acest pat, Wagner cobora cu tălpile pe o blană tocită de urs xmde mai erau încă papucii lui, iar alături de ei, aşezată să fie la îndemână, direct pe scândura podelei, o scrumieră din jumătatea unui obuz. într-o doară, Gavril răscolise neglijent patul (deşi hotărârea era luată) şi din salteaua groasă de lână ţâşniseră speriaţi, risipindu-se în toate părţile, mai mulţi şoareci mici şi negri, care probabil îşi făcuseră cuibul acolo de când stăpânul plecase. La parter mai existau trei încăperi pe care contabilul, bădica Onofrei, avusese grijă să le încuie, luând cheile cu el.

Tina îi improvizase după asta, la solicitarea lui, un pat cu trei scânduri aduse din fosta crescătorie de viermi de mătase. Aranjase scândurile lângă perete, pe cărămizi, în odaia unde mai erau rastelul

cu cele două puşti abandonate de Wagner şi o şa, cumpărată tot de el, dar nouă, nefolosită nici măcar o dată. Cât el dăduse o raită pe la magazii şi pe la grajduri, ţiganca mai adusese un sac plin cu paie de secară, care miroseau a ceară topită, îl aranjase în chip de saltea soldăţească pe scânduri, cu un ţol curat deasupra, iar peste acesta întinsese cearşaful. Cu alte două ţoluri aspre urma să se acopere peste noapte.

Mişcându-se sprintenă, fluturându-şi harnică fustele, ca şi atunci când potrivise căpăstrul cailor înainte de a porni din gară. Tina îi pusese în cele din urmă strachina cu mâncare dinainte. După care se aşezase pe cealaltă latură a mesei, dar surprinzător de aproape şi cu aceeaşi licărire vicleană, care - învăţase el - nu trebuie neapărat să însemne ceva rău. Era ca şi cum şi-ar fi propus să-l pândească atunci când va duce prima lingură la gură şi să afle în ce fel o va face. Mâna dreaptă i-o privea însă fix, cu o anume intensitate interogativă. De acea mână el învăţase să se folosească în aşa fel, încât să nu se bage de seamă că-i lipsesc două degete în întregime şi unul pe jumătate, dar ea observase asta mai mult ca sigur de la bun început. Urmase, brusc, mişcarea ei care-l găsise nepregătit. Acea mişcare cu care-i prinsese braţul drept de la încheietură fusese atât de uşoară, dar şi atât de rapidă, încât, chiar dacă ar fi vrut să se împotrivească, n-ar mai fi avut cum s-o facă. în tăcere, îi şi trase mâna spre ea ca să vadă mai bine. Câteva clipe stătuseră astfel, despărţiţi de blatul de scândură al mesei.

- Ţi-au tăiat degeţelele, domnişorule, oftă ea, în şoaptă, încrimtându-se, lămurită.

Şi, la fel, scurt, înainte ca să-şi dea seama Gavril ce are ea de gând, făcu două lucniri ciudate. Unul fusese sărutul depus undeva pe cele trei cioturi, cu pielea zbârcită şi roz, urâtă, întinsă, extrem de sensibilă la atingere, a cicatiicilor vechi; un fulger îl străbătu când ea îşi lipi acolo buzele fierbinţi şi uscate. Cu altă mişcare, tot fără a-i lăsa vreun răgaz, îi apucase apoi mâna stângă şi nici de data asta el nu se împotrivise, aşteptând - cimi se judeca acum, după jumătate de noapte - parcă hipnotizat. Ea-i răsucise palma în sus, mai întâi, desfăcând-o cu ambele mâini. O privise apoi concentrată, de parcă ar fi citit un text imprimat acolo cu cerneală invizibilă. Fusese însă im

text mai Itmg sau mai complicat, mai important, pentiu care nu merită să te grăbeşti. Citirea lui cerea astfel un timp oarecare. în fine, ca şi cum ar fi închis cartea, ajutându-se iarăşi de ambele mâini, îi strânsese degetele în pumn şi-i depusese braţul tăcută, privind în altă parte, pe scândura mesei.

în cele câteva minute cât Gavril mai întârzie afară, după plecarea paznicului, nici o cUpă noaptea nu avu profunzimea de abis din punctul de cumpănă dintre cele două jumătăţi ale ei. După o zi grea, la această oră cel mai bine e să fii în culcuş şi să dormi. întârzierea îi făcea totuşi plăcere şi o preltmgi. De câteva ori, se auzi din grajd, prin uşa deschisă şi luminată de fehnar, sforăitul nervos al tmui cal. Cocoşii, poate chiar cocoşii din Galiţia poloneză de peste Nistru, îşi strigaseră chemarea mai înainte, îi auzise din pat, dar acxma se vede că aţipiseră iarăşi. Noaptea, mişcările animalelor grele, izbiturile lor oarbe, înfundate cu copita în perete sau în podea erau pentiu Gavril M. sunete familiare.
ştiute din copilărie, de acasă. I se păru apoi că distinge scârţâitul incert, de o clipă şi parcă tânguitor, al unei viori, undeva nu departe.

N-am făcut aproape nimic, îşi mai spuse. Era, totuşi, doar prima zi, conveni însă după câteva clipe de reflecţie. Pruna jumătate de zi, de fapt. Luminat de undeva dinăuntru, clopotul cerului fără lună de deasupra acestei câmpii încă străine arăta că mai e un pic până se luminează. îl răzbise şi frigul între timp şi pe drumul spre pat îşi aminti ce era cel mai important şi uitase: în ziua care începuse împlinea 25 de ani...

2.

Armăsarul, scos din grajd dimineaţa devreme, pentru că ceruse im cal ca să plece în control, se numea Nuşka. Avea patru ani, îi explică băiatul care reuşise cu greu să-i pună zăbala. Era pintenog şi cu stea albă în frunte, iar pielea, ca o catifea neagră extrem de subţire şi fină, se încreţea de nervozitate doar dacă ridicai mâna spre el. Tina, care se aflase lângă iapa-mamă la fătare, într-o noapte de iarnă, îl botezase cu acest nume femeiesc şi de atunci nimeni nu îndrăznea să-i spună altfel -, dar asta avea s-o afle ulterior. Deocamdată, în lumina curată a începutului de zi, toate străluceau: şi frurizele încă

nezbicite de rouă, şi lanţul de oţel al fântânii, şi - în fundul curţii - im geam în care se reflecta o rază piezişă de soare. Vocile aveau, de asemenea, sunetul special al nerăbdării cu care se pregăteşte ceva deosebit pentru toată lumea.

Unul dintre Sudiţi (erau acum zece, sau şi mai mulţi) adusese alături şi şaua, cu care îi era însă frică să se apropie de armăsar. Ceilalţi, când apăru noul administrator, făcură câţiva paşi înapoi m-mărind curioşi de la distanţă ce se întâmplă.

încă din copilărie, când ieşea cu vitele la păscut,
Gavril M. învăţase cum trebuie să te apropii de tm cal
prima oară: în nici un caz prin spate, când e nărăvaş şi
nici n-are ochelari... Caii încălecaţi de el erau însă animale de casă uzate de muncă şi cu burta căzută, stăpâniţi cu un căpăstru din funie de cânepă şi pe care îi mâna cu nuiaua. Călărise cai cu şaua pe ei mai târziu, la Cernăuţi, dar şi aceştia erau animale leneşe de manej, dresate să se învârtă cuminţi în cerc. Nuşka era însă din alt material, motiv pentru care veni spre el cu oarecare îndoială.

De altfel, îl identificase dintr-o ochire. După clasificaţia de manual a lui Wartmann şi RaiUet, dar şi după ce ştia el însuşi, era un pursânge arab (poate corcit cu un ghidran de-al nostru). Era un exemplar neverosimil, cu urechi mici şi ascuţite, de câine-lup, gât nu prea lung şi pântec supt şi articulaţiile oţeUte în ciuda desenului lor de-o înşelătoare fragiUtate.

S-ar fi zis că Nuşka i-a ghicit intenţiile de la distanţă. Când îl simţi pe Gavril în stânga, aproape, doar cu şaua într-o mână, fără bici, întoarse capul brusc, făcând să sune inelele zăbalei, şi-l aţinti cu privirea lui umedă în care era imposibil să ghiceşti ce are de gând. Nu sforăi însă şi nici nu dădu să muşte.

- Hai, Nuşka, hai! îl alintă el şi-l bătu uşor cu pakna pe gât. Armăsarul necheză scurt, înăbuşit. în acelaşi timp lovi cu piciorul din faţă în pământ, ca şi cum s-ar fi pregătit să se întoarcă sau să sară.

- Neapărat să-i pui ţolişorul sub şa, îl sfătuise Tina şi îi şi dăduse o bucată pătrată de covor uzat, cu marginile destrămate şi fără culoare. Rămânând foarte aproape, cu tot pieptul lipit de coastele armăsarului, Gavril potrivi cu o singură mână „ţolişorul" exact acolo imde trebuie, după care, cu ambele mâini, puse deasupra şaua cea

nouă a lui Wagner, despre care aflase că acum va fi folosită prima oară. Curios, dar Nuşka suportă apropierea şi atingerile lui doar încordat, înţepenit pe toate patru picioarele. Rămânea operaţixmea cea mai dificilă: prinsul în cataramă şi strângerea cxirelei sub burtă, de care nu se apucase cu plăcere tocmai pentru că îi lipsea dexteritatea. Când o termină, era leoarcă de năduşeală şi cu genunchii tremurând din cauza efortului şi a emoţiei. Poate e şi datorită covorului fermecat, îşi spuse trăgând aer în piept, încă neliniştit de faptul că în tot acest timp armăsarul nu schiţase nici cea mai slabă împotrivire.

Nuşka aşteptase apoi, jucând pe loc de nerăbdare, să fie încălecat; însă atunci când, îndemnându-l uşor cu călcâiul, făcu cei câţiva primi paşi de încercare, Sudiţii - care se vede că-l ştiau ce poate - se feriră speriaţi într-o parte. Străbătură astfel, la trap, armăsarul lăsând mereu impresia că se joacă, pândeşte, însă aşteaptă sau amână o intenţie deocamdată perfect mascată, una din aleile parcului neîngrijit şi sălbăticit, pe imde Gavril încă nu apucase să treacă în jumătatea de zi dinainte. Locul era pustiu cât vedeai cu ochii, cu tufişuri încâlcite în câte un luminiş. Mai era şi pulberea lim^inoasă pe care o cern frunzişurile şi câte o spărtură deasupra capului prin care apărea un ochi albastru şi pur de cer matinal. Zări undeva la distanţă câţiva brazi argintii, cu coroanele lor scânteietoare, cum mai existau doar în grădina botanică din Cernăuţi şi care erau probabil altă extravaganţă a lui Herr Franz. Se iviră în cele din urmă departe, în faţă, câmpul gol şi linia întunecată a orizontului, însă această alee se înfunda după câţiva paşi.

Cândva, acolo trebuie să fi existat un gard prin care era delimitată incinta propriu-zisă a fermei, imde se mai aflau distribuite, parcă la întâmplare, conacul cu podul lui spart într-o parte şi plin de hulubi, grajdurile şi fânarul, apoi magaziile şi cele două enorme remize - toate într-o vagă stare de precaritate şi abandon dar şi celelalte dependinţe pe care încă n-avusese ocazia să le inspecteze cu de-amănuntul. Ruina întunecată peste care dădu întâmplător se afla în afara acestui perimetru ambiguu, despărţit de aleea năpădită şi ea de iarbă printr-un zmeuriş ţesut atât de des, încât nu se putea trece direct spre ea. De aceea opri calul, îl întoarse, ocoH. Că nu se mai rătăcise

nimeni de mult pe acolo o dovedeau urzicile gigantice, iarba necosită ani la rând şi un miros pătrunzător de lemn putrezit şi ciuperci.

Doar de aproape se vedea că e o bisericuţă părăsită, deşi dimensiimile reduse şi forma butucănoasă puteau păcăH. Ca şi conacul, avea ziduri zdravene, cum se făceau în vechime, ca să dureze sute de ani... Probabil doar vegetaţia năvalnică cu agresivitatea ei insidioasă o mânca încet, milimetric, la fel ca ploaia şi îngheţurile din miezul iernii. Avea doar trei ferestre mici, socotind-o şi pe cea de la răsărit, a altarului, toate astupate neglijent pe dinăimtru cu scânduri, uşa ruptă sau smulsă, căzută înti-o rână, şi turla zidită, rămasă cheală, după ce vechiul acoperiş de draniţă fusese spulberat. Nu mai exista nici cruce pe turlă, remarcă el, ruptă şi ea probabil de furtună, şi se vedeau doar căpriorii descărnaţi şi negri, ca im schelet. Sub potcoavele armăsarului se auzi sunând sec pavajul fostei poteci ocolitoare spre uşa bisericii, dar şi aceste lespezi de piatră fuseseră mâncate de umezeală şi iarbă. Cu un sentiment nedesluşit, ca atunci când visezi ceva care n-ar tiebui să-ţi inspire repulsie, Gavril se închină, după care porni mai departe.

Imediat după ieşirea din parc, pe terenul arat şi neted ca în palmă se întindeau până departe hectarele cultivate cu sfeclă de zahăr, moştenite de la Wagner, despre care i se vorbise insistent la Camera Agricolă. După sfeclă, la câteva sute de metii venea limca împădurită a Nistrului şi o fâşie îngustă semănată cu lucernă, despre care de asemenea avea cimoştinţă. Acest chenar de iarbă încă udă de rouă şi de frunzişuri dese strălucea în depărtare ca un miraj. Imediat, în lungul drumului îngust de ţară, cât vedeai cu ochii, arătura însemna însă doar pământ tare şi copt de uscăciune. Descălecă aici prima oară.

Seceta, prea limgul interval fără pic de ploaie din toată prima parte a primăverii, întărise o coajă tare ca piatra în lungul şirurilor de sfeclă, aşa cum era şi de aşteptat. La Camera Agricolă, lumea se resemnase cu faptul că mare parte a culturilor din judeţele de nord ale ţării sunt compromise şi nimeni nu-şi punea speranţe în ce va fi în octombrie, la stiâns; împreună cu Wagner, soarta sfeclei era - pentru toţi - pecetluită. Culese de jos un bulgăre ca să-I sfărâme în pumn. Era totuşi cel mai bun şi mai fertil teren agricol din toată partea de

câmpie a Bucovinei. închise ochii şi stiânse din dinţi, repetându-şi mai vechea dorinţă la care meditase şi în ultimele zile petiecute în oraş, şi în tren, aproape pe toată durata călătoriei încoace, şi în zori, imediat după ce sărise din aşternut Doar o ploaie! Niciodată nu i se mai întâmplase până atunci ca atât de puţin să însemne atât de mult...

Pe drumul de întoarcere spre conac se mai opri o dată. Descălecă şi se aşeză în iarbă, de data asta. Soarele se ridicase (sculatul fusese pe întuneric şi plecarea când abia se lumina de ziuă), începea să ardă şi răsvmau undeva chiar sub boltă aceleaşi ciocârlii matinale.

Câteva lucruri se vedeau un pic mai clar decât cu o zi înainte: chiar şi în suflet, unde asemenea desene (ale lucrurilor) au rareori rigoare geometrică. Graba, nerăbdarea pot fi şi defecte: ştia asta prea bine. Şi totuşi, învăţase asta la şcoală, de la bun început, că animalele şi pământul nu aşteaptă şi nu ştiu să rabde ca omul. într-un fel, meseria îl obUgase totdeaxma să urmeze exigenţele banale înscrise în calendar. Asta făcea să nu-şi mai poată îngădui nici măcar răgazul imei secunde.

Lucrările la câmp, primul prăşit, mai ales, ar fi trebuit să vină în mod normal ceva mai târziu. Temperaturile din sol, cunoscute şi ele la Cernăuţi şi pe care le studiase cu atenţie, zi cu zi, începând de la sfârşitul lui februarie, când fuseseră semnalate primele prognoze ameninţătoare, erau şi ele cu câteva grade mai mari decât media din toţi arui dinainte. Fusese o primăvară atipică în toate, fără curenţii de mare înălţime dinspre stepa rusească când, brusc, cade câte un îngheţ peste livezile în floare sau când, tot pe neaşteptate, vine lapoviţa şi vântoasele fac să zbârnâie periculos sârmele telegrafului. Toate erau aici însă altfel decât în manuale, chiar dacă nu existau deocamdată motive serioase de alarmă. Apăruse în schimb o presimţire vagă a primejdiei, a vântului dogoritor care în miezul verii începe să sufle şi el dinspre Asia şi în urma căruia, ca a unei flăcări bezmetice, orice moleculă de apă din sol se evaporă. Nu mai exista nimeni să-i spimă ce-i de făcut, iar de aici înainte absolut toate depindeau doar de el.

Probabil, se mai gândi, sunt singurul om din lume care se încumetă să călărească un pursânge fără cravaşă. (Dar o şi face tot timpul crispat, cu sudori reci pe spinare să nu fie aruncat din şa.) Această postură putea fi judecată şi drept caraghioasă: Gavril M. se

văzu cu o maximă limpezime ca într-o oglindă pusă brusc în faţă în pustietatea terenului vast, netezit, trasat doar cu şiruri nesfârşite de frimzuliţe de-o paknă, ofilite de uscăciune. Pare ciudat, dar fusese tot timpul lucid că Nuşka doar mimează că îl ascultă, ridicând ţanţoş capul în semn de răspuns, dacă era strxmit de frâu sau îmboldit cu călcâiul. Nu garanta însă nimic că nu se va dezlănţui la un moment dat într-o goană nebunească din acelaşi impuls sălbatic, asupra căruia el, călăreţul, n-avea nici un control. întoarse în minte pe o faţă, apoi pe cealaltă aceste eventualităţi. Dar, îşi repetă, dacă va ploua - o ploaie zdravănă, sănătoasă, care nu-i deloc imposibilă în mai - nimic din toate astea n-avea importanţă. Dovada fiind că armăsarul îl aştepta totuşi docil, scuturându-şi doar coama din când în când, ca să altmge muştele.

Hotărârea în legătură cu prăşitul sfeclei, care trebuia început imediat, „de mâine", o luase pe loc. Dintr-odată, ca într-o iluminare, îşi dădu seama că cele două zile de răgaz pe care iniţial şi le acordase erau în realitate un interval prea mare, inacceptabil de mare. Pe de altă parte însă n-avea nici cea mai vagă idee pe ce anume se poate bizui, nici măcar dacă va fi cu putinţă să adune cei 40 sau 50 de oameni cu care să iasă în câmp. Şi simţi asta prima dată în viaţă: un sentiment violent, fierbinte, de jenă şi furie, dar şi de neputinţă, ca şi cum
ar fi fost cu mâinile legate. îi fu necesar im efort teribil să iasă iarăşi la suprafaţă şi să tragă o gură de aer.

- Hai, îi şopti el armăsarului după ce încalecă şi, aplecându-se uşor înainte, încercă să şuiere cum o auzise pe Tina. Nuşka îl ascultă şi pomi cuminte în galop.

în zilele de lucru, imediat ce se lumina, cineva se repezea cu trăsura ca să-l aducă încoace din sat pe contabil. Gavril nu cunoştea această regulă veche. Era şi prima zi, indecisă, când încă nu îndrăznea nimeni să înceapă ceva fără ordinul domnului venit de la Cernăuţi, iar el nu se mai gândise la contabil, după ce bucătăreasa îi spusese că acesta boleşte. Căruţa cu un om din sat care mâna calul şi alături de el, sub xm cortel roz spălăcit, ca să-l apere de soare, moş Onofrei BuHga, bătrânul contabil al fermei, sosi însă deodată cu el, atunci când tocmai descălecase, luându-i pe toţi pe nepregătite.

Cei doi, contabilul cu umbrelă din căruţa trasă în faţa peronului de la vechea intrare în conac, unde era şi umbră, şi tânărul administrator al fermei, cu şaua în braţe, se zăriră deodată şi, cu toate că era prima oară când se găseau faţă-n faţă, fiecare ghici cine e celălalt. Boala, nefiind încă sănătos şi în putere, dar probabil şi situaţia cu care nu era obişnuit, enervarea, simţindu-se observat, cântărit, îl făceau pe contabil să pară cu mult mai şubred decât era în realitate. Ca să-şi ridice şi să-şi scoată piciorul drept din coşul căruţei, se ajută de ambele mâini şi îl depuse dincolo, pe butucul roţii. Abia după asta, răsucindu-se în aşa fel, încât să vină cu dosul înainte, făcu aceeaşi mişcare şi cu stângul. De sus, vizitiul îi înmână doar bastonul pe care îl preluă tremurând şi epuizat de efort. Curios e că, puţin mai târziu, studündu-l de aproape, atunci când ü întâlni privirea, ochişorii mici şi vioi, parcă şi cu o scânteie provocatoare, neamicală, Gavril nu descoperi în ea nici cel mai mic semn de slăbiciime.

- Am onoarea, domnule M., îşi îndreptă el spinarea adresându-se agronomului. Cei câţiva paşi pe care mai tânărul nou venit la fermă îi făcuse venindu-i în întâmpinare n-aveau de ce să-i displacă. El schiţase şi o mişcare prin care îşi ciocnea călcâiele, sec, mîHtăreşte. Sunt BuHga Onofrei, la dispoziţia d-voastră. După care, fiind cel mai în vârstă, îi întinse braţul slab, cu încheietura şi pakna aproape descărnate.

Această parte de ceremonie fl descumpăni pe Gavril, care îşi imaginase altfel pe cel cu care urma să lucreze cot la cot de aici înainte. Dar fl imaginase într-un fel anume? Nu mai era deloc sigur de asta.

Buliga, „bădica Onofrei", cum ü spunea bucătăreasa - ziHerii, care-i ştiau de frică, i se adresau cu „dom' Buliga" -, moş Onofrei era un ţăran şcoHt, ca şi atâţia alţii, în timpul Austriei: poştaşii, dascăUi din bisericile româneşti, secretarii de la primărie, agentul veterinar, cel care asista şi la fătările cu complicaţii, dar şi când năştea câte o femeie, pădurarii ş.a.m.d. Cu câţiva oameni din această categorie Gavril mai avusese de a face pe imde lucrase până atunci şi nu ignora că trebuie să te porţi cu ei cu multă băgare de seamă. învăţase şi cât de importanţi sunt contabilii peste tot imde se umblă cu bani. Mai

observase şi ami, foarte rece şi expeditiv cu toată lumea, bătrânul profesor Volcinschi îşi ieşea din fire când venea vorba despre bugete şi cheltuieli. După ce contabilii primăriei, căci cu ei ducea periodic bătrânul profesor marile sale bătăHi pentru bani în plus, ieşeau zăpăciţi din încăpere şi ştia că nu-l mai pot auzi, acesta izbucnea mulţumit în râs, cu o uşurare copilărească. Un contabil btin, îi explicase el acest paradox, trebuie să fie rău. Neapărat. El e cel pe care toţi îl urăsc...! Cu cât e mai mare frica, e cu atât mai bine. Un contabil care se pricepe la ce face - după Volcinschi, cu severitatea lui îngheţată, necruţătoare când era vorba fie şi de fleacuri - dacă, aşadar, l-ai verificat şi eşti mulţumit, merită să te porti cu el ca şi cu im ou, cu maximum de grijă... Să nu fure şi să nu fie tâmpit.. Mâinii întinse Gavril îi răspunse de aceea grăbit şi cu o amabilitate subliniată. La atingere, pielea palmei celuilalt era rece şi umedă, de om care într-adevăr nu e sănătos. Se sili totuşi să nu-şi retragă mâna prea repede, zâmbi aşa cum se cuvine s-o facă cel care e mai tânăr, spuse şi câteva cuvinte despre faptul că întâlnirea îi făcea plăcere.

între timp, imul dintre Sudiţi băgase armăsarul în grajd, lângă uşile căruia ceilalţi lucrători aşteptau în tăcere, încremeniţi. Omului din sat care-l adusese pe contabil de acasă nu era nimeni să-i spimă ce să facă şi aştepta şi el în căruţă indecis. Peste curtea vastă răsuna doar uguitul ca xm lătrat al sutelor de porumbei pitiţi în umbra uscată, fierbinte de sub streaşina conacului. Scurtul interval de tăcere avea şi ceva solemn, mult mai solemn decât strângerea mâinilor celor doi în spaţiul golit din mijlocul curţii.

Oricum, pentru această ocazie deosebită, când nimeni, nici chiar el nu ştia ce va fi, moş Onofrei se pregătise într-im fel aparte, lucru care n-avea cum să rămână neobservat. Avea iţari şi bocanci, ca de obicei. Pe aceştia îi combinase însă cu un surtuc nemţesc vechi, dar curat, bine călcat, şi cu o cămaşă roşie ca focul, fără guler şi încheiată la gât ruseşte, până la ultimul nasture. Ca om de-al casei, până la urmă, el simţi primul
nefirescul situaţiei care se prelungea, cu atâţia ochi aţintiţi în direcţia lor.

- Mergeţi la treabă! se răsti, cu asprime, arxmcând o privire întunecată de jur împrejur. Şi, într-o clipă, curioşii se risipiră, chiar şi

căruţaşul îşi îndemnă calul s-o ia din loc, dispărând undeva în fundul curţii, în dosul grajdurilor. Noi doi trebuie să stăm oleacă de vorbă în linişte, se întoarse el după aceea spre Gavril, privindu-l şi pe el în faţă şi tot fără pic de bimăvoinţă.

Deşi nu era limpede pe ce cale, în sat se aflase că la fermă vine cineva în locul lui Wagner. Toate se află...! De la telegraf însă, primul încunoştinţat de această sosire fusese el, Buliga, care se şi grăbi acum să recimoască asta. Nu reieşea totuşi că el o împuternicise pe bucătăreasă să-i ţină locul, adică să-l preia din gară şi să-l aducă aici. Dacă nu el, atunci cine? Formulată astfel, întrebarea devenea însă reproş sau măcar o curiozitate un pic nepoliticoasă, aşa că Gavril renunţă să i-o mai adreseze. Iată că, spuse el, cu acelaşi zâmbet, ajtinsese cu bine la fermă. Cinase şi dormise de asemenea bine. Se trezise încă înainte de a se lumina, pentru că aşa obişnuia. Era bine, aşa cum trebuie...!

Tuşind, oftând, îndoit de spinare înainte, cu braţul drept sprijinit în cârjă (umbrela rămăsese în căruţă), iar cu cel stâng încovoiat ciudat la spate, Hpit de spinare, contabilul urmări sumara dare de seamă aţintindu-l cu ochişorii lui foarte vioi în care se vedea aceeaşi licărire neîncrezătoare. N-avea motive să-l suspecteze, dar sugera prin toată atitudinea sa că mai trebuie ceva. Nu e nimic, se apără, începând să-şi piardă răbdarea, Gavril. Ba da, ba da! insistă celălalt. Şi explică: îi fusese frică mai cu seamă de faptul că, abia ajuns la fermă, aici, noul venit n-o să reuşească să se descurce. Era o avertizare ambiguă. Tânărul agronom se mulţumi să răspundă cu un zâmbet rece; nu se împotmolise de vreme ce nu începuse încă nimic...

- Mergem înăuntru? propuse el imediat după asta şi-l lăsă s-o ia înainte. Porniră spre singura uşă pe imde se putea intra, cea din dosul clădirii.

Ceva mai târziu, moş Onofrei îi va mai mărturisi şi că, atunci, în prima zi, nu-l plăcuse. Nu se aşteptase ca urmaşul lui Wagner să fie un „băiat": acesta e adevărul. Neverosimila, la prima vedere chiar ostentativa tinereţe a noului venit, căruia, la drept vorbind, ar fi putut să-i fie bunic, el o luase, cine ştie de ce, ca pe o ofensă ce-l viza personal. Educat „nemţeşte", foarte strict cu propriile sentimente, se

străduise însă să i se adreseze - aşa cum făcuse o viaţă întreagă - fără a lăsa să transpară nimic din ce crede sau ce simte el cu titlu privat, de moşneag şubrezit de boală (şubrezenie care nici ea nu interesează pe nimeni). Dar fusese încă ceva, mai dificil de mărturisit. Zâmbetul rece al „băiatului", cuviincios, atent, dar rece, fără pic de emoţie nu erau ale cuiva care se pierde uşor cu firea. Moş Onofrei avea atâta experienţă pentru a-şi da seama că, dacă ai de a face cu asemenea oameni, e riscant să-i iei prea uşor. Trecuseră însă o lună sau două, era vară, când ajimseseră să discute despre toate astea. Faptul că nu-l plăcuse ahinci era până la urmă o notă bună, recunoştea contabilul, căruia arşiţa, căldurile mari îi priau - între timp se şi vindecase şi începea să prindă putere... Parcă de multă vreme aştepta el aici un asemenea om...!

Deocamdată se îndreptau însă spre uşa din spate, bătrânul tm pas înainte, ghid care-şi duce anevoie corpul şubrezit pe picioarele slăbite, gemând abia auzit la fiecare mişcare. Sub pereţii care dădeau spre nord şi unde era umbră, între lespezile tocite de vechime ale treptelor, crescuseră troscot şi fire de iarbă. Ca la casele părăsite, se simţea că nu prea trece multă lume pe acolo. La acest lucru era însă mai sensibil noul venit, spre deosebire de contabil, căruia nu-i păsa de nimic.

- Totdeaima e mai întuneric aici, explică el după ce intrară în clădire. Lungul coridor care tăia în două parterul era luminat într-adevăr doar prin uşa rămasă deschisă şi pe unde nu pătrundea nici căldura de afară. Să spun şi de ce? Pentru că, ştii bine şi matale, iama, când viscoleşte şi când e bine şi frumos să te strângi pe lângă sobă, sunt bune cât mai puţine uşi...

Cu toate că abia cu jumătate de zi înainte cercetase toate cotloanele conacului, chiar şi aripa în paragină, nelocuită, Gavril se lăsă condus cu docilitate. Şi se simţi imediat că asta îi face plăcere bătrânului.

Prima uşă deschisă, pe partea din stânga cum intri, era a odăii cu geamurile zăbrelite unde Gavril dormise peste noapte. între timp, pe acolo mai trecuse şi Tina. Pe patul improvizat aşternuturile fuseseră aranjate cum ştie să o facă doar o mână de femeie; fără să spună nimic, bătrânul aruncă o privire şi în direcţia patului. Mai fuseseră

aduse din altă parte, tot în absenţa stăpânului, tm lavoar cu lighenaş de tablă emailată, un ulcior plin cu apă şi o cănuţă. Cu adevărat importante erau îrisă cele două puşti de pe rastel, de care cu siguranţă nu se atinsese nimeni. în dulap se mai aflau, de asemenea neatinse, câteva obiecte, verificate acum dintr-o ochire: un binoclu în tocul său, o taşcă vânătorească de piele, mantaua cauciucată nemţească cu glugă pentru vreme ploioasă. Poate şi alte mărunţişuri, în sertarele de jos pe care noul venit n-avusese nici timp şi nici curiozitatea să le controleze. Şaua, folosită doar în acea dimineaţă, fusese adusă de la grajduri şi pusă şi ea la locul ei, într-un colţ. Toate acestea erau obiectele fermei, ştiute după inventare. Unicul lucru străin era vaUjoara modestă de carton pe care Tina, ca şi cum ar fi vrut să-şi anunţe prezenţa aici, în lipsa lui, o mutase, să fie lipită de pat.

- Frumos! exclamă răguşit bătrânul care zăbovise cu câteva secunde mai mult faţă de cât ar fi fost firesc. Astea-s puştile noastre, precum văd că ai luat cimoştinţă. E-o carabină bimă şi bine întreţinută, te asigur de asta. Şi mai avem arma de vânătoare care-i englezească. Să-mi aduci aminte să-ţi las cheile de la dixlapul imde stau cartuşele. Vei dispime cum crezi de cuviinţă. Şaua, desigur, ai şi încercat-o. Foarte bine! Cam asta e. Mergem acimi dincolo.

Uşa de pe latura opusă a coridorului, imediat pe dreapta, dădea într-o încăpere mică şi fără geamuri. Aici, ghidul se opri şi bătu cu pumnul în perete, stârnind un ecou înfimdat.

- Pentru cine e în putere, ca matale, sunt destule de reparat, explică pipăind tencuielile şi lemnăria, ca să fie mai convingător. Zidurile însă, aşa cum se vede, sunt zdravene, sănătoase, măcar din partea asta poţi fi liniştit. Şi-i anmcă o privire iute, nedumerit de faptul că însoţitorul său rămâne tăcut

Următoarele uşi, încercate şi când Gavril tiecuse pe aici prima dată, însoţit de ţigancă, erau încuiate. Nefiind ispitit să le viziteze, nu ceruse nici lămuriri. Ajungând în dreptul lor, bătiânul scoase prima legătură de chei. Prima odaie era însă goală, cu un ochi de geam spart Din celelalte, odată uşile deschise larg, răbtifrii im miros greu de stătut, de praf şi de şoareci.

- Acesta-i biroul, anunţă în fine bătrânul în capătul coridorului, la ultima uşă, lăsându-l de data asta pe Gavril să treacă înainte.

Faţă de celelalte odăi, chiar şi faţă de dormitorul unde trona bizarul pat cu baldachin, Wagner acordase o atenţie aparte biroului. Mărise ferestrele şi aici şi le pusese zăbrele solide, dar schimbase şi scândurile podelei şi dăduse şi im var mai proaspăt pe tavan şi pereţi. Dintre lucrurile cumpărate de la Viena la începuturi depusese aici cel mai mare dulap. Era din lemn masiv, gălbui, cu balamale strălucitoare de alamă, uşi fără geam şi încuietoare dublă. Făcându-şi anevoie loc în spaţiul îngust, contabilul răsuci cheia în prima broască, apoi alta în cea de a doua, după care deschise larg, solemn, cele două batante, dându-le până la perete, probabil ca să se vadă tot ce e în interior.

- Actele, se întoarse el peste umăr ca să aramţe. Extrase apoi precipitat, cumva la întâmplare, de pe im raft, un braţ de dosare şi le depuse gemând în mijlocul mesei ca o ofrandă.
- Toate actele, repetă el.

Chiar de la prima răsfoire, nu prea atentă, reieşi că cea mai mare parte din hârţogăria fermei data dinainte de război şi fusese păstrată cu grija pioasă, superstiţioasă dedicată oricărui început: acte în original şi în copie (în unele cazuri, mai multe copii), hărţi făcute de mână pe hârtie milimetiică şi cu creioane colorate, tot felul de tabele şi greifice împestiiţate cu caracterele gotice ale grafiei înflorate de cancelarie. Pe un raft separat se afla un set de catastife de format mare, grele, cu coperţi de carton gros, pânzat; oftând, bătrânul le scoase şi pe acestea ca să i le prezinte noului venit. Din ele emana damful dulceag de stătut şi de hârtie învechită şi, foüetându-le fără interes, Gavril ghici - nu se înşela - că nu le mai mişcase nimeni din locul lor de ani de zile...

Identifică imediat caligrafia lui Wagner, al cărui nume încă nu fusese pomenit. Avea ceva particular, poate şi prin contrast cu cea a fostului său contabil, ţăranul BuHga Onofrei. Poate, îşi spuse, îngăduindu-şi să mai viseze o clipă, aplecat deasupra mesei pe care se adunau alte vrafuri de hârtii scoase din dulap, era vocaţia secretă de fiinţă aventuroasă şi pierdută la tma din periferiile lumii civiUzate

şi care se exprima şi prin asemenea graţioase înfloriturl. Un suflet şlefuit iniţial cu un plus de rigoare, dar care finalmente dădea semne că e şi mare amator de voluptăţi orientale, de tabacioc şi de blănuri de urs roase de moHi pe care să calce cu talpa încă înfierbântată de somn...

în anii de criză de după război, administiatorul fermei şi contabilul său începuseră să scrie, de nevoie, româneşte. Asta explica şi de ce primul ü cedase din ce în ce mai mult sarcina obişnuitelor dări de seamă, dar după noi reguli, celui de al doilea. Folosiseră pentiu asta ani la rând registie vechi, cu rubricatură nemţească şi hârtie gălbxiie, cu im foşnet ca al frunzelor uscate, dar şi cerneluri de la Viena, învechite şi ele şi îngroşate pe fundul călimărilor, tiebuind să fie rediluate cu puţin spirt şi apă călduţă. în câteva zeci de asemenea registie, pe sute de pagini, domina caligrafia conştiincioasă, dar mai aspră, mai „ţărănească", ca o broderie cu ochiuri mici şi zgârcite, fără fantezie a contabilului. Erau şi destule socoteli înghesuite pe marginea filei. După mai bine de tm deceniu, cernelurile se spălăciseră însă, devervind aproape ilizibile, şi ce fusese scris mai putea fi descifrat doar cu lupa...

Abia după prezentarea registrelor, cu explicarea laborioasă a celor mai importante, folosind o cheie nouă, bătrânul descuie şi uşiţa mai mică din burta dulapului, unde fusese aproape mascată. Gemând, extrase de acolo o casetă de metal şi o depuse în mijlocul mesei.

- Avem aici, bătu el cu palma în capacul casetei, câţiva bănuţi. Adică ce-am mai izbutit să punem deoparte. Şi aici, se întoarse spre rafturile umplute la loc, ordonat, toate actele. Numai că ne-ar trebui câteva zile să le luăm filă cu filă. Cumva doreşti poate să mergem şi sus?

Din motive diferite, pentru amândoi prima inspecţie se încheiase însă. Intuind asta, bătrânul contabil puse cele trei legături diferite de chei lângă casetă. Gavril pricepu şi el: din acel moment, conacul şi cheüe sale îi reveneau lui să le păstreze şi să le folosească după cum crede de cuviinţă. Câteva cHpe rămaseră în picioare, tăcuţi.

- Putem sta atunci oleacă de vorbă, rosti în fine bătrânul invitaţia prin care îşi relua rolul. Masa dispusă în colţul de lângă dulap pe care erau cârja, caseta şi cheile fusese dintotdeauna masa

lui. O ocoli pentru a ajimge la scaunul dintre dulap şi masă, cu spatele la perete şi se aşează oftând mulţumit. Asta aşteptase, de altfel, tot timpul: să şadă. Faptul că tânărul rămânea în picioare era alt amănunt care-i displăcuse şi i-o va spune ulterior... De ce? Pentru im motiv foarte simplu. Ca şi înainte, această tăcere prelungită pe care şi-o acordau tacit nu era hodină, cât să-ţi tragi sufletul, stând relaxat, plăcere pe care s-o savurezi cu toată fiinţa, voluptate şi lene, ci o crispare despre care în cel mai bun caz se putea zice că-i neplăcută...

- Bag de samă că nu fumezi, mai observă el. între li mp, îşi scosese tabachera din buzunarul surtucului. La ocazii, cum avem noi acum, o ţigară cred totuşi că merge. Nu pofteşti? Dacă nu - Gavril refuză -, o să fumez eu una, numai una...

Aceste preparative îi făceau cel puţin tot atâta plăcere cât fumatul propriu-zis. în plus, nu mai fumase de mult, explică el, din cauza bolii. în timp ce vorbea, extrase tacticos o foiţă din pachetul din tabacheră, puse pe ea firişoarele subţiri de tutun, păsuindu-le cu grijă, răsuci ţigara la fel, stăpânindu-şi degetele care tremurau, o umezi cu vârful limbii, o lipi. Dădu la iveală în cele din urmă cu aceleaşi mişcări experte amnarul şi cremenea. Şi imediat se ivi minusculul ochi de jar al bucăţelei de iască de la care, pufăind mulţumit, cu ochii închişi de plăcere, îşi aprinse ţigara, iar încăperea se umplu de mirosul acru, puturos al fumului de mahorcă.

Discuţia începu de departe. Despre călătoria cu trenul, despre secetă. Erau multe de spus. Situaţia îi obliga însă pe amândoi să nu se lungească excesiv.

- Nu-mi place că ai ieşit cu Nuşka, declară brusc contabilul. M-am speriat când am auzit. Şi făcând o mică pauză, ca să pufăie din ţigară, îi aruncase o privire scurtă, cu ochişorii lui surprinzător de vii, ca să verifice efectul unei asemenea declaraţii. Nu găsea de cuviinţă să spună mai multe.

Observaţia atât de directă la care nu se aşteptase îl făcu pe Gavril să se încnmte. Nu era deloc dispus deocamdată să accepte reproşuri, oricâtă îndreptăţire ar fi avut să i le facă cineva. în vocea contabilului era însă ceva care-i interzicea să se supere.

- îmi pare rău, dar n-aveai de ce să te sperii, tăie totuşi sec, indispus. O să am nevoie de cal în fiecare zi, iar armăsarul îmi place.

- Dar trăsura nu-ţi place? insistă celălalt. Nu-i bună trăsura? Trăsură cu vizitiu sau fără vizitiu, cum îţi va face plăcere...

... Sau cu caii mânaţi de bucătăreasă, îşi spuse Gavril. Nu se grăbi, pentru că ar fi fost o necuviinţă să invoce felul cum fusese aşteptat la gară. Ridică din umeri: hotărârea odată luată devenea, din punctul lui de vedere, capitol închis.

Aşa ajunseseră la problema sfeclei din luncă, pe care Gavril o considera cea mai importantă şi cea mai urgentă.

- Sfecla? se miră bătrânul după ce-l ascultă în tăcere. Nu vreau să te descurajez, dar tare mă tem că anul ăsta trebuie să ne luăm gândul de la sfeclă. Sau poate crezi matale altminteri?

Era vorba de secetă, bineînţeles. în acest punct, cu sentimentul că s-au lungit prea mult, Gavril, care între timp îşi trăsese un scaun şi se aşezase, se ridică în picioare. Era şi felul său de a fi, care nu-l lăsa să stea înţepenit prea mult într-un loc. Dar şi un început surd de enervare, curmat cu o anume bruscheţe.

- Am vorbit azi noapte cu un paznic de la grajduri, spuse el. El ar fi unul. Dar am mai văzut câţiva şi până deseară am să-i adun să văd câţi sunt. Spunem o rugăciune pentru ploaie şi de mâine din zori ieşim toţi la prăşit. Asta am hotărât. Nu se mai poate amâna.

- Toţi? se interesă răguşit celălalt.

- Toţi. Merg şi eu, dacă trebuie, pentru că ştiu şi nu mi-e ruşine să dau cu sapa.

Posomorât şi greoi, sprijinindu-se în cârjă.
bătrânul contabil, care nu comentă în nici im fel această hotărâre, se ridicase şi el. Tot timpul cât durase discuţia despre sfeclă, dar şi înainte, chiar şi când părea că nu-l interesează decât făcutul ţigării, îl aţintise plin de curiozitate cu ochişorii lui luminoşi. Nu împărtăşea deloc graba tinerească şi nerăbdarea, care poate deveni de la o clipă la alta nesăbuinţă. Nu-i scăpase nici aerul distrat, negUjent, parcă dispreţuitor cu care acest „băiat" răscolise prin hârtiile prezentate de el. Cu toate astea însă trebuia să se resemneze. Din obişnuinţă, mai aruncă o privire în jur. Un curent de aer insinuat pe sub uşi sau pe lângă lemnul mâncat de vreme şi umezeală al tocurilor de la ferestre risipise fumul ţigării. în rest, nu se clintise nimic. Doar uşile, cele de

la dulapuri şi de la celelalte odăi, rămâneau deschise în seama tânărului stăpân, aşa cum le preluase în bună regulă de la el.

- Mergem atunci, dacă aşa trebuie, acceptă el şi o luă înainte.

Străbătură, de data asta tăcuţi şi fără să se mai oprească, lungul coridor spre curtea din dos. Cu toate că nu dăduse nimeni vreun ordin, unul din grăjdari, zărindu-i, plecă în goană ca să-l aducă pe căruţaş. Era ca şi cum frisonul său de neastâmpăr, de nervozitate începea să treacă şi la ceilalţi, care se lăsaseră contaminaţi şi dădeau senme că încep să iasă din amorţire, îşi spuse Gavril. Cam la fel gândea şi moş Onofrei şi o va şi recunoaşte ulterior. Acum însă, când tot sau aproape tot ce e cu adevărat important fusese spus, n-avea nimic ca să-i placă. Se opri pe prima treaptă:

- Despre Wagner, bag de samă că nu mă întrebi nimic.
- Am auzit, se eschivă Gavril. La Cernăuţi, lumea vorbeşte...

îndoit de spinare, cu braţul stâng dus la spate şi sprijinit deasupra feselor, băti'ânul se răsuci cu tot trunchiul spre el şi se interesă răguşit:

- Că a fugit la ruşi?
- Şi despre asta am auzit.
- Nu ştiu ce ţi-au povestit matale la Cernăuţi despre noi, observă bătrânul. O să mai vorbim despre asta, o să auzi poate şi altele, că n-au intrat zilele în sac. Dar eu am acuma două lucruri să-ţi spim.
- Te rog.
- Unul e că Wagner n-a fugit la ruşi. Nu ştiu imde e. Cel de Sus mi-e martor, nu ştiu ce s-a-ntâmplat cu el, am aflat şi eu cum ai aflat şi matale, cum spune toată lumea că nu i se mai dă de urmă. Atât. M-am mirat Ce era să fac? Dar la ruşi n-a trecut. Dacă o să-ţi spimă cineva că era comunist şi spion, să nu crezi!

Se răsuci iarăşi, în felul lui chinuit, şi-l consideră fără zâmbet.

- îl ştiu, domnule M., de când eram amândoi de vârsta matale sau poate şi mai tineri. Ferma asta pe care ai s-o cxmoşti într-o zi am făcut-o împretmă. Pot spune că îl cunosc, te rog să mă crezi pe cuvânt.
- înţeleg, spuse Gavril. (Deşi nu e deloc sigur că înţelegea.)

- Ăsta a fost primul lucru despre care am venit azi să vorbim. Celălalt e că avem aici, la noi, două suflete necăjite. M-am gândit că trebuie să ştii asta.

- Ştiam, spuse Gavril. Bănuia de fapt că trebuie să fie vorba de stăpânul hulubilor şi de rusoaică, de moşiereasa culeasă din viscol. Am aflat. Dar nu i-am văzut.

- Se ascund, explică celălalt laconic, ca şi cum n-ar fi auzit.

- De mine?

- De toată lumea. Le e frică.

Se apropiase între timp şi căruţa. Căruţaşul coborî. Voia, desigur, să-l ajute pe bătrân să urce, dar acesta îl îndepărtă şi, luându-l de braţ pe Gavril, îl forţă să mai facă împreimă cu el câţiva paşi.

- Mai vreau să te întreb un lucru şi plec, şopti el ca să nu fie auzit. Cineva spimea că în ziua de azi tinerii de vârsta matale, cei mai buni dintre ei, sunt toţi legionari. Nu ştiu, poate e aşa, poate nu, noi, aici, la marginea Ixrmii, nu ştim multe. Dar de la altcineva am aflat că acolo unde vine im legionar va fi sigur bucluc. Nu te supăra că te întreb, eşti cumva legionar?

La această parte finală a discuţiei lor, care nu era o discuţie obişnuită, Gavril va reflecta mai târziu nu o singură dată.

Prima sa reacţie, fiind luat pe neaşteptate, fusese de agasare. într-o oră sau poate mai mult de când erau împreună se adrmaseră totuşi prea multe întrebări. Aceasta din urmă, care lăsa şi impresia că îi cere cumva socoteală, nu-i plăcuse deloc. Nu-i făcea plăcere nici să vorbească despre sine, mai ales în faţa imui străin. Altcuiva i-ar fi zis de aceea ceva direct şi brutal. Cu acest moşneag care respira cu dificultate, ofta şi tuşea la fiecare mişcare era însă mai complicat; nu se grăbi să-i răspundă...

Ţinut de contabil cu braţul lui slăbit, care prin surtuc şi cămaşă părea o proteză făcută dintr-un băţ subţire, Gavril M. ridică din umeri:

- Nu-mi place politica, bade Onofrei. Nu-mi place, nu mă interesează şi nici nu mă pricep.

Pentru amândoi era o încheiere satisfăcătoare.

- Dacă nu greşesc, eşti bucovinean de-al nostru, îi mai spuse bătrânul înainte de a se aburca în căruţă, cercetându-l cu ochişorii lui

în care licărea aceeaşi scânteie bizară şi Gavril confirmă: era de loc, într-adevăr, din Bucovina de sub munte. E bine, atunci, e bine..., suspină celălalt. Trag nădejdea că o să ne-nţelegem. Doi bucovineni e musai să se-nţeleagă, orice ar fi...!

*

Era încă devreme, judecând după soare - calculă Gavril M., privind în urma căruţei din care se vedea bine, îndepărtându-se, ca un clăbuc de săpun, doar cortelul roz al contabilului -, o oră din prima jumătate a dimineţii.

De ce se încăpăţânase? Poate pentru că toată lumea se îndoia că de la seceta îngrozitoare mai există ceva care poate fi salvat, va încerca el să explice mai târziu. Era însă şi prima sa hotărâre importantă de când sosise la fermă. Experienţa, dar şi ce ştia din şcoală îl învăţaseră că nu e înţelept să te năpusteşti când pui oameni la lucru, însă, mai ales, atunci când e vorba de bani care nu-s ai tăi... Pe de altă parte, ceva mai puternic, infinit mai puterrvic decât luciditatea îl făcea să nu mai aibă răbdare. Adevărul e că nu-şi propusese să dovedească nimic. Poate pentru că era imposibil. Iar imposibilul, ca un vârtej nebunesc, i se păruse mai important ca orice. Râvna păcătosului îi place lui Dumnezeu, îşi va mai aminti el că-i trecuse prin cap tot atunci. Nu era deloc uşor de descris ce se întâmpla în lui în acea dimineaţă din primăvara anului l'n-l.

Mai trebuia, îşi dădu el seama, să se spele şi să se li.ii bierească rapid. Curios, dar de câteva zile n-avea senzaţia de foame. Privi cu acelaşi frison de nerăbdare cerul curat, cu strălucirea lui dureroasă pentru retină: nu exista nici o scamă de nor. Totodată simţi bucuria uriaşă şi, simultan, strângerea de inimă, care sunt ale tuturor începuturilor, când deschizi larg ochii şi te pregăteşti să faci primul pas. Gândul urmă imediat după asta, ca xm răspuns la întrebare. Era atât de liber şi de singur, încât neputinţa aproape că îl paraliza. Toată conştiinţa i se concentră într-o fulgerare asupra acestei minuscule ferestruici prin care se putea arimca o privire dincolo.

- Doamne, îşi spuse în şoaptă. Dă-mi ploaie!

Nu putea să o facă în văzul lumii, locul din curtea conacului rmde se afla fiind deschis în toate direcţiile, dar în gând săvârşi gestul

cuvenit. îngenunche ca să se roage cu palmele împretmate şi fruntea plecată până în pământ.

Atunci, o cUpă, închizând ochii, îi apăru şi Tina. Şi îşi aminti, pentru că văzuse de multe ori cum fac ţigăncile farmece pentru ploaie, cu crenguţe de salcie împletite pe cap şi în pielea goală. închipuirea apărută în faţa ochilor minţii fu atât de intensă, încât tresări speriat. De unde-i venea? Se închină grăbit de câteva ori, strângând pleoapele ca să-l alunge pe Cel Rău. Doanme, iartă-mă şi dă-ne ploaie! repetă el de câteva ori.

Primul dintre cei fugiţi de la fermă revenise, aşa cum se ştie, înainte să cânte cocoşii de miezul nopţii. Era un semn bun. Să existe neapărat un paznic de noapte făcea parte din regulile de pe vremea lui Wagner, pe care Gavril M. nu considera că trebuie să le schimbe. Chiar şi prin atât de puţin, începea totuşi să se instituie ordinea de care toată lumea va ţine seama în cele din urmă.

De întoarcerea a încă doi sau trei luă cunoştinţă atimci când hotărî să dea o raită pe câmp, la crăpatul de ziuă. Fără ca el să o mai fi cerut, un băiat de la grajduri îi aduse im.ediat şaua, după ce altul îi scosese între timp armăsarul. Ca proaspăt stăpân, el abia începea să descopere aceste reguli vechi despre care încă nu-i vorbise nimeni. Se mai apropiaseră câţiva dintre cei reveniţi în cazul că ar fi fost nevoie de ei şi băgase de seamă, cu ocazia asta, că, la fel ca paznicul de noapte, fiecare din. ei ştia ce are de făcut Ar fi trebuit să-i numere? Nu se gândise la asta atunci.

Imediat apoi, pentru că în ziua următoare hotărâse să înceapă prăşitul, timpul începu să curgă însă după alte reguli, mai aspre, ca în orice campanie. La lucrările mari de peste an, unde era şi înainte nevoie de multă mână de lucru, Wagner obişnuia să angajeze cu ziua şi oameni din sat. Aflând ce are de gând noul administrator, aceştia sosiră din zori şi-i găsi adunaţi în curtea fermei, unde-l aşteptau cu capul descoperit şi fără să scoată o vorbă. Lucrurile începeau să capete astfel o oarecare noimă, ca şi cum s-ar fi aşezat de la
Aşa se face că următoarea hotărâre o,snunul aceleiaşi urgenţe.

N .ir fi avut prea multe alte soluţii la îndemână liIIliII' care s-o aleagă pe cea mai bună şi nici cu cine să ,c •iliiliiiască în această alegere. Se cuvenea poate să-l iiiiicl'c măcar pe atotştiutorul contabil.

Hotărâse însă jlC l(H', fără nici o ezitare, să nu apeleze la el, ieşind ii'.llcl şi din amorţirea incertitudirulor începutului. în M liiinb, paznicul de noapte, cu care schimbase doar c.iicva cuvinte, îi făcuse o bună impresie şi nu-l uitase. Ti iniise pe cineva să-l cheme. Acesta apăru imediat. Se numea Suditu Petrică. Lui îi dădu în grijă pe toţi cei adunaţi în curte, lucru care nu păru să-l surprindă. Cum lucrase şi în alţi ani la culturile de sfeclă de zahăr, ştia despre ce e vorba; se înţeleseseră în câteva cuvinte.

Părea a fi - îşi va spime de mai multe ori mai târziu - o alegere justă, deşi nu era cu totul exclus să se fi înşelat, ca totdeauna când e vorba de oameni. De altfel, era una din acele decizii pentru care niciodată nu e timp de răzgândire şi care, când începi ceva important, cum era cazul său, se iau cumva la noroc.

Teama apăru, la fel, de la sine. începuse să-i dea târcoale, deşi n-o lua în seamă, din prima clipă. îşi spusese ulterior: veruse cu ea şi o purtase cu el tot timpul. Trezindu-se noaptea, primul gând era la secetă şi, cu urechea la pândă, fără să-i fie prea clar ce speră, descoperea liniştea acolo unde o lăsase în noaptea precedentă, suspendată deasupra câmpiei, ca şi bolta cerească.

Vântul fierbinte de la răsărit începea în acele zile de mijloc de mai după-amiază şi se obişnuise destul de greu cu suflarea lui dogoritoare care astupa urechile şi obliga oamenii să strige unul la altul ca să se înţeleagă.

Şi se oprea brusc înainte să răsară luceafărul de seară, lăsând în urmă câmpia pârjolită şi un vid la fel de asurzitor care, exact la miezul nopţii, cu puţin înainte de primul cântat al cocoşilor de dincolo de Nistru, îl făcea să sară din vis şi din pat speriat că a început ploaia şi el nu ştie.

învăţase cum e la oraş şi, în beznă, după ce-şi venea în fire, mai întârzia ca să viseze cu ochii deschişi: o rafală jucăuşă de vânt şi domnişoarele ieşite la plimbare pe bulevard care-şi strâng ţipând speriate poalele rochiilor, o pălărie smulsă de pe creştet şi stăpânul ei fugind împleticit ca s-o prindă, geamul uitat deschis, izbit şi făcându-se ţăndări undeva la etaj... Aici în schimb reuşea doar să facă să fiarbă mustul bălegarului de la grajduri şi spulbera roiurile sâcâitoare

de muşte albastre. Mai ales în câmp deschis se vădea necruţarea acestui curent de aer încins şi care e tăios ca o sabie.

Şi totuşi nu teama îl făcu în acea zi să sară în şa imediat după prânz şi să plece în goană spre luncă. (La lumina puternică a zilei, grijile erau mai importante decât orice teamă.) Petrică Suditu îl zărise venind, căci xm călăreţ e vizibil de departe, şi alergă să-l întâmpine, ca de obicei. Ştiau amândoi că era imul din acele controale din a doua parte a zilei care nu se lungea, nefiind nimic nou de văzut. Un băiat veni în fuga mare ca să preia calul la marginea ogorului. Gavril descălecă şi porni înainte, zilierul urmând-l la jumătate de pas.

Aşa cum era stabilit, prăşitorii ieşeau în luncă încă înainte să se lumineze, pe răcoare. Până se ridica soarele şi începea arşiţa cea mare, se lucra totdeauna cu spor. Cu vântul care acum sufla cu putere din faţă şi strigând tot timpul ca să se facă auzit, cam asta spune şi Petrică. Nu era însă nici o schimbare faţă de zilele dinainte. Poate doar această răsuflare dogoritoare de cuptor, parcă mai fierbinte ca de obicei şi trâmbele nesfârşite de praf de la ţărâna răscolită şi mărunţită de sape. Străbătură rapid distanţa până în partea dinspre Nistru a ogorului, de unde mai încolo era doar fâşia îngustă de trifoi. Tot acolo era şi umbrarul cu iarba măcinată de tălpi şi pământul bătătorit, ulcioarele puse în par după spălat să se coacă la soare, cofa cu apă, nişte boccele şi vatra unde se făcea fiertura la amiază într-un ceaun de douăzeci de litri. De aici se vedea bine şi suprafaţa prăşită de dimineaţă, pământul cu o nuanţă mai închisă pe care soarele nu apucase să-l ardă şi să-l decoloreze. Se vedea şi ceea ce explicase şi Petrică Suditu: nu mai era mult...! Câteva cUpe, cu ochii mijiţi din cauza prafului, Gavril M. îşi revăzu în minte calculele pe care le mai verificase de zeci de ori: era bine...!

Malul românesc al fluviului era aici înalt şi abrupt. Undele verzui, liniştite, tăiate din când în când de câte un barcaz stubgher şi de păsările albe de baltă păreau din altă lume decât solul copt, praful roşcat de deşert, suflat în toate părţile de răbiifnirile vântului. Imediat deasupra malului, trifoiul crescuse sănătos şi vital, de im verde gras, bătând în negru, când îl priveşti de departe, asta pentru că-l ajutau firişoarele slobozite în adâncime ale rădăcinilor... Doar câţiva paşi mai încolo, pe unde trecuseră de dimineaţă prăşitorii, coaja arsă de

soare dintre tulpiniţele ofilite de sfeclă îşi epuizase de mult orice urmă de umezeală. Mai departe, încovoiaţi, cu vântul din faţă, oamenii avansau ca nişte furnici negre pe linia pâlpâitoare a orizontului şi din când în când se auzeau până aici izbiturile înfundate.
seci ale tăişului de oţel în crusta întărită ca piatra. Nu-l speria această ameninţare continuă a secetei, de care toată lumea, şi cei de la Camera Agricolă din Cernăuţi, ţinea să-l asigure că nu va scăpa. Gheara din gât care stă acolo neclintită era dimpotrivă datorită încrederii sale nesăbuite că va reuşi în pofida tuturor să salveze tot ce se poate salva, dacă nu chiar mai mult. Cum s-o explic? se întrebă. începea să se resemneze că e imposibil.

Cu două zile înainte avusese xm schimb foarte aspru de cuvinte cu moş Onofrei din exact acelaşi motiv. Băfrânul contabil urmărise până atimci fără să spună o vorbă ce face „băiatul", dar şi fără să-l aprobe sau să-l încurajeze. Nemulţumirea sa pe care şi-o recunoscuse totuşi în cele din urmă era că Gavril îi reprimise la fermă pe Sudiţi. Surprins, înţelegând că i se cere socoteală, ca şi cum ar fi avut şi alte soluţii, Gavril îi răspunse ceva scurt, neglijent şi, aşa cum îşi dădu seama imediat, nepoliticos. Acest fel de a se pripi, chiar şi dacă nu e cazul, era xm defect pe care şi-l mai reproşase şi altădată. Acum, roşi imediat până-n albul ochilor.

Moş Onofrei nu pierduse nici o secxmdă din această exasperare poate prea violentă şi, în tot cazul, nelalocul ei, dar reacţionă ca şi cum n-ar fi văzut nimic. Cearta lor - dacă se poate vorbi de o ceartă - se terminase de fapt.

- Sxmtem acuma noi întie noi şi nu ne aude nimeni, îşi drese el vocea. Putem vorbi deschis? Cei mai tineri, continuă el, fără să aştepte încuviinţarea, ca matale, nu ştiu, dar înainte aveam nişte reguli. De-o pildă, încă din vechime, în Bucovina noastiă venea lume peste lume, de te miri unde. Au venit unguri, sate
întregi, care-s şi azi. înaintea lor au venit moroşerdi care s-au aşezat pe moşiile mănăstireşti. Cei mai mulţi au fost nemţii şi austriecii, dar asta la început. După ei au venit ruşii, care au adus cu ei puhoiul jidovilor. Şi nu numai pe ei... Numai că era o regulă şi la toţi li se ţinea socoteala. în Viena se ştia şi de baba chioară din creierii

munţilor cum o cheamă, câţi feciori are şi cum îi cheamă pe fiecare din ei... îţi spun asta numai matale: uite că acuma au venit românii şi au stricat rânduielile. Se opri aici, evitându-i privirea „băiatului", care asculta în picioare, încruntat. Dumnezeu îţi poate da o ţară nouă şi mare, fainã... Dar dacă n-ar fi străinii să aibă grijă de toate... peste tot, unde te uiţi, numai străini... ce-ar fi? La ce se pricep românii noştri? Nu te supăra, se pricep să fure şi să mintă...!

Adevărul e că Gavril remarcase cum de la o zi la alta niunărul celor din familiile Suditu (pe toţi îi chema Suditu) creştea continuu. Erau, într-adevăr, alt tip de ţărani decât băştinaşii din Bucovina, parcă altă rasă, adică oacheşi, spânateci, cu părul des, negru-albăstrui, dar asta era o observaţie căreia nu merita să-i dea importanţă. Nu reuşise să afle însă imde fuseseră înainte, locul exact; la întrebările lui puneau capul în pământ şi se vedea că le e frică. Erau toţi desculţi şi în zdrenţe, doar piele şi os, cu pielea înnegrită, ochii duşi în fundul capului şi obrajii supţi, iar dinţii - ca la cai sau la morţi - rânjiţi printre buzele vinete. Ochii le străluceau în schimb de foame, de flămânzire îndelungată, mai bine zis, ca de febră. Aşa cum fusese hotărât, în prima dimineaţă ieşiseră însă toţi la lucru, cu mic, cu mare, pentru că în curstil nopţii reveniseră şi femeile, câteva cu copii, iar atunci când îi numără - prima numărătoare - constată că nu erau prea mulţi
sau nu atâţia încât să-l îngrijoreze. Pentru contabil, care-i cunoştea dinainte, conta faptul că niciunul din Sudiţi n-avea acte, lucru cu care aceştia fuseseră obişnuiţi în Vechiul Regat, de unde veneau, dar nu era permis aici, chiar la frontiera ţării. Apoi, câţiva fuseseră la furat în sat, unde pusese mâna pe ei jandarmul care-i bătuse crunt. Fără s-o recunoască deschis, Gavril îi dăduse până la urmă dreptate bătrânului: tifosul putea izbucni şi din mai puţin de atât. Fără doctor la fermă, dar şi departe de sat, imde şi acolo erau doar un felcer şi-o moaşă - încă şi mai departe de oraş -, izbucnirea unei epidemii ar fi fost cel mai rău lucru care se putea întâmpla. (Moş Onofrei invocase şi morţii de tifos din timpul războiului, dar şi de după aceea, al căror număr exact nu-l mai ştia nimeni...)

Nu avusese în vedere nici o clipă înainte complicaţiile fără capăt care apar atunci când tm număr mai mare de oameni sunt puşi să stea

împreună şi care puteau deveni mai importante decât nişte zeci de hectare compromise din cultura lui de sfeclă de zahăr. Le întrezărise fulgurant, dar suficient ca să se sperie. Imediat după discuţia cu moş Onofrei trimisese pe cineva să-l cheme la el pe Petrică Suditu.

- Am auzit că aveţi râie şi păduchi..., îi spuse direct. Şi, cum zilierul tăcea, adăugase: Arată-mi mâinile!

După o zi de lucru cu sapa în câmp, după câteva zile, de fapt, despre nici o cămaşă nu se mai poate zice că e curată. Pânza cămăşii zilierului era cenuşie de la sudoare şi praf şi la fel erau şi izmenele zdrenţuite. Pe labele picioarelor goale, croite, ca şi mâinile, după măsură mare, murdăria veche se încrustase, dar nu se vedeau nici un fel de bube şi nici rapăn. Gavril M. avea obişnuinţa acestui tip de control de la vite, pe care învăţase ce trebuie cercetat şi unde anume. Brâul strâns pe mijlocul vânjos al omului şi privirea întunecată, care nu se fereşte, arătau totuşi că nu e vorba de un bolnav şi nici de tm milog, cum erau atâţia după război în pieţe sau la uşa bisericilor.

La cererea lui, care era oricum neobişnuită, acest corp deşelat, osos, cu oase mari şi tendoane ca nişte frânghii, avusese o primă intenţie de refuz şi împotrivire. Repetase porxmcitor:

- Hai aproape! Arată mâinile...!

Cercetase apoi mâna desfăcută, când Petrică Suditu îi oferi braţul ridicat, recxmoscând ce ştia prea bine, adică bătăturile tari ca osul, gălbui, din podul palmei, şi pielea degetelor întărită şi îngroşată, cu care poţi lua un jar din vatră fără să simţi arsura. Avusese el însuşi odată râie care se vindecă greu, doar cu pucioasă pisată mărunt şi topită în seu de oaie şi care arde locul uns. în lumina crudă a soarelui şi de aproape, prin cămaşa zdrenţuită se vedeau pielea spânatecă şi oasele descărnate ale pieptului, ca ale unui schelet, dar suprafaţa dintre degete era curată şi fără urme cicatrizate de bube. Asta-l făcu să ezite: să-l mai caute şi-n cap de lindeni, ca la şcoală, ar fi fost totuşi prea mult.

- Am avut, boierule, săru-mâna, rectmoscu şoptit zilierul, învins de acest examen cu care se vedea că nu e obişnuit. Ne-a vindecat ţiganca mai demult.
- De râie?
- De toate... Suntem sănătoşi, nu te teme.

Gavril se încruntase nemulţumit.

- Slavă Domnului, apă aveţi destulă, îi comunică el sec şi-i arătă în direcţia Nistrului. Ţine minte tm
lucru: nu vreau să aud de râie. Fă bine, pentru că aşa ne-am înţeles, şi pune-ţi oamenii să se spele. Pentru haine, faceţi leşie, dar să vie cineva să-i dau bani să fugă până-n sat să cumpere şi nişte săpun. Femeile să se dea pe cap cu gaz, du-te la Tina să vă dea gaz. Dacă văd că nu faci cum spun, pun pe cineva cu o foarfecă să vă tundă ca la armată. Şi pe care-l prind cu râie - spxme-le şi asta - îl expediez imediat de aici.

- Facem leşie deseară, strigă după el omul cu vorbirea moale, cântată a celor de pe Valea Şiretului. Dar în tot timpul acestui scurt schimb de cuvinte se văzuse că nu înţelege prea bine ce vrea de la el „boierul" cu care în alte privinţe n-avusese nici un necaz.

îi verificase în zilele următoare de la distanţă. în zori, când încă e negură şi răcoare, îi văzuse înghesuindu-se tăcuţi, zgribuliţi, la halăul de la fântână, chiori încă de somn, dovadă că nici nu-l observaseră că-i priveşte. Ca şi pe malul fluviului, n-aveau de ce se zgârci aici la apă. Ca şi cum ar fi săvârşit un ritual, ei îşi treceau însă doniţa plină din mână în mână cu mare grijă să nu se verse im strop. Luau apoi pe rând o gură de apă şi o scuipau în căuşul palmelor. După care, îşi frecau palmele umezite şi le treceau peste ochi şi obraz, unii o singură dată, alţii de câteva ori. O luau la fugă imediat după asta, ştergându-se din mers cu poala cămăşii.

Plin de o furie rece, neputincioasă, Gavril M. îi dăduse dreptate lui moş Onofrei, care credea că nu se poate face nimic cu aceşti români, cum îi numea el pe toţi cei veniţi încoace din Vechiul Regat. Ar fi trebuit să-i controleze - el, personal, şi nu Petrică sau altcineva - ce-au făcut cu săpunul din care fiecare primise o bucată. Ar fi trebuit şi apă caldă, pentru care existau şi oale, şi lemne de foc. Dar şi să-i înveţe cineva cu ea. Trebuia şi nişte sodă - şi-şi notă să cumpere urgent sodă de la prăvălia din sat. Sau să verifice el însuşi felul cum femeile Sudiţilor fac leşia. Poate; nu poate, sigur: tuturor acestor oameni le trebuiau şi alte straie, cu toate că nu era treaba lui să-i îmbrace. îi mai trecuse prin cap să facă rost de o etuvă. Unde văzuse una abandonată? se întrebase, dându-şi seama în acelaşi timp că nu

ştie cum anume funcţionează etuvele. Ce mai era sigur? Sigur era că de el le era frică şi n-ar fi îndrăznit să i se împotrivească, indiferent ce hotărâre lua.

Adevărul cel mare pe care îl recunoscuse în sine mai greu e că n-avea nici timp şi nici banii trebuitori pentru toate astea. Şi poate nici vocaţie şi nici răbdare... Era încă o zi începută cu acest sentiment opresiv al timpului curgând cu o viteză înspăimântătoare (şi în care nu reuşeşte să facă aproape nimic), dar şi cu o furie îndreptată spre sine însuşi, vinovatul cel mare şi păcătosul...

Trecuse însă de atunci parcă o sută de ani... Ca de obicei, împreună cu zilierul care-l însoţea peste tot, mergea acum cu paşi mari, grăbit, printre rânduri, oprindu-se din loc în loc ca să verifice calitatea lucrării, în frunzele ofilite mai exista totuşi viaţă, dar afânarea pământului cu sapa nu reuşise să facă mai mult, adică să le dea şi im plus de vlagă, iar uscăciunea strângea tulpiniţele peste tot ca în cleşte. Ce trebuia să caut? se întrebă. Nici el nu ştia prea bine... Se opriră în cele din urmă sub umbrarul din marginea ogorului.

în vastitatea spaţiului neted al stepei, peste care sufla vântul după-amiezii şi cutreierau vârtejurile de praf, iluzia de o clipă era că totul a încremenit. Din locul unde ajunseseră cu sapa femeile, cu tulpanele legate peste obraz din care erau descoperiţi doar ochii, şi avansau încet, cu câte un sfert de pas, până-n capătul ogorului - calculă el, mijindu-şi ochii - nu mai era într-adevăr foarte mult. Refăcu în minte socoteala ştiută pe dinafară: în zile de lucru şi bani, totul înmulţit cu numărul oamenilor pe care el ţinuse morţiş să-i trimită aici. Cifrele nu erau exagerat de mari ca să-l neliniştească, cel puţin deocamdată.

Neaşteptata, ciudata discuţie despre ploaie avusese loc atunci. Imitând-o pe ţigancă, pe care se vede că o auziseră vorbind cu el, zilierii i se adresau cu „domnişorule". Gavril tresărise surprins attmci când, dând peste el în prima noapte petrecută la fermă, Petrică Suditu îi spusese „boierule". Era ca şi cum ar fi avut loc o substituire de identitate pe care o acceptă neglijent, dar im vag sentiment de vinovăţie îi spunea că şi profită de asta. De data asta, respectându-i tăcerea reculeasă, Petrică Suditu rămăsese deoparte, ca să nu-l tulbure. îi era însă sete şi Gavril îl auzi apoi cum fornăie zgomotos şi

cum scuipă praful care-i astupase nările şi pe care-l simţea pe limbă şi scrâşnind între dinţi, cum îl simţea şi el însuşi. Şi-l mai observă cum, după ce-şi şterse cu dosul mâinii buzele crăpate, îngenunche lângă doniţa cu apă. Doniţa nu era atât de grea încât să n-o poată ridica la gură. Fie că aşa-i plăcea, fie din obişnuinţă, zilierul îngenunche totuşi şi, tot cu zgomot, sorbi întâi o gură pe care o scuipă. După care, cu toată faţa scufundată sub oglinda apei, bău lacom, cu o poftă enormă, oprindu-se doar ca să iasă deasupra şi să respire. Mulţumit, uşurat, răcorit îşi îndreptase după asta spinare şi îl privise zâmbind.

- Vine ploaia, domnişorule! Vine, vine!

La acest anxinţ, care era şi pe o notă ciudată de veselie, Gavril M. nu se aştepta. Până în acea zi nu găsise de cuviinţă să împărtăşească cu zilierii îngrijorările lui în privinţa secetei. De data asta, ca orice ţăran, deşi de multă vreme nu se mai considera astfel, ridică reflex privirea spre cer. Bolta enormă de deasupra câmpiei păstra însă aceeaşi puritate sticloasă, decolorată de continua nebunie arzătoare a soarelui şi fără nici cea mai mică scamă de nor.

- A fost ţiganca să ne spună că a făcut farmece, explică celălalt. Ne-a zis că plouă precis. Poate chiar mâine.

Cu un zâmbet distrat, Gavril M. se întoarse spre el ca să-l privească atent, fără să dea nici tm semn că a auzit ce i s-a spus (deşi auzise perfect). N-ar fi mers până acolo încât să creadă că ziUerului îi arde de glume. Asta visase însă şi el: tm fel de minune. Coincidenţa îi provocă îr\să o vagă crispare. în problemele sale cele mari la care se gândea în singurătate, la visurile sale secrete nu-i făcea nici o plăcere să descopere că mai e cineva care asistă şi poate chiar trage cu urechea. Surprinsese de câteva ori privirea neagră şi iscoditoare a ţigăncii fixând-l cu atenţie şi se crispase şi atunci, ca la o atingere. Nu se aştepta să afle că, fără să fi schimbat cu ea o vorbă despre secetă, ea cunoaşte însuşi conţinutul rugăciunilor lui de fiecare zi, ba chiar vorbeşte despre asta cu zilierii.

Dar chiar nu se aştepta? Dacă ar fi răspuns doar faţă de sine, ar mai fi fost la fel de categoric în acest refuz? Pe cine refuza, de fapt? Cu aceste întrebări în minte, în egală măsură prosteşti şi fără sens,

absorbit şi tăcut, străbătu cu paşi mari distanţa până unde lăsase caltil, încălecă şi porni în goană spre fermă.

De dimineaţă, după altă regulă veche, cineva pleca în zilele de lucru cu trăsura ca să-l aducă încoace pe domnu' Buliga, cum îi spuneau toţi cei de la fermă contabilului, iar seara, tot un băiat, unul dintre Sudiţi, îl ducea acasă, în sat. Nici aici nu era nimic de schimbat. Una din primele decizii luate de Gavril M. fusese, de altfel, cea de a separa ce e urgent, important, de ce poate fi lăsat pentru mai târziu. Iar trambalarea zilnică a bătrânului dintr-o parte în alta, cu încă cineva care să-i aibă grija, cu toate că nu-i plăcea, făcea parte din a doua categorie.

Aşa se face că, împreimă, începuseră prin a lua la rând vechile acte ale fermei, câteva ore, dimineaţa, zi de zi. Cu toate că simţise că noului venit nu-i face plăcere, aproape la fiecare hârtie contabilul îl pomenea pe dispărutul Wagner. îi rostea numele, după care tuşea sec şi se îiicrunta, cu nasul vârât între file, ca să nu i se vadă ochii, şi de fiecare dată Gavril simţea că persoana sa e în chestiune. Era o mică revoltă secretă, un spasm de nemulţumire de fapt, o încordare interioară încăpăţânată şi un refuz caraghios, dar şi un gest prin care moş Onofrei ţinea să-i arate „băiatului" că încă îi era fidel neamţului şi că nici n-avea de gând să renunţe, îl studiase atent, poate bătrânului îi era cu neputinţă să trădeze... Cu această îndărătnicie, ca şi cu seceta, nu se putea face nimic şi Gavril sfârşi prin a se resemna. De altfel, în toată Bucovina pe unde umblase, cunoscuse destui intelectuali, dar şi ţărani rămaşi încă şi acum fideli amintirii împăratului şi Austriei - şi Vienei, mai ales, pe unde niciunul n-apucase să ajungă vreodată -, dispreţuind în acelaşi timp, cu un zâmbet subţire, cifrat, tot ce venea din Regat... Aşa că, la pactul său iniţial cu moş Onofrei, se adăugase şi această referinţă cumva abstractă, aşa cum e semnul plus la adunare: Wagner, adică ceva obligatoriu, deşi gol de conţinut şi mai ales fără eventuale comparaţii între ce a fost şi ce e.

Celelalte tabieturi ale contabilului se dovediseră treptat mai benigne şi el le acceptase prefăcându-se că nici nu le observă. în încăperea stabilită pentru a fi birou de acelaşi Wagner şi xmde supravieţuiau dulapurile cu hârtiile fermei ţinute sub cheie, moş

Onofrei avusese mereu scatmul lui la masa de pe colţ, cu o pernuţă tocită de vechime de pus sub fund. Avea şi două călimări, tot numai ale lui, câteva condeie şi o rezervă de peniţe, cerneală, tamponul cu sugativă şi gume, mai multe creioane, toate într-un sertar la care îşi păstra cheia în buzimar. Din acelaşi sertar scotea mânecuţele de satin negru cu elastic pe care şi le tiăgea pe braţe, peste cămaşă, înainte de a se apuca de tieabă. După care, ca şi ctmi ar fi plonjat înti-o apă foarte adâncă, în valurile verzui ale Nistrului, de pildă, cu bulboanele săpate la coturi, sub mal, se scufunda în câte tm vraf de hârţoage cu o totală indiferenţă faţă de ce se întâmplă în jur. (Din cauza asta, nemulţumirea lui faţă de reîntoarcerea Sudiţilor durase doar câteva minute.)

Era dimineaţa, în birou se aflau doar ei doi şi nu peste mult începea să se insinueze de afară, din parcul sălbăticit, pe unde nu se mai abătea nimeni, liniştea grea, grasă a vegetaţiei care distila continuu clorofila şi mai răzbătea - estompat, ca de la o depărtare uriaşă - uguitul hulubilor lui Herr Franz din pod. Se mai auzeau şi scârţâitul peniţei de oţel pe hârtie şi trosnetul scaunului la câte o mişcare a corpului sau, alteori, afară.
câte o voce înăbuşită chemând pe cineva, zgomotul roţilor unei căruţe. Din când în când, ca sub apăsare, bătrânul ofta sau murmura ceva pentru sine. Erau cuvinte fără sens, datorate efortului sau concentrării, dar şi răbufniri ale imui monolog misterios care nu se întrerupea niciodată.

Nici în pauzele pe care şi le acorda sieşi moş Onofrei nu ieşea din muţenia lui, dacă nu era întrebat. Putea fi un drept acordat celui mai mare în rang - de a adresa întrebări sau de a face comentarii. Şi nu era deloc exclus ca şi asta s-o fi îiivăţat tot de la Wagner. Cu acea subtilă viclenie a bătrânilor, dedusă dintr-o limgă experimentare a eşecurilor, înţelegea să tragă un profit şi pentru sine, căci tăcerea poate fi şi odihnă şi voluptate. îşi făcea în aceste pauze câte o ţigară cu aceleaşi degete tremurătoare, pentru că încă nu era complet refăcut, după tipicul ştiut: foiţă, mahorcă, amnar, iască. Pufăia apoi şi tuşea, curăţindu-şi de flegme gâtlejul, iar încăperea se umplea de fum acru. Cu aceeaşi ritmicitate hipnotică de ceasornic ieşea mai târziu să se uşureze, deplasări care umpleau de ecouri vastele spaţii vide de la

parterul conacului. Păşea poticnit, cu călcătura nesigură şi slăbită, de om abia ieşit din boală, şi totuşi provocând trosnetele duştunelei străvechi la fiecare pas. Rămas pe loc, Gavril ciulea urechea urmărindu-i traseul prin obscuritate spre uşa din dos când se auzeau şi câte xm cuvânt sau mai multe, spuse tare, răstit; erau însă cuvinte pe care moş Onofrei şi le adresa sieşi... în fine, drumul de întoarcere îl străbătea tot bodogănind, dar satisfăcut, uşurat, se aşeza pe locul lui la măsuţa din colţ şi un timp oarecare se adâncea din nou în hârtii.

in vCxíe un asemenea interval mai lung de linişte, se ciccliinşa, brusc, deasupra capetelor, în tavan, hârjoaiia nebunească a şoarecilor pe care, odată altmgaţi din i'liilolele lui Wagner, Gavril nu-i mai văzuse şi nici noaplca nu-i auzea. Se vede că se refugiaseră în pod, laolaltă cu hulubii şi îşi făcuseră culcuş în grinzile Hlrăvechi de acolo.

Ca unul de-al casei, familiarizat cu toate, contabilul nu lua în seamă şoarecii, deşi îi auzea şi el loarte bine. Era im fel de a sugera că e altă treabă care nu-i revenea lui. Aşa că cedase grăbit şi definitiv totul - şi problema ca atare, dar şi prerogativa iniţiativelor.

Trebuie vorbit cu ţiganca, propusese el totuşi, în cele din urmă, scos din fire într-o zi de larma care se prelimgea chiar deasupra capului său. Ca să-i scape de şoareci, numai Tina ştia ce e de făcut. După care, văzând că Gavril nu pare convins, îi povestise că o invazie asemănătoare de şobolani mari ca pisicile mai fusese cu ani în urmă. Se întâmplase însă la hambare şi grajduri unde acei şobolani uriaşi muşcau vacile de uger ca să le bea sângele. Salvarea venise de la Tina, pe atunci o copilă. Cu im fluieraş de soc, meşterit tot de ea, cu un descântec, nu se ştie precis, luase după ea toată turma de şobolani pe potecă, prin parc, apoi peste câmp şi-i înecase în Nistru...

Deşi el fl provocase, Gavril ascultase surprinzătoarea propunere a contabilului fără prea mare interes. Ştia încă din copilărie cât de mare poate fi puterea tmui descântec. (Uneori aceasta e uriaşă, înfricoşătoare.) în cele legate de munca sa, de care era atât de mândru, şi de cele învăţate în şcoală nu fusese însă ispitit niciodată să amestece vrăjitoriile.

Câteva clipe, după mica poveste cu şobolanii, domni tăcerea. Bătrânul tocmai îşi răsucise altă ţigară şi era ocupat s-o aprindă.

Ochişorii lui mici (ca de şoarece, ñ veni în minte), în care strălucea satisfacţia misterioasă a provocării, nu-l slăbiseră însă o clipă.

- Să vorbesc cu Tinca? se interesase Gavril sceptic, în cele din urmă. Crezi în asta?

Celălalt pufăi meditativ din ţigară, cu ramele subţiri din sârmă de oţel ale ochelarilor căzuţi pe vârful nasului. Ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea sau socotind că e de preferat să nu mai ofere o dezlegare zadarnică, nu răspimse nici după aceea.

Din capul locului, banii despre care tocmai începuseră să discute se dovedeau mai importanţi decât orice altceva. Era în fine şi treaba lui, acceptase moş Onofrei - cu toate că nu doar a lui... Pe un ton sumbru, dar precaut, cum se şi cuvine când e vorba de rm subaltern care nu-şi va permite să-şi mustre superiorul ierarhic, îi sugerase că măcar aici să te năpusteşti nu e înţelept. Măcar aici...! La câte o întrebare, când „băiatul" avea nevoie de vreo lămurire, răspunsurile lui deveneau însă vagi. Cu mari şi obositoare ocoluri, reieşi în cele din urmă că cel puţin deocamdată nu prea erau bani.

De bani, Gavril M. se ferise totdeaima cu o prudenţă superstiţioasă, de sumele mari îndeosebi. Rămăsese, o recunoştea în sine însuşi, şi aici ţăran. Ştia doar că pe zilieri ü va plăti la toamnă, după strânsul recoltei, aşa cum se proceda peste tot. Până atunci însă trebuia să le dea de mâncare. Or, slavă Donmului, provizii existaseră totdeauna în cămările de la fermă, pentru că era nevoie de oameni la lucru mereu. Măcar în această privinţă nu se punea problema de a face economii, şi nu se pusese nici pe vremea lui Wagner. Exemplul acestuia trebuia urmat şi în privinţa cheltuielilor curente, altele decât ce oferea ferma şi aici pe listă se adăuga în fiecare zi altceva: potcoave, neapărat câteva foi de tablă pentru acoperiş, unsoare pentru osii, cel puţin zece coase noi şi încă multe, multe altele. înainte, acest gen de cumpărături se făceau de la prăvălia Iui Horovitz din sat care, pentru fermă, dădea orice pe datorie. Şi, oricum, în caseta de oţel ale cărei chei moş Onofrei i le predase din capul locului, erau prea puţini bani, pe care-i numărase neliniştit Ce reieşea de aici? Discutaseră îndelung despre asta cu toate catastifele imde erau consemnate vechile socoteli înşirate pe masă, sub ochi. Ferma fusese administrată tot tknpul cu mare grijă, aproape cu

zgârcenie pentru fiece leuţ când trebuia chelttiit şi asta se vedea din hârtii. în plus, nu amenințau plăţi scadente, care să nu poată fi onorate, lucru cunoscut şi apreciat şi la Camera Agricolă.

Chiar dacă acest lucru apărea de neînţeles, cifrele arătau că aşa fusese şi mai demult. Şi, mai ales, că nu se poate altfel. înaintea lui, Wagner fusese obligat să-şi facă, ani în şir, cumpărăturile pe datorie de la prăvăliaşul din sat Socotelile lor, pe care Gavril ar fi vrut să le schimbe, se împotmoliră din nou. Jidanul nostru e om de treabă, îl încurajă moş Onofrei care se şi ridică, îndreptându-se spre uşă pentru plimbarea sa rituală, lăsându-I singur pe „băiat" cu gândurile sale. Nici de data asta nu existau prea multe soluţii, iar adevărul, de care nu se putea să nu ţii cont, era simplu: de fapt, ferma îşi fabrica inerţial propriul combustibil pentru a funcţiona şi îşi supravieţuia sieşi, chiar dacă înti-un echilibru neverosimil, parcă suspendată la câteva palme deasupra pământului. La revenirea contabilului, hotărârea era luată. Până una, alta, facem ca Wagner.

- Trecem la vaci? propuse Gavril punând deoparte, în teanc separat, hârtiile cercetate până atunci. Fusese înainte vorba despre duzi.

Planul crescătoriei de viermi de mătase fusese al austriecilor, dăduse moş Onofrei prima filă. Era o hârtie groasă, gălbuie, având pe frontispiciu vulturul cu două capete şi la sfârşit sigiliile oficiale cu tuş roşu sau negru. Pagina era umplută strâns cu grafia gotică înflorită. Totul începuse, arătau aceste hârtii, cu duzii aduşi de undeva din Galiţia, fiind anexate, în ordine, formele de cxmapărare şi de transport. Duzii fuseseră apoi plantaţi pe marginea şoselei, cu frunza lor, atunci când va fi momentul, urmând să fie hrăniţi viitorii viermi de mătase. Crescătoria trebuia să fie o crescătorie-model, iar Herr Franz urmase un curs special care şi el ar fi trebiiit să dureze şase luni, dacă nu izbucnea războiul. Concentraţi şi el, şi Wagner, fuseseră însă expediaţi cu unul dintre primele trenuri pe front, imdeva în Alpi. Planul căzuse baltă în cele din urmă, în perioada de după război, când nimănui nu-i mai stătea capul să crească viermi de mătase. Orice s-ar zice, rămăseseră duzii...! Nu mai serveau la nimic, dar existau...!

Urmaseră, în schimb, vacile. Era ciudat: în al doilea an de după război, când încă bântuia tifosul, cineva de la Bucureşti, dintre noii stăpâni de acolo, dispune - şi asta peste capul celor de la Cernăuţi - înfiinţarea unei ferme-model cu cincisprezece, mai întâi, apoi cu douăsprezece vaci Siementhal. Corespondenţa purtată de Wagner cu Bucureştii era voluminoasă, dovedind complexitatea situaţiei, şi fusese strânsă într-un dosar separat. Aşa se face că, într-o bună zi. animalele mari şi greoaie, cu ugere enorme, cum nu se mai văzuseră niciodată prin părţile locului, şi mai ales cu ochii lor mari şi frumoşi - sublinie moş Onofrei, dând rapid foaie după foaie -, ochi parcă înecaţi în lacrimi de tristeţe, fuseseră debarcate în gară din vagonul special care le adusese până aici. Mai trebuia spus că, pe durata călătoriei, ceva se întâmplase cu una din vaci, care nici nu-şi mai revenise ulterior: exista procesul-verbal de constatare. Cu asta se deschidea im capitol separat care era cel de pierderi. Cu toate că nu prea erau bani, din acelaşi ordin ministerial se ridicase şi un grajd special. început imediat, în vară, terminat, în bună regulă, înainte de primul fulg de nea. începuse să sufle însă crivăţul după Crăcitm şi se mai îmbolnăvise o vacă. Tot atunci, în plină nebunie a viscolelor, le veni dintr-odată în minte că nimeni nu se gândise la taur. Ce e rasa? se opri aici contabilul, ca să-şi îndrepte spinarea. Nici la asta oamenii nu erau învăţaţi să se gândească serios. Rasa e ceea ce, ca şi la oameni, deosebeşte o seminţie bună, de alta mai puţin bimă. Una care vrea fân de lucemă, rădăcinoase tocate, vrea ţesălat zilnic, pretinde căldură şi curăţenie, o anumită temperatură a apei la adăpat şi încă multe altele: asta-i o rasă. Alta-i cea pe care o baţi cu parul şi-i dai coceni de porumb şi nu face mofturi. Scopul experimental iniţial, pe care Gavril ţinuse să-l afle, nu reieşea explicit din nici o hârtie. O a treia vacă scăpase în lucernă, se umflase... Fusese tăiată: exista iarăşi hârtia doveditoare. Răsfoise apoi plictisit zeci de asemenea procese-verbale, scrise cu creion chimic şi murdărite cu plombagină violetă şi care - o recimoştea şi moş Onofrei - de la scrierea lor, odată depuse într-im dosar gros, nu mai interesaseră pe nimeni. Din pimctul de vedere al contabilului, stiva dosarelor era iin concer\trat de viaţă, din care nu era omis nimic important: un animal mort se scade, în bilanţul anual apare pur şi simplu la pierderi.

Adevărul era chiar maldărul de file aproape sudate între ele de mucegaiul subtil al vechimii, care acţiona ca un clei. Iar dosarele din dulapuri relatau pas cu pas viaţa la fermă, fără a omite nimic. în ce se întâmplase cu aceste animale aduse încoace, dovedindu-se imediat prea delicate pentru viscolele înspăimântătoare din Itmca Nistrului, şi care nu se fuseseră de nici un folos, nu se părea că e de sesizat nimic anormal...

Nimeni, nici măcar Wagner, nu reuşise să reconstituie exact de unde furaseră ruşii cei douăzeci sau chiar mai mulţi cai de rasă. Cea mai apropiată herghelie cunoscută era a imui prinţ Moruzi, pe lângă Fălticeni, până unde erau peste o sută de kilometri. Nu apăruse însă nici o dovadă despre caii ajimşi la fermă că ar fi fost de acolo, drept pentru care nu existase nici o revendicare. Povestea era lungă şi complicată. Deşi intuia marea plăcere cu care i-ar fi depănat-o de-a fir a păr moş Onofrei, Gavril avusese un gest de nerăbdare: rămânea pe altădată... Câteva lucruri trebuiau însă neapărat spuse. Că, de pildă, trupele ruseşti în retragere şi în debandadă de pe frontul de la Iaşi, la drept vorbind una din bandele de dezertori, rătăcind prin viscol în puterea iernii, nimerise din întâmplare la ferma imde se mai găseau uitate de toată lumea doar câteva femei. în patrie, departe, izbucnise revaliuţia şi rusnacii, beţi de fericire, se grăbeau să ajimgă acasă. Dând aici de bine, de căldură şi de mâncare din belşug, de butoaie cu vin, de „guleai", câteva zile uitaseră motivele de grabă dinainte. Asta până în clipa când, trecând o zi, două, trei, la xm moment dat, pe neaşteptate, luase foc şi acoperişul conacului aproape deodată cu faptul că ruşii puseseră mâna pe-o garnitură de tren cu care să treacă podul peste Nistru şi-apoi mai departe... S-a văzut atunci că în vagoanele disponibile nu puteau fi urcaţi caii, n-aveau loc. Rusul, „pentru că tot vorbeam de rase", îl făcu bătrânul atent pe „băiat", care-i rasă proastă, un animal, o fiară, tm sălbatic, la cai se pricepe ca nimeni altul şi-i iubeşte ca pe copiii lui. I-ar fi putut împuşca, aşa cum îşi împuşcaseră din capul locului toţi ofiţerii. în faţa cailor însă, inima de fiară se înmuiase. Şi uite că fiind adunaţi din preajma gării, de unde fuseseră abandonaţi şi de pe uliţele înzăpezite ale satului, chiar şi din câmp, de femei, între care era şi Tina, pe atunci o copilă, caii fuseseră aduşi în grajdurile golite ale

fermei la adăpost. Fân era din belşug şi din cel mai bun. Şi grăimţe de toate felurile, destul ovăz. Wagner, revenit de pe front, găsise caii acolo, să se spele pe cap cu ei, ca singurul cu drept de a decide ce e de făcut, pentru că n-avusese nici el inima să-i alunge. Nu era simplu! Din capul locului această „pradă de război" n-avea cum fi inclusă în efectivele scriptice de animale ale fermei de care se dă seama la finele fiecărui an. Un contabil ştie asta prea bine chiar şi într-o perioadă tulbure, cum era cea de după război şi după Marea Unire, cu atâtea schimbări. Soluţia dorită de Wagner se amânase după aceea de la an la an, capitolul „cai" rămânând neacoperit de legalitate, în sensul strict, „nemţesc", al hârtiilor întocmite în bună regulă, cu toate ştampilele, avizele şi semnăturile cuvenite. Şi tot în acest timp, cele şase iepe fătaseră, efectivul cabalin se mărise, Nuşka fiind un exemplu de mânz fătat şi crescut, hrănit, potcovit şi ţesălat, cum scrie la carte, învăţat, de bine de rău, cu şaua şi zăbala pe spezele fermei.

Moş Onofrei făcu aici o pauză. La Cernăuţi, în evidenţele fermei aflate acolo, figurau ca im fel de concesie doar cei doi cai de la trăsura folosită de Wagner. Era o stare de fapt la care nimeni nu lăsase vreodată să se înţeleagă că ar dori să-şi bată capul cum, adică prin ce artificii se ajunsese.

Ce facem? părea că înseamnă tăcerea contabilului, aţintindu-l pe deasupra vrafului de acte de pe masă şi Gavril pricepu: el era unicul în măsură să decidă, împuternicit anume pentru asemenea hotărâri.

O să vedem, promise, simţind cum a roşit până-n vârful urechilor, celălalt prefăcându-se că n-a băgat de seamă, aplecat şi iarăşi cu nasul vârât în hârtii.

Ninuc n-avea Hmpezimea visată de la care să se poată începe ceva fără nelinişti şi gânduri negre.

5.

Mai tiecuse o zi când moş Onofrei îi reaminti de cei doi „oameni năcăjiţi" ai fermei de care, luându-se cu tieaba, uitaseră şi unul şi celălalt.

- Cum să uit? se apără stingherit, cu toate că acesta era adevărul, uitase. Putem merge actim?

De căsuţa cu cerdac zidit din fundul curţii unde uşa de la intiare se vedea mereu închisă şi parcă ferecată, totul acolo părea de fapt părăsit şi pustiu, dăduse întâmplător cu ochii de câteva ori. în această privinţă, nu era nici o minciună când spunea că nu uitase. Herr Franz, austiiacul orb sau doar invalid, era şi el pomenit adesea, după ce şi Tina, şi contabilul îi
vorbiseră despre el. Acesta împreimă cu rusoaica, de care ştia deocamdată tot din auzite, păreau, de altfel, să fie im capitol distinct din inventarul viu al fermei, împreună cu porumbeii şi vitele. într-o noapte, spre dimineaţă, descoperise apoi licărul roşietic al imei feştile în geam. Iar înainte, în prima sa noapte i se păruse că aude simetul incert, nefamiliar, de vioară venind din aceeaşi direcţie. Le alungase cu o ridicare din umeri din minte, amânându-le pe toate pentru altădată. Deşi tălmăcite mai riguros, acestea erau semne parcă anume ca să-i atragă atenţia că „oamenii năcăjiţi" moşteniţi de la Wagner preferă întunericul şi distanţa şi nici ei nu ţin deloc să-l vadă şi nici să-i iasă în întâmpinare...

Numele lui Herr Franz, cum îi spimea toată Ivunea, îl găsise în catastifele crescătoriei de viermi de mătase, xmde se consenmau cheltuieli mari, devenite pierderi, anulate după război când toate se luau de la zero. Se mai aflau acolo, spre autentificare, semnătura Itii tăioasă cu numele complet şi tot felul de înserrmări cu aceeaşi grafie simplificată, fără bucle şi înfloriturі, foarte uşor de recunoscut. între Wagner şi mai domnosul subaltern Franz conflictul se iscase din nimic. Păruse un fleac, la care pe moş Onofrei nu l-ar fi invitat nimeni să arbitreze sau măcar să ia cxmoştinţă. (Ca ţăran şi băştinaş, el nici nu conta.) El se şi ţinuse departe, la cât mai mare distanţă şi de unul şi de celălalt din superiorii săi pe linie administrativă, cărora n-avea căderea a le cere socoteală. Luase act la un moment dat doar de pretenţia lor de a se separa, Herr Franz, venit mai în urmă, cedându-i lui Wagner conacul prea mare şi părăginit, care nid nu-i plăcea, cu pretenţia de a se instala în cele două odăi mici, scunde din casa cu cerdac zidit din piatră, izolată trufaş, ca o cazemată, în
huciurile dinspre marginea parcului. Ca şi contabilul, în camera din conac botezată „birou", Herr Franz îşi avusese dulapul său, dar adus din conac dincoace, masa sa cu două scaune tapiţate, cu spătar, o

policioară cu cărţile sale, pat cu strujac, o noptieră şi o oală de noapte şi încă nişte „amintiri" cumpărate din iarmaroc sau din drumurile la oraş cu treburile fermei. Dulapul era cu schimburile spălate de Tina, cele două costume de sărbătoare puse pe umeraşe, câteva rânduri de încălţări nu noi, dar bine păstrate şi straiele de iarnă, căciulă şi palton îmblănit... Nu e puţin! Mai avea acolo şi avusese mereu tot ce-i trebuie unui bărbat singur: lingura şi castroanele lui, uneltele de bărbierit, de nepreţuit într-un loc unde nu sunt frizerii pe o rază de mai bine de o sută de kilometri, câteva perii, de haine şi de pantofi, oglindă ş.a.m.d. Poate mai importantă decât orice era totuşi scripca în cutie neagră, căptuşită cu mătase. Şi, lângă ea, pe aceeaşi policioară, două volume desperecheate dintr-o veche enciclopedie agricolă.

La ardi cei grei de imediat după război, cu morţii de tifos şi foametea, moş Onofrei revenea cu poveştile lui descusute aproape zilnic. în acei ani, rănit grav, ca atâţia alţii, austriacul ajunsese din tranşee la tm spital şi de acolo, după un timp, în curtea fermei „de la capătul lumii" - cum el însuşi spunea mereu, cu un vag dispreţ, unde nu mai spera nimeru să-l vadă vreodată. Uite însă că un om din sat Ccire-l ştia îl găsise într-o bună zi în gară, ologit, în cârje şi aproape orb, îl urcase in căruţă şi-l adusese aici.

Poate n-avea unde să se ducă altundeva... Destui gândeau astfel. Poate inima lui rămăsese în Bucovina, când a fost să aleagă. (Deşi, dacă e vorba de inimă, poţi greşi foarte uşor.) Erau, oricum, ardi când mulţi foşti funcţionari austrieci îşi făcuseră băgăjelul şi părăseau această provincie revenită la România de care nu mai exista nimic să-i lege pe viaţă. Fostul administrator adjunct al fermei, care învăţase carte la şcolile înalte de la Viena gândea altfel. Aici, în pustietate, măcar o chiliuţă din casa izolată de la fermă era a lui şi numai a lui, de rmde n-ar fi fost nimeni în stare să-l alunge.

Wagner, în ce-l priveşte, făcuse tot ce trebuie să-l ajute să obţină de la statul român oleacă de pensie. în sinea lui - şi Buliga Onofrei vedea asta de aproape - nu se bucura de ce-i căzuse pe cap, iar ca să ştie ce mai e cu neputinciosul, cu amărâtul de Franz, şi ce face închis în casă, îl trimitea pe el din când în când să arunce o privire. Cam aşa stăteau lucrurile atunci când biata femeie, celălalt suflet amărât, rătăcită în viscol, fusese adusă tot aici. Şi când iarăşi Wagner, a lui

fiind puterea de a hotărî, n-avusese cum să spună „nu" şi s-o alunge. Ctuios e şi că austriacul acceptase ca o femeie să vină şi să stea cu el sub acelaşi acoperiş, chiar dacă într-o odaie despărţită prin tindă de cea în care se afla el însuşi şi tmde nu lăsa decât cu mare greu pe cineva să pătrundă, înti-adevăr, curios! Nimic din toate astea n-ar fi fost însă cu putinţă, dacă nu era Tina să-i ia în grijă şi pe unul, şi pe celălalt, să-i hrănească, să le spele schimburile şi să-i oblojească, pentiu că amândoi erau şubrezi şi neajutoraţi şi pe niciunul nu te puteai bizui să-l laşi de capul lui ca să se grijească singur.

Ca şi cum s-ar fi pus de acord în toate, deşi nimic important nu era stabilit, de data asta stiăbătură tăcuţi poteca spre adâncimea umbroasă a parcului, moş Onofrei îndoit de spinare, cu mâna dreaptă la spate şi cu cârja în stânga, înainte. în partea dinspre curte iarba fusese cosită proaspăt şi fânul stiâns şi dus de acolo. Cu toate astea, ca-n orice loc neumblat, stăruia un aer neliniştitor de pustietate şi părăsire, deşi putea fi doar o impresie înşelătoare. Căsuţa nu arăta totuşi neîngrijită, la o primă privire. Cerdacul era îngust din cauza pereţilor groşi, însă varul era curat şi pe dinafară, şi în tindă, unde bătrânul tuşi tare şi-şi scutură repetat, inutil, tălpile. Nu se arătă însă nimeni să-i întâmpine şi fără altă ceremonie bătrânul deschise larg uşa şi păşi înăuntru.

La intrarea lor, Herr Franz aştepta aşezat pe scaim, la masa goală, cu spatele spre uşă. Auzise zgomotele din tindă, dar nimic din ţinuta sa ţeapănă nu trăda vreo emoţie. Avea rigiditatea oarecum solemnă şi, poate chiar mai mult, nepăsarea care sunt ale stăpânului şi, în fond, în spaţiul chihuţei sale, asta şi era. Doar la tuşea repetată, de avertisment a contabilului se răsuci încet pe scaun, după care, ajutându-se de cârjă (avea două, pentru subsuori), se ridică. Se văzu atunci că era înalt Era tuns şi pieptănat cu îngrijire şi proaspăt ras, cu o mustaţă scurtă şi cu o şuviţă căzută în diagonală pe frunte care lui Gavril îi amintea ceva confuz. Gura, sub mustaţă, se crispase din cauza efortului, însă doar după ce-şi stabUi echilibrul cu cârja pleoapele grele se ridicară clipind în câteva spasme şi atunci se văzu bine globul ocular, acoperit în întregime de pieliţa albă.

Câteva clipe nimeni nu scoase o vorbă. Gavril pălise emoţionat. Era totuşi faţă în faţă cu xmul dintre cei doi înaintaşi ai săi şi o clipă

îi trecu prin minte să se prezinte direct, simplu şi să-i spimă că el e cel căruia i-a venit rândul să ducă mai departe ce începuseră ei, dispărutul Wagner şi el. Avea gura uscată şi-şi trecu Umba peste buze. începu îrtsă moş Onofrei în nemţeşte, povestind ceva care se dovedi complicat, necesitând multe cuvinte. Celălalt asculta cu bărbia împinsă înainte şi cu aceeaşi zbatere a pleoapelor peste ochii orbi, fixând un pimct exact între cei doi musafiri ai săi.

Acesta e, aşadar, mereu pomenitul Herr Franz, îşi spuse Gavril, în cele câteva clipe grele de amânare, cercetându-l curios, cu toate că, dacă ar fi fost după el, sărea bucuros peste această încercare. Austriacul fusese şi cel cu ideea, în mare vogă într-o vreme, a creşterii viermilor de mătase. (Care nu era deloc o prostie!) Tot el presărase şi parcul sălbăticit al conacului cu exoticii merişori japonezi - într-o parte, şi în alta cu brazii argintii aclimatizaţi finalmente, surprinzător, şi cu solul gras al câmpiei, dar şi cu asprimea necruţătoare pentru orice conifer a arşiţei. De ce? Nu părea să fi interesat pe nimeni motivul adevărat, dacă existase aşa ceva. Cealaltă idee încolţise - pare-se - şi ea din aceeaşi fantezie bizară a cărei energie avea proprietatea că se epuizează lin şi aproape imediat. Porumbeii! Faptul că stolurile lor, care-l scoteau din sărite de bătrânul contabil, umpleau acum curţile de găinaţuri şi fulgi, păreau să fi devenit ultima şi singura consecinţă. De ce acest bărbat, care nu arăta a fi fost un nevolnic, abandonase pe rând aproape totul după câţiva paşi?

Herr Franz continua să-l asculte pe contabil, fără să schiţeze vreun gest de răspuns. Nu se clinti nici când acesta tăcu. Apoi, brusc, adresându-se punctului aflat între cei doi pe care-l fixase tot timpul, rosti tot în nemţeşte o frază lungă, parcă pregătită dinainte.

Făcu după asta o pauză când se văzu că îşi încoardă auzul şi aşteaptă, cu pleoapele zbătându-se repede peste orbitele lui stranii, ca de porţelan. Era ca şi cum ar fi premeditat o reacţie şi ar fi intuit că e dezminţit. Adăugă încă o frază sau două, tot în nemţeşte, pe im ton mai răstit.

- Ce zice? se interesă Gavril.

Acesta asculta îndoit de şale, privind în podea. Pricepuse, fără îndoială, ce zicea orbul, dar se vedea că n-are de gând să răspundă. Traduse pentru domnişor:

- Dânsul e mereu supărat. E supărat pe toată lumea şi n-avem ce-i face. După care ridică şi el vocea, milităreşte, cum se face cu surzii: Guten tag, Herr Franz! Şi mai adăugă încă ceva. Erau probabil amabilităţile de circumstanţă care se spun când doi bărbaţi şi-au consumat întrevederea şi trebuie să se despartă. Era acolo - îi va relata după aceea lui Gavril că-i spusese - cu noul administrator al fermei care venise să-l cimoască.

Orbul ascultă şi aceste ultime cuvinte atent, cu o atenţie a întregului corp. Vădit, nu simţi însă câtuşi de puţin nevoia să răspundă cumva amabilităţii răstite, ca-ntre doi bătrâni un pic surzi, care se cunosc perfect şi fiecare ştie la ce să se aştepte de la celălalt. Toată fiinţa sa anunţa şi că a luat act de prezenţa stiăinului, fiind exclus să nu-l fi simţit. Nu-l interesa însă, după cum nu-l privea nici micul protocol inventat de contabil. Cu aceleaşi mişcări rigide, sprijinindu-se în cârja de subsuoară ca să-şi poată mişca piciorul valid, le întoarse spatele şi se aşeză la locul lui, la masa goală, cu spatele spre uşă.

Ca şi cum ar fi tias cu urechea şi ar fi ghicit că, alături, vizita a luat sfârşit, deacka Olesia îi aştepta în pragul camerei sale. Uşa spre tindă de la odăiţa ei cât o cutie albă fără secrete fusese dată la perete, tiecerea fiind totuşi barată în cazul că cineva ar fi dat să intie.

- Zdrastvuite, tanti Olesia, amestecă moş Onofrei limbile mereu binevoitor, după care se înclină uşor, iar Gavril schiţă şi el acelaşi salut în tăcere.

Femeia voinică, cu ochii ei albaştri şi părul sur, împletit într-o coadă groasă pe spate, îi consideră îndelung cu o solemnitate severă. Moşneagul numai piele şi oase, cu cămaşa lui roşie şi braţul drept răsucit şi îndoit caraghios, la spate, mai sus de şale, îi era bineînţeles cunoscut, îl mai văzuse de zeci de ori. Tocmai de asta, ar fi fost normal să-i smulgă măcar xm zâmbet. Mai multe gânduri nestăpânite într-o denilare vertiginoasă şi, desigur, chiar această certitudine a recunoaşterii, a familiarităţii îi întunecară fulgerător seninul privirii. întunecarea era însă cum nxunai spaima o poate produce. Pe celălalt,

către care se întoarse, tinereltd, drăguţul, subţiraticul, nu ştia de unde să-l ia şi se încrimtă nemulţumită, ameninţătoare.

Tot timpul, în acele clipe, Gavril o va studia intimidat. Această femeie fusese într-adevăr moşiereasă în Rusia? Fusese cândva, cu toate că în sat mulţi nu credeau o iotă din povestea pe care el o ştia de la Tina, stăpână peste pământuri întinse şi mulţi oameni? Dacă aşa era, îşi spuse, o xirmă trebuia să rămână... El îrxsă, acum, nu reuşea să vadă nimic. Sau, dimpotrivă, toate erau nălucire, vise, plăsmuiri mincinoase? Şi doar xm fir neînchipxiit de subţire separa ce e adevărat de ce nu e. Unde era ascuns acel fir?

Cu toată nemişcarea ei majestuoasă femeia sugera însă ceva care nu se învaţă de la sine şi nici uşor şi care, reieşi imediat, izbutea cu greu să disimuleze explozia adevărată a spaimei. Un lucru era limpede deocamdată: deadea Olesia nu era o ţărancă proastă. Şi nici nu fusese slujnică vreodată.

Schimbarea veni pe neaşteptate. în timp ce privirea ei se muta foarte repede, tot mai repede de la unul la celălalt, comisura buzelor avu xm mic spasm, ca şi cum şi-ar fi reprimat intenţia de a vorbi. Şi aproape deodată, fără vreo vorbă, fără alt semn, ochii la care Gavril privea pe furiş, fascinat, neîndrăznind să-i înfrunte, se umplură de lacrimi enorme. Era un plâns straniu, năvalnic, dar mut, de statuie, care însă nu va conteni niciodată.

Moş Onofrei aşteptase cuviincios să i se răspundă. Cu aceste lacrimi era obişnuit de mult, ca şi cu muţenia rusoaicei. Trăise o viaţă întreagă într-xm sat cu destui ruteni şi ştia ruseşte atâta cât să se înţeleagă cu im rus. N-avea însă răbdare să se prefacă, mai ales ştiind că asta nu ajută la nknic. Mai aşteptară xm pic. într-o privinţă măcar, ei doi se înţeleseseră fără cuvinte chiar în acel interval al aşteptării prea mult Ixmgite. Nu era nimic de râs aici! Dar nici de plâns. (Era doar ceva care, pentru o clipă, te înlemneşte.) Vizita se terminase, de fapt.

La grajduri, spre care Gavril se îndreptă după asta, lăsându-l pe contabil să se ducă la ale lui, era scurta pauză dinaintea amiezii. Zilierii erau plecaţi, cu mic, cu mare, în luncă, din zori, iar doi din băieţii rămaşi pe loc erau în sat, cu caii, la potcovar. încă nu începuse vântul fierbinte şi uscat de la răsărit care marchează jumătatea zilei

de vară. Arşiţa crescuse însă continuu, stingând xma după alta orice mişcare.

Ca şi silozurile, grajdurile pentru vite fuseseră construite după plan, înainte de război, din aceleaşi cărămizi arse într-im cuptor din Galiţia de peste Nistru şi cu grinzi şi căpriori din pădurile Domelor. Planul se rătăcise de atxmci, dar clădirile butucănoase şi vaste, trainice n-avuseseră încă timp să se învechească prea tare, mai puţin draruţa acoperişurilor, coaptă şi mâncată pe alocuri de ploi.

Găsi locul pustiu. Prin uşa dublă de la intrarea în grajdul cel mare al cailor, larg deschisă, se furişa Iximina fierbinte, desenând o potecă aurie până la cealaltă uşă, pe unde se trecea spre fânar. în aerul care şi aici începea să fiarbă, fulgera din când în când doar zborul negru al câte tmei rândunici ţâşnind din cuiburile lor ascimse sub streaşină. Şi îl întâmpină chiar din prag mirosul sălbatic şi viu, familiar, de amoniac, amestecat cu cel al fânului cu flori de la prima cosire, încă neînvechit, pregătit peste tot în iesle.

Pe loc rămăsese doar Nuşka, pe care îl dusese el însuşi la fierar o zi înainte. Mai erau, izolate în cealaltă jumătate a grajdtilui, două iepe. Simţindu-l cel dintâi, armăsarul nechează uşor, aţâţat, iar băiatul care ţesăla iepele încremeni surprins în poziţie de drepţi, până când primi semnul de aprobare că poate să-şi vadă de treabă mai departe.

Cei opriţi să lucreze la grajduri se învăţaseră repede cu controalele domnişorului cel nou şi cu stricteţea lui, după ce Petrică Suditu le spusese şi el că la vite, la cai, mai ales, e nvUitărie şi că cei cărora nu le place asta merg la sapă... (Oleacă de exagerare „nemţească" în această privinţă nu-i rea - învăţase el însuşi asta la şcoală...) De data asta, cu toate că nu era tm control propriu-zis şi nici nu bănuia vreo neregulă, aruncă totuşi o privire cercetătoare în jur.

Pe locul golit al cailor trimişi la fierar, paiele proaspăt aşternute se îmbăiau în pulberea strălucitoare a luminii. Hamuri şi căpestre, curăţate şi şterse cu de-amănuntul cu unsoare, ca să se înmoaie, spânzurând pe zid la locul lor. Uneltele, aranjate în ordine şi ele în stânga uşii din fund. Şi celălalt ordin fusese respectat: după rânit, la curăţenia mare din zori, trebuie dat cu mătura încă măcar de două ori, după care, obligatoriu, câteva găleţi cu apă... în zăpuşeala care

creştea, scândurile podelei limpezite astfel se zbiceau într-o clipită, dar se împrospăta şi aerul plin de vaporii acizi ai nopţii.

Câteva clipe, urmărit doar de ochiul negru al lui Nuşka, cu urechile lui de lup ciulite, în aşteptare, şi de băiatul care încă nu îndrăznea să înceapă ceva, aşteptând să-l vadă plecat, Gavril remăsură toate aceste amănimte pe care nici un ochi străin nu le-ar fi considerat importante - şi, cine ştie, dacă te ridici undeva foarte sus, nici nu sunt... Erau, bineînţeles, lucruri vechi (nici tm cui nou nu fusese deocamdată bătut). Puse totuşi într-o ordine nouă, mai riguroasă şi care, dacă te uitai atent, nu se dovedea rea deloc. N-avea - îşi spuse - cu ce să se laude în gura mare. în această privinţă, măcar un lucru începea totuşi să devină clar: nu mai avea nimic de împărţit cu Wagner şi cu ce-i lăsase acesta ca moştenire fără stăpân...! Dispoziţia sa de aseară se înfăptuise întocmai, nimic mai mult! Asta însă era de ajuns, în măsura în care îi dădea sentimentul secret, fără nume, din care se alimenta la nevoie, ca de o
gură de apă rece alunecând pe gâtlejul ars de sete.
*

în cealaltă curte, pe unde trecu îndreptându-se spre uşa din dos a conacului. Tina întindea pe frânghie rufe proaspăt limpezite la fântână. Vitele, aduse la halăul plin şi acum cu apă să se adape, frământaseră cu copitele pământul înmuiat de ploi care acum, amestecat cu baligi şi paie, se întărise iarăşi ca piatra. Pe ţigancă o ajuta o femeie şi vocile lor răsunau muzical, cu putere.

Femeia era borţoasă şi Gavril o mai zărise în treacăt de câteva ori, cu pântecul ei enorm, căzut parcă pe genxmchi, dar amânase să se intereseze ce hram poartă. Cu braţele goale, pârlite de soare şi poalele-n brâu, desculţă. Tina se mişca sprintenă, cu paşi mici şi iuţi de la covata plină cu rufe la frânghie şi punea câte o întrebare scurtă şi ţipată pe im ton ascuţit. Cealaltă se apăra tânguitor şi tot în gura mare.

Copilul se adăpostise la umbră, sub un perete, nu departe de fântână. Şedea ghemuit, cu genunchii stiânşi la gură şi capul vârât întie gentmchi. Era slab şi murdar şi în poziţia lui chinuită nu lua în seamă nimic din ce se petiece în jur. Se legăna doar mecaruc scoţând im scâncet continuu, im fel de cântec.

Cu mersul ei anevoios, doborâtă de propria greutate, femeia tocmai se îndrepta spre covată, târându-şi tălpile goale prin ţărână. înşfăcă de acolo o cârpă din care şiroia apa şi, în clipa când se îndrepta de şale, îl zări de departe venind către ele. N-avea nici im motiv, dar se sperie. Neajutorată, încremeni cu rufa şiroind de apă spânzurându-i în mână şi neştiind cum s-o dea mai departe şi tot atunci, simţind că e ceva, se întoarse şi Tina. Se auzea doar căinarea copilului lângă care Gavril se opri.

Scâncetul încetă o clipă la zgomotul paşilor, iar femeia, simţindu-se cercetată, îşi tiase tm colţ al tulpanului ca să-şi acopere obrazul. El apucase să vadă însă partea de la coada ochiului care era umflată şi neagră şi orbita injectată de sânge.

Aşa cum vorbise cu Petiică Suditu, de asemenea lucruri tiebuia să aibă grijă cineva dintie ai lor, măcar în
zilele acestea când mai era puţin şi se termina prima praşilă. Femeia trebuia urcată în căruţă şi asta urgent şi dusă în sat s-o vadă felcerul. Şi nu numai ea, ci şi copilul. Se întoarse să cerceteze curţile imde însă nu era nimeni. Doar un băiat de la grajduri, înşelat de linişte, se arătă în depărtare, păşind agale. Zărindu-i, se răsuci fulgerător pe călcâie şi o luă speriat la goană. întrebă, adresându-se Tinei, şi arătând spre băiat:

- Ce-i cu ăsta? Ce are?

Ţiganca ridică din umeri, nepăsătoare.

- Ce are? îl îngână ea şi lui Gavril i se păru că-i sesizează în privire licărirea neagră în care se putea citi şi o viclenie misterioasă. N-auzi, tu, ce te-ntreabă? se întoarse ea spre cealaltă. Spune-i domnişorului!

Simţind că e vorba de el, copilul îşi eliberase între timp capul din strânsoarea de cleşte a genunchilor ca să vadă ce e şi abia astfel Gavril îi întâlni expresia tulbure, sălbăticită de suferinţă. De pe obrazul murdar de lacrimi şi muci îl aţinti un singur ochi dilatat înti-o orbită prea mare, scobită adânc sub arcadă şi-şi aminti că-l ştia cu acest ochi monstiuos, îl zărise de câteva ori în limcă târând şi el o sapă alături de ceilalţi Sudiţi.

- Hai, scoală! se răsti la el ţiganca, pentru că femeia, zgribulită ca de frig, nu era în stare să scoată o vorbă. Hai la domnişoru', să vadă şi el ce ţi-a făcut..!

Şeful de post uite ce i-a făcut! începu ea şi schiţă un gest ca s-o întoarcă pe cealaltă în aşa fel, încât să vadă şi el, dar aceasta se împotrivi. Băiatului tot şeful de post i-a rupt un dinte. Nu, se grăbi ea să-l asigure, nu i-a prins pe niciunul la furat...

De câteva ori, urmărind-o fără să înţeleagă despre ce e vorba de fapt, Gavril o întierupse ieşindu-şi din fire. Pe amândoi, mamă şi fiu, îi bătuse în sat şeful de
post. încă dinainte îi atrăsese atenţia aerul cu care Sudiţii vorbeau de mâna grea a acestuia: era ca şi cum ţineau ca în nici un caz el să nu afle naai mult. Şi totuşi, dacă nu i-o cerea el în mod oficial, acest şef de post, cu care schimbase câteva vorbe trecând prin sat nu de mult, n-avea ce să caute la fermă şi, în orice caz, nu fără a-l înştiinţa şi pe el. Niciunul din oamenii săi, zilierii, n-aveau treabă în sat în mijlocul săptămânii. Ce căutase acolo femeia, cu burta ei uriaşă, care aproape că o ţintuia la pământ? Negăsind de cuviinţă că se cuvine să lămurească această chestiune. Tina vorbi despre altceva: femeia venise la ea cu-n necaz ruşinos... încă de la bim început povestea fusese confuză. în acest punct se împotmoli, niciima nu se încumeta să vorbească simplu şi repede, fără a mai pierde vremea. Mai important decât orice părea a fi în schimb amăntmtul că se certaseră cele două femei. încăpăţânată şi nepăsătoare, dispreţuitoare, ţiganca se arătase, pare-se, cu toate că nu era clar motivul, neinteresată de necazul femeii, oferindu-se doar să-i scoată copilului dintele rupt.

Abia câteva zile după asta, cu toate că el refuza să ia în serios ce aflase despre cum ştia Tina să scoată dinţii oamenilor cu doar două degete, moş Onofrei îl va încredinţa că lucrurile stau chiar aşa: cu mâna goală, ţiganca ştia să facă ceea ce nu izbuteau cu \ma, cu două nici marii dentişti de la oraş...

Necazul - reieşi, cu greu, în cele din urmă - era tot al copilului. Acesta fugise de mai multe ori de la fermă, singur şi peste câmp, cale de mai bine de 15 kilometri, trecuse prin centrul satului neluat în seamă de nimeni, până la tma din bălţile de după calea ferată şi podul cel mare de fier. Era partea mai joasă a limcii, inundabilă, sălbăticită

şi cu apa mică din cauza secetei, apă pUnă cu gâştele şi raţele oamenilor lăsate peste zi acolo. Venise până acolo, naiba ştie cum, ca tras de aţă. încă mai de mult nişte copii îl prinseseră acolo când tocmai spinteca o pasăre.

Gavril nu pricepu nici asta din prima clipă. Cuvântul „spintecat" ţiganca îl rosti cuviincios, dar mai apăsat, privindu-l fix şi aşteptând răbdătoare până va izbuti să facă şi el legătura între copilul ascuns în tufe, la pândă, şi pasărea vie pentru care făcuse atâta amar de drum, peste câmpul pustiu. Cealaltă scoase un geamăt de durere, cu faţa ascunsă în mâini.

Le scăpase atunci cu fuga din mâini celor care-l prinseseră. în sat, tinde se ştia despre cine poate fi vorba, oamenii spuneau una şi alta. Altădată ñ găbjiseră tot cu o pasăre - aceeaşi pasăre -, având însă grijă acum să nu-l mai scape. Copiii ñ duseseră pe sus la post, oamenii din sat venind apoi să se uite la el ca la urs. Mă-sii îi era frică încă de atunci că dacă află domnişorul, u alungă de la fermă şi pe ea, şi pe afurisitul de copil. Pentru că aşa o ameninţau ceilalţi, Sudiţii. Şi uite că, peste doar două zile, „alaltăieri", copilul o zbughise iarăşi la pasărea lui de la baltă...

Ascultase relatarea ţigăncii cu o surdă exasperare. S-ar fi cuvenit poate să ceară mai multe amănunte, întrucât nu era sigur că a înţeles exact. Povestea era, oricum, o prostie. Şi pentru care nu mai avea la acea oră târzie a dimineţii nici un pic de răbdare. (Despre asta va discuta îndelung cu moş Onofrei mai târziu.) Un dinte rupt, un ochi umflat nu erau totuşi cea mai mare nenorocire cu putinţă cu care să-şi bată capul. Simţi cum îl inundă însă descurajarea, ca o băutură rea, dată peste cap dintr-o înghiţitură. Şi, imediat după asta, verü furia rece, descoperind că nu ştie cuvântul cel bun, sau n-are curajul să-l spună femeilor, pentru că amândouă asta aşteptau.

Privi iarăşi în jur. Curtea coaptă de uscăcivinea secetei era pustie. Speriaţi de tânguirea copilului, care nu contenea, hulubii se ascunseseră din nou în cotloanele întunecoase şi nebătute niciodată de soare din pod.

*

în aşteptare, moş Onofrei, care o luase înainte, se afla în birou gata să-nceapă treaba, cu mânecuţele de satin negru trase pe braţe,

peste cămaşă. Desfăcuse capacul călimării şi încercase peniţa tocului, privind-o în zare cu ochii mijiţi. Era linişte. Doar lumina verzuie, atenuată de frvmzişurile dinspre nord ale parcului începea să capete intensitatea arzătoare de la sfârşitul dimineţii, când creştea şi zăpuşeala.

Le zărise înainte pe cele două femei la fântână şi, întrucât ştia povestea şi era sigur că şi domnişorul va da peste ele, medită vorbind singur, în şoaptă, la ce va fi. Trecu astfel un sfert de oră, poate mai mult, până reuşi să-şi termine de răsucit şi prima ţigară din acea zi. La un moment dat, uşa din dos se izbi însă violent, ca tm foc de armă. Asta-l făcu să depună ţigara pregătită pe masă. Scârţâitul fără leac, de casă pustie, al podelelor îi amintea totdeauna de cel dispărut, deosebirea fiind că acela avea călcătura mai apăsată, de bărbat cu mult peste o sută de chile. Deocamdată, mai înţelept şi mai urgent era să lase deoparte plăcerea amânată atâta a primului fum. Se ridică gemând în picioare, verificându-şi mustaţa şi gulerul şi-şi potrivi ochelarii să-i aibă la îndemână, lângă vraful de hârtii pregătit şi acesta din timp. După care îşi îndreptă spinarea şi îşi răsuci trimchiul spre uşa care tocmai se deschidea larg, cu o impetuozitate tinerească şi plină de energie.

Chiar dacă nu era prima oară când se întâlneau şi, pe deasupra, băgase de seamă că dorrmişorul se-ncnmtă atunci când, la intrarea lui, îl găseşte aşteptând astfel, nu voia să renunţe. Proceda în acest mod pentru că aşa învăţase: în tot fostul Imperiu, la începutul zilei de lucru, o armată întreagă de slujbaşi aştepta la fel, respectuos şi în două picioare, până când şeful ierarhic găsea de cuviinţă să ia loc. Ninriic nu mai e cum a fost, îşi spuse. Medită şi la asta ţeapăn şi posac. Doar îndărătnicia îi rămăsese pe care însă nu mai exista nici cine s-o ia în seamă.

Aşa se face că, imediat după asta, adică după acest mic şi sumar ceremonial al dimineţii (era de fapt aproape amiază) fiecare îşi văzu de ale sale în tăcere. Obosit, moş Onofrei se lăsase să cadă bătrâneşte pe scaunul său din colţ, cu pernuţă pentru şezut. Gavril îşi ocupă şi el locul la masa de sub fereastră, fără o vorbă. Dinainte, aşa cum învăţase în şcoală, avea pregătit un caiet cu planul de lucru pentru ziua în curs şi când, ceva mai târziu, cu aceeaşi nepăsare prefăcută,

bătrânul ridică privirea din propriile hârtii, îl găsi citind absorbit, încruntat, oprindu-se din când în când doar ca să mai noteze câte ceva.

Rapida verificare, dar şi liniştea care, de data asta, era o linişte bună îl făcură să se declare în sine însuşi mulţumit L-ar fi bătut Dumnezeu dacă s-ar fi plâns de ceva, ştia şi asta prea bine. Timpul, secundele curgeau astfel cakn pe alături, ca pentru a-i întări siguremţa de sine şi im zâmbet secret, invizibil. De fapt, nici nu-şi pusese ochelarii pe nas, gest cu care arăta de obicei că începe treaba: apărea astfel că negraba trebuie savurată ca un triumf, oricât ar fi el de puţin important. Un aer stătut, încins, începea să umple toate ungherele odăilor de la parter, chiar şi cele ferite de soare, de la nord, \mde mai adăsta un pic din răcoarea nopţii. Colburile străvechi, ca încălzite pe plită, începeau să-şi degaje şi ele rnirosurile şi din când în când, de la atâta uscăciime, la câte un zgomot mai brusc, ningea cu praf de var din tavan. Pri'^i ^poi ^^ ţigara cu foiţa încă neuscată de tot pe marginea tmde trecuse cu limba. înghiţi în sec, pofticios, dar se stăpâni. Nu simţi nevoia nici să tuşească pentru a atrage atenţia, cu aceeaşi viclenie rudimentară, copilărească, la care apela în momentele mai speciale. Toate anxmţau că domnişorul aflase de tărăşenia cu băiatul de la fermă care fuge la baltă să „spintece" - cum spuneau cei din sat, ferindu-se să rostească vorba urâtă - o pasăre anume... Dar despre asta nu e sigur cine se cuvenea să aducă vorba...

încă din zori, câţiva oameni de la grajduri fuseseră trimişi în sat cu caii la potcovit. Reveniseră la fermă cam în acest interval indecis, iar domnişorul îşi lăsase hârtiile baltă ieşind grăbit să-i întâmpine. Zgomotul mare al roţilor trecând în goană pe aleea pietruită, strigătele vesele, chiuiturile căruţaşilor tulburară somnolenţa care cuprinsese vastele curţi pustiite şi parcul toropit de arşiţă de afară. Şi, o vreme, rămas singur, bătrânul ciuli urechea pentru a ghici ce se întâmplă. Nu era veselie, care n-are de a face nimic cu munca. Dar nici dezordine sau semn de necaz. Era mai degrabă o explozie, o revărsare, ca la nuntă, la care nu e obligatoriu să strâmbi din nas. Moş Onofrei mai ştia şi că, dacă băieţii de la grajduri ar fi avut la ei

pistoale sau puşti, nu doar harapnice cu care să trosnească asurzitor, gălăgia ar fi
fost şi mai sălbatică. Descoperirea era mai veche şi-l tulburase, anume că pentru asta dorrmişorul nu-i ceartă (cum se aştepta el), mai ales dacă au făcut treabă bună. îl asemenea clipe, se cobora la mintea lor şi existaseră câteva situaţii asemănătoare, când îl văzuse râzând, ceea ce i se întâmplase foarte rar de când sosise la fermă. Zgomotul se îndepărtase între timp, curmându-se brusc. Asta înserrma apropierea stăpânului şi-i potolea ca prin farmec nu numai pe zurbagiii de la grajduri, ci pe toată lumea, bărbaţi şi femei deopotrivă. Zâmbi pentru sine, răspunzând xmui gând la care nu se întorcea prima dată.

Cu toate că nu era mare lucru, se simţea ceva nou. Era acea tensiune specială, aproape insesizabilă, apărând atunci când ceva amorţit, parcă încleiat şi înţepenit, se urneşte din loc cu un prim milimetru, iar asta presupune o rupere, o dislocare. Descrierea făcută cu vorbele lui stma altfel, dar niciodată nu uita să pomenească de îndoială. Trecuse prea puţin timp ca să poţi fi sigur. Trece o clipă şi-ţi dai seama că n-a fost decât o nălucire. Asta, una la mână. Neîncrederii îi asociase şi o oarecare antipatie, de care încă nu era lecuit pe de-a-ntregul...

Ca subaltern, totuşi imul care-şi ştie lungul nasului, nu mai cutezase să cârtească la ce hotăra domnişorul Gavril şi renunţase rapid şi la pretenţia de a-l învăţa regulile vechi ale fermei, reguli ale lui Wagner, de fapt Nici această renunţare n-o hotărâse cu inima uşoară. Dar împotriva speranţelor sale de la început, descoperise aproape de pe o zi pe alta că nimeni n-o să-i poată impune ceva cu forţa acestui „băiat", dacă va încerca asta vreodată, împotriva voinţei şi credinţelor lui, a ceea ce învăţase el la şcoală sau ştia
din cărţi. Verificase de mai multe ori: „băiatul" asculta cu bxmăcuviinţa pe care-o datora vârstei, totdeaima atent, rece, răbdător. După care, fără vorbe de prisos, făcea tot cum ştia el că e bine. E ciudat, dar tocmai din cauza asta, „băiatul", cum îi spusese el, domnişorul, cum îl botezase ţiganca, începuse să-i placă.

- Da! exclamă el cu voce tare. După care, luându-şi seama, îşi aprinse în fine ţigara şi trase lacom un fum. Rămase astfel cu ochii

închişi şi lăsat pe spetează, savurând uşoara fierbinţeală a sângelui care e biciuit şi, odată cu ea, plăcerile mai subtile ale liniştii când poţi să te laşi în voia gândurilor.

Despre „băiat" începuse să se vorbească în sat chiar din ziua când acesta coborâse în gară şi încă de atunci se considerase şi el implicat, neputându-se preface că n-a auzit şi nu ştie. Oamenii se minxmau că venise ţiganca să-l ia de la tren, lucru care, pe vremea lui Wagner, nu s-ar fi întâmplat cu nici un chip, mai ales că nu ştia nimeni de imde aflase ea că va sosi noul administrator, iar el, luat la rost, trebuia să le dea dreptate. De Tina însă tuturor le era frică. Aşa că se feriseră să ducă această nedumerire mai departe şi să-i pomenească ţigăncii numele cu voce tare.

într-un fel de care abia acum îşi dădea seama, se lăsase şi el dus de val în acele zile de la inceput. Era un „fel" prostesc, de care i-ar fi plăcut să uite... Wagner venise la fermă cu şcolile lui făcute la Viena şi la asta cei din sat se refereau cu sfială respectuoasă, comparând cu ce ştiau despre şcolile noastre. Peste toate era însă tinereţea noului venit. Această tinereţe deveni pentru toată lumea, dar şi pentru el, care se ferea s-o arate, un fel de infirmitate. Se văzuse apoi, aproape de pe o zi pe alta, că nu ştiinţa era ce-i lipsea băiatului. După cum, la fel, nici vârsta nu mai părea dintr-odată aşa de importantă ca la început. De ce? Se gândise mult la asta, dar nu putea să răspundă mulţumitor.

Deşi abia-şi stinsese prima ţigară, moş Onofrei scotoci mecanic în buztmare, scoase la iveală pachetul de foiţă şi tabachera şi începu să-şi fabrice alta. Liniştea uscată de la amiază se aştemea pe nesimţite în pustietatea odăilor golite de la parter. Stăpânindu-şi tremurul degetelor şi vorbind în continuare în şoaptă, de xmul singur, se adânci în această operaţiune care cere şi exerciţiu, şi îndemânare, dar şi stăpânire de sine. Doar aşa izbuti să-şi ducă gândul mai departe.

Avuseseră ocazia să-l vadă de aproape şi cei din sat în timpul care tiecuse.

Prima oară, fiind zi de lucru, venise cu tieburi, neînsoţit. Nu avea nimeru să afle asta, însă nici măcar nu-l anxmţase ce are de gând. Treburi... Reieşi după aceea că intiase la poştă şi tiecuse şi pe la gară.

Plănuia, tot fără să se fi sfătuit cu el, să se prezinte, cu această ocazie, şi părintelui Posteucă, lucru care se şi întâmplase. Câţiva martori întâmplători povesteau - şi tiebuia să-i ajxmgă şi lui la xireche - că părintele Posteucă ieşise după vizită să-l conducă la poartă de xmde, întrucât musafirul îşi ducea calul de dârlogi, mai făcuse vreo doi paşi alăturea cu el. Aşa e frumos să facă oricine cu xm străin care-i calcă pragul, în ospetie. PUni de curiozitate, dar nu atât de pătimaşi ca la început, mai îmbunaţi, toţi hotărâseră că tiebuie aşteptat să vedem ce va fi mai încolo.

Primarul, bădica Ghiţă Hojbotă, se arătase şi el, ca şi părintele, bucuros să-l cxmoască pe domnişorul venit la fermă şi să dea mâna cu el. Asta pica, pare-se, înti-o marţi. O vizită scurtă, grăbită, cum începea să se anunţe
că va fi mereu. Peste trei züe, adicătelea vineri seara, badea Ghiţă, şeful de gară, domnul Vorobchievici, se aşezau, cu părintele Posteucă, într-o cameră anume aleasă din casa parohială, xmde puteau sta netulburaţi, cât de mult, pentru tarokul săptămânal. Deşi era nu ştiu cum, neplăcut, să aducă tocmai acum vorba despre dispărutul Wagner, în scurtul schimb de cuvinte, fu amintit scaxmul gol lăsat de acesta la întâlnirea de vineri. Moş Onofrei ştia, ca toată lumea, de întâlnirile domnilor pe care xmeori îi prindeau zorile cu cărţile lor de joc. Mai ştia şi că, pentru locul rămas vacant, ceilalţi se străduiseră să-l câştige pe directorul şcolii. între el şi ceilalţi trei intervenise însă o ceartă, cum sxmt certurile domnilor, fapt e că locul era iarăşi liber. Primarul, om cumsecade, ţăran totuşi, explicase plin de bxmăvoinţă, dar prea înflorat toate astea. Un tânăr brav, o forţă proaspătă de la oraş era ceea ce le lipsea vineri seara. Se înţelegea de la sine că a învăţa să joci tarok e ceva care se rezolvă fără probleme.

Noul venit făcuse aici ceva la care nimeni nu se aştepta: refuzase. Se spuseseră apoi vrute şi nevrute despre acest refuz. Ca unul care-l ştie pe împricinat de aproape şi mai bine decât alţii, moş Onofrei avea părerea lui.

Bărbat de doi metri, cât xm dulap şi roşu în obraji, bădica Ghiţă reacţionase la acest refuz ca şi cum şi-ar fi pierdut darul vorbirii. Primar de atâţia ani şi obişnuit cu multe, fără să-şi dea seama pe moment dacă e cazul să se considere jignit, el îl privise gânditor pe

acest băiat (Gavril M. u putea fi fiu) spre care-şi deschisese braţele larg din prima clipită, fără a mai ţine cont că era în comxma Ixxi, ridicat în două picioare din scaunul lui, cu guardul comunal şi încă doi, trei gură-cască de faţă
într-o situaţie când toţi se cuvenea să se bucure, măcar în măsura în care se bucura, foarte plăcut surprins, foarte sincer, din toată inima, el însuşi. Mai mult ca sigur, el nu se aşteptase la asta. Dacă ar fi bănuit ce va fi, comentau rmii, şi-ar fi înghiţit Hmba.

Ştiind, aşadar, ce se vorbea în sat şi trăgând încă o linie despărţitoare, moş Onofrei accepta că fusese un răspuns dat poate prea repede. Poate şi prea sec, fără a lăsa loc de întors. Adevărul fiind şi că se poate spime „nu" într-o mie de feluri, iar dorrmişorul nu-l nimerise pe cel mai bim. Pe partea cealaltă, el personal, cunoscându-şi perfect rangul, se ţinuse mereu departe de treburile domnilor. Poate, în secret, în cel mai adânc secret, jinduise, ar fi visat să vadă cum e. Nu ignora însă un lucru: lui Wagner, care se urca în trăsură vineri pe înserat ca să meargă, cum zicea el, „la datorie", nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să-i propună aşa ceva. N-ar fi cutezat nici să judece dacă această plăcere e păcătoasă, mai ales că şi preotul se aşeza la masă cu ceilalţi „să bată cărţile". Până la urmă, tot neamţului îi dăduse dreptate. Aici, la marginea lumii, unde nu vezi de jur-împrejur decât câmp gol, cu ce să-şi umple un bărbat în putere nopţile lungi de iarnă, când şuieră crivăţul şi se astupă cu nămeţi toate potecile?

Postul de poliţie se afla alături de primărie şi acolo „băiatul" intrase, tot aşa, ca să se prezinte, în altă zi. Iar de la post, la gară, unde era de preluat periodic corespondenţa. Atunci sau poate mai înainte făcuse cimoştinţă cu dorrmul Vorobchievici Octavian, şeful de gară. în calitatea lui de mare jucător de tarok (unicul - se spunea - în stare să-i ţină piept neamţului) aflase imediat de refuzul la invitaţia făcută de primar. Nu se ştie cum, cei doi, şeful de gară şi administratorul de la
fermă se împrieteniseră pe loc, făcându-i pe mulţi să se minuneze. Moş Onofrei avea şi aici punctul lui de vedere.

Şi Tavi (cum îi spuneau ceilalţi) Vorobchievici şi Gavril M. erau făcuţi cam din acelaşi material pe care, cu ochiul ascuţit de

experienţa vârstei, el învăţase să-l identifice cu uşxurinţă. în mod normal, când doi inşi de această calitate mai specială se apropie, sar scântei. Lucrurile în viaţă nu se petrec însă după logica pe care le-o acordăm noi. Ca şi acum: în loc să se încaiere, cei doi deveniseră fraţi de cruce...

- Da! exclamă el iarăşi, tare, cu o exasperare abia stăpânită. Trase xm fum din ţigară înciudat şi-şi râcâi îndelxmg gâtlejul.

Nu se cădea să-l sfătuiască el în această privinţă, dar, la atâtea treceri prin sat, bine ar fi fost să intre măcar o dată la crâşmă şi asta ca să nu se zică despre el că e cu nasul pe sus. Se mai ştia cxmi domnişorul se scoală în puterea nopţii când iese să controleze ce e pe afară şi cum, nu numai de asta, toată lumea a învăţat să îi ştie de frică. Se minxmaseră toţi şi de ce lucruri venise el să cumpere de la prăvălia lui Horovitz, aceasta fiind alături de crâşmă şi tot a jidanului: calupuri de săpxm, cât să speli cu ele xm sat întreg. Săpun şi sodă. Nu bea rachiu şi nici nu fumează, se stabili când îl văzură că trece mai departe şi doar dă bxmă-ziua. Cei care ieşiseră la uşă sau erau în drum n răspunseseră cu toată bxmăvoinţă. După aceea, cineva îşi adusese aminte că, la fermă, nu-l auzise nimeni drăcuind. E drept că nici nu fusese văzut râzând cu poftă, bucurându-se de ceva şi nici să glumească, deşi de la unul de vrâsta lui la asta te aştepţi întâi şi-ntâi. (Poate dacă se oprea şi cerea şi el un păhăruţ de holercă, ca orice drumeţ, şi dacă ar fi
schimbat câteva vorbe cu cei de faţă, nu s-ar fi povestit atâtea prostii...!)

într-o zi, căci fusese o zi anume, discuţia lor zilnică de dimineaţă ajimsese la cheltuielile care se înmulţeau cu oamenii chemaţi la lucru în luncă. Era vorba de bani şi asta-i privea pe amândoi. Părerea sa în această privinţă era cea a imuia care nu mai e tânăr şi buiac, dar, pe deasupra, a şi văzut destule. Puteai să zici şi că se oferea să dea o mână de ajutor celui pe care-l vedea la necaz. Ca de la bătrân la mai tânăr. N-avea rost, îi spusese, alegându-şi cuvintele cu grijă, cu mare grijă, să-şi mai facă planuri deşarte cu sfecla. Asta, lăsând la o parte cheltuielile. Şovăise înainte de a aduce vorba aici din multe motive. Unul, cel mai important, e că îl primise, la început, pe acest „băiat" poate cu prea multă răceală. De ce? Pentru că, bănuind că la Cernăuţi

se caută un agronom care să fie trimis să preia treburile fermei după dispariţia lui Wagner, sperase că îi vor trimite tot un neamţ, adică pe cineva pe care să te poţi bizui. Se vede că nemţi nu mai existau prin părţile locului ca înainte, să te foloseşti de ei, dacă dai de ceva greu şi prea complicat, ceva de care alţii taie poala şi fug. Uite însă că venise un român de care n-avea de ce să se plângă. Toate astea erau în mintea lui, alături de ce mai auzea aproape în fiecare zi povestindu-se în sat.

Celălalt îl ascultase privindu-l fix, fără o vorbă şi de la un punct înainte simţise cum s-a retras (faţă de el) ca într-o tranşee. N-ar fi avut pretenţia nesăbuită să creadă că e din cauza sfaturilor sale. însă chiar de a doua zi îşi dădu seama că seceta devenise o problemă pe care domnişorul nu mai înţelegea s-o împartă cu nimeni pe lumea asta. Parcă, dintr-odată, el hotărâse că rdmic nu e mai important decât seceta. îşi asumase doar
pentru sine această nebunească şi zadarnică încrâncenare pe care o păzea cu o gelozie feroce şi n-ar fi fost deloc înţelept să glumească sau, Doartme fereşte, să încerce să-l descurajeze, să-l potolească...

Mereu grăbit, şi înainte se arăta tăios cu câte o ponmcă ce nu suferea amânare. Drept e că la fel era şi cu sine însuşi, fără hodină şi fără cruţare. Dintr-odată, aşadar, băgase de seamă că planurile dorrmişorului, dacă te uitai mai atent, nu mai semănau cu nimic din ce stabiliseră de comxm acord nu demult. Nu-l mai auzise niciodată, din acea zi, pomenind de ploaie. Pleca singur în luncă în control şi-l auzea revenind în goană nebtmească, potcoavele de oţel răsxmau pe pavajul aleii, afară. Dar nu numai de luncă era vorba, căci începuse să-l simtă tot timpul străin şi însingurat. Ceva exagerat i se citea imeori în oglinda ochilor, ceva care sperie, obligându-te să stai şi tu, chiar dacă la o parte, dar în aşteptare şi încordat.

Avusese grijă mare să nu-i mai spună nimic, ceea ce nu i se întâmplase niciodată pe vremea lui Wagner. Poate dă Domnul şi o să avem oleacă de ploaie, simţise de câteva ori nevoia să-l încurajeze. Dar dacă îi stătea alteori pe Umbă să-i spună şi se stăpânea cu greu să n-o facă, dar dacă, până la urmă, nu plouă şi nu plouă şi nu plouă? Dacă sfecla se prăpădeşte? (Era o nenorocire care se întâmplă şi altora, fiind vorba de culturile câmpului.) Dar dacă aşa a dat

Dumnezeu ca în acest an să ne bată cu secetă pentru cât de nevrednici şi păcătoşi suntem? împotriva cui te îndârjeşti matale şi cu cine te lupţi? Ce va fi în sufletul lui, se întrebase de multe ori, neliniştit, un suflet necălit încă de viaţă şi care nu-i de oţel, când îşi va da seama că e înfrânt? în ce fel îşi va vindeca rănile sufletului după asta?

Trecuse un ceas sau mai mult când moş Onofrei se ridică de pe scaun, ocoH masa şi ieşi din odaie lăsând uşa deschisă după el. La cealaltă uşă rămase o cHpă indecis, cu ochii mijiţi, în lumina orbitoare a amiezii. Domnişorul dispăruse iarăşi lăsându-l să se canonească singur cu nişte hârtii care nu erau de nici un ajutor. Tuşi, ca un fel de avertisment, adulmecă aerul fierbinte ca la gura cuptorului. După care, cu paşi mărunţi, târşiţi, oftând, se întoarse la locul său din odaia nimiită birou.

6.

Şeful de post coborâse dintr-un vagon de clasa a IlI-a, pe o ploaie rece, mucegăită, de toamnă, cu aproape zece ani înainte.

- La tine a fost altfel, pentru că şi ferma ta e altceva decât postul de poliţie dintr-un sat de la graniţă iubit de contrabandişti, preciză din capul locului Octavian Vorobchievici, şeful de gară. Discuta cu Gavril M., venit să ia poşta, după ce-l luase pe sus din biroul de mişcare, unde erau telegrafistul şi un furier de la grăniceri şi-l târâse într-o odaie mică, o chichineaţă, cu un pat acoperit cu nişte pături tmsuroase, o masă, laiţa de sub geam şi un taburet. Tavi, ctim îi sptmeau apropiaţii şefului de gară şi cum îi propusese el lui Gavril M. să-i spvmă, tutuindu-l el însuşi fără fasoane, îl „sechestrase", „pusese gheara pe el". Aici, fără nici un fel de explicaţie, începuse să-i povestească despre şeful de post. Şi o făcea cu o energie, cu o plăcere atât de
mare/ încât, surprins, neştiind ce-i revine, celălalt cedase şi-l asculta resemnat.

Bineînţeles, sosirea şefului de post fusese anunţată din timp. în ziua precisă, la acceleratul de prânz, cu două căruţe, din care ima rezervată pentru cel aşteptat, şi însoţit de câţiva gospodari în straie curate, de sărbătoare, primarul se prezentase personal la gară ca să-l primească. Tavi Vorobchievici, şi el de faţă, dar xm pic mai retras,

treaba lui fiind alta, era partener de tarok cu primarul, badea Ghiţă Hojbotă, şi se ştiau prea bine nu numai de la partidele lor de cărţi de vineri noaptea, în decursul atâtor ani (cu toate că era un şef de gară tânăr, abia tiecut de tieişcinci...) îi văzuse pe mulţi alţii coborând din acelaşi tien şi toţi - preciză el - cu acelaşi aer speriat de orizontul prea îndepărtat, de nemărginirea dezesperantă a câmpiei cu care ochiul nu-i obişnuit şi o suportă anevoie... El se ţinea la distanţă, adăpostit deocamdată de ploaie sub stieaşină. Observa, nota însă totul cu un zâmbet răutăcios şi satisfăcut, pe care nici măcar nu se obosea să-l disimuleze. Şi ce e mai important: nu xiita nimic, convins că o să aibă ce povesti în proxima seară de vineri. Lucrurile se întâmplaseră exact cum le închipuise el şi încă înti-xm fel în care badea Hojbotă, jucător ticăit şi veşnic terorizat de partenerul negru în cerul gurii, care era şeful de gară, îl anticipase el însuşi, ştiind perfect ce-l aşteaptă.

Gospodarii luaţi la gară purtau în acea zi sumane negre, noi, identice, ca pe xm fel de uniformă, cum cei mai în vârstă învăţaseră că se cuvine pe vremea Austiiei: o solemnitate se cuvine tiatată cu cea mai mare grijă, până la ultimxil amănxmt Bărbat uriaş, de aproape doi metii, cu mustaţa întoarsă în sus, ca a împăratului. şi cu perciuni pieptănaţi, primarul avea cojoc cu poale limgi - cojoc şi umbrelă! - pentru care Tavi Vorobchievici îl ironizase în şoaptă, ciobote văxuite şi căciulă brumărie. Toţi erau raşi proaspăt, cu un aer stingher, dar ţeapăn, marţial în vântul glacial şi-n rafalele de ploaie ca nişte bice.

Cu acest frig neprietenos din prag de iarnă toată lumea era obişnuită. Ca să se încălzească, dar şi ca să-şi facă oleacă de curaj, bărbaţii dăduseră pe gât, la iuţeală, câteva păhăruţe de holercă fiartă, îndulcită cu miere şi parfumată cu piper măcinat. Pavajul curat al peronului lucea, dar luceau şi obrajii raşi cu briciul la sânge, lucea şi sticla afumată a cerului ud.

- Tu încă n-ai apucat vreme de asta, câinească, observă aici şeful de gară stingherit de tăcerea celuilalt şi îl ameninţă: Ai s-o prinzi, n-ai nici o grijă!

O clipă cei doi se studiară cu atenţie, cu toate că nu era prima oară când se găseau faţă-n faţă. Unul închis, ferecat. „Cu suflet de

gheaţă", cum divulgase acasă doamna Vorobchievici că-şi spun ele între ele doamnele din sat, scoţându-l din sărite cu asemenea parascovenii. Al doilea, mic şi nervos, într-o trepidare parcă gata făcută să explodeze. Cu ochii lui tiviţi cu roşu, de la o străveche conjimctivită, „ochi de iepure" strălucind de o inteligenţă periculoasă care nu cruţă nimic şi pe nimeni. (Despre marile deosebiri dintre ei vor discuta altădată.) Ar fi vrut să-i spimă ceva important simţind asta, însă ca şi citm ar fi dus im bolovan uriaş în spinare, ceva care aproape că te striveşte, te laminează. Era ceva mai grav, chiar mai dureros decât laşitatea. Aşa că nu-ţi rămâne decât să strângi tare din dinţi ca să nu răzbată nimic în afară să te trădeze. (îi va mărturisi şi asta, ca să se uşureze.)

La ameninţarea glumeaţă, Gavril M. răspunsese cu un zâmbet vag, mai ales că povestea nu-l interesa absolut deloc. îl intrigau în schimb strâmbăturile celuilalt. Ca şi cum l-ar fi fulgerat cu intermitenţe câte o durere la o măsea, din când în când toată faţa şefului de gară se boţea de suferinţă şi încordare. După puţin însă, tot brusc, se lumina şi tot chipul lui mic şi strâns, foarte ridat, fără nici o umbră de frumuseţe virilă, doar cu sprâncenele stufoase ca nişte veritabile mustăţi deasupra orbitelor radia încântare şi uşurare.

în toţi anii dinainte, sosiseră, cu acelaşi accelerat de la amiază, mulţi alţii, povesti el. Aceeaşi privire căreia nu era nimic ce să-i scape a lui Tavi Vorobchievici îl luase pe fiecare în primire de la primul pas. îi trecuseră prin faţă, regulat, de pildă, în fiecare toamnă, câte im suplinitor, doi despre care la partidele de tarok aducea vorba cu mica lui răutate satisfăcută: încă \m normalist stiâns cu uşa de cine ştie ce nevoi şi anmcat tocmai aici. Noilor veniţi el le punea prompt diagnosticul, iar martorii, căci nu era unul singvtr, corifirmau că nu s-a înşelat niciodată. Aşa aterizase meteoric un felcer tânăr şi se aflase imediat că e pedepsit pentru rdşte potlogării şi mutat disciplinar. „Meteoric" fusese verdictul lui când încă nu ştia nimic despre om. Iar felcerul dispăruse, înti-adevăr, la primele geruri mari de după Sfântul Vasile, când îngheaţă şi vrabia în zbor.

Din acelaşi tien coborâse nu de mult, im pic năucit, şi din cauza asta fără să-şi dea seama că e observat cu un zâmbet atât de subţire, încât e ca şi insesizabil, urmaşul dispărutului Wagner. La proxima

întâlnire de vineri, şeful de gară se pronimţase: până la toamnă, cel mult...! Trecu însă nu prea mult şi, în altă
vineri, la una din pauzele când se deschideau larg uşile şi ferestrele să se răcorească (era spre sfârşitul lui mai), îşi amendase primul verdict. „Domnişorul", cum îi spuneau zilierii de la fermă şi, după ei, şi cei din sat, părea mai greu de ghicit. îl şi cunoscuse personal ştia şi ce zic ceilalţi care şi ei avuseseră ocazia să-l întâlnească. Băiatul ăsta are im plan, decretase el misterios, savurând cu cruzime imprecizia, care totdeauna aţâţă curiozitatea. Nu e dintre cei care dezertează. Şi nu se sperie cu una, cu două. Dovada cea mare era deocamdată refuzul net de a veni cu ei la tarok. Ceilalţi, părintele Posteucă, care era şi gazda, badea Ghiţă, şi directorul şcolii. Opaiţ Răducu, luat pe sus şi adus şi el aici, la masa de joc, cu condiţia să nu întârzie prea mult (în familia Opaiţ „cânta găina" şi din cauza ei erau toate) acceptaseră cu jumătate de gură amendamentul, dar surprinşi să-l vadă pe Tavi că dă înapoi din ce a spus, fapt fără precedent. De care, totuşi, nu poţi râde, pentru că n-are nimic caraghios...

Tavi Vorobchievici povestea însă cimi, peste delegaţia satului, cu badea Ghiţă în frunte, se îndesiseră rafalele de ploaie îngheţată, osândiţi fiind să întâmpine neclintiţi şi fără rdmic care să-i protejeze sosirea acceleratului de prânz. Acesta intră în gară scrâşnind din toate frânele după care urmară manevrele regulamentare. Desprinsă de garnitură ca să-şi refacă plinul de apă la pompă, locomotiva şuieră scurt, şi xm nor dens de aburi îmbrăţişă, acoperi toate vagoanele din partea din faţă a garniturü. Cele două siluete ale tmicilor pasageri coborâţi din tren putură fi, din cauza asta, doar ghicite, mai întâi ca nişte umbre negre în norul de aburi. Nici chiar el însuşi, tras un pic mai departe, sub streaşină, la adăpost, nu le văzu. Nu dură însă mult. O
pală de vânt şi locul ud, pavajul strălucitor în ploaie se limpezi cu primarul adăpostit sub unica umbrelă şi cu ceilalţi în dosul lui, uzi leoarcă şi strânşi unul în altul.

Cei doi, continuă şeful de gară, martor asistând tăcut la ce se întâmplă, erau mici şi negri şi, încă şi mai grozav, absolut identici. Se va afla curând că sunt soţ şi soţie. Veneau din sud, tocmai de undeva de la Dxmăre, din cealaltă extremitate a Regatului României şi

călătorind spre nord dăduseră de un frig pentru care nu erau pregătiţi. Confuzia asemănării se datora faptului că erau înfofoliţi, de bine, de rău, în straiele avute la îndemână. Negrul invocat putea fi însă mi efect de falsă memorie. Oricum, badea Ghiţă Hojbotă nu realiză imediat care e femeia şi care bărbatul, acestuia având plănuit să i se adreseze. De la înălţimea lui, pe care încerca s-o atenueze ca pe-un defect, aplecându-se uşor înainte, îi cercetase atent. Fără a fi sigur sută-n sută că nu greşeşte, rosti totuşi tare cuvintele de bun sosit, auzite de toată lumea, după care întinse mâna.

Pe bărbat noul şef de post din comimă îl identificase abia în timp ce vorbea şi asta cu un imens sentiment de uşurare. Se va discuta apoi îndelimg dacă noul venit s-a prefăcut a nu sesiza ce intenţiona primarul care în scurtul lui cuvânt se şi prezentase. Putea să se prefacă, înti-adevăr. Dar putea fi şi o obişnuinţă, im fel de a răspunde. Câteva clipe limgi, foarte lungi, când toţi cei de faţă încremeniseră, îl lăsă cu mâna întinsă. Ceilalţi din grup, cu toată ploaia, văzură perfect acest braţ întins în gol. Aşa că nu-l mai imită nimeni.

Badea Ghită va refuza să comenteze înti-un fel
/
sau altul cele întâmplate, chiar şi în cerc restiâns, la întâlnirile lor de vineri seara de la casa parohială.
Răspunsul celuilalt la gestul său fusese doar privirea de jos în sus, neagră şi rea, fără zâmbet. Un amănunt care, de asemenea, fusese observat de toţi. Poate greşeala primarului fusese de a nu fi tălmăcit corect privirea celui sosit, iar acestuia, ulterior, nimeni nu va cuteza să-i ceară vreo explicaţie.

Al doilea amănunt mult discutat îl reprezentaseră bagajele stranii, depuse la scara vagonului. Erau două obiecte informe, nici valiză, nici desagă. Semănau prin culoarea cenuşiu-gălbuie cu nişte saci culcaţi pe înălţime. Doar după aceea se văzu că erau nişte cufere mai speciale. Şi se mai văzu că erau confecţionate din papură împletită şi ţesută şi că erau foarte grele, ca şi cum ar fi fost umplute cu bolovani.

- Să le ia cineva! ordonă noul venit, acestea fiind primele lui cuvinte. Arătase şi cu braţul spre bagajele lui neobişnuite, ca să nu fie nici o neînţelegere. După care, ca şi cum ar fi avut cimoştinţă de

ce s-a pregătit, dispensându-se de primarul care dorea să-i fie călăuză, pomi înainte...

Lui Tavi Vorobchievici nu-i scăpase nimic. Citise corect intenţia prinnarului, confuzia lui şi a celorlalţi. Micul şi negml şef de post nu-i plăcuse şi nici n-o să-i placă vreodată. N-avea însă nici un motiv să se amestece în ceva care nu-l privea. Trebuia doar să se apropie de Unie şi să dea semnalul cu steguleţul. Să aştepte până când la fluierul lui răspimde mecanicul de pe locomotiva revenind acum după ce-şi făcuse plinul de apă.

în urma grapului rămăsese badea Simion Tomuţ. Cu im picior pierdut pe front, în locul cămia avea proteză de lertm el se mişca anevoie şi nu-i avusese nimeni grija. Primarul îl luase anume, cerându-i să-şi
prindă şi decoraţia pe suman, la vedere. Cu orgoliul de cheferist, care-i deasupra tuturor şi, în tot cazul, n-are a da samă unui poliţai de ţară, Tavi Vorobchievici îi făcu semn discret să se apropie şi se interesă din vârful buzelor:

- Cum îl cheamă?
- Popescu, spuse şchiopul grav. Şi Gogu.

Acest nume neobişnuit prin părţile locului nu-i era complet străin şefului de gară care se miră, totuşi, verificând parcă sonoritatea bizară a cuvântului:

- Gogu?
- Gogu, confirmă celălalt

Darea de seamă despre ce Tavi Vorobchievici ştia şi văzuse cu propriii ochi, repetată cu exact aceste cuvinte de mai multe ori, se încheiase totdeauna, brusc, aici. Nu era sigur că Gavril M. îl ascultase mai interesat decât partenerii de vineri seara. Acesta refuzase să se aşeze, cum îl invitase, pentru că se grăbea. Pe Popescu Gogu îl cunoscuse şi el, schimbaseră şi câteva cuvinte. Nu considera nici că ar fi avut ceva important de adăugat, decât că el nu făcuse imprudenţa de a-i întinde mâna când intrase la postul de poliţie ca să se prezinte. Nu pricepuse, din toate aceste motive, ce vrea de la el acest bărbat prea vorbăreţ şi care, rămas şi el în picioare, arăta într-im chip straniu că nu e în stare să se stăpânească. Vorbea cu o înflăcărare de neînţeles, gata parcă să plângă isteric, ceea ce

bineînţeles reuşea să nu facă cu o mimică disperată şi caraghioasă. Ca după o cUpă să-şi dezvelească dinţii îngălbeniţi de tutun într-im rânjet satisfăcut ca şi cum şi-ar fi descris o victorie personală, o victorie grandioasă. L-ar fi lăsat baltă fără nici o ezitare şi i-ar fi întors spatele, dacă, deşi pare neverosimil, nu i-ar fi plăcut: mai bine zis îi plăcuse
inteligenţa lui răutăcioasă, aproape otrăvită şi muşcătoare. Ei doi deveniseră prieteni însă înainte de asta, deşi era o prietenie fără noimă şi poate puţin absurdă. Ce voia de fapt de la el acest şef de gară pentru care, va recimoaşte şi asta, n-ar fi făcut niciodată din proprie iniţiativă im gest prin care să şi-l apropie?

Răspimsul veni în ziua când Tavi Vorobchievici îl zărise pe Nuşka legat la gardul şcolii în faţa dughenei lui Horovitz. Atunci a fost când s-a năpustit înăuntru ca să-l smulgă, să-l ia pe sus şi să-l ducă la o plimbare, cu tot cu cal, şi la o discuţie între patru ochi.

Nu cu mult în urmă, un telefon îl chemase urgent la Cernăuţi sub im pretext tâmpit din categoria celor care fac să-ţi crească subit tensiunea arterială, îi spuse el când se îndepărtară destul ca să nu audă nimeni. Mereu, cei mari îşi închipuie că pasămite în aceste gări periferice, fie ele şi de frontieră, se stă degeaba. însă chefereul e armată, a doua armată. Aici, şi dacă nu-ţi convine, nu merge cu şahăr-mahăr, aşa că executase ordinul fără să crâcnească. La sosire în oraş, îl luaseră în primire doi bărbaţi ca să se încuie cu el într-o odaie ferită. Se recomandaseră impersonal: Siguranţa Statului, făcându-l să înghită în sec, ulixit. Cea de a doua surpriză, încă şi mai mare, o surpriză uriaşă, fusese să descopere câte se ştiau despre el. întâi, avusese o mică tresărire prostească de vanitate: cunoşti, te interesează un om care iese din rând, e „însenmat", are o calitate aparte. Spaima venise îrxsă imediat după asta. Se ştia, spre o pildă, ce spusese el odată în restaurantul gării din Iţcani, într-un grup mai mare de cheferişti, despre faptul că hoţia trebuie pedepsită „prin tăierea mâinii în piaţa publică". Fusese o ocazie rară pentru ce-i plăcea lui mai mult duelul ideilor. Ştia - şi o şi spusese, nefiind un secret - cum se fac marile averi, cum s-au făcut mai ales după război şi cum se fură peste tot ca-n codru. La asta se referise de fapt dus de val: pe butuc, în piaţă, să vadă toţi şi să ia aminte...! Pac cu barda

exact peste încheietura mâriii hoaţe...! Căci numai cu asemenea măsuri pot fi potoliţi prevaricatorii...!

Unul dintre cei doi bărbaţi, cu tm „cap de topor" ştia să pună întrebări cum nu mai întâlnise pe altcineva. I-ar fi plăcut grozav să se dueleze cu el şi să-l dovedească. Simţul de alarmă, care se declanşase între timp, îl avertiza însă că mai bine-i să-şi ţină gura şi să nu facă pe grozavul.

Dacă-l cunoscuse eţetera pe fostul administrator al fermei Wagner eţetera, se interesase „cap de topor", luând-o de foarte departe, iar el îşi dăduse seama pe loc că acesta a ghicit cel mai bun început. Pentru că, dacă era după el, ar fi fost în stare, aici, să le povestească zile şi nopţi, neîntrerupt, despre neamţ, adevărul fiind că nicări nu cunoşti mai bine tm suflet de om ca la jocul de cărţi...! Cum să nu-l fi cunoscut? încercase să le expună şi teoria Iui despre dispariţia acestuia, dar i-o tăiaseră scurt Dispariţia, altădată. Voiau, simţise el atunci, altceva. Dar planul lor era să-l fiarbă încet, la foc mic, încercându-l ba cu una, ba cu alta. Urmaseră câteva întrebări fără importanţă. Cei doi ştiau, spre pildă, de întâlnirile de vineri seara. Ce fel de joc e tarokul ăsta? E pe sume mari de bani? Cine câştigă, de obicei? Eţetera. La un moment dat, „cap de topor" se interesase cumva în treacăt, neglijent, dacă-l cunoaşte pe noul administrator de la fermă. Dacă poate să le spună ce a remarcat la el. Deosebit. Dacă primeşte vizite. Ştia toată lumea că cine vine pentru fermă trebuie neapărat să treacă pe sub nasul lui, la gară. Ha, ha! făcuse el. Vizite?

Nici vorbă. „Cap de topor" insistase: un bărbat slab, nu prea înalt, bărbuţă blondă, cu înfăţişare de călugăr - nu cumva fusese observat prin împrejurimi? Nu şi nu. Dacă există în comună legionari. Nici simpatii legionare? Cămaşă verde? Nu! Asta chiar nu. Nu, deocamdată, ca să fim totuşi corecţi. Codreanu a fost - şi „cap de topor", numise satul pe unde se povestea că trecuse Zelea Codreanu şi ai lui, toţi călări pe cai albi, cu steaguri, prapuri, popi şi zeci sau poate sute de însoţitori pedestraşi. Se putea să nu se audă aşa ceva? Se auzise şi-atât, cum e în toate satele de lângă Nistru tmde, din cauza distanţei mari, nu vine nimeni. La noi e capătul lumii...! Nici broşuri, cărţi, poze, afişe? Nu. Nu, până la Dunmezeu, ce, suntem

copii? Nici femeile? Pentru că bucovinencele noastre se năpustesc imediat... Iarăşi, nu. Cine, totuşi, cunoaşte el că a participat la acest marş al lui Codreanu prin Bucovina? Chiar nu ctmoaşte pe nimeni? Nici măcar n-a auzit? Ştia desigur multe din auzite, dar şi din ziare. Avea însă atâta minte, încât să-şi dea seama imediat ce urmăresc cei doi. A, sigur, făcuse el de câteva ori, necăzând în capcana minciunii de protecţie a criminalului din romanele poliţiste, la care „cap de topor" l-ar fi pus imediat cu degetele între uşi. în sine, deşi speriat, aceste atacuri viclene îi plăcuseră din capul locului (pare o nebtmie, dar e exact aşa), tmeori, pericolul, jocul cu focul, aripa rece, neagră, care-ţi atinge obrazul cu fâlfâirea ei de o cUpă... Lăsa, după întrebare, o pauză, cât să tragă aer în piept. După care venea replica sa, strălucitoare ca un tăiş de spadă. Nu, domnilor! Bineînţeles, dorrmilor! Ca şi la tarok, spre dimineaţă, când au loc înfruntările decisive, îi observase în fine cum cei doi nu mai au resurse ca să continue.

Iată adresa noastră, încheiase celălalt a cărui figură n-o reţinuse. Un ins care fumează, ascultă, priveşte pe fereastră. Noi vă vom mai căuta, stimate domnule Vorobchievici. (Nu-l tutuiseră nici măcar din greşeală.) Sima ca un ordin de despărţire, de amintirea căruia nu reuşise să scape ca de o muscă, atunci când dormi, zile în şir după asta. Adresa, de ce? Şi de ce tocmai el?

Ce-ţi spun, încheiase Tavi Vorobchievici, fiind ajimşi acum imdeva departe, pe drimaul pustiu din câmp, oprindu-se ca să se despartă şi el s-o ia înapoi spre sat, tot ce ţi-am relatat e secret absolut. Dar mă bate gândul că e ramiai despre tine. Bagă de seamă, te rog frumos...!

*

Nimeni nu bănuia, în primăvara fără ploi când abia începuse prăşitul, că, înti-o bxmă zi, peste tiei ani sau mai mult, şeful de gară îl va căuta pe moş Buliga Onofrei ca să stea, pur şi simplu, oleacă de vorbă cu el...

Partea de lume peste care bătiânul contabil se considera înti-o oarecare măsură stăpân avea margini invizibile, dar precise: pământurile de până Ia Nistiu, înti-o parte, şi până la primul sat şvăbesc din stepă, în cealaltă, atâtea vite, atâtea acareturi, totul pus pe

hârtie şi verificat de sute de ori începând, în ce-l priveşte, de pe Ia 1880. Iar puterea lui cea mare consta în această rânduială complicată - din „şcoala austiiacă" - cu care nu mai exista nici o altă fiinţă în deplină, riguroasă, intimă cunoştinţă de cauză. Nu voia şi nici nu jinduise vreodată să se amestece cu domnii. Cuviincios, scotea cuşma şi se oprea să dea bimă-ziua când se încrucişau
pe uliţă. Făcea însă asta cu gravitate, ţeapăn, oricât de firav şi bolnăvicios îl făcuse o viaţă petrecută printre hârţoage, ştiind în sine perfect cu cine are de a face. De la Wagner cunoştea că de gura rea, muşcătoare, care nu cruţă pe nimeni a şefului de gară se tem toţi. Prima sa reacţie când marele jucător de tarok, cu care nu schimbase o vorbă până atunci, veni să-l caute, fu de suspiciune, ca unul învăţat cu cele rele ale vieţii. Simţi însă după primele cuvinte schimbate că acest om nu poate fi minţit, el cel puţin nu se simţea în stare. (între timp, şi plăcerea acestuia de a sări la atac cu spada goală în mână pentru a-şi apăra o idee începuse şi ea să se ofilească...)

Despre ce discutase Tavi Vorobchievici cu Gavril M. când îl avertizase că simt nişte persoane cu ochii pe el nu ştia pe atunci nimeni. Primul care afla era moş Onofrei. Şedeau faţă în faţă în odaia numită „birou" în liniştea tulburată doar de şoarecii care îşi făceau iarăşi de cap. în această lumină nouă, toate începeau să se vadă mai clar. Meditativ, bătrânul contabil îşi scoase tabachera şi, cu degetele lui tremurătoare, numai cu piele pe os, începu să-şi răsucească o ţigară, iar şeful de gară îl imită. Fumară tăcuţi.

La el, aici, recimoscu moş Onofrei, nu venise nimeni să-l tragă de limbă. Nu era însă im ţăran prost Cunoştea că asemenea lucruri se întâmplă. Puse cap la cap, ce ştia unul cu ce ştia (sau auzise) celălalt, începea să se lege o poveste stiăină care parcă vine de pe meleaguri îndepărtate. Recunoscură apoi că fiecare avea de dat sama înti-o privinţă sau alta despre timpul petiecut la fermă de Gavril M. şi cum tiecea el călare, cu calul lui cel negru, ca o vijelie. Dar până atunci mai era!...

într-una din acele dimineţi petrecute de Gavril M. cu moş Onofrei în birou, dintr-un teanc de hârţoage extrase din dulap apăruse întâmplător şi schiţa topografică, desenată stângaci, de mână, cu totalitatea terenurilor moşiei de altădată. Era veche, îl încredinţă

contabilul. Veche însemna că şi Wagner o găsise aici, scrisul cu caractere slavoneşti fiind dovada cea mai importantă. în rest, o linie albastră, îngroşată, indica Nistrul, ca şi în hărţile recente şi era unicul dat neschimbat: hotarul din partea de nord, aşa cum fusese probabil şi pe vremea războaielor cu turcii sau şi mai demult...

Cei doi, moşneagul cu ochelarii săi căzuţi pe vârful nasului şi Gavril M. lângă el se aplecară împreună peste harta desfăcută pe toată masa şi-o studiară îndelxmg. Aproape nimic din ce era desenat acolo, cu pana de gâscă şi cu cerneluri colorate, nu mai corespundea cu realitatea de fapt Harta era frumoasă, dar inutilă.

Gavril descoperi Valea Lupului într-altă zi, apucându-se de unul singur să studieze harta cu de-amănuntul. Două cuvinte româneşti, tot cu chirilice, şi suprafaţa „văii", haşurată cu linii subţiri. Fusese, pe vremuri, vadul imde veneau la adăpat zimbrii lui Dragoş Vodă. Gavril ridicase privirea contrariat. Ca şi în povestea cu şobolanii fermecaţi de ţigancă, moş Onofrei nu se arătă deloc sensibil la neîncrederile lui ironice. Aşa se spunea din bătrâni, lămuri el posac. Locul era important şi, întrucât nu departe de acolo, se afla limita sudică a pământurilor fermei. Din cauza mijloacelor limitate, a banilor care nu ajung niciodată să faci tot ce-ţi pofteşte inima, pe Wagner nu-l ispitiseră deloc aceste pârloage, care erau şi prea îndepărtate, mai expUcă sec, dar cuviincios bătrânul. Iar pe el personal, dacă asta avea vreo importanţă, nu-l interesase, nu era treaba lui, nu trecuse niciodată pe acolo. După obişnuitul control făcut în luncă şi fără nici un plan, fără să animţe pe nimeni, a doua zi Gavril porni călare spre Valea Lupului. Era puţin înainte de prânz, exact atunci când arşiţa începe să crească spre punctul ei de culminaţie şi, doar la câţiva paşi după ieşirea din perimetrul familiar şi sălbăticit al parcului, spre sud, trăi mica jubilaţie ilicită a evadării. Se împotmoliseră în acea zi în catastifele vacilor Siementhal şi moş Onofrei îl aştepta să verifice în continuare un dosar gros cu fişele de observaţie ale lui Herr Franz. îşi aminti de asta doar pentru o cHpă. Veni însă imediat strânsoarea fierbinte, de cleşte, a aerului încins pâlpâkid deasupra câmpiei pustii şi uită de toate.

Merse astfel, lăsându-se în voia lui Nuşka pentru că armăsarul părea să ştie mai bine ce vrea călăreţul, un timp oarecare, cu senzaţia

învârtirii în cerc, ca într-un uriaş ringhişpir, cu o ameţeală ca de rachiu tare şi parcă şi cu o vagă pierdere a simţului de orientare. între timp, ferma şi parcul rămăseseră departe, undeva în spate şi atunci când se întoarse nu le mai zări şi nu mai deosebi spre nord pe linia orizontului nici un reper. Lanurile verzi de secară şi cele de hrişcă înflorită aparţinătoare de sat existaseră şi ele în dreapta, dar curând le înghiţi şi pe ele flacăra de spirt a depărtării cu pâlpâitul ei orbitor care rănește retina. Şi mai era ceva: cu toată asprimea secetei, în preajma fermei, unde exista şi insula verde a parcului, se simţea cât de cât adierea dinspre Nistiu ca o
alinare. Brusc, îndepărtându-se, constată că se mişca în alt aer, parcă trecut prin foc. Rămăsese de jur împrejur doar marea nesfârşită de iarbă gălbejită ca-ntr-un vis.

O viaţă intensă pulsa totuşi frenetic şi cântecul asurzitor al gâzelor invizibile îl însoţise tot timpul. Pe cei doi ulii îi zărise încă de la început foarte sus, în azur, deasupra capului său şi a curenţilor de aer, unde desenau metodic cercuri perfecte. îi va regăsi acolo şi pe drumul de întoarcere şi-şi va spune, cu o jumătate de zâmbet, că l-au vegheat în tot acest timp. Asemeni unui câine de vânătoare, Nuşka simţi şi popândăii. Semnalul de avertizare fusese un sforăit, un simulacru de spaimă şi de alarmă. (Peste câteva limi, în prima sa iarnă petrecută la fermă, Gavril M. va descoperi că armăsarul său se comportă la fel şi atunci când simte lupul.) Micile jivine de culoarea pământului uscat se însoreau pe câte xm dâmb şi aşteptau alertate de zgomotul copitelor, de vibraţia străină din aer şi care, apropiindu-se, le scosese din vizuină. Sosirea călăreţului singuratic strica pacea locului, citi el în ochişorii ca nişte mărgeluşe negre, care-l aţinteau fără teamă până în momentul când, dintr-o zvâcnitură, popândăii dispăreau în adâncuri ca şi cxun nici n-ar fi fost.

Pârloaga începea cam la jumătatea distanţei dintre fermă şi Valea Lupului. Cele câteva zeci, poate peste o sută de hectare din partea de sud de care i se povestise şi la Camera Agricolă figurau distinct şi pe hartă, colorate într-xm galben spălăcit. Fără a fi marcate de xm drum sau de vrexm hat, pustietatea sălbăticită a pământurilor înţelenite, care la vremea lor îi descurajaseră şi pe austrieci, începea pe

nesimţite cam după o oră de mers. Ca şi pe mxmte, în pădurile de acasă ştiute din copilărie, locul era tăiat în toate direcţiile de poteci care apăreau pe neaşteptate şi se pierdeau repede, parcă s-ar fi topit în pământ. Stăpânii locului, micile sălbăticitmi sau păsările (pe care nu se putea să nu le auzi) rămâneau bine ascunse, în aşteptare, şi doar câte o şopârliţă, ieşită din vizuină să se-nsorească, săgeta printre copitele armăsarului. Situaţia acestor pământuri uitate fusese mereu aceeaşi şi nu se schimbase nici după război. Cum nu se grăbea, lăsă calul la pas, anume ca să-şi poată face o idee. Or, nu se vedea nici o urmă de roată sau de copită, nici un hat, nici o baligă. Iar asta nu însemna decât că nu trecuseră pe acolo cine ştie de când nici vitele scoase la păscut şi nici oile din stâna satului.

Orientându-se, cu ce ştia de pe hartă, după umbra scurtă de Ia anuază, n-avea cum să se rătăcească. Se dovedi că şi distanţele erau cam aceleaşi cu cele calculate cu vreo sută de ani în urmă. Erau mai bine de două ore de mers călare, adică zece-cincisprezece kilometri, dacă trasezi o linie dreaptă imaginară. Tot pe hartă, porţiunea haşurată era cât să pui buricul degetului. (Şi, într-adevăr, la fel de nusterioasă, de ilizibilă, ca o amprentă, îşi spusese ceva mai târziu.) Pierdută în pustietatea egal de netedă până în profimzimea azurie a orizontului. Valea Lupului apărea ca o colină singuratică, banală, ca o umflătură abia perceptibilă a solului, un rid incert, prelungit... Nu se ghicea nici o urmă de lup, dintre aceia care dăduseră numele locului. Şi nici zimbri nu se vedeau, îi mai veru în minte povestea contabilului. Important e că rdmic nu începea acolo şi rdici nu părea să fi început vreodată. Doar mai de aproape distinse simulacrul de pădure pitică, cu cele câteva tufişuri ghimpoase de lemn câinesc şi de păducel, cu mărul pădureţ rotat şi trandafirii sălbatici proaspăt înfloriţi, ca o uriaşă minge roz-pal...

Descălecă şi făcu ultimii paşi pe jos. Chiar pe creastă, în bătaia vântoaselor creşteau doar năgară, siminoc şi păiuşmi aspre ca sârma, vmde vitele trec şi nu pasc niciodată. Sperase totuşi ca măcar aici să dea de o urmă de foc sau vreun semn de hotar de care au uitat toţi. Nu era însă nimic. Doar câţiva paşi mai departe, în josul colinei, descoperi izbucul ascims în iarbă, şi el - îşi dădu seama abia acum - marcat pe hartă cu xm minuscul pxmct albastru sau poate cu o

cruciuliţă decolorată de vechime. Bineînţeles că nu fusese nimeni care să-i aibă grija, să-l cureţe şi să-l adâncească. Cu toate astea, surprinzător, avea destulă forţă, iar pe fxmd, sub oglinda translucidă a apei, patul de nisip curat, alb şi strălucitor ca argintul fierbea, clocotea fără întrerupere... în lungul firişorului de apă vie care se strecura mai departe crescuseră rogoz şi tufe de pipirig şi în aer se simţea aroma subtilă de pământ satxirat de apă: o oază minusculă de umezeală în pustietate şi-n uscăciunea fierbinte din jur. Asta era la prima privire. îl lăsă pe Nuşka să adxilmece precaut şi abia să atingă apa izvorului, bău el însuşi o înghiţitură de probă - era bună! -, după care încălecă şi plecă în goană spre fermă.

Planul îi venise în minte chiar atxmci, în intervalul scurt petrecut prima oară la Valea Lupului. Mai e şi dacă priveşti îndelxmg în ogKnda izvorului, atunci când poţi ajxmge să le vezi şi pe cele nevăzute -, iar el privise... Ce e important, totuşi? E important că încă de atunci Gavril hotărâse cu precizie ce va fi. Planul îl avea „desenat" în minte până la cel mai neîrxsenmat detaliu.

Moş Onofrei, pe care-l găsi toropit de căldură şi cu ochii injectaţi ca după somn, nu avu nici un semn de mirare aflând pe xmde umblase. Descrierea viitoarei livezi de piersici o urmări răbdător, în tăcere, şi doar la
urmă de tot recurse la subterfugiul manevrelor cu tabachera şi fabricarea ţigării. Nu se simţea însă în stare să încerce măcar să-l aducă pe „băiat" cu picioarele pe pământ. Oricum, încă o plantaţie, după cele două şiruri de duzi ai lui Wagner şi după banii aruncaţi pe fereastră pentru crescătoria de viermi de mătase, i se părea o prostie. (O va recunoaşte mai târziu.) Ştia însă, pe de altă parte, că ar fi fost zadarnic să-l contiazică. De fapt, felul acesta de a fi al „băiatului", foarte băţos şi hotărât, cumva milităros, aspru sfârşise şi el prin a-i impxme şi, în sine, recunoştea că îi place. Prima lui bănuială că, în secret, Gavril M. ar putea totuşi fi legionar îi revenea în minte mai ales în asemenea situaţii când se găsea pus în faţa faptului împlinit. Era aici şi un paradox de care era, de asemenea, perfect conştient. Putea fi, după asprime. O asprime cazonă, de front, pe care şi-o impunea sieşi, întâi şi-ntâi. în acelaşi timp însă, din cele pe care le ştia el despre legionarii bucovineni, pe care n-ar fi putut niciodată să-

i aibă la inimă, ceva îi spimea că tot ce face acest „băiat" - şi făcea multe şi fără hodină - arată limpede că n-o să fie niciodată omul care să suporte ordinele şi autoritatea cuiva şi să se supună fără crâcnire... Neştiind ce să creadă de aici înainte, se mulţumise să-l asculte mai mult de o oră reţinându-se şi de la nevoia de a-şi aprinde ţigara.

- Piersici? oftă el în cele din urmă. Repetă de câteva ori acest cuvânt ca pentru a se acomoda cu sonoritatea lui atât de străină. Poate rodii, propuse. Pe vremea Austiiei, ştiu că armenii şi jidanii care se ocupă cu asta aduceau rodii pentiu casele mari din Cernăuţi, dar numai fructe culese în altă parte. Rodii, da, am mâncat o dată. Piersici, cum le zici matale că se cheamă, nu cunosc...!

A doua oară plecă la Valea Lupului pregătit cu un hârleţ şi cu binoclul rămas de Ia Wagner. Colina, stabili el, pentru că de data asta îşi propusese să studieze locul şi împrejurimile cu mai multă atenţie, era într-adevăr orientată pe direcţia nord-sud, iar asta prezenta importanţă în măsura în care versantul vestic era cu ceva mai protejat de curenţi. Trebuia prinsă în plan şi apa potabilă, izvorul care indica, oricrmi, existenţa xmei pânze freatice fără vreo legătură cu bazinul fluviului până unde erau mai mult de 25 de km, a unei surse de apă de avut în vedere neapărat...! Apoi, oltoanele, cele de care va avea trebuinţă în faza imediat următoare. Acestea se găseau, şi el le ştia de acolo, în pepiniera şcolii superioare agricole. Cu încă un drum la Cernăuţi s-ar fi interesat şi de preţ. Costurile totale, în fine, n-aveau cum fi prea mari, şi în nici un caz costuri pe care o fermă agricolă „ca a mea" să nu şi le poată permite. Notă într-tm caiet toate astea, cu toate că le avea şi în minte, inspirat de dosarele amănunţite întocmite de Wagner pentru fiecare investiţie (chiar şi pentru cele abandonate).

încă nu reuşise să stabilească la acea dată limita de la sud a pământurilor fermei. Undeva, nu foarte aproape, era satul nou (pe hartă nu exista) al coloniştilor şvabi veniţi încoace puţin după 1800 şi, cel puţin în acte, ferma se învecina cu pământurile lor. O şosea prăfoasă ducea într-acolo şi cu binoclul reuşi să măsoare distanţele pe care le notă în acelaşi caiet. Tot dincolo de orizont, dar spre apus, era calea ferată. Amenajarea unui drum de acces dinspre şosea, dar care să fie un drum al fermei pe propriile pământuri nu era mare lucru...

Pentru probele de sol pe care avea de gând să Ie expedieze laboratorului din oraş cu prima ocazie folosi hârleţul. Situaţia era exact aşa cum îi fusese descrisă şi la Camera Agricolă: pe toată această suprafaţă necultivată, sub coaja înţelenită, tare ca piatra exista un cernoziom curat, din cel mai bxm, ca miezul pâinii de secară, împachetă separat probe din locuri şi adâncimi diferite. Puse după asta etichete pe fiecare pachet, iar pentru uz propriu făcu în caiet şi o schiţă sumară a terenului. Mai avea nevoie şi de avizul profesorului Volcinschi. Dar până atunci mai e timp, îşi spuse şi, leoarcă de sudoare, se întinse leneş în iarbă, cu faţa în sus.

Loc neumbrit de nimic, recapitulă el în gând. Bătut de soare din plin, ca acum, dar şi de crivăţul sălbatic din primele două Itmi ale anului, atunci când - aşa cum arătau toate evaluările istorice ale meteorologilor, pe care le studiase cu atenţie - se stârneau undeva în adâncimea acestui orizont fără margini, prin, stepele calmuce probabil, furtunile îngrozitoare de zăpadă...

Vântul secetei care începu brusc, precum un ceasornic, îi aduse aminte că trecuse sau va trece curând prima parte a după-amiezii. Printre pleoape, ca să nu-l orbească lumina, cercetă azurul care începea şi el să-şi recapete culoarea şi - în minte - încercă să reproducă sentimentul de balans şi spaimă din copilărie când reuşea să trăiască foarte intens conştiinţa că e oilcat cu faţa în jos, iar cerul e dedesubt şi că va cădea în acest abis translucid dintr-o cUpă în alta. O altă pală de vânt aduse, surprinzător, senmalul limpede al unei locomotive şi îl trezi din această visare prelimgită. (Visa un convoi de căruţe încărcate avansând prin ploaie, cu roţile afundate până aproape la butuc în noroi.) Se ridică în cot să verifice după soare. Da, era chiar ora când trenul ştiut pleca din gară către podul de peste Nistru.

'.,111 in picioare ca împins de un arc şi încălecă. Abia .li III u i, înainte de a-i da pinteni armăsarului, descoperi 1,1 i 'iM doi ulii se aflau exact în locul unde-i lăsase cu nu •,. IHI câte züe în urmă, tot deasupra capului său...

A treia oară se hotărî mai devreme ca de obicei, I.H'ă un motiv anume. (Era chiar în ziua când urma să se Llezlănţuiască ploaia cea mare.) Băiatul rămas la grajduri să adape vitele şi să le schimbe

aşternutul ştia şi el despre obiceiurile „boierului" şi, surprins, nu înţelese câteva clipe ce are de făcut. în cele din urmă, atunci când grăjdarul i-l aduse pe Nuşka, Gavril îşi mai spusese că se va întoarce atât de repede la fermă încât moş Onofrei, pe care nu-l anunţase ce are de gând, nici nu va băga de seamă că a lipsit. Singur, armăsarul simţi ce se întâmplă. începuse de fapt să se şi obişnuiască şi arăta asta cu fiecare ocazie, aşa cum arată im animal, că îi plac, ca şi călăreţului, pustietăţile. Abia simţi atingerea nervoasă a pintenului, îndemnul, că ţâşni într-o goană nebunească pe aleile parcului străbătute altădată la trap.

Fusese înainte o noapte aparte. Treaz, ca de obicei, încă înainte de primul cântat al cocoşilor, îşi spusese brusc, perfect lucid, că alegerea de a veni aici era o greşeală. Gândul apăruse din nimic, parcă şi împotriva voinţei sale: s-ar putea ca într-o bună zi această greşeală să apară cu o putere de neevitat. Şi n-ar fi exclus ca atunci să fie silit să le lase pe toate baltă şi să se întoarcă la Cernăuţi. Sau în altă parte, n-are importanţă. încă de la sosire, pusese pe peretele dinspre răsărit, lângă rastelul cu cele două puşti, iconiţa cât palma, adusă din Ţara Sfântă de Hiuţă, care i-o dăruise. Zi de zi, dimineaţa şi seara, îngenuncheat, se rugase apoi pentiu ploaie, ştiind prea bine că nu mai are cui pretinde s-o facă alături de el. La miezul nopţii tiecute simţise îrxsă
această singurătate parcă mai grea, strivitoare. Deşi o ignorase înainte, îşi mai spusese apoi, cu aceeaşi luciditate, că în logica vieţii există şi înfrângerea. La o asemenea constatare, chiar şi fără să fii de-un orgoliu nebun, ajtmgi cu inima grea. Nu e mai puţin adevărat că totuşi ajimgi şi e bine să fii pregătit. întărit. în liniştea absolută a nopţii de început de vară, simţise cum - undeva, înăuntrul său, în recipientul pe care îl alcătuieşte corpul său, în acest „vas" neînchipuit de fragil - încrederea în sine se clatină şi meditând şi după aceea mai recimoscu şi că nu are în sine resurse, nu are forţa colosală pentru o prefacere pregătitoare care să-l facă imim. Adormise nu mai ştia cum şi când şi se trezise mai târziu ca de obicei, pe lumină. îngenimchind pentru rugăciimea de dimineaţă simţise cum toate gândurile rele de peste noapte erau încă la locul lor şi erau tot amenințătoare.

Până atunci, crezuse mereu că singurătatea e doar pentru cei cu adevărat foarte puternici, lucru învăţat de la Iliuţă Teologul. De la el ştia multe şi despre omul sfânt, sihastrul de pe Rarău imde câţiva studenţi din Cernăuţi plănuiau să construiască un schit. N-apucase să ajungă şi el acolo să-l vadă şi nici nu-şi putea închipui prea bine un om care a făcut legământul cel aspru al tăcerii de atâţia ani şi vorbeşte, cînd nu se roagă, doar în gând cu păsările cerului şi cu brazii. Când i se întâmpla să se gândească la acest om sfânt simţea însă ceva care nu semăna cu nimic. Nu era nici evlavie (mai cimoscuse oameni cu darul sfinţeniei), nici frică. Nu simţea însă nici nevoia de a face un pas de apropiere, de a vedea el însuşi, de-a cerceta ca să se încredinţeze că acesta e adevărul şi de a-l învăţa şi el, cum ştia că i-ar fi plăcut prietenului său, „călugăraşul" din Calafindeşti. La drept
vorbind, nu dorea nimic, deşi se ferea s-o spună cu voce tare ştiind însă - în sine însuşi - şi că e im model care-i va rămâne veşnic inaccesibil.

Va reflecta la asta mai târziu: nu ştia ce-l apucase să meargă iarăşi la Valea Lupului. Era totuşi xm fel de evadare, o iniţiativă cu ceva aproape delictuos. Şi totuşi, fără ca să şi-o fi propus, seceta şi tot ce e în legătură cu ea rămâneau cu această ocazie parcă „acasă", în seama altcuiva. Dispărea, se evapora şi conţinutul otrăvit al gândurilor de peste noapte cu arsura lor insuportabilă...

în acea zi, planul pus pe hârtie al viitoarei livezi de piersici era aproape gata. La Valea Lupului, în schimb, nu se clintise nimic în intervalul celor câteva zile de când nu mai trecuse pe acolo. Asta-l izbi imediat după ce descălecă: nepăsarea pământului - sau neclintirea lui -, somnolenţa sa leneşă, oarbă care nu spune nimic despre timp.... O sută de ani sau o mie care aici nu înseamnă nimic, de vreme ce forţa uriaşă continuă să zacă scufundată în somn... Aceleaşi frunzuliţe miniaturizate şi date cu lacul ceros secretat prin porii invizibili ai plantei, aceleaşi tufişuri imxme la orice secetă, oricât de grozavă şi care, cu ghimpii lor oţeliţi, cu lenmul tare şi coaja amară se apără de vite ca şi de oameni. Doar în lutul mai fraged de lângă izvor săreau în ochi urmele adâncite ale copitelor, lăsate

acolo când Nuşka se apropiase să încerce apa cea btmă şi rece. Era imicul semn nou.

Rămase după aceea mult timp întins în iarbă, absorbit de operaţiunea complicată a remăsurătorUor tmde n-avea voie să se strecoare nici o eroare pentru când va ajunge sub ochii celor de la Camera Agricolă. O verificare fusese făcută de moş Onofrei. Recalculă, totuşi, în minte, suprafeţele şi distanţele. Apoi, mâna de lucru trebuitoare. Cu ochii închişi, visă la chestiunea încă rărrrasă nerezolvată a transportului. Timpul optim pentru a începe lucrările părea să fie noiembrie, când încă nu au căzut briunele. Se nimerea bine, adică exact după ce s-a terminat de strâns tot ce trebuie strâns de pe câmpuri. Cu ochii închişi, se „jucă" im interval de timp oarecare cu aceste ipoteze în care nici nu milimetru nu era absolut sigur şi unde fiecare pas reprezenta un risc - câteodată un risc îngrozitor... Nici o clipă, pe toată durata acestui „joc", frica nu dispăru total şi el, ca şi cum şi-ar fi luat pulsul, o controla cu coada ochiului: era la locul ei, neclintită, şi doar din când în când, fără motiv, aceeaşi frică aţipea obosită de atâta încordare. (Cu un mic efort de voinţă, eliminase din joc tot ce era în legătură cu sfecla, cu toate că era partea cea mai importantă şi mai grea...)

Calul se îndepărtase între timp şi-l auzea din când în când zornăindu-şi inelele oţeHte ale zăbalei. Atenţia îi gUsă într-acolo şi urmări acest sunet familiar ca un sprinţar clopoţel de avertizare. După care, fără nici o legătură cu socotelile dinainte, îi veni în minte cireşul din dosul şurii de acasă atunci când mămuca îl croia cu nuiaua pentru câte o ispravă cu care-o scotea din fire, şi când el, răzbimător, se urca să stea cocoţat pe o creangă din vârf, iar acolo îşi imagina că e lipsit de greutate şi-şi ia zborul. Era ceva confuz, dar plăcut, ca şi deplasarea zgomotoasă a lui Nuşka. Mai mult o succesiime de imagini decât un gând la care să te opreşti pentru a-l privi cu atenţie. Şi totuşi aceste imagini - care aveau o ciudată culoare azurie... sau, poate, strângând pleoapele, roz..., duse el un pas mai departe jocul fanteziei - îl făcură să se ridice în capul oaselor.

Se gândise şi la prietenul său Iliuţă Teologul, „călugăraşul" din Calafindeşti, ceva mai devreme? Nu era însă un gând articulat până la capăt, motiv pentru care îl şi uitase în aceeaşi clipită. Distrat,

culese din iarbă un fir de susai, îl curăţă de frunze, descoji tija de pielea păroasă, foarte subţire, apoi, mecanic, ronţăi miezul fraged. Adevărul e că doar gustul plăcut, înţepător al susaiului pe limbă i-l adusese în minte pe Iliuţă, la care în ultimele zile se mai gândise şi totdeaima ca la unica fiinţă căreia ar fi putut să-i ceară sfatul. Cu câţiva ani în urmă, retias înti-o pădure, din motive nedivulgabile nici întie prieteni, „călugăraşul" se hrănise mai mult de o săptămână doar cu susai şi cu frunze de măcriş sălbatic stiâns din fâneţe.

Ascunderea atât de misterioasă în pădure, în munţi, despre care Iliuţă pomenise din întâmplare fusese şi pretextul unei discuţii (tot întie patiu ochi) care durase aproape o noapte întieagă. Era o poveste adevărată, îl avertizase „călugăraşul".

Câţiva tineri, sună povestea, întie care sunt elevi din casele mari şi studenţi, se apucă înti-o bună zi de făcut cărămizi cu gândul că vor constiui cu ele ceva. N-are importanţă ce anume: ceva, se ferise de acest tip de precizare Iliuţă, refuzând să recunoască şi că el însuşi s-ar fi aflat acolo, implicat în facerea acelor cărămizi. Care oraş? Un mare oraş, n-are importanţă. în nici un caz însă Cernăuţiul nostru! Impresionată de cuminţenia lor, de hărnicia lor, o doamnă, o boieroaică le dă şi un teren unde tinerii amenajează răsadniţe, fac stiaturi, pun zarzavaturi. Plănuiesc cu mintea lor în care bineînţeles că era şi exaltare să-şi asigure verdeţuri pentiu masă, dar şi un „ce" profit, eventual, vânzând prisoasele doritorilor. Era visul unor băieţi săraci, veniţi
de la ţară şi care-şi duc zilele lihniţi de foame. Lor U se alătură însă şi colegi şi prieteni din familiile înstărite ale oraşului care vin la mimcă dintr-un elan de-o puritate ireproşabilă. Asta-i face pe toţi să investească în cărămizile alea amărâte şi în nu ştiu câtă ceapă verde şi leuştean un orgoliu pe măsură, plin de înflăcărare. Dintr-odată însă împotriva lor se dezlănţuie urgia...! Cum adică „urgia"? Uite-aşa! Treabă comunistă, va suna la un moment dat acuzaţia, care e absurdă de vreme ce tot ce fac aceşti cărămidari, aceşti grădinari e cu semnul crucii în faţă. Muncă neplătită, voltmtară, vine replica, adică ceva foarte suspect. Şi cu cazanul comun din care să se distribuie la toată lumea străchini egale cu aceeaşi fiertură. Fapt e că la lutăria de la mahala şi la grădină, din ordinul prefectului de poliţie, descind

poliţişti şi jandarmi. Aceştia sfărâmă tot, distrug, rup până şi ostreţele gardului, pe studenţi îi bat măr, iar pe câţiva, care protestează, îi şi arestează şi îi vâră la beci. Când grădinarii, nevrând să renimţe, revin la treabă, se reia şi reprimarea, încă şi mai grozavă. Toate astea se repetă de mai multe ori.

într-o dimineaţă de sfârşit de mai - spune mai departe povestea -, la 5 dimineaţa, mai exact, pentru că a crescut ziua şi se luminează devreme, cincizeci de tineri sunt gata să înceapă iarăşi munca la grădină când apar circa două sute de soldaţi înarmaţi. Imediat după ei, vin câteva zeci de poliţişti, cu revolvere în mână. Tinerii, care n-au schiţat nici un gest de împotrivire, simt loviţi, scuipaţi, trântiţi la pământ când se împotrivesc. Sunt percheziţionaţi, dar nu li se găsesc nici arme şi nici alte obiecte deUctuoase sau compromiţătoare. Câtorva U se leagă mâinile la spate şi, în fine, prin centrul oraşului, prin faţa Universităţii, sunt
duşi la Prefectura de politie. Toţi, încolonaţi. Pietonii care, recunoscându-i, U se adresează de pe tiotuar pentiu lămuriri stmt şi ei arestaţi. La poliţie urmează interogatoriul, pentru care sunt luaţi unul câte unul, şi bătaia crâncenă.

Un vânt de nebunie suflă peste această înfruntare care, în esenţă, e absurdă, poate şi puţin caraghioasă. De sălbăticie în stare pură ca a fiarelor înfometate. O revărsare aproape neverosimilă de bestialitate, de înverşunare şi ură, totul îmbibat de ridicol datorită excesivităţii lipsei de sens. Câteva zeci, peste o sută de tineri, întie ei şi nişte tiecători absolut inocenţi, închişi înti-o curte şi unde poliţiştii bat în ei ca-n fasole. Sxmt umiliţi, scuipaţi, apoi loviţi unde se nimereşte şi la grămadă cu tesace, bastoane, paturi de armă, picioare, pumni. Dar sunt şi din cei luaţi la ochi din capul locului şi cărora U se rezervă tortura infamă: spânzuraţi cu capul în jos, loviţi cu vâna de bou la tălpile goale. Când leşină, simt vârâţi cu capul în apă ca să-şi vină în fire.

întie timp, s-a dat alarma în oraş, aşa că la prefectura de poliţie vin profesorii de la Universitate în ajutorul studenţilor arestaţi. Au aflat şi părinţii care imediat vor angaja avocaţi. Se înfiinţează cu toţii acolo.

Pe partea cealaltă, sunt convocaţi prim-procurorul, un medic legist, e sesizat parchetul. în incintă sunt prezenţi un inspector superior de poliţie, un comisar. E pusă în stare de alarmă o companie de jandarmi.

Ziarele, întie care şi unul sau două din Bucureşti publică zilnic dări de seamă amănunţite despre ce se întâmplă aici: umilinţele absurde şi tortura, greva foamei declarată de câţiva dintie cei închişi, adunările de protest care au loc continuu şi, în fine, procesul şi peripeţiile lui, pentru că familiile arestaţilor dau în judecată poliţia. întrucât şirul samavolniciilor nu se curmă, părinţii celor închişi pleacă la Bucureşti cu memorii şi bat la uşa ministrului. Procesul însuşi se tărăgăneaza cu toate astea indefinit şi încep să se spulbere treptat şi speranţele. Până când, de la Bucureşti, unde s-au făcut atâtea dUigenţe, soseşte răspunsul: drept mulţămită, prefectul de poliţie care le-a dirijat pe toate e decorat de ministru...

Stai puţin, nu înţeleg, schiţase Gavril aici - sau poate ceva mai devreme - prima împotrivire. „Călugăraşul" îi evitase însă privirea, ca şi cum nu l-ar fi auzit.

Mai târziu, s-a spus de către foştii arestaţi, de părinţii şi prietenii acestora, de profesorii lor de la Universitate, de ziarişti, s-a spus, aşadar, că încrederea în justiţie fusese pierdută definitiv pe drum. Şi că nu există în ţara asta a noastră dreptate pentru cel slab şi împilat. Pe deasupra, în cei scuipaţi şi stâlciţi în bătăi, tot ei fiind apoi târâţi prin tribunale se acumulase mai multă obidă decât poate cineva să suporte. Toate se complică încă şi mai absurd şi fără nici cea mai mică speranţă până în cUpa când, în chiar sala de judecată, cu multă lume înghesuită acolo în aşteptare, unul din tineri scoate pistolul şi trage câteva focuri. Iar prefectul, tocmai cel decorat, verut acolo anume ca să le râdă dispreţuitor în faţă, cade ucis. Asta-i povestea!

Iliuţă povestea palid şi coborând vocea, aproape în şoaptă. Gavril îl ascultase tulburat. Pe altcineva l-ar fi întrerupt, nesatisfăcut, iritat de forma lacunară a poveştii. „Călugăraşul" din Calafindeşti n-avea însă umor. Era şi ceva în expresia lui care sugera că, de data asta măcar, atât cât spime e destul. Şi mai fusese un amănunt: în lunga pauză care a tirmat, Gavril simţise că acesta nu-l condamna pe ucigaş. Răspimsul lui neformulat cu voce tare era cel la

care e obUgat orice slujitor al bisericii: nimic nu-ţi dă dreptul, omule, să iei viaţa semenului tău...! îndură, roagă-te şi smereşte-te! întoarce, când vine clipa, şi celălalt obraz! E voia Domnului să fie aşa. Nu ucide! Pentru „călugăraş" nu exista nimic pe limiea asta în stare să-l facă să nu respecte această poruncă, fie şi dacă e pentru altcineva. Insă nici să-l condamne pe păcătos nu se simţea în stare, decât dacă şi-ar fi călcat pe inimă. Poate!

în acele cHpe, Iliuţă era singur, simţind greutatea enormă, strivitoare a păcatului şi ştiind că trebuia să facă în aşa fel, incât măcar pe el, cel mai tânăr şi mai slab să-l ţină ferit, la distanţă de toate astea... Gavril M. fusese urmărit multă vreme de acest vis care roade sufletul fără a reuşi nici după aceea să se vindece.

8.

Prima picătură îl izbi ca xm glonţ rătăcit, făcându-l să tresară şi să privească locul de pe braţ unde trebuia să fie amprenta impactulxii. însă picătura explodase sau se evaporase instantaneu. Ridică privirea: cerul era cxirat. Trebuie să fi fost o gâză ameţită de zăpuşeală, îşi spuse.

Liniştea din jur, neluată în seamă, ar fi trebxiit să fie şi ea un semn. Liniştea, ca atxmci când ieşi de sub apă şi urechile îţi sxmt înfxmdate, dar şi parfumul tutxxror florilor sălbatice din stepă, greu, onctuos, înăbuşitor, târându-se razant cu solul şi care aproape că devenise
gust pe limbă şi-n cerul gurii. Trecuse cu mult de amiază şi vîntul începuse şi el să sufle mai devreme ca de obicei. Diri cauza asta, pentru că îşi schimbase şi direcţia şi bătea acum dinspre răsărit, nu auzise nici sertmalele locomotivei la plecarea din gară. Cei doi ulii care-l vegheaseră tot timpul de sus nu mai erau. Doar soarele părea să aibă o altă strălucire, ca de după im geam gros de sticlă. încă neîncrezător, toropit, nu se grăbi să se ridice.

în acest interval de zăbavă care dură im minut sau două, norul minuscul purtat de vânt undeva foarte sus desenă o spărtură în oglinda orbitoare, curată ca lacrima a cerului, însă tot atât de repede dispăru. Imediat urmă prelungita înfiorare, vibraţia de strună întinsă a aerului, şuierul adierii care, ca o enormă mătură cosmică, culcă ierburile din câmpie Ia pământ Sări în picioare. Avu totuşi timp să

vadă clar fulgerul mut sclipind foarte departe, la răsărit, după care, într-o clipită, aerul începu să se întunece.

Se îndoia că va ploua chiar şi după ce aduse calul şi-i puse zăbala, pregătindu-se de plecare. în acele clipe încă încerca să-şi domine febrilitatea, neîndrăznind de fapt să se bucure. Ar fi trebuit să sară în şa şi să pornească imediat spre fermă. Ceva obscur, greu ca de plumb îl paraliza însă. Ca şi prima picătură venită din senin, amenințarea ploii ar fi putut să dispară fără urmă, îşi spuse, cu toate că într-o anume zonă a minţii, imde lumina cădea divers, ştia că asta e o prostie. Frica rămânea totuşi intactă, insuportabilă şi se închină speriat de câteva ori.

Ploaia începu imediat după ce sări în şa, cu alte câteva fulgere mici, îndepărtate, pe aceeaşi jumătate de cer care se înnegrise şi cu primul ropot trecând peste el
şi cal şi alergând mai departe spre celălalt capăt al câmpiei către apus. Şi imediat după asta, într-o beznă deasă şi albă ca laptele, în câmp deschis şi fără nici cel mai mic adăpost în apropiere, se dezlăntxii potopul. O luase din loc între timp, dar era prea târziu.

Nuşka pornise şi el fără a mai aştepta să fie îndemnat, iar goana spre fermă, cu frâul lăsat liber, continuase prin această revărsare de apă, ca im înot unde, totuşi, nu dispăruseră chiar toate punctele ferme de sprijin. Orbit şi asurzit de vuietul enorm al ploii, GavrU M. se tiezi la im moment dat că stiigă ceva fără să ştie însă prea bine ce anume stiigă şi cui se adresează. Poate astfel îi aducea mulţămită şi slavă Celui de Sus pentiu ploaia salvatoare după care se rugase atâta şi în care încetase să spere, ca un păcătos şi im nevrednic... Urlă mult, în tot cazul, adresându-se poate şi calului, de urechea căruia îl apropia poziţia corpului aplecat spre înainte. De câteva ori simţi nevoia să se redreseze, ceea ce şi făcu. Cu capul dat pe spate, gura deschisă bău apă, o înghiţi sau o scuipă, urlând ceva în tot acest timp. Izbucni în râs de alte câteva ori, fără motiv, dar simţi în acelaşi timp cum îl îneacă şi hohotul de plâns. în câte o fracţitme mai luminată şi mai lucidă, punându-se şi pe sine însuşi pe unul din talgerele balanţei („fiinţa" interioară pe care o scruta imeori ca pe ceva stiăin, cu nemilă) îşi dădu seama că n-are cu cine împărtăşi acest uriaş prea-plin sufletesc, gata să facă explozie, dar simţi şi cât de iute fuge, se

consumă, arde fără vreun rest starea de nebunie absolută despre care era sigur că-i fericirea...

Spre deosebire de călăreţ, Nuşka ştiuse tot timpul direcţia bună şi galopă fără să încetinească sau să ezite. Şi pentiu el era aceeaşi plăcere sălbatică de fiară a fugii
dezlănţuite prin ploaie. Doar o singură dată, sărind probabil peste un hat inundat, pentru că nu se zărea nimic la un pas in faţă, călcă în gol sau alunecă, iar pe Gavril îl străbătu un fior îngheţat până-n degetele de la picioare. Dintr-o zvâcnire, armăsarul se redresă însă cumva din zbor, din scurta planare, fără a mai fi necesar ca el să-l strunească din frâu, ateriză suplu şi goni mai departe.

Toate astea durară un timp indefinit. Deodată, in albul mat şi compact drept din faţă se decupă zidul întunecat la culoare şi atât de aproape, ca la distanţă de-un braţ, încât încremeni îngrozit. Era însă parcul cu arborii săi şi cu „zidul" său vegetal şi cu aleea pe care Nuşka intră ca săgeata după care, imediat, erau curtea şi grajdurile...

Tăie în goană, încetinind doar atât cât să-şi vină în fire, curtea inundată spre grajduri unde descălecă, iar un băiat, cu sacul pe cap, se năpusti să-l întâmpine şi să ia în primire calul care trebuia dus în grajd şi şters bine. Ca şi cum ar fi fost prevenit, moş Onofrei nu-l mai aşteptase, apucând să plece spre sat incă pe vreme bună, iar prăşitorii fugiţi din luncă ajunseseră la fermă şi ei. îi zări de departe uzi leoarcă, strânşi sub un şopron, unde ardea focul sub ceaun şi se pregătea fiertura de seară. Ziua se scurtase parcă şi ea şi, cu toate că era încă devreme, lumina devenise de înserare, anunţând astfel că a intervenit o întrerupere, o schimbare de sens în ordinea lucrurilor, dar Gavril M. îşi dădu seama că nimeni nu mai are nevoie de el şi o luă la fugă spre intrarea din dos ca să se pună la adăpost.

Mai târziu, visând toate astea din nou, va descoperi mirat cât de greu e să faci ordine într-o stare care n-are nume precis, dar nu poate fi decât fericirea.
De fapt, năpustindu-se pe coridorul obscur şi trântind toate uşile în urmă, nici n-ar fi avut răbdare să încerce să înţeleagă ce se întâmplă cu sine. Primul lucru şi cel mai important era deocamdată să-şi scoată veşmintele de pe care şiroia apa, ceea ce şi făcu în viteză. Parfumul - căci de un parfum era vorba - îl simţi imediat după asta,

când începu să se şteargă pe corp. Senzaţia de neobişnuit, de nou, de străin îl întâmpinase însă din prag. încremeni încordat ca s-o verifice. Furtima de afară făcea să răsune şi să vibreze asurzitor coaja clădirii străvechi şi pustii, devenită dintr-odată prea mare şi prea goală. în acelaşi timp, umezeala de la ploaie curăţase şi aerul lânced din interior şi parcă îl şi frăgezise. Mirosul necunoscut apărea astfel cu ceva familiar, foarte vag, dar şi cu altceva, anume ca să atragă atenţia şi să-i pună simţurile în alertă.

Ca de obicei, un ştergar proaspăt era depus sub geam, la capul patului, unde mai avea lavoarul, ulciorul cu apă de spălat şi o cănuţă de tablă. Toate astea le aranjase ţiganca, în felul ei atoateştiutor care se dispensa de justificări. Cu aceeaşi autoritate, ea îi luase înainte şi câte unul din cele două ştergare ale sale ca să le spele pe rând sau, în altă zi, o cămaşă şi o izmană pe care (el nici nu băgase de seamă că lipsesc) le găsise seara spălate, împăturite soldăţeşte şi depuse pe im scatm ca să fie la îndemână, mirosind a săpun şi a fier de călcat. îi mai verü în minte şi cum, într-o altă seară, la culcare, ghidându-se după mirosul străin, descoperise sub pernă im mănunchi de flori uscate despre care Tina, căci a doua zi ea recunoscuse că le-a pus anume acolo, îi explicase grav că dau somnul Un. Oricum, studiase neliniştit firişoarele mumificate ale bucheţelului. Le adulmecase atent: păstiau mirosul sălbatic, aspru, de
floare de câmp, dar nici după miros şi nici după aspect nu reuşi să le identifice. Până la urmă n-avu curajul să le arunce. Şi totuşi faptul că există cineva care îi umblă prin lucruri în Hpsă, chiar dacă o face fără gânduri rele, îl tulburase. Privirea femeii, neagră, dar liniştită, în care nu exista nici cea mai slabă umbră de sfială sau de ezitare, îl făcu să reramţe la mustrarea pe care intenţionase să i-o facă.

De data asta, cu o infimă întârziere, băgă de seamă că ştergarul cu care tocmai se frecase pe corp nu era al lui. Era ca şi ştergarele lui, din pânză aspră de cânepă, ţesută in casă, dar fără floricelele cusute cu aţă roşie la capete, cum hotărâse mămuca atimci când i le pregătise, ca să apere de deochi. O clipă, indecis, dar alertat de mirosul străin, rămase cu ştergarul umed în mână, ca şi cu un corp delict. Un fulger sau mai multe, îngemănate, umplură odăiţa cu

lumina lor albăstrie, făcându-l să tresară şi uită de prosop, urmărind fermecat, asurzit, potopul de afară care părea să se inteţească.

Cât va dura? întrebarea pe care o neglijase până atunci îi veni brusc în minte, dar şi gândul că după această ploaie se schimbau toate. începuse de o oră? Mai de mult? Ploaia cădea ca o cascadă gigantică într-o revărsare perfect verticală peste pământ, unde strivise toate buruienile din luminişuri, spălând totodată pe dinafară şi praful străvechi de pe geam. Un şuvoi înspumat, pornit de undeva dinspre colţul din spate al conacului, aducea gunoaie, smocuri de iarbă şi crengi rupte, acoperind în cele din urmă ca un râu veritabil aleile parcului, toate peluzele sălbăticite şi se năpustea clocotind spre curtea pustiită. Din când în când, la mare depărtare, ca nişte bocanci de fier pe un acoperiş de
tablă, se rostogoleau câte două, trei tunete asurzitoare deodată. La fel, dar în alt ritm al succesiunii şi parcă fără efect, scăpărau fulgerele mute. Lumina lor orbitoare scotea de fiecare dată din beznă coroanele copacilor, făcând să apară câte o rămurică fosforescentă în întreaga sa splendoare ireală. Era, desigur, mai mult decât o banală „rupere de nori", care se consumă în jumătate de oră, cel mult. Brusc, începutul de vară opresivă, uscată, dar şi încremenită în linişte şi resemnare ca într-xm fel de moarte, înnebunise, altfel decât în manualele de agricultură... în această privinţă, îşi spuse, toate socotelile vechi trebuiau refăcute. Şi cel mai important e că, dacă speranţa sa secretă, la care îi era şi teamă să se gândească, se înfăptuia totuşi, sfecla era salvată. Se adânci, absorbit, în această visare accelerată (toate socoteUle dinainte trebuiau refăcute, începând de la zero) în care ar fi fost bine ca multe să se facă simultan, imediat ce va ieşi iarăşi soarele. Era voinţă strânsă ca un arc de oţel, în aşteptare, orgoliul trezit din aţipire, dar şi valul de plăcere, năvălind prin artere ca o dâră de foc.

Stătea gol în răceala întttmecoasă a odăii, în picioare, la fereastră, cu pielea începând să se zbicească. Uitase şi de oboseală, şi de foame, căci nu pusese nimic în gură de dimineaţă, dar şi de presimţirile cele rele şi de visele nopţii dinainte, de care îşi va mai aminti doar după prima ninsoare a anului, mult după Sfântul Dumitru. Ploaia îl înviase şi pe el şi îl şi curăţase. Şi, într-un fel de

mică halucinaţie, care nu durează mai mult de-o secundă, se simţi devenind uşor ca fulgul şi curat ca un glonţ de puşcă ţâşnind de pe ţeavă. Timpul de fapt trecea pe alături, în viteză, dar fără să-l fi atins.

Când se întoarse, parcă avertizat, ţiganca era în prag. Nu lăsase uşa deschisă, dar nici n-o auzise deschizându-se. Larma asurzitoare a potopului de afară făcea şi ea să nu se audă paşii. Din cauza surprizei, în prima cUpă nici nu-şi dădu seama că era în pielea goală. Cu toată obscuritatea, pricepu însă că Tina îi aducea cămeşoiul de noapte, luat la spălare şi uscat între timp ca şi celelalte rufe.

Unul din fulgerele mute se aprinse pe sticla geamului umplând încăperea cu prea multă lumină chiar în clipa întoarcerii lui. Se putea crede că Tina intenţionase să depună cămeşoiul la capul patului şi să plece neobservată. Ca şi cum se pregătea să facă un gest neîngăduit, lumina o opri în loc şi încremeni ca înti-o fotografie. în aceeaşi fracţiime de dezvelire totală, Gavril M. întâlni ochii întunecaţi, larg deschişi în care citi, fascinat, ceva ciudat. Spaimă nu era, asta e sigur. Cu toate că n-avea cum să verifice, ceva îi spunea că tiebuie mult mai mult, foarte mult ca s-o sperie cu adevărat pe ţigancă. Nu era însă nici scânteia de râs cu care orice femeie răspxmde la o surpriză din poziţia ei de nefrică şi dominaţie. Râs care poate însemna şi un ţipăt înăbuşit. îi auzi în schimb glasul, foarte clar:

- Ai văzut că ţi-am adus ploaia, domnişorule?

Imediat reveni însă întunericul. Parcă profitând, femeia făcu iute cei doi paşi, puse cămeşoiul pe marginea patului şi dispăru. înlemnit, cu senzaţia că i s-a luat sau ii lipseşte ceva, în această obscuritate de care-l dureau ochii, ezitase fâstâcit, neştiind ce să facă şi-i mai tiebuiră câteva minute bune să-şi vină în fire...

Tot abia în ziua primei zăpezi din iama care începea în acel an, va medita şi la alte amănimte din aceeaşi „fotografie" pe care n-avea cum să le mai
verifice dacă nu cumva sunt doar închipuirea lui scăpată din frâu şi luând-o razna, înfierbântată. îşi va aminti, aşadar, că se gândise atunci astfel: din fundul curţii. Tina venise prin ploaie până la uşa din dos a conacului. Astfel o şi văzuse, în prag, şiroind de apa care parcă o învelea în întregime, apărând ca suflată într-o peliculă transparentă protectoare. Verificase însă atent imediat după plecarea ei şi pe locul

imde stătuse ea, cu uşa pare-se întredeschisă în spate, nu se vedea nici xm strop de apă şi nici măcar o xirmă de talpă udă pe scândura podelei... îşi făcuse la iuţeală câteva cruci ca să alxmge gândul cel rău. în acest pxmct, amintirea era foarte precisă. îndoiala era însă la fel de puternică şi-şi dădu seama că nu va reuşi niciodată s-o alxmge.

Imediat după asta i se făcuse frig şi-şi trăsese peste cap cămeşoiul, notând în treacăt, neglijent, că şi acesta-i perfect uscat. Recunoscuse, tot atxmci, parfumul, care era identic cu cel al ştergarelor. Pânza avea însă atingerea mângâietoare pe tot corpul a oricărei rxife spălate proaspăt. Se vârî în culcuş unde, flămând, dar potolit şi rupt de oboseală, adormi imediat.

Vijelia de sfârşit de primăvară continuase după aceea toată noaptea. La început, din primul somn, printre txmetele asurzitoare îl deşteptă xm zgomot distinct, mai puternic decât al furtunii. A doua oară, în ultima parte a nopţii, când ploaia parcă se înteţise, se ridică, aprinse lampa şi plecă să vadă ce se întâmplă.

Se pornise şi vântul, şi o rafală mai puternică desprinsese, fără s-o rupă însă, o bucată mare din streaşina pe care Wagner apucase s-o repare cu xm an în urmă. în beznă, prin locul spărturii se vedeau fulgerele. Ploaia pătrxmdea tot pe acolo în pod, şiroind apoi pe scară spre încăperile pustii de la etaj. Protejând cu mâneca flacăra lămpii, studie grinzile, hornurile zidite, bârnele ca nişte oase de schelet ale tavanului de sub picioarele sale şi din nou gaura mare imposibil de astupat. Descoperi cu ocazia asta, în coltul opus al podului, doar ochii sutelor de hulubi speriaţi şi strânşi grămadă, unul peste altul.

Aproape jumătate din catul de sus era inundat. Ploaia salvatoare bătea insă şi în toate geamurile cu tocuri mâncate de vechime, se furişase pe lângă sticlă şi se prelingea pe pereţii odăilor din faţă. în fostul salon cu uşile sale duble bătute în cuie şi cu rafturile pregătite pentru crescătoria de viermi de mătase, şuvoaiele de apă prelinse pe scară, de sus, spălaseră praful vechi, pânzele de păianjen şi toate gimoaiele şi se revărsaseră după aceea, peste prag, în bezna sleită din coridor. Colindă peste tot, călcând desculţ in băltoacele strânse ici-colo şi în care pluteau paie, fulgi şi găinaţuri fosforescente de

porumbei. înviaseră şi vechile mirosuri stinse ale conacului care, purtate de curent, umpleau fantomatic toate imgherele.

O vreme, zăpăcit, se învârti cu lampa ridicată deasupra capului, urmărit de fulgerele neîntrerupte. Dintr-odată, datorită acestor explozii de lumină, totul apărea mai mare, chiar uriaş şi urât. Nu se putea face însă nimic. Se întoarse resemnat îri adăpostul uscat care era culcuşul lui improvizat pe trei scânduri şi, până la prima rază de lumină a zorilor, dormi neîntors şi, într-adevăr, lin, fără vise, cu bucheţelul de floricele uscate pus de ţigancă sub pernă.

II. PĂCATUL SAU O POTECĂ, PRIN IARBĂ, SPRE CASĂ

1.

învăţase repede: cu toate că voia şi i-ar fi plăcut, nu se putea ţine la o parte de cei din sat.

- Să-ţi zic totuşi ce mă întreabă? se interesase, la a doua vizită pe care i-o făcea, părintele Posteucă, după ce îi amintise în treacăt despre cât interes stârnise în sat „domnişorul de la fermă". Iată ce mă întreabă. Un bărbat care nu dohăneşte? Asta, bineînţeles, despre matale... Cu ani în urmă, despre mine se spunea invers: uite un popă care fumează din ţigară! Aşa e, le răspund eu despre matale, slavă Domnului, e băiat tânăr, ştie să-şi aibă de grijă şi se cruţă. Foarte frumos! Pentru că a trecut înainte Wagner pe-acolo şi a afumat bine tot conacul... Dar, vin ei, nici măcar un păhăruţ de holercă? Sau oleacă de vin bxm?! Nu mult, nu să-ţi pierzi minţile. Un pahar, două. Nici la peşte şi nici la friptură nu-i place vinul? De ce oare?

Nu-i spusese însă nimic în plus, schimbând imediat vorba. Era înainte de ploaia cea mare şi era şi el îngrijorat de seceta care pârjolea toate semănăturile, iar necazul, umbra lui neagră, făcuse să-i piară orice urmă de zâmbet. Cei din sat, iar lui îi ajunsese la ureche curând, hotărâseră că e mult prea tânăr, urmând inevitabila, sâcâitoarea invocare a aceluiaşi Wagner. Puse cap la cap, nu erau totuşi lucruri grave care să-i
rănească orgoliul. Dar nici observaţii din categoria acelora de care trebuie negreşit să ţii seama înainte de a-ţi frânge gâtul. Vag indispus, mormăia ceva aiurea. După care uita imediat, căci avea mult de lucru şi nu-şi putea îngădui să piardă vremea cu fleacuri.

Acceptă până la urmă resemnat (cu toate că nu-l privea) că Wagner, austriac din Tyrol, fusese într-adevăr, cum o repetau toţi, omul cu şcoala cea mai înaltă ajtms vreodată pe aceste meleaguri de la marginea lumii. El şi nimeni altcineva construise scara spre etaj cu balustradele ei din lemn înflorat şi adusese cine ştie de imde sobele cu uşiţe galbene, parcă aurite, şi despre ele cei care avuseseră norocul să intie în conac să le poată vedea vorbeau ca despre ceva nemaivăzut Plantase duzii şi adusese vacile de rasă, făcându-i de fiecare dată pe toţi să se minuneze, mai ales că la lucrările de la fermă destui oameni din sat câştigaseră câţiva creiţari cinstiţi, lucru care nu se poate uita. Neamţul, aiflă Gavril M., era im burtos cxmisecade, mare amator de tocăniţe de hribi cu smântână, pe care ştia să i le gătească Tina, de ştiucă jidovească la cuptor, umplută cu nucă măcinată şi de rachiuri îndulcite cu miere, cum fac poleacii şi mai ales de interminabile partide de tarok... Nu bătea oamenii, nici cu biciul şi nici cu palma, cum mai obişnuiau cei veniţi din Regat. învăţase doar câteva sudmeU: ceara mă-sii îi plăcea cel mai mult Cu câţiva ani înainte de război, din plictiseală sau din alte motive, nevastă-sa îşi luase lumea în cap, fugind înapoi la oraş, imdeva în Austria şi obligându-l până la urmă la un divorţ în bună regulă, la tribimal. Divorţul şi singurătatea reuşiseră să-l lege odată în plus de oameni şi loc, dovadă că rămăsese încă atâţia ani aici şi după război. Socoteala se făcea acum mai uşor: cu aproape o
întreagă viaţă petrecută la fermă, Wagner devenise de-al locului, învăţase şi ruteana pescarilor de pe Nistru, dar şi româneşte, ca să se poată înţelege mai bine cu oamenii... (Bătrânii din sat ştiau încă destul de bine nemţeşte, din armată, dar la fermă, la sapă el avea nevoie de tineri...)
Pe cei din sat, mai află el, îi nedumerea şi refuzul
noului venit la invitatia lui badea Ghită de a H se alătura
t /
domnilor care joacă tarok. Wagner, înainte, fusese ani în şir, neUpsit, în fiecare dimiinică seara, de la aceste întâlniri, cu o conştiinciozitate pe care doar un neamţ o are. Folosea ca să vină în sat o droşcă uşoară şi foarte comodă. Cu doi cai şi fără care nu ieşea din curţile fermei nicăieri. Urmaşul, domnişorul, se aruncase în şa însă din prima zi.

Celălalt umbla tolănit într-o rână pe jilţ, lângă vizitiu, întrucât el n-ar fi luat hăţurile în mână pentru nimic în lume, cu fular gros - avea o veritabilă colecţie de fulare, câteva de mătase albă, lungi, cum umbla moda la Viena -, căciulă de vulpe şi paltoane ample, cât să cuprindă trunchiul lui burtos, îmblănite şi ele, asta, iarna, în sanie, sau pălărie cu boruri largi, albă şi cămaşă tot albă, în timpul verii, un fular uşor de mătase şi totdeaima cu ţigara aprinsă, despre care se spunea că şi doarme uneori cu ea în colţul gurii. Ceva se schimbase insă şi în însăşi natura intimă a timpului. Pentru fostul administrator, pe care nimeni nu-l văzuse vreodată alergând sau pur şi simplu grăbit, nerăbdător, şi care după tarokul de duminică, prelungit până târziu, spre ziuă, uneori, dormea toată dimineaţa de luni şi nu îndrăznea nimeni să-l deranjeze - pentru cel dispărut, aşadar, cât ar fi fost el de neamţ, timpul nu conta, nu se simţea la el că ar fi fost fugărit din urmă de timp. Comparaţia, aici, marca o ezitare. Cei care, aflaţi pe câmp, fl vedeau pe noul venit trecând în goană, călare, departe, şi norul de praf lăsat în urmă, rămâneau cu mâna streaşină la ochi, indecişi. Nuşka, armăsarul murg, cu stea albă în frunte, rău şi periculos ca o fiară, îl lăsa totuşi să-i pună şaua şi să-l încalece şi pe nimeni altul decât pe el. Cei care se pricepeau la vite ştiau că nu oricine e în stare de asta. Iar graba călăreţului pe care ei n-o înţelegeau în ruptul capului nu era im păcat totuşi...!

De uun singur lucru părintele Posteucă va ezita mult timp să aducă vorba, şi acesta era ştiut doar de ei doi. Domnişorul, în ce-l priveşte, nu considerase nici el că se cuvine să mai adauge ceva la ce-i mărturisise părintelui despre sine din capul locului şi asta se observase cu ocazia întâlnirilor lor care se vor înmulţi mai târziu. „Secretul", cu toate că el nu părea să-l considere astfel, fusese mărturisit în afara tipicului spovedaniei. Şi rămânea secret doar până înti-o bună zi când nu va mai fi astfel...

în rest, prima lor discuţie nu prezenta xm interes special. Ca proaspăt sosit în localitate, Gavril M. ü căutase înti-o zi de lucru la frumoasa casa parohială din centiul satului, întie primărie, edificiu şi el arătos, cum se făceau toate pe vremea Austiiei, şi biserică. Venea cu o oarecare îngrijorare că va da peste un popă prost, ştiind totuşi că puterea preoţimii nu stă în inteligenţă, intenţia sa fiind cea de a

satisface o obligaţie, fără alte interese şi fără plăcere, deşi asta nu tiebuia să se vadă. Bărbat Ia 50, poate chiar peste 50 de ani, judecând după firele albe de la tâmple, pe care ü găsi cu poalele reverendei prinse în brâu şi mânecile suflecate, năduşit, părintele Posteucă nu se arătase nici el deranjat de vizita neanunţată. Dimpotiivă, făcu totul ca să-l încredinţeze că se bucură sincer. Toată lumea se bucura la fel, se făcuse el purtătorul de cuvânt al obştii. Pentru că, sigur că da, aşa cum spun şi ziarele, în România întregită începea un ev nou şi sosise şi vremea tinerilor. Şi e foarte bine, foarte bine! Musafirul avea şi el în minte câteva fraze gata pregătite, la care încă nu-şi dădea seama dacă trebuie să renunţe. Autoritatea cumva paternă şi tonul blajin al preotului îl şi intimidaseră puţin. Aşa că răspunse cu o banalitate, roşi de ruşine că a fost Î11 stare de aşa ceva după care, fâstâcit, precipitat, dăduse semn de plecare. Oricum, regulile codului manierelor elegante, pe care îl studiase conştiincios, făceau ca această primă întrevedere să nu se limgească prea mult. Deocamdată, îl anunţă însă gazda, care avea poftă de vorbă, un lucru era mai cu seamă important, presant şi urgent: cel de al patrulea jucător la partida de duminică seara, pe locul rămas, să zicem aşa, vacant... în sfârşit...! Iată, spuneau toţi, cel de-al patrulea sosise, în fine! Sigur că da!

Cu jumătate de oră înainte, domnişorul îl refuzase pe badea Ghiţă, la primărie, cum părintele avea să afle în prima duminică noaptea. Acesta îi repetă, cuviincios, dar sec, aproape cu aceleaşi cuvinte, că nu-i place jocul de cărţi. Şi de altfel nici nu ştia tarok, aşa cum nu învăţase şi nici nu dorea să înveţe, se ferise mereu cu un fel de oroare, de repulsie superstiţioasă de orice fel de joc de noroc.

Părintele nu-şi ascimse surpriza vag amuzată la această declaraţie. Jocul numit tarok era prea cunoscut şi lumea bună îl juca oriunde te duceai în Bucovina, ca să-şi fi imaginat că va fi necesar să-l apere tocmai el. Confuzia din mintea cuiva venit de la Cernăuţi, un om cu şcoală, îl mira de aceea grozav. De uitare nu putea fi vorba, bineînţeles, cu toate că vin noi obiceiuri, noi
reguli, noi mode, vin şi fac praf şi pulbere ce a fost înainte. Nu, repetă el deloc supărat, dimpotrivă, cu im zâmbet luminos care-i imnplea toată faţa, nici vorbă, tarokul n-are nimic de a face cu jocurile de cărţi din tripouri, cu averile despre care scriu ziarele cu s-

au pierdut la masa de joc. Nici vorbă...! Putea să mai spimă multe despre eleganţa tarokului şi despre felul cum, vorba lui Tavi Vorobchievici, se înfnmtă în acest joc spadele inteligenţelor, dar îşi dădu seama că era degeaba şi renunţă.

Prima lor discuţie, începută convenţional şi banal, lămurea astfel definitiv că există o chestiune închisă: tarokul, oricât apărea el ca un inocent leac contra plictiselii, cum insistase totuşi părintele. în acel moment plictiseală nu era poate cel mai bun cuvânt, cel mai inspirat pentru tânărul musafir. Eu nu am timp să mă plictisesc, tăiase, a doua oară, acesta, cu o grabă nepotrivită, parcă prea apăsată. Ştiuseră amândoi asta, o vor recunoaşte altcândva: unul că a insistat inutil, celălalt că s-a dovedit fără tact. O anumită seriozitate, mai ales atunci când e excesivă şi e afişată cu ostentaţie e periculos de aproape de a deveni grosolănie prostească. O ştiau, de asemenea, şi unul şi altul. Iar refuzul său tranşant, cu care n-avea de ce să se laude, aproape că era aşa ceva, oricum ai fi întors lucrurile. Pe de altă parte însă, un preot adevărat n-are voie să se supere pe stângăciile sau pe prostiile celui venit la el cu sufletul în palmă.

Schimbară după asta cele câteva cuvinte banale care ajută să se treacă peste ce a fost neplăcut în timp ce, musafirul fiind grăbit, gazda îl conduse spre poartă. Prilejul se dovedi nimerit pentru părintele Posteucă să-şi exprime satisfacţia de a avea în parohia lui un

asemenea enoriaş. Spuse asta folosind expresiile ceremonioase ale politeţii şi pomeni şi de „drept-credincioşii noştri din Bucovina". Celălalt se opri în loc, încruntat, şi se văzu că ezită. Sesizându-i paloarea bruscă, gazda se opri şi el.

- Părinte, spuse domnişorul, în familia mea toţi au trecut la pocăiţi. Toţi, şi mama, şi cele două surori care-s măritate, şi cimmaţii. Ştiu că nu e im lucru cu care să mă pot lăuda, dar vreau ca matale să ştii asta.

- înţeleg, făcu celălalt, după câteva clipe de ezitare, deşi declaraţia aceasta avea ceva de neînţeles, ca şi refuzul dinainte. Mărturisirea, atât de surprinzătoare, ca o dezbrăcare de piele, de care foarte puţini sunt în stare, venise fără ca el să i-o fi cerut. în acele cUpe mai simţi - simţi mai degrabă decât pricepu - că avea totuşi

dinainte im suflet care nu se abătuse de la dreapta credinţă a bisericii stiămoşeşti. N-ar fi riscat să i-o şi spună, ca să-i smulgă confirmarea. Gânditor şi fără zâmbetul dinainte se mulţumi să-l cerceteze tăcut. O să ne rugăm şi pentru ei, îi mai spuse. Şi să mai tieci înti-o zi să vorbim despre asta...

Dincolo de gardul curţii, unde fusese lăsat legat de un stâlp, armăsarul cel negru bătucea nervos pământul cu copitele. înainte de a sări în şa, domnişorul se răzgândi. Se întoarse şi-i spuse:

- Ai mei, acasă, ar fi vrut să mă fac preot. Mămuca, mai ales, ar fi fost tare mândră şi fericită. Dar uite că nu s-a putut - şi întinse braţul drept în aşa fel ca să se vadă palma cu cele două degete lipsă.

Părintele aflase, ca toată lumea din sat, de această mică infirmitate. Mai ales în ardi de după război, nu era însă ceva care să facă impresie. Oaspetele voia să spună că din cauza asta studiile la seminarul teologic îi fuseseră interzise... Un preot nu poate vorbi însă cu nimeni despre ce ştie de la o spovedanie, cu toate că fusese altceva, mai tăios decât ceea ce spune creştinul când îşi pune capul sub patrafir.

2.

începea luna lui cuptor. Ploaia cea mare devenise amintire, era vremea când s-a trecut cu bine de Sf. IHe şi abia s-a terminat treieratul. Urma un răgaz, cât să-ţi poţi trage sufletul.

Cei care se aflau în acea duminică pe uliţă îl zăriră pe domnişorul de la fermă trecând călare spre biserică. Se obişnuiseră să-l vadă cu calul lui sălbatic, ca o furtună, dar asta în zile de lucru. La apariţia lui în zi de sărbătoare nu se aştepta însă nimeni, ştiut fiind că, la fel ca neamţul dinainte, nu era deloc bisericos. De data asta, nici nu-şi mâna armăsarul făcându-i pe drumeţi să se tragă în şanţ speriaţi, asta înseiimând că nu se grăbea. Umbla totdeaima, şi la fel era şi acum, după moda domnească mai nouă, cu capul gol. Calul negru ca un drac şi cămaşa albă a călăreţului îi făcea de altfel pe toţi să întoarcă privirea.

O duminică obişnuită, aşadar, cu cer curat şi soare care a încins stratul gros de colb de pe uKţe, liniştea grea, lăsată peste sat, de la sfârşitul dimineţii. Biserica, atunci când domnişorul trecu pragul şi se

opri ca să se închine de trei ori, era în schimb pUnă de lume care năduşea, ca la baia rusească, în mirosul greu, uleios, de feştilă arsă şi de tămâie. Dar era şi mirosul tare de
busuioc opărit, de la căldăruşa cu aghiazmă, amestecat cu celălalt miros, străvechi şi înecăcios, de praf şi de făină de carii de prin cotloane. Pereţii din bârne lungi de stejar şi acoperişul de draniţă, dat proaspăt cu păcură, făceau în aşa fel încât căldura de afară să fie suptă doar pe jumătate sau poate şi mai puţin prin uşa dată larg la perete. Răsuna doar mormăitul dascălului, monoton, indistinct, la care nimeni nu mai lua aminte.

Slujba cea mare şi complicată va ajunge nu peste mult timp la pauza de pregătire după care vine predica. Câţiva mai slabi de fire, nesuportând zăpuşeala, ieşiseră încă mai devreme în pridvor sau pe iarba din curtea bisericii, imde sub teiul rotat era tunbră, aşteptându-i acolo şi pe ceilalţi. înăimtiu, copiii se adunaseră înghesuiţi în stânga altarului pentiu prescură. Şirul lor era vegheat de dascăl şi de moşnegii înghesuiţi lângă stiană, fără încurajarea cărora nu îndrăznea nimeni să se urnească din loc. Bărbaţii aveau toţi cămăşi albe de duminică şi pletele spălate şi date proaspăt cu unt, pieptănate cu cărare la mijloc şi petiecute pe după ureche, dar şi cu încă ceva indefinisabil care pe Gavril M. - va arunca şi el o privire înti-acolo - îl intimida totdeauna, deşi pe niciunul nu-i ştia, nici măcar din vedere; poate era amintirea btmicului după tată, a moşului Gavrilă, mort când el avea cinci ani şi pe care şi-l amintea îmbrăcat şi pieptănat identic, atât că întins în sicriu. Femeile erau în spate imde aşteptau în tăcere, cuminţi, să se consimie mişcările furişate, pe vârfuri, din faţă (toate se preltmgeau, se dilatau), până când părintele va ieşi din altar să le adreseze acele cuvinte de învăţătură care încheie orice slujbă de duminică.

La sosirea domnişorului de la fermă, în preajma uşii larg deschise pe unde venea şi mai multă lumină de
afară se stârni un mic freamăt, iar acesta se transmise către altar, în faţa căruia, în stânga, erau domrdi. Se întoarse, pe deasupra mulţimii înghesuite, badea Ghiţă care-l văzu primul. Spătos şi dominându-i pe toţi, era firesc să vadă mai bine decât oricine.

Acesta se aplecă şi-i şopti ştirea donmului Opaiţ, directorul şcolii, care se răsuci şi el spre uşă plin de curiozitate. Locul întârziatului (nimeni nu va face caz de această întârziere, deşi e ciudată, foarte ciudată!) era acolo, lângă ei, cu ei. Semnele făcute peste mulţime de ei şi de alţii câţiva îi spxmeau să se apropie şi se schiţă chiar intenţia de a-i face loc de trecere. Răsptmsul fu im refuz vag: rămânea pe loc. Lângă acel loc de la uşă se afla icoana la care oricine intră trebuie să se închine înainte de a trece mai departe. Se închină şi el şi o făcu recules, aplecându-se cât să sărute micul drepttmghi de lemn afumat, după care se închină iarăşi. Surprinzându-i pe toţi, îngentmchease apoi şi, cu mâinile adimate pentru rugăciime şi fruntea plecată, abstras faţă de tot ce e în jur, rămase astfel ca să se roage. Femeile, şi cele bătrâne şi tinerelele, cu creştetul neacoperit, erau acolo cu el, la o întindere de braţ. Prezenţa bărbatului îngenunchiat le încremeni şi amuţiră. Toată suflarea din această primă jumătate a bisericii socotind de la intiare rămase astfel cu ochii aţintiţi spre spinarea încovoiată. Până când părintele, după predică, ieşind din altar, tiebuia să ureze poftă bună la masa de amiază cu vocea lui puternică, urare pe care o mai aşteptau înainte de a porni de-a-ndărătelea spre ieşire, aşa cum e bine şi frumos, mai era...

Tavi Vorobchievici urmărise toate astea scuturat ca de friguri de nerăbdare, cu gura uscată. Cel mai pirpiriu, prins ca în cleşte întie doamne, cele cinci sau şase, sau şapte femei din primul rând, şi bărbaţi (badea Ghiţă, cât im dulap, directorul şcolu, fiul cel mare al dirigintelui de la oficiul poştal, im anume Usatiuc pe care Tavi Vorobchievici îl antipatiza îngrozitor şi nici măcar nu se obosea s-o ascimdă şi încă alţii), toţi mai înalţi şi mai zdraveni, mai volimiinoşi decât el, reuşi totuşi să-şi dea seama despre ce se întâmplă acolo în spate tiăgând cu urechea la ce se şopteşte şi ridicându-se chinuit pe vârful picioarelor. Nu era însă sigur deloc şi nici n-avea cimi să verifice. Primarul era în stare să stea neclintit, cu ochii închişi (nu dormea însă) câte o oră întieagă, poziţie care şi ea îl enerva îngrozitor pe şeful de gară, cum o şi recunoştea adesea râzând. De data asta îrxsă, pentiu că încremenise iarăşi, nu îndrăzni să-l tiagă de mânecă şi să afle astfel mai multe. Din celălalt grup, al femeilor, în spatele căruia, ca după o baricadă, se afla el, emana o radiaţie arzătoare pe

care o suporta cu dinţii stiânşi, prefăcându-se că nu-i pasă. Coana preotească rămăsese în stânga primarului, iar faţă de el, puţin la dreapta şi un pic mai în spate, în costum naţional, cum se îmbrăca imediat după război şi Regina la Bucureşti, iar lângă ea era doanma Opaiţ, învăţătoare şi ea, soţia directorului şcolii. Aglăiţa, această doartmă Opaiţ, incolora doarrmă Opaiţ Aglae, venise cu sora mai mică, nemăritată, cu servitoarea şi cu cele două fetiţe gemene ţinute în braţe şi care din când în când începeau să plângă sonor, deodată, stârnind zâmbete înţelegătoare. Badea Ghiţă Hojbotă avusese grijă, înainte de a reintia în starea sa de catalepsie, să-i comunice în şoaptă preotesei la ureche ştirea cea mare. Nu se ştie cum, înti-o clipită, o aflaseră şi celelalte femei şi asta se vedea după zâmbetul lor identic. Din locul său, Tavi Vorobchievici nu era însă sigur, absolut sigur de nimic.
nu putea să verifice nimic, aşa cxxm i-ar fi plăcut. De altfel, ce bărbat poate spune, dacă-i cinstit, că ştie de ce zâmbeşte o femeie? Acest gând provocator ca un cui înroşit îi dădu im mic spasm neputincios de revoltă, aproape ca o durere.

Fiul său, pierdut, sufocat şi el între maturii cei mari, îl trăgea de câteva minute bime cu disperare de mână, cerându-se urgent afară, imde trebuia să-l ducă el. Dar existau şi alte motive pentru care mânia lui devenea tot mai insuportabilă.

De dimineaţă, îndărătnicia cu care soţia sa hotărâse să meargă la biserică îl scosese din sărite. Supărat pe timpul slujbei se încăpăţânase şi el să nu se uite niciodată spre ea, chinuit totuşi de ce-şi închipuia că aude (cu toate că era o prostie şi ştia asta prea bine), adică respiraţia ei grea, gâfâitul de femeie însărcinată în lima a noua care nu va mai rezista, prăbuşindu-se, cine ştie, poate leşinând, poate provocându-şi „ruperea apei" şi născând chiar acolo, la im pas de altar, ca spectacolul să fie complet, de-im ridicol grandios. Strângând din dinţi încă mai tare, nu-şi putea ţine firea şi trăgea din când în când cu ochii la ea, la masa de came devenită uriaşă, aproape sferică şi monumentală, la pelicula lucioasă de transpiraţie ca şi cum ar fi fost suflată în sticlă, la, în fine, fericirea radioasă, animalică, respirând prin toţi porii şi care ţinea, anume, morţiş, ostentativ, să fie luată în seamă de toată lumea. în ultimele săptămâni ea îi transferase

treptat obligaţiile de femeie şi mamă pe care, curios, el nu le resimţise atât de opresive, la prima ei sarcină. Mai ales încălţatul, îmbrăcatul copilului, manevrarea oalelor pe pUtă, dar încă multe alte corvezi de la care nu se putea eschiva îl făceau să se simtă neîndemânatic şi umilit. Şi, de fiecare dată, urma suferinţa fizică, un junghi imaginar la care înjura în gând cu vorbe grele pe care doar un cheferist adevărat le ştie.

Brusc, luă hotărârea pe care o amânase prea mult, îşi înşfăcă odrasla de mânuţă şi, făcându-şi câteva cruci grăbite, de mântuială, ţâşni spre ieşire. Asta se întâmpla exact atunci când începeau clopotele să bată afară. Se confirma astfel încă o dată că timpul rămas a scăzut ceea ce, din cauza obişnuinţei, nu trebuia neapărat să producă şi grabă. De fapt, pe acest ftmdal sonor, lumea îi urmărea pe cei doi cum o iau la goană, strângându-se unul în altul ca să le facă potecă de trecere. Zâmbetul crispat al şefului de gară care continua să vâsleasc, avansând cu anevoinţă, nu putea însă păcăU pe nimeni. Toţi ghiciseră ceea ce nici nu putea fi ascims şi la zâmbetul lui răspundeau distrat, sau cel puţin aşa îi părea lui, probabil satisfăcut, probabil cu o cruzime iscusit mascată, probabil râzând (în gând), amuzându-se în dosul măştii nepăsătoare. Aşa se face că, unulit, asudat şi furios, cu copilul tias după el cu brutalitate de mână, Tavi Vorobchievici ajunse în apropierea ieşirii imde Gavril M. îngenxmchease de câteva minute. Stătea acolo înti-xm mic cerc vid, cu capul foarte plecat şi ochii probabil închişi. îl ocoliră, el şi copilul, accelerând şi peste încă o clipă vor ţâşni pe uşă, o să dispară. Despre ce a fost mai departe îi va povesti el însuşi altădată singurului om pe care-l considera că merită să ştie nişte secrete şi care, chiar dacă pare curios, nu era partenerul său de tarok şi, de altfel, btmul şi vechiul său prieten, părintele Posteucă. O făcuse însă cu aerul că vorbeşte despre altcineva.

Aflat dinaintea porţilor împărăteşti, cu faţa spre adâncimea cu câteva zone de obscuritate şi cu dreptunghiul clar luminat al uşii, părintele Posteucă îşi începuse predica după ce asistase şi el la sosirea domnişorului de la fermă. Recunoscându-l, de surpriză, vocea lui melodioasă şi plină de forţă se frânse imperceptibil o clipă. Continuă însă imediat pe o notă încă şi mai de sus, amenin ţătoare:

- ... Şi ce ni se mai spune despre acesta? Ni se spime, iubiţi credincioşi, că la acea vreme acesta era un neîmblânzit asupritor al creştinilor. în Sfânta Scriptură se povesteşte că la omorârea cu pietre de către iudei a primului mucenic al Doirmului, Sfântul Arhidiacon Ştefan, el se afla de faţă, căci el pusese la cale omorârea. Iată însă că, în drum spre Damasc, i s-a arătat Hristos, întrebându-L de ce-L prigoneşte şi i-a mai spus că El este Dumnezeul. Lumina întâlnirii, această lumină nemaivăzută l-a orbit pe cel aflat în neştiinţă şi păcat şi a rămas astfel câteva zile...

Părintele făcu aici o pauză aruncând o privire circulară, de verificare asupra asistenţei. Domnişorul întârziat dispăruse de unde-l ştia, iar şeful de gară, parcă cu ghiulele de plumb legate de picioare, încă îşi tăia cale cu greu printie oamenii stiânşi unul înti-altul. Continuă cu braţele ridicate în lături ca nişte aripi, vocea părând că i s-a mai îmblânzit:

- ...A fost botezat de Anania, şi-a luat numele de Pavel şi tiei ani de zile, în deşertul arabilor, s-a pregătit cu post şi rugăciune ca să ducă în lume Cuvântul Domnului. Iată, iubiţi credincioşi, ce ne spune Sfântul Apostol în Prima epistolă cătie Corintheni. Căci, spune el, de-aş avea darul proorociei şi toate tainele le-aş cunoaşte şi verice ştiinţă, şi de-aş avea atâta credinţă, încât să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nu am... Şi spune mai departe, iubiţi credincioşi. Dragostea
îndelung rabdă. Dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuieşte, nu se laudă, nu se truifeşte. Dragostea nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândeşte răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr...

Predica părintelui Posteucă nu anunţa încă prin tonurile solemne că se apropie de final, când Tavi Vorobchievici, cu băieţelul de mână, îl ocoli pe cel îngenuncheat trecând spre ieşire. Vedea bine că astfel deranjează pe mulţi, lucru care îi adusese pe faţă o expresie rea de suferinţă. Aşa cum se va dovedi ulterior, când împrexmă cu Gavril M. vor evoca acest moment, reţinuse însă cu o fidelitate stranie toată predica, fiecare vorbuUţă, nu neglijase nimic.

Ce-i veni popii? se întrebase iritat, el, care nu era un credincios habotnic şi venea la biserică fără nici o plăcere, supunându-se însă

obiceiului, legii nescrise de la care nu e bine să te abaţi. Ce era hodoronc-tronc cu dragostea asta - şi încă tma lăudată de xm fost călău? Sau n-am înţeles eu bine?! într-o pauză de la xma din viitoarele partide de tarok, aşa cum îi făcea totdeauna plăcere să-l înţepe pe partenerul Posteucă cu câte o observaţie maliţioasă, să-l provoace la duel cu spadele spiritului, va profita iarăşi ca să-l pună în dificultate, întrebarea formulată în minte pe tot acest traseu chinuit, cu copilxd care amenința că se scapă pe el, târât de mână prin biserica plină de lume, tremurând de ciudă şi de furie, cu o şuviţă de sudoare fierbinte care i se prelingea pe lângă nas, suna cam aşa: de ce trebuie să ne luăm ca modele călăii sau, poftim! foşti călăi care s-au convertit? Oare asta e, într-adevăr, calea: să ucizi, să asupreşti, bălăcindu-te, lăfăindu-te în păcat, pentru ca abia după asta să obţii nu doar mântuirea ci şi
sfinţenia? Nu se poate oare găsi un creştin imaculat de la xm cap la altul, sau măcar să nu-ţi facă greaţă cu păcatele lui duse în cârcă? Trecuse de miezul nopţii de vară când, cu pachetul de cărţi întors cu faţa în jos, Tavi Vorobchievici i se adresase părintelui Posteucă râzând răutăcios. Uite-l, de pUdă, pe domnişorul nostru, cxun am văzut că-i spune lumea. Care abia a picat printre noi şi care ha, ha! e aproape necuviincios de cuminte. El a respins, precum ştii, chiar şi păcatul mic, minuscul al jocului de cărţi, în comparaţie cu tine care n-ai stat pe gânduri. Vasăzică el e, vorba aia, mai catolic decât Papa şi mai cxu-at, mai sfânt decât popa Posteucă. Sau greşesc eu, iarăşi ?! Dacă nu, atunci n-o fi având el darul nedescoperit deocamdată...? Ia, vezi tu, dragă VasiUcă (aşa i se adresa şeful de gară gazdei lor) poate a picat printre noi un bărbat cu har... şi noi nu ştim...!

în ziua cu pricina însă nu-i stătea mintea la spusele predicii. Odată scăpat din biserică, Tavi Vorobchievici străbătuse grăbit, cu copilul ţinut mereu strâns de mână, distanţa destul de mare până dincolo de marginea cimitirului unde crescuseră nişte tufe încâlcite de soc, sxificient de înalte ca să te poţi ascunde în dosul lor. îi descheie el însuşi pantalonii şi i-i trase în jos, ca treaba să meargă mai repede, după care îl apăsă pe creştet şi copilul, docU, se lăsă pe vine. în treacăt, îi atinsese şi frxmtea: nu ardea.

Mai multe minute cei doi stătură astfel, bine ascxmşi de ochii lumii în iarba grasă de lângă gardul căzut într-o rână, pe jumătate putrezit, de la marginea cimitirului. Cu mâinile la spate, paHd din cauza încordării, Tavi Vorobchievici se silea să se stăpânească, încă din biserică, atunci când băiatul îi şoptise că-l doare burta şi vrea afară, îi pusese diagnosticul şi se gândea acum că nu s-a înşelat. Cu o zi înainte îl prinsese mâncând lacom, pe furiş, poame necoapte. De ce? Tocmai pentru că el îi interzisese asta! suna gândul care-l făcea să înnebunească pur şi simplu de furie.

- Oleguţ, fir-ai tu să fii, izbucni el în cele din urmă, coborând totuşi glasul, să nu fie cumva auzit, până la urmă tot ai să-mi spui ce-ai mâncat! Poame albe, ai? Deşi ţi-am spus să nu mănânci că rup cureaua pe tine.

Copilul gemu stins, în semn de răspuns, ca pentru a-l încredinţa că se screme, se străduieşte şi când se întoarse spre el îi observă şi ochii plini de lacrimi: răspunsul explicit la ce-l întrebase nu veni, iar geamătul nu putea fi nici el decât prefăcut

în acest copil, îi va povesti el lui Gavril M., îşi recunoştea adesea, ca într-o oglindă înceţoşată, propriul tembelism de la pubertate, în care era şi îndărătnicie şi răutate şi era sigur că, oricât va insista, nu va primi răspuns. De câte ori îl studia cu atenţie, ca şi acum, avea o senzaţie stranie. Micuţului, prăpăditului Oleg Vorobchievici, în costumaşul de marinar cumpărat de Paşti de la Cernăuţi, cu urechile familiei Vorobchievici, clăpăuge şi trandafirii, cu picioarele lui subţirele îi descoperea o privire încărcată de ură. Asupra acestui lucru de neînţeles îşi propunea de fiecare dată să reflecteze, dar uita şi nici n-ar fi avut calmul necesar pentru asta. îl va plesni disperat, căci altă soluţie nu e, şi tot nu va afla mai mult. Cum poţi urî ceva care-ţi seamănă perfect, ceva care - la drept vorbind - eşti. tu însuţi?

Deocamdată, pierzându-şi răbdarea, îl înşfăcă de ceafă ca pe o pisică şi îl ridică pentiu a-i contiola fundul slăbuţ, cu minuscule punctişoare roşii: nimic! Bănuiala că Oleguţ n-are nici pe dracu' se confirma, bineînţeles, îl păcălise încă o dată, bineînţeles! Dar în ce scop? se întrebă. Iată ce nu putem şti şi nici măcar bănui... Te pomeneşti că aşa arată şi viitorul, îşi mai spuse, aşteptându-l de la

distanţă cât să-şi tragă şi să-şi încheie pantalonaşii. Oleguţ e viitorul...

Biserica începuse între timp să se golească, întrucât predica se terminase. Privit în treacăt, cu o curiozitate mascată stângaci şi salutat de bărbaţi, agronomul stătea pe loc şi aşa cum reieşi curând îl aştepta pe părintele Posteucă. Doar cele câteva femei vârâte în obscuritatea din colţ se sfătuiau cu mâna la gură şi nu se dădeau duse.

Pentru ele felul cum străinul, căci Gavril M. era totuşi străin de sat, se rugase, urmărit de aproape şi cu ochiul acut pe care doar femeile ştiu să-l aibă, avea ceva nu neapărat ciudat, dar nici familiar, obişnuit, care să nu atragă atenţia. Se rugase cu gravitate, smerit, dar ca şi felul său de a fi, cu o economie aspră a gesturilor, în aşa fel încât să nu depăşească nici cu o ţantimă ce trebuie, strict ce trebuie, totuşi cântărit şi măsurat ca la farmacie. îl judecaseră astfel în doar câteva secunde. Nimic de zis, se convenise atunci, „domnişorul" era plăcut la vedere, fie îngenimcheat, fie călare: slab şi uscat, ca unul ţinut multă vreme în post negru, pârlit bine de soare, cu părul decolorat şi sprâncene la fel, în haine domneşti uşoare, de vară, ras proaspăt, cămaşă imaculată... Pentru cineva despre care nu ştii şi altele era însă prea puţin ca să spui că ai aflat ce hram poartă. Bătrânele zăboviră mai multe minute indecise, dar atâţate, mai ales că şederea lor acolo nu se cuvenea totuşi prelimgită prea mult La un moment dat, simţindu-le privirea insistentă, agronomul se întoarse încruntat în lumina puternică, aproape orbitoare care venea de afară. Această privire le şi puse pe fugă şi ieşiră călcând pe vârfuri, în grabă.

în biserica golită acum, uşa altarului dinspre strană rămăsese deschisă şi din acea direcţie se auzeau voci. Erau clopotarul şi dascălul, dar şi moşnegii rămaşi să strângă mucurile arse şi ceara prelinsă din sfeşnice şi să stingă şi lumânările care încă pâlpâiau la câte o icoană. Ascuns vederii, în altar, părintele Posteucă tocmai îşi lepăda hainele grele, de brocart lucios, cu fir subţire de aur pe piept şi la tivurile mânecilor, şi-n care năduşise mai ales în partea a doua a dimineţii şi-şi trăgea peste cap reverenda uşoară din pânză de in. Operaţiunea era într-adevăr de uşurare, de eliberare, dar şi plăcută, o

executa cu mici gemete şi mormăieli de plăcere. în acelaşi timp, continua să vorbească cu ceilalţi prin uşă, şi în glasul lui vibra aceeaşi încântare de sine pur fizică.

- Ia uite, ia uite, exclamă el cu aceeaşi voce melodioasă, atunci când descoperi că agronomul îl aşteaptă. Vin imediat, sigur că da! Imediat, imediat!

Toată lumea ştia de vizita domnişorului la casa parohială însă de atunci trecuse destul de mult. Două Ivmi? Rămas ultimul dintre domnii care fuseseră în biserică, Gavril M. îi făcu serrm că nu se grăbeşte, iar părintele dispăru din nou, pentru doar câteva clipe, în altar. De altfel, nimeni nu se grăbea, nici înăujntru şi nici în curte. Obiceiul spune că aşa e frumos şi bine: de la slujbă nu se pleacă în fuga mare...! Acest răgaz de negrăbire, fiind respectat şi de doamne, era şi o probă de mică plictiseală obligatorie, suportată cu eleganţă, cu un zâmbet distrat, cu câteva cuvinte schimbate din vârful buzelor, neglijent Deocamdată, cei opriţi la umbra teiului de lângă clopotniţă discutau despre sosirea urmaşului lui Wagner, care încă nu se lăsa văzut, întârzia. îi impresionase pe toţi felul cum acesta căzuse în genvmchi la icoana de lângă uşă, deşi a judeca un asemenea gest cu voce tare nu e uşor. Cineva pomeni şi de armăsarul lui cel negru şi toţi se întoarseră către locul imde era priponit, din afara curţii bisericii. Calul periat proaspăt, negru-strălucitor, ca lăcuit, era înşeuat şi lăsat în plin soare, iar cei care treceau pe acolo îl ocoleau cu prudenţă. Se repeta nu fără uinnire şi se va mai spune şi în zilele următoare că era prima oară când acest tinerel intra în biserica satului. Şi asta, dar şi altele erau însă lucruri despre care dintr-odată se vede că e greu să te pronunţi hotărât. Cum găseşte de cuviinţă cineva să se roage lui Dumnezeu, de pildă. Zăpuşeala amiezii de început de vară mărea şi ea această neputinţă a lenei, care era şi im refuz de a-ţi mai răci gura de pomană.

Când grupului de sub tei i se alătură şi Tavi Vorobchievici, ivit din direcţia cimitirului, străduindu-se să pară nepăsător, cu toate că se vedea de la o poştă, după felul cum îşi târa odrasla de mână, că e furios şi stânjenit, tocmai vorbea directorul şcolii. Opaiţ Radu. Vorbea prea tare, cu energia excesivă şi cu gesticulaţia unuia care a fost obligat prea mult să tacă în mijlocul grupului de persoane apatice

şi sleite de căldură şi oboseală, dar lui nu părea să-i pese deloc de asta. Noul sosit se opri la doi paşi de el ca să-l asculte cu un zâmbet amar de împotrivire sceptică. Vorbitorul, tm bărbat frumos, cu o chelie strălucitoare şi proaspătă, nu-l luă în seamă.

- Cineva tocmai îmi spusese că îl cheamă Dospinescu, perora acesta, trăgând cu ochiul la femeile care-l însoţeau: soţia, cumnata şi servitoarea, şi, desigur, notă în rrvinte sarcastic şeful de gară, şi cele două gemene de un an cărate peste tot după el, ca tm trofeu şi o dovadă a virilităţii... pe care culmea e că nu i-o contesta nimeni...! Ticu Dospinescu. Dorrmul profesor de istorie Ticu Dospinescu.

- Nu înţeleg, interveni întrerupându-l cu grimasa lui răutăcioasă Tavi Vorobchievici, făcându-i pe toţi să se întoarcă suprkişi spre el, pentru că povestea era mai lungă şi înainte nu interesase pe nimeni. Cine e ăsta?

Directorul se uită la el indispus.

- Tavi dragă, şi-i făcu şi un serrm de ameninţare cu degetul. Cum cine? Tocmai am spus: tm profesor de istorie, un fost student strălucit la laşi, un nepot şi strănepot de răzeşi. De undeva de pe la Huşi. Cel puţin aşa zicea lumea. Şi continuă, revenind la ascultătoarele sale fidele, cu umărul drept spre şeful de gară.

- Măcar dacă nu i-aş fi detestat pe spilcuiţii cu cravată, pe maniacii pantofilor lustruiţi oglindă...! Recunosc că vorbeşte aici normaUstul înspăimântător de sărac din artii de după războI. Sărac şi pHn de complexe, recunosc. De la Iaşi, cu trei sau patru ani după mine venea şi junele Dospinescu, fiind de-un leat amândoi, totuşi, Dospinescu despre care s-a auzit imediat că are nu ştiu câte pălării şi că-şi schimbă cămaşa zilnic. Ceea ce, nu numai la vremea aceea, era şi o sfidare. O ţigaretă, ceva, tiutiun, tabacioc, l-am abordat eu în cancelarie, deşi nu ştiu de ce mă simţeam provocat şi ce anume mă împingea să-i caut pricină. A refuzat politicos, dar uscat, foarte rece, pachetul cu ţigări „Virginia", voi cred că nu le-aţi prins, pe care i l-am întins să se servească; nu fuma. O ieşire, atunci, cu băieţii, la iarbă verde? Un vin, o fripturică? Eram pe atunci tm mic grup vesel care luam la rând toate balurile, niciunul însurat. Vinul adus din jos, unde sunt viile de pe vremea lui Petra Rareş, e btm şi de împărtăşanie, şi-i şi ieftin. Aşa că nu păcăttueşti cu nimic dacă

închini o ulcică laolaltă cu prietenii, ca-n Sadoveanu. Pe Dospinescu însă nu-l ispitea deloc această latură mai zglobie a existenţei. N-avea nici umor, ceea ce e alt ultragiu şi, după mine, nu-i semn de inteligenţă. Nimic? Nimic!

Cu buza răsfrântă dispreţuitor şi gata să sară iarăşi, lui Tavi Vorbchievici nu-i scăpase nici o vorbă. Fusese, de altfel, unicul cu adevărat atent la discursul prea vag, imposibil să-ţi dai seama deocamdată încotro bate pentru nişte persoane năucite de căldură. Ce-ar fi dorit el, de fapt? Aşa cum le-o mai spusese franc, cu cruzimea lui tăioasă, şi nu o singură dată, ar fi dorit ceva care să iasă dki obişnuinţele banalităţii, un gest biciuitor, cum au profeţii din Biblie, trimis chiar asupra acestor suflete căzute în apatie din care nu e nici o promisiune că va rodi ceva. Un gest sau o vorbă, o sentinţă care să nu se îrmămolească după prima secundă şi care să nu fie inutile şi absurde încă dinainte de a se naşte...

îl exasperau, de altfel în acea zi aproape toate. Şi plodul care-i scăpase din mână ca să fugă lângă maică-sa, unde îi trecuse şi durerea din pântece, şi chelia strălucitoare ca o ogHndă a dobitocului de Răducu Opaiţ, dar mai ales burta enormă, sferică, triumfătoare a Măriuţei Vorobchievici, pe care rochia stătea gata să plesnească, burtă care-l viza direct, ora într-un fel prizonierul ei, robul ei. Uitase între timp şi-şi rearrunti abia acum, cu un frison de dezgust, cum sculată cu noaptea în cap, ea ţinuse morţiş să-.yi încreţească părul cu fierul, dar şi cu o mână nesigură până o auzise ţipând disperată şi o găsise cu o arsură splendidă pe gât. (Arsura era ascunsă acum cu im batic caraghios.) Trase cu ochiul la ea şi-i întâlni ochii umezi, buzele umede, vineţii, pieptănătura ridicolă. Dacă i-ar fi stat în putinţă, îi trecu prin minte, ar fi ţâşnit în zbor, s-ar fi ridicat până-n înaltul cerului unde să i se piardă urma definitiv...!

în pauza care intervenise, nu se găsi nimeni care să ceară vreo lămurire, lucru care-l derută pe orator. Femeile, cărora U se adresase ritos, ca la lecţie, răspundeau cu zâmbetele palide ale unui fals interes. Se vedea însă clar că nu ştiu ce să creadă: în fond, cine era acest Dospinescu? Cu intenţia de a-l lua parcă martor, dar şi cerşindu-i o mână de ajutor, vorbitorul se răsuci spre primar. E drept că badea Ghiţă îi domina cu înălţimea lui pe toţi cei din grupul de

lângă tei, tmde mai erau Usatiuc, felcerul, şi încă două sau trei sau patru persoane care nu contează şi peste el, peste prezenţa sa semeaţă, marţială n-aveai cum trece. Cooptat totdeauna printre domni, cu rangul său care, de altfel, îi şi dădea acest drept el era şi singurul neînsoţit de nevastă care, ca ţărancă, rămânea deoparte, i'u vecinele şi neamurile ei. Numai că acum, roşu ca sfecla şi leoarcă de sudoare, recăzuse iarăşi în starea lui de aşteptare cataleptică, adoptată la slujbă, şi se ghicea uşor că n-a auzit o iotă din ce s-a spus. Tavi Vorobchievici îl consideră ca pe un obiect: orice ar fi lăcut, badea Ghiţă nu reuşise niciodată să-l determine să-şi iasă din fire.

Lângă primar, im sfert de pas în faţă, adică în epicentrul atenţiei, se instalase ostentativ Vetuţa l'osleucă, preoteasa. Zâmbetul ei sugera totdeauna că ştie mai multe decât oricine ceea ce, pentru şeful de gară, era un ifos muieresc care cere palme. Radioasa Vetuţă, cu şoldurile ei pHnuţe, bine stiânse în catiinţă îl făcu însă să-şi muşte limba cu un sentiment paralizant de vinovăţie - tm sentiment perfect absurd, de altfel... Pe tiei, cel puţin, dintie aceşti bărbaţi care o înconjurau, socotindu-se şi pe sine, toţi tunşi îngrijit, raşi proaspăt, cu haina-ntie umeri şi gulerul cămăşii desfăcut, congestionaţi cu toate astea din cauza arşiţei, ea urma să-i aibă ca oaspeţi imediat ce se însera, când se mai şi răcorea oleacă. Ca oaspeţi pentiu partida de tarok îi cunoştea prea bine ca să-i inspire şi altceva decât nepăsare şi voie bună. Se ştia şi admirată şi dorită cu lăcomie, se învăţase şi cu poftele lor, cu nebunia lor, cu privirile lor care zgârie pielea, urzică. Ei nu-i păsa însă de nimic...! Cu o senzaţie ca de durere, pe furiş, cu coada ochiului, Tavi Vorobchievici nu se putu totuşi reţine de a o măsura din cap până-n picioare...

"... Au venit după asta însurătoarea, transferul, l-am pierdut din vedere o vreme, continuă, ridicând vocea, directorul Opaiţ.

- Tot Dospinescu? sări răutăcios şeful de gară.
- Dospinescu, da, confirmă vorbitorul, sigur de sine în măsura în care realiza că recâştigase atenţia celorlalţi. Şi, înti-o bună zi, după câţiva ani, pe cine văd eu înti-o coloană la defilare? Cu diagonală peste cămaşă verde, cizme, pantaloru de călărie, btifanţi, cu prapuri, icoane şi mai mulţi preoţi dinainte, în odăjdii, ca la înmormântare? Pe cine? Da, da, chiar pe drăguţul de Dospinescu de istorie, fostul

coleg din anii tinereţii noastre nesăbuite. Era, am aflat după asta, şef de cuib la legionari. Nu înseamnă prea mult, dar nici nu-i puţin, cum ştiţi şi voi.

- Domnule! interveni iarăşi, nepoliticos şi antipatic, Tavi Vorobchievici. Răducule dragă! Stai puţin!

Celălalt ridică din umeri enervat.

- Nu stau de loc. De ce să stau?

- De ce? chicoti satisfăcut marele tarokist. Ca să ne expUci ce vrei să spui, de fapt? Fii mai clar, te rog, ca să te înţelegem cu toţii...

Cei doi ţipau şi spre deosebire de membrii grupului, care într-adevăr nu pricepeau ce se întâmplă şi arborau nişte zâmbete fâstâcite, cei care treceau pe potecă nu departe, în direcţia porţii, încetineau pasul. Erau printre cei din urmă ieşiţi din biserică şi bărbaţii se mai descopereau o dată ca să-i salute pe domni. în poartă se mai opreau din nou, pentru ultima oară de data asta, se întorceau cu faţa spre biserică şi se mai închinau de câteva ori. Urmăreau ce se petrece, tot cu multă curiozitate, un grup gureş de femei şi fete strâns la fântâna de peste drum. în acea zi, venindu-le sorocul lunar, lor nu le era permis să intre în biserică şi fiecare aştepta acolo pe cineva. Comentau intre ele fiecare gest, fiecare sunet de peste drum. Mai cu seamă interesul lor mergea spre armăsarul sălbatic, înşeuat şi priponit nu departe. Din când în când izbucneau toate deodată într-im hohot de râs, repede înăbuşit însă. Grupul era alb, cum îl va evoca Tavi Vorobchievici. Un cer cu albăstreala curată, sclipitoare, de vară, dar şi cu horbota câtorva norişori undeva foarte sus, cumpăna fântânii profilată şi ea pe acest cer, cămăşile albe ale femeilor şi cocostârcii care-şi aveau cuibul pe hornul şcoHi planând ca nişte aeroplane tot albe deasupra tuturor...

Părintele Posteucă şi domnişorul de la fermă tocmai ieşeau pe uşa bisericii în acel moment, motiv
pentru care în umbra teiului, nu prea departe, începutul de ceartă se stinse. Cei doi făcură câţiva paşi alături şi se opriră.

- Liunea zice că aveţi sfeclă cum n-a mai fost niciodată, începu zâmbind preotul. Drept e că şi noi avem aici păpuşoi bim şi grâu-i la fel. Asta, dacă nu dă Domnul vreo grindină.

Mai făcu im pas după care, aducându-şi aminte, se opri iarăşi.

- Ştii, domnule M., ce sptme Sfântul Apostol. Spune, şi eu le tot aduc aminte oamerulor, că limba e im rău fără hodină şi că are, câteodată, chiar şi venin aducător de moarte. Asta, în legătură cu ce-am vorbit noi ultima oară. Lumea bagă de samă la ce se întâmplă, după care simte plăcere grozavă să spimă şi celorlalţi ce-a văzut. Dar ca să fim cinstiţi: ce-şi închipuie c-a văzut şi ce-l ajută mintea pe fiecare să înţeleagă din asta. Aşa că nu trebuie să pui la inimă...

Părintele se interesă după asta de mersul treburilor de la fermă. Făcea asta totdeaima cu aceeaşi voce baritonală, cântată, avertizând însă - Gavril se considera în tot cazul avertizat - că răspunsul n-are nici o importanţă. întreba totuşi pentru că aşa se cuvine, aşa e frumos. (Fericirea, îşi spusese odată ascultându-l, e probabil atunci când oamenii n-au a-şi comunica nimic important.)

îl ascultă şi de data asta respectuos, cu capul plecat. Făcuseră între timp încă un pas, urmăriţi cu interes de cei care aşteptau la umbră, sub tei, oprindu-se iarăşi. Oricum, răgazul disponibil se tot micşora, aşa că Gavril M. începu brusc:

- Am venit azi anume la matale pentru un sfat.

Amândoi ştiau prea bine că îi urmăresc mulţi ochi aprinşi de curiozitate. Şi asta doar de la câţiva paşi distanţă. Orice fel de discuţie putea fi de aceea lăsată puţin pentru mai târziu. Părintele Posteucă luase cunoştinţă de altfel din capul locului că noul venit îşi are duhovnicul la Cernăuţi. Domnişorul îi spusese asta fără să i-o fi pretins, cu aceeaşi intenţie tăioasă de a face ca toate să fie clare. Pentru altcineva, un alt preot, atare declaraţie putea deveni ofensatoare. Pe el însă Cel de Sus îl ferise de gândul rău. Sknţi şi de data asta gravitatea specială din vorbele celuilalt şi care era o gravitate imperativă cumva supărătoare. Cu tact, cu inteligenţă se feri din nou s-o arate.

- Un sfat? se interesă el zâmbind. în sfânta zi de duminică sfaturi? Ce fel? Şi eu care - şi schiţă tm gest vag de ameninţare glumeaţă - mă gândeam văzându-te că te-ai răzgândit şi vrei să mă anunţi că o să vii cu noi deseară...

Bineînţeles că nu era vorba de aşa ceva. Câteva clipe se priviră ochi în ochi, cu atenţie.

- Părinte, exclamă înăbuşit domnişorul, cu aceeaşi bruscheţe. Când am ajuns aici, am găsit ogoarele pârjolite de secetă, aproape distruse, dar ştii bine şi matale cum a fost. Nu-şi mai făcea nimeni, nici măcar la Cernăuţi, vreo speranţă. Eu însă m-am rugat pentru ploaie lui Dumnezeu din prima zi.

- Foarte frumos, îl încurajă preotul, dar se opri văzându-l că se încruntă.

- M-am rugat din tot sufletul, părinte, şi într-o bună zi a venit ploaia cea mare, îndestulătoare şi izbăvitoare şi ar fi trebuit să fiu fericit. Nu sunt. De atunci mă chinuie grozav temerea că nu de la Cel de Sus am primit ploaia şi nu pentru rugăciunile mele.

Câteva clipe tăcu, plecând capul. Nici părintele nu găsi de cuviinţă să sptmă ceva.

- De la venirea mea la fermă, pentru mine nimic n-a fost mai important decât ploaia. Când spun asta, înţeleg că a fost important pentru sufletul meu, poate mai important decât pentru ogoare. N-a fost uşor. Au fost şi clipe când m-am îndoit că Dumnezeu îmi aude rugăciimile. Cu toată ruşinea, ştiu că e un mare păcat. Poate spim o prostie şi te rog să mă ierţi. Dar a fost aşa cum îţi spun: mă rugam şi aveam în minte că e degeaba. Nu mă aude nimeni.

Ascultându-l, părintele Posteucă se posomori.

- înţeleg, spuse el văzându-l că tace. Celălalt nu mersese până la capăt cu ce avea de spus, pentru el era însă suficient. De farmecele ţigăncii voiai să-mi vorbeşti?

îl luă de braţ şi mai făcură doi paşi alături, dar îndepărtându-se de cei care îi aşteptau.

- Dacă am fi avut timp, te-aş fi sfătuit cum am făcut şi cu Wagner: alung-o...! Ca să ţii lângă casă o vrăjitoare nu-i bine. Wagner râdea de noi, români primitivi, nu vrem să ne civilizăm şi credem în tot felul de prostii, l-am repetat-o de multe ori: nu ţine cu tine la fermă o vrăjitoare, nu-i bine. De fiecare dată, râdea: ţiganca mea face cele mai bune alivenci. Nici la Curtea Imperială de la Viena nu e cineva să facă ceva mai bun.

Se opri, ca un bun învăţător, să vadă dacă a fost înţeles. Celălalt îi răspunse cu o privire în care nu se putea citi nimic.

- Hei, domnilor, răsună de Ia distanţă vocea răutăcioasă, enervantă a lui Tavi Vorobchievici. Ne mai ţineţi mult aici să vă aşteptăm?

Aproape fără să-şi dea seama, învăţase ce e păcatul din copilărie. Tot cam atunci, în timp ce începea şi se termina războiul, fără să se schimbe ceva esenţial în satul de sub poala pădurii unde se născuse (altceva decât bărbaţii morţi pe front), învăţase pe de rost cele câteva rugăcitmi pe care le recita mecanic ca pe nişte poezii. Să-şi facă cruce învăţase de la Paraschiva, sora mai mare care, ca toate fetiţele, era conştiincioasă şi foarte atentă cu toate reguUle. Când îi veni rândul, mezina Dochiţa învăţase rugăcixmdle de la ei doi.

în rest, era lecţia aspră din orice casă de gospodari, învăţată, ca mersul şi vorbirea, de la mămuca: repetată o dată şi încă o dată, de o mie de ori, mai mult de o mie de ori. Să nu furi şi să nu minţi. Să nu sudui. Să nu pui în gură nimic de frupt când e postul. Şi încă altele. Important e că păcatul, la care Gavril M. se referise în discuţia din vară cu părintele Posteucă, se revela a fi peste tot, fiind animţat de puzderia atâtor interdicţii. Urma, adică, în mintea copilului care fusese, tm labirint în care grija cea mare era să te întorci cât mai iute la calea cea bună, dacă ai păcătuit cumva cu gândul sau fapta.

Nimeni din casă nu-i ceruse însă vreodată să facă şi ceva împotriva voinţei sale şi poate din cauza asta le urma cu fidelitate, cu plăcere pe mămuca şi pe surori în tot ce făceau ele. Ştiuse dintotdeauna, fără să-i fi spus cineva asta, că atunci când se lăsa în genunchi pe podea şi se ruga tiăgând pe furiş cu ochiul la ele, făcea un lucru care era de fapt pentiu cei mari. Tăcerea impusă, reculegerea în sine, gravitatea care durează cât îşi spune fiecare rugăciunea în gând, coristituiau o probă certă de necopUărie. Din cauza asta, proba nu era chiar uşoară. Gândul îi fugea, îi scăpa fulgerător xmeori. Câteva secxmde, poate xm minut, dacă nu mai mxdt, aţintea podeaua de lut, desenul colorat din ţolişorul aşternut pe jos. Tresărea, se închina, relua rugăciunea de la început, îşi epuiza totuşi repede, mai repede decât fetele, tot ce ştia să facă şi încă şi mai repede decât mămuca, dar rămânea încremenit în genxmchi ştiind că aşa se cuvine. Pe sticla geamului bâzâiau totdeaxma câteva gâze prinse în capcană, iar afară răsxmau neîntrerupt zgomotele zilei, ca o apă care

se furişează pe prxmdul din albie. Mama şi fetele şopocăiau mai departe: ştiuseră totdeaxma mai multe rugăcixmi decât el. Pentru că le urmărea pe furiş, atunci când se închinau sau când începeau mătăniile se grăbea să le imite şi o făcea fără mare tragere de inimă, dar conştiincios. în tot acest timp, conştiinţa lui, firul foarte subţire al gândului şi capătul lui luminos, căutător fugea însă iarăşi în altă direcţie, imposibil de ţinut în pumn, sub control. Urechea recepta, de pildă, invocaţia răguşită a cocoşului sus pe gard şi un hohot de râs mut de care nu va afla nimeni îi umfla pieptul - sau tocmai atxmci trecea prin faţa porţii xm car, se auzea scrâşnetxd roţilor şi vocea căruţaşului îndemnând boii, el silindu-se să ghicească de cine poate fi vorba...

Pe peretele dinspre răsărit, cu o singxiră fereastră cât pakna, era icoana pe sticlă cu pomul cxmoştinţei, cu şarpele verde din pom şi cu Adam şi Eva, mici şi urâţi, în pielea goală. A doua icoană era mai mare, pe carton, într-o ramă din şipci subţiri de brad vopsite cândva în albastru. Mult timp, în bărbatul a cărui privire o întâlnea cât şedea în genxmchi, o privire îngândurată, în care căuta îngrijorat vreo mustrare, Gavril îl recunoscuse pe Dumnezeu. Se afla deasupra capetelor lor, lumina venind din stânga prin cele două ferestre dinspre ogradă. Dar mai era o lumină, cea care venea cumva din spate, din interiorul şi adâncimea icoanei. Astfel rdmbat şi strălucitor, radiind tm snop de lumină pudrată, cum se vede uneori la asfinţit. Dumnezeu răspimdea privirii lui cu o bunătate care, de când tătuca murise, îi Hpsise mereu. Ani în şir, zilnic, îl studiase cu de-amănuntul. Era un bărbat care nu mai e tânăr de mult, cu mustaţă întoarsă în sus şi perciuni stufoşi, încărunţiţi, ochi deschişi la culoare, poate albaştri ca şi vestonul, acesta fiind încărcat cu podoabe strălucitoare al căror înţeles încă nu-l desluşise. Privirea, oricum, îl aţintea doar pe el, avusese această certitudine din capul locului. în ea era ceva neîntâlnit la oamenii din sat pe care-i ştia: o blândeţe aspră, atoateştiutoare. Ştia multe despre cum, împreună cu Sfântul Petiu luat de la poarta raiului. Dumnezeu pleacă prin lume neştiut ca să afle netiebniciile, relele şi păcatele oamerulor cât şi pe cei năcăjiţi, dar drepţi în credinţă. De ce s-ar fi îndoit că se uită şi la el de după sticla icoanei ca şi cum ar fi aruncat o privire prin geam de pe prispă?

Această credinţă era atât de tare, de imposibil de dislocat, încât nu încercase niciodată ispita s-o verifice. De aceea, dacă cineva i-ar fi spus la cinci-şase ani că cel din icoană e împăratul, fostul împărat, de fapt, pe care avea să-l identifice ca atare mult mai târziu, ar fi plâns cu o disperare îngrozitoare şi ar fi suferit mai mult decât la moartea lui tătuca...

Schimbarea intervenise nu peste mult, iar el, care acum era la şcoală la Cernăuţi, luase cunoştinţă de ea pe neaşteptate. Mămuca, atât cât putea el să-şi dea seama.
se ruga ca şi înainte, cu fervoare, îndelxmg, imeori închizându-se singură pentru asta în casa cea mare unde nu îndrăznea nimeni s-o tulbure. Neliniştea însă nu i se ogoia după rugăciune şi rămânea nestinsă, mai ales o neînduplecare îndreptată parcă spre sine însăşi şi de care era prea mândră ca să se plângă copiilor. (Doar în convorbirile lor de taină, când el venea pe acasă de la oraş, lăsa uneori să-i scape câte ceva.) Pentru fiecare păcat săvârşit, îi mai tălmăcise ea la un moment dat, vine pedeapsa, ca şi cum ar bate la uşă - şi cu o parte a sufletului său, căci nu voia să spună mai mult, avea încredinţarea că e o pedeapsă oarbă, care loveşte când te aştepţi mai puţin, necruţătoare. Reieşea că, aşa cum îşi învăţase copiii, când cade în genimchi la cele două icoane din casa cea mare, se roagă de iertare. Dar exista iertarea aceasta? înainte, când o imita şi se ruga alături de ea, era încredinţat că da, există. Acum, simţi că ea nu l-ar mai fi încurajat să nădăjduiască şi să stăruie neclintit într-o asemenea dezlegare.

Şi încă, mergând mai departe, despre ce anume păcat e vorba? Nici asta nu apărea cu claritate. îşi spusese atunci că neliniştea, nesiguranţa ei izvorau poate chiar din condiţia lor imprecisă. Şi încă ceva, un pas mai încolo: nimic, nici rugăciunile, nici posturile ţinute foarte strict, nimic nu şterge de tot păcatul odată săvârşit. Căci, îi mai tălmăcise ea, există păcate înscrise cu fierul înroşit în soartă, de la care nu-i scăpare nicicum. Schimbarea se vădea şi în această secretă conştiinţă a unei vinovăţii pe care şi-o atribuia sieşi: nu i-ar fi spus mai mult chiar şi în cazul că lui nu i-ar fi lipsit curajul s-o descoase. Lovitura, biciul de foc vin cum vin, cu necruţare, şi nu există loc în

lume unde să te poţi ascunde ca să scapi, iar ea îşi începuse aşteptarea.
N-o mai împăca nimic, nici mormăiala obosită a bătrâniilui preot din sat, părintele Gorcea, care-i botezase pe toţi şi la care mergeau cu toţii să-şi pimă capul sub patrafir pentru a primi după asta împărtăşania şi se pare că şi el începuse să dea semne de saţietate faţă de o asemenea înverşimare nesănătoasă, scormonitoare, nedând semne că se ogoaie, de a scoate la lumină păcatele.

Aşa se face că, la sfaturile lor de taină, când nu se mai afla nimeni altcineva de faţă (era totuşi imicul bărbat din casă), iar ei doi socoteau ardi trecuţi, ajimseră curând şi la lucrurile vechi, niciodată lămurite satisfăcător.

Prima Itii amintire, cea mai veche şi cea mai puternică, era tma dintre acestea. El simţi dintr-odată nevoia s-o mai repovestească odată, după ce fusese spusă de zeci de ori, iar mămuca se arătă răbdătoare, atentă, ca un învăţător la şcoală, şi-l ascultă împietrită până la capăt.

El avea un an şi un pic. Sau mai mult? Mămuca nu-l ajută, dar ştiau acum amândoi că dintr-un motiv obscur, încă de atunci, ei îi fusese frică pentru el. Dar era într-adevăr frică?

în amintirea la care se întorceau acum împreună, el tocmai ieşea de sub patul din casa cea mică, loc unde intrase târându-se neobservat de nimeni. Sub-patul era la acea vârstă ca şi sus, pe cuptor, unul din locurile de care îşi amintea, ca şi cum ar fi fost ieri, şi încă de plăcerea enormă pe care i-o procura explorarea lor. Pe cel din urmă, mai ales ierrdle, îl împărţea cu Parascuţa şi cu Dochiţa, înghestdndu-se acolo toţi trei sub un cojoc. Asta, nopţile, dar şi ziua, dacă afară viscolul se înteţea sau dacă tocmai reveneau în casă răzbiţi de ger. Patul cu
pod de scândxiri puse de-a latul, cu strujacul umplut cu paie, peste care erau ţolurile nesfârşit de vaste şi de grele de lână, îl păstrase multă vreme doar pentru el. Acest loc prăfos şi neluminat, o ispititoare insulă, ispititoare, dar şi parcă pUnă de ameninţări, îl atrăgea ca un magnet şi nu mai simţea câtuşi de puţin nevoia să-l împartă cu altcineva. Pe podeaua de lut ningea praful fin din paiele de deasupra. Aerul însuşi avea parcă o densitate mai mare, era mai

greu de respirat. Nu-i era frică de nimeni din casă de care să fi încercat să se ascundă. în mintea lui nu figura nici vreo intenţie a cărei înfăptuire pretindea singurătate. Se retrăgea ca în vizuină. Un instinct de care n-avea cum fi conştient îl împingea exact într-acolo, cu o îndărătnicie ca a păsărilor când se duc să ierneze în sud şi care au o singură ţintă de atins. (Mămuca pricepuse din prima cUpă această precizare.)

Ieşea, aşadar, spre lumină, pe drumul bine crmoscut, când îi apăru în faţă într-un fel care obtura trecerea mai departe un picior sau un obstacol considerat de el picior. Cineva şedea pe marginea patului, deasupra sa, piciorul gol, un singur picior, fiindu-i depus pe podea. Venind târâş mai aproape, cercetă - povestise el în mai multe rânduri - plin de interes acest obstacol. O labă goală şi tm sfert de gleznă, de asemenea goală, un călcâi ca de ceară, întărit de mersul desculţ, firele grosolane ale tendoanelor reliefate sub piele: Ie dădu ocol fascinat, tot târându-se pe burtă, cât mai aproape, dar fără să-l atingă. Abia târziu, aproape de capătul acestei explorări prelimgite, care încă nu-l scosese la lumina zilei, aflat mereu după cortina grea spânzurând până jos a ţolului greu de lână aşternut deasupra, apăru cu maximă claritate
viermişorul de sub tinghia degetului mare. Făcu aici o nouă haltă, încă şi mai intrigat decât înainte. Unghia era înnegrită, îşi amintea el, ceea ce înseamnă că fusese lovită, dar pe dinafară era curată, os lucios ca sticla. Se apropie să vadă mai bine, cu capul ridicat şi sprijinindu-se în mâini. Aşa se face că, dinti-odată, se găsi chiar lângă degetul ieşit în cale, putând să-l atingă cu nasul, dacă se apleca un picuţ, sau cu Umba. Viermişorul pe care el îl vedea de la câteva degete distanţă îşi găsise loc de ieşire, ca de sub o stieaşină neagră, opacă, de sub tmghie şi el asistă nemişcat, tăcut, cu ochii larg deschişi de curiozitate, la toate astea.

Era un fir alb-gălbui, stiălucitor, cu un ochişor cât un punct în capăt. Un fir care se tiage pe sine însuşi, ridicându-se în sus şi lungindu-se încetul cu încetul. După prima clipă de uimire care-l şi încremenise acolo, ceva îl speriase îngrozitor. Spaima veni ca xm fulger, ca o izbitură. Se gândise ulterior că putea fi datorită ochişorului negru, tot mai apropiat. Ceva, fixându-l insistent

dinătmtiul ochiului, se apropia ca mişcarea tmei săbii scoase din teacă. Era o mişcare silenţioasă, lină, continuă, astfel că peste încă o cHpă, două, atingerea tiebuia să se producă neapărat. Nu e sigur dacă în nvintea lui aceasta viza gura întiedeschisă, sau ochiul, care şi el are o cavitate, sau una din nări: ca să se insinueze acolo, refăcând în sens invers mişcarea de ieşire din ascunzătoarea de sub unghie.

(Putea fi un vis, propusese răutăcioasă Parascuţa, căreia îi plăcea să râdă de el. Singura care îl apărase până la capăt fusese mămuca: nu era un vis.)

Brusc, ca sub ameninţare, începu să ţipe cu toată puterea de care era în stare, şi continuă să ţipe mult-mult, până când veni cineva, îl prinse de ceafă ca pe un pisoi, scoţându-l dintr-o singură mişcare de sub pat, la lumină. Fără lacrimi, continuase să ţipe şi după asta, până când altcineva îl duse afară, ceea ce înseamnă „departe", şi doar astfel, cu greu, după mult timp, se linişti. Nu e nici un picior, nici o unghie, nici un vierme, îi tot repetase mămuca luându-l în braţe şi legănându-l ca să-l liniştească.

Trecu după asta abia un an când, parcă grăbit, nerăbdător, murise tătuca. Mai mare decât el, Parascuţa lipseşte din acest nou orizont al amintirii. Dochiţa urma să se nască nu peste mult. în amintirea lui, confirmată şi de mămuca, urmează zilele de după Bobotează când tocmai începuseră viscolele nesfârşite. S-a povestit după aceea de multe ori cum departe, pe munte, un brad pe care tătuca îl tăiase de unul singur îl zdrobise în cădere. Alunecase cu talpa opincii în zăpadă, nu se putuse feri la timp. Abia după o zi şi o noapte, înotând prin nămeţii care astupau toate drumurile spre sat, îl aduseseră acasă cu coastele rupte şi, dedesubt, cu pielea şi muşchii pieptului sfâşiaţi de un ciot ca de lama unui cuţit.

Corpul pe jumătate degerat, învelit în cojoace, fusese vârât în casă prin cele două uşi, de la tindă şi de la casa cea mică, date de perete. Năvăliră, odată cu oamenii, frigul de afară şi suflarea albă a viscolului. Asta e ce nu uitase: zăpada adusă până lângă pat şi pe pat cu înveHtoarea şi cu opincile şi o senzaţie dureroasă de frig. Fără să-i fi explicat nimeni, pricepuse din prima cUpă că tătuca tiage să moară, iar furtuna care nu mai contenea afară îi făcuse pe toţi prizonieri alături de el. Spre deosebire de alte amintiri, aceasta se

voalase însă în timp, îşi pierduse substanţa. Rămăsese distinct doar urletul de durere care nu încetase, din momentul sosirii şi până când, după aproape o săptămână, tătuca îşi dădu sufletul.

Daţi la o parte, ca să nu încurce, urcaţi la adăpost pe cuptor, Parascuţa şi el urmăriseră urletul, încremeniţi ca şi cum o mişcare a lor, o respiraţie i-ar ii înteţit durerile, căci suferinţa nu înceta şi ea se exprima astfel, prin urlete ca de fiară. Treptat, ţinea minte şi asta, corpul său intrase în rezonanţă cu al celui care va muri. Durerea, ca o vibraţie, ca un curent, trecea din când în când şi prin muşchii săi de copil subţiri ca nişte aţe, iar oasele sale fragile delirau de durere şi ele. Cu burta mare, burta în care era Dochiţa, şi cu basma neagră pe cap, mămuca se mişca fără zgomot între uşiţa plitei rmde îndesa mereu alte letime şi pat şi, probabil, apuca să aţipească câte o fracţiime, atât cât durau aceste drumuri de câţiva paşi, ca să se trezească atunci când ajungea la capătul lor. Durerea curgea şi ea ca apa cu doar câte o infimă pauză de linişte când, sus, pe cuptor, tresărea înfricoşat. Sau, dacă aţipea şi el, prăbuşit în abis, liniştea îl sugea cu forţa în sus şi deschidea imediat ochii: găsea lumina roşietică a candelei, umbra neagră a mamei şi, aproape intotdeatma, albul ochilor Parascuţei cu care se trezea şi adormea parcă solidar, lucru repetat de zeci sau sute de ori.

Din această aşteptare fără capăt apăru la tm moment dat dorinţa de a ţâşni, de a fugi tmdeva, cât mai departe. Poate şi visă, cum îl bănuia Parascuţa, ceva imposibil, adică tm colţ ferit tmde să se asctmdă iarăşi, i'a într-o vizuină, să închidă ochii şi să-şi astupe urechile, întrerupând astfel orice legătură cu ce e în jur. Să fie protejat chiar mai bine decât de bezna din somn. Pe când, in tot ^cest timp, moartea fusese aproape, cât e de pe cuptor până la patul din colţ. Parcă o şi ţinuse în
braţe de câteva ori, încălzind-o cu propria respiraţie. în vis sau poate în stare de veghe, luase astfel cimoştinţă de prezenţa ei, fără măcar să tresară şi fără vreo umbră de spaimă. O puteai chiar privi direct ochi în ochi. Mămuca, dacă i-ar fi descris ce-a simţit, l-ar fi înţeles (era sigur de asta), însă îi Hpsise curajul s-o facă chiar şi mult mai târziu.

Asta a durat până în ziua când, deschizând brusc ochii, îşi dădu seama că e linişte. N-avea cum să facă în minte legătura dintre linişte

şi moarte, deşi aceasta e tare ca fierul, în sens absolut. Liniştea însă, de care se dezobişnuise, era atât de brutală, avea o densitate atât de apăsătoare, încât, trecând două-trei cUpe sub vraja ei, simţi cum se descompune el însuşi, parcă plutind deasupra pământului. După care - află asta acum - nimic nu mai are importanţă...!

Chinurile agoniei prelimgite la care asistase de la doi paşi nu trecuseră fără să lase un semn imposibil de şters. Moartea vine, învăţase el atunci, nu ca un vis, o torpoare, ca o pierdere. Esenţa ei adevărată e o explozie de durere ca o flacără şi care parcă se tot intensifică, creşte până dincolo de unde o poate urmări imaginaţia noastră. îşi descoperise astfel de unul singur cruzimea specială a neuitării cu care trăi alături o bună parte a copilăriei, până în ziua când îşi dădu seama că nici mămuca nu putea să uite, deşi ea se ascundea şi nu voia s-o arate. Tătuca trebuia să fie pentru toţi îngropat definitiv în uitare, ca atâtea alte sute, mii de întâmplări ale vieţii, poate şi mai importante, dar care se perimează fulgerător şi dispar pentru totdeauna. Asta-i revenise în minte atunci când auzi prima dată vorbindu-se despre moarte ca o însuşire a viului atunci când acesta a primii să îmbrace o cămaşă anume, vrăjită şi reţinuse această
idee cu toate că în ea era o nuanţă de grandilocvenţă care nu-i plăcea. Mai trebuia ştiut însă şi că, dacă ai îmbrăcat acea cămaşă, ca în basme, nimic nu-ţi va mai face teamă vreodată. Nu era pur şi simplu banala vitejie. Era o calitate nouă a fiinţei, eliberată de organul care percepe frica de orice fel, chiar şi frica de moarte...

Martoră şi ea, Parascuţa uitase totul imediat. Nimeni altcineva din casă nu mai simţea nevoia să-şi amintească. El în schimb îşi descoperise de tmui singur cruzimea specială a repovestirii.

Cât timp tiecuse apoi? Doi ani? Amintirea care urma era doar a lui, însă nu schiţase nici tm gest de împotiivire văzând că mămuca şi-o însuşeşte şi ea.

Gustul, aşadar, care-i venea pe Umbă de câte ori vorbeau despre asta era neverosimil ca aproape tot ce ţine aproape exclusiv de memorie: intensitatea, precizia, efectul de fata morgana al amintirii, imposibil de descris în cuvinte. La fel de bine putea fi însă visul pur şi simplu, când te îndoieşti că visezi şi când toate îţi confirmă starea

de veghe. Lent, dar implacabil senzaţia se mută de pe vârful limbii în cerul gurii.

Nu mai ştia de la cine primise în înghesuiala din tinda pe unde se tiecea spre casa cea mare cu mortul întins pe masă, în colţul de sub ferestie, pietiicica dulce, pe care se grăbise să şi-o vâre în gură, cum obişnuiesc U^ţii copiii. în ziua scurtă de iarnă tocmai se lăsase întunericul şi toată lumea venea încoace înotând până aproape la brâu în zăpada viscolită cu toate potecile astupate. îşi scuturase şi el cum făceau toţi pe prispa tinde ajungea dinăuntiu o geană de lumină cojocelul nins, căciula şi opincile îngheţate. Soseau mulţi deodată iii se făcuse înghesuială. (Acolo probabil primise l)()mboana.) Un felinar pus să lumineze în tindă cu minuscula lui flăcărxiie roşietică era pe jumătate mascat de cele două uşi care vor rămâne tot timpul larg deschise. Spre stânga era „căsuţa" sau „casa cea mică" şi trecând mai departe într-acolo se întorceau toţi. Făcuse şi el la fel, apucând să vadă patul, leagănul de la piciorul patului, o lampă atârnată de grindă, masa şi laiţa din colţ şi, în fine, cuptorul, de deasupra căruia se iţeau capetele zburlite ale celor mici. Nu se putea opri, împins din spate de ceilalţi sosiţi şi aproape strivit în înghesuială, aşa că trecuse mai departe.

în casa cea mare, pe partea de laiţă dinspre intrare, cu cojoacele lor începând să se zbicească, cu capetele descoperite erau bărbaţii aşezaţi, iar lângă ei era grupul femeilor rămase în picioare. De aici înainte, înghesuiala alcătuia rm corp compact prin care nu se putea răzbi. Un flăcău cu sticla de holercă într-o mână şi păhăruţul în cealaltă reuşea totuşi să ajxmgă peste tot, trecând pe rând pé la fiecare, şi mai erau cei doi fluieraşi, în capătul cel mai îndepărtat al laiţei, iar firul subţire ca xm fum al cântecului de jele plutea deasupra atâtor respiraţii, a mirosului ascuţit de piele tăbăcită de oaie şi a zumzetului înăbuşit de voci din care nu se înţelege nimic.

împreună cu mămuca ajunseseră în cele din urmă lângă masă, unde ea fl ridică de subsuori să pupe iconiţa şi-i mai şopti, după ce-l lăsă jos, să se mai închine o dată. Două Ixmiânări mari ardeau sfârâind acolo, masa fiind astfel puternic Ixuninată. Fulgurant, imprecis, rectmoscu undeva în adâncime ceea ce nu va uita, adică faţa mortului cu nasul ţintind caraghios spre tavan şi pielea galben

întunecat de sub pleoapele închise. Mutat de mămuca dintr-o parte în alta uitase în schimb de bomboană, de „pietricica dulce", cum u plăcuse lui s-o
boteze. îl lăsară în cele din urmă în pace, împins spre un colţ liber de lângă geam, unde urma să stea cuminte până la plecarea acasă.

Slujba de priveghi se terminase nu de mult şi fumul bim de tămâie plutea încă în aer. Răsunau neîntrerupt tropăiturile întârziaţilor pe prispă şi câte o pală de vânt îngheţat ajungea nu ştiu cum până la el, făcându-l să tresară. Din când în când, două, trei femei, cărora li se alătură la un moment dat şi mămuca, veneau la capul mesei, între lumânările mari ca să „se cânte", acoperindu-şi gura şi ochii cu tulpanul şi înăbuşind totodată şi cântecul lor şi de fiecare dată H se alăturau fluieraşii. Vocile lor tânguitoare nu acopereau însă rumoarea din jur şi nici nu opreau păhăruţul de holercă trecut din mână în mână. Cântecul fluieraşilor curgea şi el aproape fără întrerupere: fluier şi un geamăt înăbuşit, din gât cu consistenţa lui uleioasă şi un ritm identic cu cel al bocetului.

La început, câteva minute, conştiinţa lui înregistrase toate astea cu nepăsare, ca de la o foarte mare distanţă. Gustul dulce-acrişor al bomboanei îi umplea deocamdată toată gura de salivă, pe care o înghiţea grăbit. După care venea o pauză infimă, cu toată conştiinţa focalizată spre cerul gurii. Acolo, cavitatea abia eliberată, golită, cu dinţii strânşi şi buzele la fel, se reumplea rapid cu acelaşi gust bun adus de un nou flux de salivă. îşi amintea perfect cum de fiecare dată înghiţea lacom şi pofticios, ca şi cum ar fi vrut să verifice această pendulare, după care fugea iarăşi la cerul gurii în aşteptare, la pândă. Abia după mai multe asemenea încercări descoperise că se mai poate face ceva. Să plimbe bomboana cu limba dintr-o parte a gurii
în alta, în aşa fel încât s-o faci să se ciocnească sonor de dinţi.

Jocul cu dinţii şi pietricica dulce îl absorbise total. Ridica uneori privirea când paharul trecea pe sus, deasupra capului său sau în patiza bocitoarelor, cât să-şi tragă şi ele sufletul. Ciulea urechea fără succes, dar recădea iarăşi pe terenul glisant al senzaţiilor. De câteva ori, scuipase în paknă bomboana prea puţin micşorată. Pseudo-verificarea asta nu spxmea însă altceva decât spusese înainte limba:

era lipicioasă şi tare, verzuie. O vâra în gură şi totul se lua de la capăt.

Alunecarea, cum va încerca el ulterior s-o descrie, începuse insesizabil chiar în timpul jocului, fără să asocieze nici cea mai slabă durere ajutătoare. Cu toate astea îşi diagnosticase el însuşi, mirat doar că e atât de simplu: mor. Simţi astfel că e ca şi cum propria substanţă i se scurge vertiginos printre degete şi că e imposibil s-o mai stăpânească şi reţii. îi veni în minte şi pânda lui de pe cuptor când tătuca trăgea să moară. Totul semăna izbitor cu ce ştia de atunci, minus desigur spaima prostească, durerea şi sfâşierea rupturii. Moartea venea acum mai simplu, mai uşoară ca fulgul, irezistibilă.

Parascuţa, absentă de la priveghi, râdea dispreţuitoare când îşi aducea aminte de ce-i povestise el, cu toate îl forţase, îi smulsese aproape fiecare cuvânt cu insistenţele ei: atunci când ai murit tu...l

Doar mămuca, ea singură, ar fi putut să-i confkme spusele. Cel puţin în măsura în care şi ea trăise pentru câteva ckpe certitudinea morţii. El n-avu nici de data asta curajul s-o chestioneze, iar ea, cu de la sine putere, nu şi-ar fi descleştat buzele pentru nimic în limie. Şi totuşi ea îl scosese pe braţe afară, pe prispă, dar celelalte femei îi descheiaseră cămaşa ca să-l frece cu zăpadă pe piept şi pe obraz şi feţele necunoscute ale acestor femei le întâlnise el deschizând ochii. Niciunul din ei însă nu găsise vreodată de cuviinţă să se apropie mai mult de cele întâmplate.

Tot în acest interval (scurt, foarte dens) se mai întâmplase ceva. Era, de data asta, toamnă, octombrie... împreună cu Parascuţa pregăteau mâncarea la vite în şură. Treaba lui era să care de la stogul din livadă strujenii uscaţi de pe care fuseseră desfăcuţi ştiuleţii şi să-i împingă strânşi în snop pe jgheabul de lemn. Fiind cu doi ani mai mare, tm pic mai înaltă şi mai puternică, Parascuţa învârtea roata grea a şişcorniţei, cu cele trei lame ale ei, dispuse la mijlocul jgheabului.

Mămuca lipsea, îi lăsase să se descurce singuri. Era o treabă, dar nu cea mai grea şi de care nu scăpau decât terminând-o. Lucrau tăcuţi, fără să piardă vremea şi răsuna doar ronţăitul ritmic, monoton al lamelor retezând strujenii uscaţi, şi din când strigătele cu care se îndemnau unul pe celălalt. Tăierea degetelor durase o secundă sau şi

mai puţin: un sfert din învârtirea roţii, atât de repede, încât nici el însuşi nu şi-a dat seama ce s-a-ntâmplat. Ţipătul ţâşnise fără voie şi abia după aceea urmase durerea din cauza căreia i se întunecase înaintea ochilor. La rândul ei, Parascuţa începu să ţipe doar atunci când, ridicând braţul în direcţia ei, o umpluse cu stropi calzi de sânge.

Nimeni n-a mai reuşit după aceea să reconstituie cum ajunsese mâna sa dreaptă deodată cu strujenii exact sub cuţite. Chemată de strigătele amândurora, mămuca zărise întâi doar faţa murdărită de sânge a Parascuţei căreia, înfuriată, îi şi trăsnise două palme. Apoi, o spaimă întunecată (Gavril o citise de aproape în privirea ei şi n-avea să o uite) o paralizase. însă tot spaima o făcuse să-şi vină într-o fulgerare în fire. în acele prime clipe critice de nebunie şi groază, mai ieşise la iveală ce învăţase ea cât îl îngrijise pe tătuca. Legase strâns, foarte strâns, întâi şi-ntâi, încheietura mâinii cu o sfoară, înfăşurase după aceea, tot strâns, jumătatea palmei netăiate, deasupra încheieturii cu tulpanul scos de pe cap, peste care mai înfăşurase încă o cârpă sau două. Făcuse asta cu gesturi atât de iuţi, încât nici cele două fetiţe date la o parte şi nici el însuşi, aflat în epicentru, nu fuseseră în stare să le urmărească de la un cap la altul. Lacriniile o podidiră abia la sfârşit. Ca şi cum ar fi ajims-o din urmă, după o goană infinită, tot atunci izbucni şi disperarea cea fără de margini.

Ce se înţelegea din căinarea ei, era numele lui, pe care-l repetase mereu, strângându-l în braţe. Gavriluţăl Amintirea durerii se estompase cu timpul, cântecul ei pe jumătate şoptit încă îi răsima uneori în urechi. în privirea ei întrezărise atunci şi vălul întunecat pe care- 1 vezi în ochii femeilor, ţinuţi de altfel ascunşi, acoperiţi, atunci când îşi plâng morţii. Peste noul prag el trecuse însă, după câteva Itmi, o să apară şi crusta sub care se va forma pielea cea subţire şi roză pe cionturile cicatrizate, iar din această nenorocire până la urmă nimic nu ajxmisese la suflet, unde pot fi răni şi mai mari şi imposibil de vindecat vreodată.

Privirea ei stranie n-o uitase însă. O va mai vedea la o lupoaică nu peste mult, cu care, fiind călare, se va încrucişa departe, în câmpul viscolit. O lupoaică sură, cu ochi galbeni, la mai puţin de o sută de

metri, poate deveni periculoasă, chiar şi dacă ai puşca pregătită şi im cal pe care să te bizui cum era Nuşka. Probabil şi puii ei erau pe aproape, ascxmşi în tufişurile ninse, ca nişte
căciuli presărate în stepă, ceea ce mărea şi mai mult pericolul. Armăsarul adulmecase mirosul de lup, cu toate că vântul le sufla din spate, şi sforăia speriat. îl stăpânise foarte greu, dar va ezita să ridice arma la ochi. Lupoaica îl aţintise şi ea cu o privire fixă, atentă şi fără să-şi arate colţii. O va lăsa aşadar să se întoarcă, aşa cum numai lupii o fac, cu gâtul ţeapăn, şi să se îndepărteze în spulberul viscolit de vântul dinspre răsărit, fascinat de această asemănare din amintirea care se suprapimea aproape perfect...

După aceea, brusc, mămuca se schimbase: în felul ei de a fi apăru un plus de asprime.

De această schimbare se plângeau şi vecinele care o cunoşteau ca pe o fiinţă înţelegătoare şi veselă, care merge la clăci sau în poveşti, cu furca în brâu, cântă şi joacă cu foc la horă, chiar şi după primele două naşteri, dacă se iveşte ocazia, iar această ocazie se ivea adesea, pentru că era o femeie după care se întorc bărbaţii ca să-şi clătească privirea. Văduvia, cu necazurile ei, o speriase şi-o înrăise, îi spuneau cei cu care se întâlnea când el venea de la Cernăuţi, de la şcoală. Gavril M. învăţase însă să judece fără patima speriată din copilărie şi-şi dădea seama că, în absenţa lui, cu mămuca se petrecuse ceva mai complicat decât ceea ce înăcreşte sau înrăieşte un suflet.

în război, când el şi Parascuţa erau prea mici ca să înţeleagă ceva, ei îi murise unicul frate, mai mare cu câţiva ani, despre care povestea rar, dar el ştia că ţinuse foarte mult la el. Părinţii mor pentru că aşa dă Domnul, explica ea. Gloanţele care-i ucid pe copiii lor au în schimb cifra cea rea, scrisă cu sânge, 666, de la Necuratul. Dar nici acest gând straniu nu era în stare să-i liniştească durerea din suflet, cât ar fi fost ea de ascunsă acolo. Veni la rând, când ea era cu doi plozi pe cap şi cu încă unul în burtă, bradul din adâncul pădurii care-i sfârtecase bărbatul. Aceste nenorociri, una după alta, şi al căror şir părea că încă se va lungi, socotind şi mâna ciuntită la şişcomiţă a băiatului, provocaseră o fisură, o dislocare în sufletul ei. Tot ce i se întâmplase era o pedeapsă pe care trebuia să şi-o asume de tma singură; o şi spunea uneori, cu o duritate întoarsă spre sine, speriîndu-i pe toţi.

Putea fi şi unul din păcatele „fără de voie" despre care se pomeneşte în rugăciuni. Timpul făcea în aşa fel, încât acum era scos din raza privirii şi pentru nimeni, nici pentru copiii ei nu era clar dacă ea are ceva precis în minte. (Ce faptă sau ce gând anume consumat cândva, uitat şi de aceea neinvocat vreodată, lumina totuşi în adâncime şi beznă ca mucegaiul de lemn ud, în pădure, cu fosforescenţa lui albăstrie.)

Adevărul e că ea nu se plângea nimănui, lăsând să se înţeleagă că nu cere vreun ajutor, vreo îndurare pentru sine. Acceptase că e lovită cu o cruzime prea mare, necruţătoare, de care nimeni nu se poate feri, pentru că aşa e să fie, condamnarea şi sentinţa fiind rămase în urmă şi acolo nu le prescria nici o putere lumească.

Planul pe care şi-l făcuse ţinea însă de puterile ei. Fetele, de pildă, trebuiau măritate repede, cât era încă în puterile ei să le susţină. Zestrea lor fusese tocmită şi ea. Iar băiatul trebuia trimis la şcoală neapărat, neavând atâta pământ cât să le ajungă la toţi trei. Şi-l visase pentru preoţie şi ani în şir se rugase la Dumnezeu vrând să i-l dăruiască -, dar judecata ei era prea complicată ca s-o înţeleagă cineva. Cu degetele tăiate, acum, află ea de la părintele Corcea, care avea cunoştinţă de o parte din aceste plănuiri, nu mai putea niciodată să fie preot, căci ca să îl slujească pe Domnul trebuie să fie întreg. Părintele n-o încurajase însă nici o clipă în temerile ei pentru băiat, pentru soarta acestuia. Ea, ca o femeie cuminte, îl aprobase smerită. în secret ieşea însă la iveală cea care va ţine cu înverşunare să-l aibă sub ochi tot timpul şi să-l păzească de alt ceas rău, nemaiputând conta decât pe sine. începuse în acei ani de la sfârşitul copilăriei lui să-l care mereu cu ea, cum îşi cară imele animale puii, în cele mai neverosimile locuri şi la tot mai mari distanţe de casă.

4.

Prima plecare mai departe de sat, de casă, de cele două surori lăsate să-şi aibă singure de grijă câtva timp, dar şi de vite, de scos la păscătoare, muls, adăpat, de păsări şi de foc la pUtă, de încuiat peste noapte ferestrele, uşile, fusese la Mănăstirea Sf. loan de la Suceava, de Sânziene. O bucată de drxmi la început o făcură noaptea cu un om care avea treabă la moară la Dărmăneşti şi mămuca vorbise cu el să-i

ia pe amândoi în căruţă. Când soarele era de amiază începu să se zărească drept înainte panglica şerpuitoare a apei Sucevei şi dealul ca o cuşmă la poalele căruia, încă invizibile, erau ascunse casele cenuşii, înghesuite ale târgului.

Ca un pui de sălbăticiune, păşise pe uliţele pietruite care urcă dealul dinspre Iţcani cu toate simţurile în alertă şi cu părul zbârlit pe spinare.

înghesuială care te ameţeşte, mulţimea pestriţă, forfota şi sunetele străine, care câteodată îl făceau să tresară speriat, fugind s-o ajungă din urmă pe mămuca şi s-o prindă de mână erau ca şi cum ar fi anunţat o furtună, cu toate că cerul era - şi aşa va rămâne până la sfârşit - ca lacrima. La cele 40 de biserici ale Sucevei bătea toaca şi sunau clopotele, pentru că astfel încep pregătirile de hram, dar el n-avea când să se oprească să caşte gura. Datorită încordării lacome, a curiozităţii simţi cum i se infundă urechile.

Obligat de mămuca să se spele pe picioare la o cişmea şi să-şi încalţe bocancii aduşi anume în trăistuţă până în oraş, se supuse fără crâcnire. Imediat după asta începu însă strânsoarea ca-n cleşte a labei, cu toate că o învelise cu grijă în obiele de care nu îndrăzni să se plângă, suportă până aproape spre seară durerea, la care se adăugase între timp şi usturimea rosăturilor de la călcâie.

Oraşului, care era de fapt lumea, îi erau indiferente, o indiferenţă cât Universul, durerea şi lacrimile lui de durere, înghiţite ruşinat pe furiş. Nu-i păsa şi nici nu înregistră, cum îi era lui teamă mereu, nici momentul final de fericire sălbatică din clipa când o înduplecă pe mămuca să-l lase să-şi scoată bocancii. Simţi asta mereu ca o înstrăinare de sine pe care însă abia după mulţi ani o înţelese până la capăt, cu toate subtilităţile ei înspăimântătoare.

Deocamdată, iarăşi desculţ şi fericit, absorbea lacom această lume. îl izbise din capul locului putoarea neobişnuită, mirosurile necunoscute şi greţoase de oraş. în boarea călduţă, sărbătorească, câte o adiere aducea miros de floare de tei coaptă la soare, deşi nu se vedeau tei nicăieri. După doar câţiva paşi era însă o grămadă de bălegar de cal la un loc de popas: balegă, roiuri de muşte, fum iute şi miros de carne friptă pe jar.

Ca la toate hramurile mari, forfoteau pe la colţul ulicioarelor schilozii şi cerşetorii, dar începu să dea năvală, mai ales în a doua jumătate a zilei, mulţimea pestriţă a celor sosiţi de departe, imii de dincolo de munţi, ca să se închine la racla de argiat cu moaştele Sfântului. Şi mai era ceva, ce-l speriase la început, dar începu foarte repede să-l încânte.

Mămuca venise cu o zi mai devreme pentru mai multe cumpărături, pentru ea şi pentru vecine (sculuri de bumbac şi aţică, bumbi de cămaşă, calaican, ace şi bolduri ş.a.m.d.) şi luase la rând dughenele de pe uliţele din preajma bisericii Sf. Dumitru. Rămas singur în locul stabilit şi de imde n-avea voie să facă xm pas până revenea ea să-l culeagă, profită de ocazie să caşte gura la lume. Din maghernițele de pe străduţele care coborau curgea la vale, pe marginea de piatră a străzii, şuvoiul continuu de zoaie tulburi şi puturoase aruncate prin câte o uşă deschisă. Emana prin aceleaşi uşi întredeschise ceva straniu, de care abia atunci lua pruna oară cxmoştinţă, însă nu era doar miros străin. îi plăcuse înainte clădirea impozantă, cenuşie, cu un număr nesfârşit de ferestre a liceului, despre care va povesti Parascuţei la întoarcerea acasă, fără a reuşi s-o facă să înţeleagă ceva. Tocmai ieşeau de acolo elevii în uniformă albastră, cu chipie şi el se oprise, trăgând-o de mână şi pe mămuca, să privească în urma lor admirativ cxmi se încolonează şi cum pleacă în direcţia bisericii armeneşti. îi mai plăcuseră caii graşi, cum sunt porcii la Crăciim, cu canafi de lână roşie şi parcă văcsuiţi proaspăt, strălucitor care treceau înhămaţi la trăsurile cu burduf negru, scoţând scântei cu copitele pe pavaj.

Pentru ochii lui era altceva decât căluţii mici şi aţoşi pe care-i încăleca el ca să-i scoată la păscut pe toloacă. Dincoace, sub zidurile bisericii din inima târgului, xmde fusese lăsat singur, era altceva. Uşi, una lângă alta, multe uşi ferecate cu lăcate şi cu aceiaşi drugi de fier puşi de-a curmezişxil, straie negre, Ixmgi, multe pălării, tot negre şi obraji gălbui ca de ceară. Simţea ceva neobişnuit cu pielea, cu porii pielii, cu firişoarele de păr incolore de pe braţe şi de pe spinare. Un miros, parcă, de feştilă şi, când se arxmca afară găleata cu zoaie, miros de zahăr ars. Paşi furişaţi, priviri uleioase, alxmecoase, piele nearsă nici un pic de soare şi de la câte xm asemenea trecător care

aproape îl atingea, păşind grăbit, încă xm miros, persistent, străin: cel de sudoare care s-a zbicit, înăbuşită, după care straiele au fost vârâte în cxifere şi încuiate acolo o sută de ani, iar acum erau iarăşi scoase la aer şi fluturate chiar sub nasul lui... Talpa eliberată din bocanc, această senzaţie mai bxmă decât orice, şi certitudinea că mămuca va reveni îl făceau să alunge frica, deşi aceasta îi dădea târcoale fără întrerupere.

, După xm timp, amorţit, îşi schimbă poziţia de lângă acelaşi zid încălzit la soare. Două ferestre înguste, duble, cu zăbrele la mijloc erau exact peste drum. La una din ele zări xm chip văros, trist, privind, cum se priveşte dintr-o colivie, clocotul viu, neîntrerupt, cu larma sa asurzitoare, al străzii. Simţindu-se privit şi el, vru să-i facă tm semn, ceea ce presupunea un oarecare curaj. Ezită, cu braţul ridicat doar până la jumătate. De ce? Ridică din umeri şi-şi schimbă poziţia, privind în altă direcţie. Cu străinii simţise că nu e bine deloc să aibă de a face.

Acest sentiment difuz, ca o ameninţare, nu era învăţat de la nimeni şi în mintea lui căpătă o formulare mai limpede doar peste ani. Descoperise între timp sau învăţase că toate oraşele, nu numai Suceava, erau ocupate, luate în stăpânire de lume străină. Străin însemnând ceva cu care, asemeni oloiului cu apa, tu n-o să te amesteci niciodată, oricât ai vrea. Nu venea nimeni să-i spună asta. Doamne fereşte! Să-i spună, de pildă, nu-i ţara ta, băiete, cară-te...! Totul se întâmpla într-un chip mai subtil, aproape insesizabil şi aşa se face că toţi oamenii din sat, nu doar el, veneau la târg ca-n ospeţie în casa altuia şi fiecare ştia că nu vine definitiv. Cât puteau adăsta pe ulicioarele astea prăfoase şi murdare, pe treptele imei dughene şi la uşa vretmei crâşme din piaţă? Bineînţeles, atâta cât poftesc şi cât îi ţine cureaua. Căci până la urmă tot la ei în sat, în văioaga uitată de sub pădure trebuie să se întoame. învăţase destul de repede cât cântăreşte faptul că acolo simt cimitirele şi că în cimitire sunt cei dinainte, din moşi strămoşi. O Unie precisă, ca de foc, le însemnase astfel pentru totdeauna. Dar linia era şi un obstacol de netrecut.

Spre deosebire de el, cu această lume de străini, mămuca se înţelegea într-un fel special, degajat şi firesc, chiar cu o anume graţie, care îl umpluse din prima cHpă de admiraţie. Ea ştia toate locurile,

chiar şi din Cernăuţi, cu de-amănuntul, pentru că le bătuse de mică şi cunoştea şi multă lume. Cu toată şcoala puţină făcută în sat, unde învăţase az-buchea şi socotitul ca un bărbat, n-o păcălea nimeni. Prinsese ca în joacă şi câteva cuvinte nemţeşti, atâtea cât să poată spune ce-i e de trebuinţă, dacă se întâmpla să fie nevoie, asta mai ales cu jidanii care erau peste tot, dar se înţelegea şi cu ruştele şi slovăciţele din pieţe, cu poleacii şi cu huţuHi. Important e că n-avea de ce se teme, ca femeie singură, simţind fără greş când unul sau altul încercau s-o tragă pe sfoară. Avea de altfel totdeaxma atâţia creiţari îrmodaţi în batistă şi vârâţi în sân câţi îi erau de trebuinţă şi asta se simte knediat în felul cum te mişti şi vorbeşti. Şi acasă, în sat, dar şi departe, printre străini, mămuca trecea pragul dughenei dând frumos bxmă ziua ca şi la orice casă de creştin, şi prăvăliaşii care lui, în copilărie, cu ochelarii lor căzuţi pe vârful nasului, cu xmghiile lor negre şi cu obrazurUe lor păroase, înfricoşătoare, îi păreau că mereu se-ncrxmtă şi ţipă prea tare la muşterii, ca la surzi, pe loc se înmuiau şi răspundeau la zâmbet cu zâmbet.

Aceste gândxiri erau însă pentru mai târziu... între timp, în ajunul de Sânziene şi al primului său drum făcut la oraş, se înserase şi, ca mulţi alţii, veniţi şi ei de departe, începuseră să se pregătească de îrmoptat în curte la mănăstire. Sxiflarea de la munte răcise aerul şi se presimţea frigul nopţii fără Ixmă. Din caxiza asta, căutând un loc ferit, femeile, întie care era şi mămuca acceptară să se înghesuie xma-nti-alta ca să-şi ţină de cald. Mămuca improviză la iuţeală xm culcuş pentiu ei doi, cu tiăistile şi cu iarba grasă şi încă necosită de lângă un pom, aşezându-l stiârxs lângă ea. înainte de asta, îl dusese la un călugăr ca să-i citească. Ca şi cum s-ar fi ferit de el, se rugase ea însăşi îndelung, în timp ce el aştepta iarăşi înti-un colţ să nu încurce pe nimeni. Dăduseră apoi roată bisericii, pe genxmchi, amândoi, de zece ori, încă de zece ori şi încă de zece ori. Se rugaseră în cele din urmă la racla sfântului xmde se buluceau mulţi, întârziaţii, chiar şi noaptea târziu. După toate astea, rupt de oboseală, el adormise imediat. Dar se şi tiezi cu senzaţia că somnul a durat o cHpă. Noaptea de
vară, fără Ixmă, trecu astfel, aţipind şi trezindu-se ca şi cum ar fi respirat cu sufletul.

Pâlpâiau ici, colo flăcăruile mişcătoare ale lumânărilor - descoperi el, deschizând ochii - şi se vedeau umbrele negre ale celor care încă înconjoară biserica în genimchi, pe sub pereţi, cum făcuseră şi ei mai devreme. Murmurul cântărilor nu contenise, iar sus pe boltă stele continuau să clipească misterios.

- Mai poţi găsi loc de mas sus, pe deal, la Mănăstirea Zamca, povestea cu voce scăzută o femeie fără somn, de parcă ar fi descântat, iar mămuca asculta ridicată in cot. Ori la cealaltă mănăstire, din vale, la Hagicadar, numai că până acolo-i cam depărtişor. Un zvon vag, aprobator, urmă în mica pauză de după aceea. Ca şi el, câteva femei depăşiseră încercarea cleioasă a primului somn şi se foiau în culcuş ca să se dezmorţească. Mai e şi lângă piaţă, pe-o ulicioară - continuă alt glas, sau poate tot cel dinainte - un jidan care primeşte pentru o noapte şi nu-i scump, nu-i cine ştie ce scump... Numai că, chicoti vocea (el o imagină pe vorbitoare punându-şi ruşinată palma pe gură), în toate locurile astea din târg e plin de dihănii, de pureci şi ploşniţe. Pe im strujac cu pureci, eu tma nu pot închide un ochi, reluă altă voce. E ca şi cum. Doamne fereşte şi apără, te-ai întinde în pielea goală întie urzici. Nu ? Aşa că, mai bine-i aici, pe iarbă curată, chiar şi dacă-i olecuţă mai friguţ.. Numai că dă Domnul şi se limninează îndată şi ieşim iară la soare şi la căldură...

O altă femeie se aplecă spre mămuca, apropiindu-se astfel şi de urechea lui, şi-o întiebă cu voce scăzută:

- Pentiu copchil ai venit? Ce are?

N-auzi răspunsul, deşi ar fi dat orice să nu-i scape căzând iarăşi în prăpastia moale a somnului şi când deschise ochii din nou recunoscu tot vocea sfătoasă de la început

- Gâzele cele mai spurcate sunt moliile, povestea această voce în beznă. Cele mai rele şi mai rele sunt din strujacurile nemţeşti de lână. Dar şi de la chilotele domneşti cu puf de gâscă, care nici ele nu-s bune... Am auzit de la cineva (era altă voce) că şi hulpik pe care şi le pun doamnele la gât, nu ştiu dacă aţi văzut, fac şi ele viermişori negri, care intră prin gura omului când doarme ajung până-n plărmi...

O gârlă puturoasă cu apă scăzută susura între cele două dealuri golaşe ale Sucevei. Pe culme, spre miază-zi, unde fusese cândva

cetatea, câteva femei urcară a doua zi după slujbă ca să mănânce de-amiază in linişte, pe iarbă curată şi, cu el de mână, mămuca le însoţise. Mai departe, până în zare, era Ixmca năpădită de răchiţi, păpurişuri şi rogoz pe unde la tm moment dat trecu trenul. De acolo înainte era Vechiul Regat şi ceţurile depărtărilor. Pe tm drum de ţară ocolitor care trecea din jos de cimitir târgoveţii veniseră şi ei la cetate sute de ani ca să ia piatră pentru temeliile caselor şi pentru beciuri. Cât mămuca îşi căută tm loc de stat, dăduse târcoale intimidat bolovanilor enormi risipiţi peste tot şi resturilor uriaşe de zidărie din care nu era pregătit să înţeleagă ceva. Femeile se aşezaseră în umbra călduţă de sub ziduri, înghesuite iarăşi, cu trăistile desfăcute unde aveau de-ale gurii, mâncară pe îndelete (era prima zi de hram) apoi, ca la un semn, aţipiră cu toatele, făcute covrig. Faţă de vânzoleala de pe celălalt deal era linişte şi doar câte o albină bâzâia ameţită printre florile violete de trifoi. Pe ruinurile ciclopice, pe care rămăsese doar el să le păzească, creşteau spiră falnici, de trei metri, tufe de trandafiri sălbatici, cu flori roz pal şi o iarbă grasă ca-n cimitire.

5.

Altă plecare de acasă fusese la hramul Sfintei Măria Mare de la Cacica, de imde oamenii aduceau pentru gospodărie bolovani negri de sare la vite sau slatină, de la izvor, în butoaie, cale de jumătate de zi pentiu im car tias de boi.

Porniseră la drum încă pe întuneric, aşadar, câţiva copii mărişori, care nu mai tiebuie duşi în braţe sau în cârcă, şi im cârd gălăgios de femei şi fete, lipa-Upa, desculţe prin colbul gros umezit de roua nopţii şi la o vreme când stiigile au simţit că vin zorile şi n-are de ce să-ţi mai fie frică, cum comentau ele înşirate pe potecă în pădurea întunecoasă tăiată de-a curmezişul. Ocoliră primul sat pe creasta dealului, apoi încă două sate mici, mereu pe scurtătură, până când apărură dinainte, pe cuhne, brazii albăstiii de unde mai încolo sunt doar munţii şi pădurile de nepătiuns, fără capăt. Ca şi prima oară, totul era uriaş; va povesti asta acasă de nenumărate ori mai târziu.

întie timp, învăţase destule şi recxmoştea, la iuţeală, încă pe atâtea. Nu se mai zbârlea, ca prima dată, la putoarea de târg şi de

târgoveţ care nu seamănă cu nimic şi pe care o adulmeca de la mare distanţă, începuse să se obişnuiască şi nu se mai ferea de mulţimea care înainte îi dădea ameţeală. Culorile şi straiele nemţeşti ale târgoveţilor şi vorbirea lor deveniseră şi ele suportabile. Acasă, aveau tot timpul butoiul plin cu slatină în şură, dar şi tm ulcior pUn, lângă sobă, pentru pus în mâncare. Izvorul de slatină era pe undeva pe aproape. Spre târguşorul, cu pădurea ca un perete întimecat de jur împrejur şi cu casele cenuşii, nemţeşti, cu acoperiş de tablă în două ape, cu mtmtele alb de sare, nevăzut, despre care se povesteau tot felul de minunăţii lumea venise însă de data asta, din toate părţile, ca şi ei, la hram şi la iarmaroc. Găsiră sărbătoarea în toi, cu cvmuni din crengi de brad la porţi, după obiceiul poleacilor, dar şi cu balamucul mulţimii prin care acum nu-i mai era frică să se rătăcească. Cântau peste tot muzici asurzitoare, răsimau împuşcăturile celor care trăgeau la ţintă. Trecu agale, având grijă să n-o piardă din ochi pe mămuca, peste tot, căscă gura mai ales la scrânciobul cu lanţuri de pe tăpşan care se învârtea ameţitor cu zurgălăi şi cu trâmbiţe. Nu se mai minima acum chiar de orice, pierduse o bună parte din acel lest dulce-acrişor care e prima parte a copilăriei. Fusese, de pildă, peste munte nu de mult şi la Humor. în satul de lângă mănăstirea părăginită, fără uşi şi fără acoperiş, trăia într-im bordei săpat în piatră o femeie care dădea în bobi de care aflase şi mămuca şi ea hotărâse dintr-odată că trebuie să-l ducă şi la această femeie cu har. (învăţase şi că toate drumurile astea sunt pentru el, fără să înţeleagă însă la ce-i folosesc.) într-acolo, trenul urca anevoie spre platoul de la înălţime al obcinelor. Cei câţiva bănuţi cât costa biletul de tren fuseseră însă puşi deoparte, distanţa nefitnd atât de mare, explica mămuca, încât să nu te poţi bizui s-o străbaţi pe jos, cu piciorul. Familiarizarea cu pădurile întimecoase şi reci de brad nu se dovedise nici ea o probă prea grea. Unde se termina drumul începea negreşit o potecă, mai încolo era o poieniţă şi se întâmpla ca după câţiva paşi să dea de casa ferşterului. Acolo sau în altă parte, pentru drumeţi se găsea totdeaima ceva de-ale gurii şi un loc de mas, într-un colţ, dacă-i prindea noaptea. După două zile de mers, aflară că femeia cu har murise de mult. în gaura scobită în piatră care-i fusese chilie mămuca aprinsese o lumânare după care o luaseră înapoi spre casă. Măcar pentru că

străbăteau în sens invers acum drumul pe scurtătură peste munte, abia învăţat, rămânea un semn bun, sau cel puţin aşa îl tălmăcise mămuca. Lui nu-i păsa. Erau sus, pe creastă, în câte un luminiş, locuri de unde se distingea în zare, departe, doar aerul stratificat şi pur, colorat ca şi cerul de deasupra şi despre care povestise acasă surorilor că e partea cealaltă a pământului, de unde cazi în gol dacă închizi ochii strâns şi te încumeţi să mai faci un pas...

Fântâna cu apă sfinţită de la Cacica se afla sus, în spatele bisericii roşii căreia îi dăduse ocol de câteva ori cu gura căscată. Aşezaţi în iarbă, la umbră, lângă ea picoteau nişte moşnegi ologiţi aduşi pe braţe, bolnavi cu neamuri, paralitici şi infirmi şi - mai zări el - un copil ars, învelit în cârpe unsuroase şi care plângea întruna. Doi orbi cu ochelari negri, bărbat şi femeie, cântau încetişor ţinându-se de mână. Pentru apă aşteptau mai mulţi puşi în şir şi tăcuţi şi toată lumea ciulea urechea la tunetele muzicii fermecate dinăuntru, ale instrumentului nevăzut, ca şi muntele alb de sub pământ, din care se revărsa ceva neînchipuit, care înfioară, taie respiraţia şi-ţi dă lacrimile.

Izvorul nu se vedea nici el, se simţea doar de la doi paşi răceala peretelui de deasupra ochiului de apă, între ghizdurUe joase de piatră neagră.

- Bea, îi şopti poruncitor mămuca, odată ajunşi în faţă, ceea ce, în zăpuşeala de la mijlocul de august, la amiază, era firesc, şi, cu toate că nu-i era sete, bău pe inima goală câteva guri de apă rece ca gheaţa. Ea voia însă mai mult. îi trecu palmele ude pe faţă, pe ochi, şi-i făcu şi semnul crucii cu un deget ud pe creştet după care, feriţi într-o latură a curţii, îl puse să vină în genimchi lângă ea. în acele cUpe, lui gândul îi fugea aiurea, la tiribombele şi la împuşcăturile de la barăcile iarmarocului şi la ţipetele gâdilate ale fetelor care se dădeau în ringhişpil. Ea însă se ruga, surdă şi oarbă la ce e în jur, şi când îl strânse în braţe simţi cât de tare îi bate inima. Doar mai târziu auzi de la cineva că apa din fântâna de la biserica roşie din Cacica apără pe cine o bea de Cel Rău şi de moarte.

Trecuse astfel pe nesimţite ora de cumpănă, ora fierbinte a amiezii de august, când răsună nu departe vaietul ascuţit al unei femei:

- A venit Grigore!

O tresărire semănând cu spaima străbătu mulţimea care până atunci aşteptase doborâtă de arşiţă prin câte un cotlon umbrit. Ştirea trecu fulgerător din gură în gură:

- A venit Grigore! A venit Grigore...!

Se auzi şi cum altă femeie ţipă şi ea parcă împunsă cu acul. între timp însă toţi, cu mic, cu mare, apucaseră să se ridice în capul oaselor, cu toate că nu se vedea nimic, provocând astfel un fel de tălăzuire şi-un zvon de voci nedumerite.

Despre acest „Grigore din Caşvana", acasă, Parascuţa şi Dochiţa ştiau mult mai multe decât el, lucru care se dovedi când încercă, la întoarcere, să se laude că-l văzuse cu ochii lui. De la ele aflase, de pildă, că Grigore nu iese cu nici im chip de la el din sat, care-i departe, peste ckici dealuri, socotind din târg de la Cacica. De data asta îr\să uite că ieşise, nedumerindu-i pe toţi... Cu puterile lui grozave de care avea ctmoştinţă o limie întreagă, Grigore se urcase în căruţă ca să vină încoace...! Oamenii sfinţi, foarte rari, poate doi-trei, se află în creierii munţilor, în câte un schit, dar Grigore nu era im sfânt. - Du-te, îi spusese el xmuia când i se furase vaca - povesteau Parascuţa şi Dochiţa, dar el auzise şi de la alţii -, asta după ce-i citise în carte, du-te, omule, în satul cutare, la casa cutare, intră în ogradă, du-te în grajd şi acolo e vaca ta...! Acela făcuse întocmai şi-l dovedise pe hoţ cu martori de faţă. întâmplarea era parcă anume făcută să fie întoarsă pe toate feţele şi să fie povestită de zeci de ori. Mulţi făceau o zi întieagă de drum sau mai mult, până în Caşvana, la el, venind cine ştie de unde - şi el auzise şi asta - anume ca să le citească din Carte, întiucât asta ştia să facă şi o ştia ca nimeni altcineva.

împrexmă cu sora sa şi cmnnatul, care erau şi acasă tot timpul lângă el, Grigore sosise aşadar la Cacica, iar vestea, tiecând din gură în gură, golise cât ai clipi şi curtea bisericii, şi biserica. Căruţa, aşternută cu lăicere noi, ca la nuntă, oprise la umbră sub nişte răchiţi pe marginea drxunului şi mulţimea se năpusti înti-acolo. Tras de mână de mămuca, luat aproape pe sus, o luase şi el la fugă. Ajxmseră printie primii tocmai când începea coborârea din căruţă a lui Grigore şi câţiva

binevoitori îi îndepărtară pe curioşii care se înghesuiau prea aproape.

Grigore din Caşvana nu semăna deloc cu schilozii înfricoşători şi plini de bube din curtea bisericii. Venise în straie albe, noi şi, ca un flăcău, purta bondiţa între umeri şi avea pălărie verde, cu pană de gaiţă. Coborî anevoie prin spatele căruţei, ajutat de femeia despre care se spimea că-i e soră, tremurând de efort pe picioarele lui strâmbate. Imediat, cumnatul, îoabrăcat cu straie de sărbătoare şi el, scoase din coşul căruţei un scăunel rotund cu trei picioare pe care-l puse lângă roata din spate şi amândoi, şi el şi femeia, îl sprijiniră de subsuori ca să se aşeze acolo ca pe un tron. Cartea apăru după asta, iar Grigore şi-o puse pe genunchi închisă, cu cei doi, unul de-a dreapta, altul de-a stânga, rămaşi lângă el în picioare, de veghe.

Ce-l uluise, dar îl şi înfricoşase puţin fusese liniştea desăvârşită care însoţea toate astea. Spre noul loc de adunare mai veneau încă în fuga mare, din toate părţile, întârziaţii. Toţi însă, şi aceştia şi cei dinainte, strânşi în cerc în jurul căruţei, păstrară până la capăt o tăcere desăvârşită, neîndrăznind nici măcar să şoptească. Ca dintr-o altă lume se auzeau departe doar zurgălăii iarmarocului şi un vuiet ca un oftat.

Ţinut strâns de mămuca de mână, printre cei din primul rând, ţinându-şi intimidat şi el răsuflarea, abia atunci reuşi să-l privească în faţă pe olog. Asta însă doar pentru o cHpă. Pentru că, exact atunci când încă nimeni nu ştia ce va fi, Grigore arătă ceva cu braţul întins şi strigă câteva cuvinte. Nu se înţelegea ce vrea acesta; nici el nu pricepu şi, reieşi imediat, nici cei din jur. în direcţia arătată erau însă un bărbat şi o femeie, amândoi îmbrăcaţi nemţeşte, care se foiră neliniştiţi, ca şi cum ar fi cerut ajutor. Ridicând vocea mai tare, Grigore repetă portmca, iar cea care era sora lui se grăbi să traducă: să plece, să se ducă de-acolo...! Cei doi, care erau nişte străini veniţi la hram, schiţară o oarecare împotrivire. Le răspunseră vocile celorlalţi în care se simţea nerăbdarea să-i vadă duşi de-acolo şi ei se îndepărtară, după doar câteva cuvinte de protest, speriaţi.

începutul fusese, aşadar, această scurtă tulburare. Ce striga Grigore? Se vedea că e ceva care îl supără, nu-i place, dar nimeni nu pretindea să ştie mai mult. Izbucnirea surdă a mulţimii înghesuite în jurul căruţei şi a scăunelului pe care stătea ologul răspimdea vorbelor

neînţelese, dar poruncitoare ale acestuia. De toate astea profitase mămuca. Ea îşi făcu loc „nu ştiu cum", îi povesti el, acasă, Parascuţei, ţinându-l mereu strâns lângă ea, ca să rămână în faţa mulţimii, chiar în primul rând. După care, surprinzându-i pe toţi, şi tot fără să-l lase din strânsoare, din doar doi paşi se năpusti spre Grigore, îngentmche lângă el şi-i înşfăcă braţul. Asta se întâmplase înainte ca paznicii să poată face ceva şi s-o oprească. Curios e că ologul, care nu părea surprins, n-o respinse. Cu aceleaşi mişcări foarte iuţi, fără să-i lase nici un răgaz, mămuca se ridicase din şale în aşa fel, încât să ajimgă la aceeaşi înălţime cu Grigore, se apropie de urechea lui, acoperind cu palma ce-i spunea - iute, multe - după care, la fel de neaşteptat, îi pupă încheietura mâinii, se ridică şi se retrase de-a-ndărătelea în locul ei dinainte. Gavril descoperise abia acasă că mai mult de atât n-avea ce povesti, oricât insista sora mai mare care, scoasă din fire de această neputinţă, îi trăsni o palmă răstmătoare. în altă situaţie, i-ar fi dat şi el înapoi. De data asta însă îşi înghiţise lacrima amară şi durerea, fără să sară la ea. încă n-avea de unde să ştie că mămuca nu le va spime niciodată nici ce i-a şoptit ea la ureche ologului - pentru că-i ceruse ceva, asta e sigur şi nici ce citise acesta din carte despre copilul adus acolo anume ca să-i citească el. Ce faptă de demult sau ce gând anume, ceva fulgerător şi insesizabil ca o săgeată scăpată din arc, neştiut şi de altcineva şi neinvocat vreodată reprezenta, în mintea ei, păcatul neizbăvit şi boala îngropată în uitare, dar fără leac...? Nu va şti rumeni răspunsul.

Ce-şi amintea, totuşi? Cărţoiul mare ţinut pe genunchi, întâi şi-ntâi, şi curajul pe care şi-l făcu cu greu ca să ridice privirea. Apoi, liniştea, atunci când Grigore îi făcu semn cu degetul să vină la el. Nu-şi amintea în schimb nimic de bărbatul şi femeia care-l păzeau, cu toate că o clipă înainte era sigur că sunt acolo unde ştia că-i văzuse. Sub streaşina pălăriei, fruntea lui Grigore era umbrită, dar pielea feţei era în soare, curată ca de copU. După el, mămuca făcuse doar o jumătate de pas, dar se opri, de data asta neîndrăznind mai mult. Mâna ologului de asemenea şi-o amintea. Cu coada ochiului, pe furiş, băgase de seamă şi la şuviţa de scuipat care i se prelingea din colţul gurii.

- Hai! se răsti acesta cu gura strâmbată şi im gâjâit din fundul gâtului, înghiţindu-şi scuipatul.

Mai departe, Parascuţa ştia mai bine decât el ce-a fost, aşa cum ştia o lume întreagă. Cu mâna dreaptă, Grigore îl punea pe om să facă cruce pe cartea nedeschisă şi s-o deschidă tot el cu aceeaşi mână. Soarta era scrisă în primul rând de sus, pe foaia din stânga. Soarta sau răspunsul la necazul omului, la durerea sau la boala lui. Negreşit, aşa se petrecuseră lucrurile şi cu el. însă întinzându-i mâna - îşi amintea bine de asta - îi întâlnise prima oară ochii vârâţi adânc în scobiturile de
sub frunte, ochi negri care-l priveau fix. Şi din acea clipă înainte nu mai ştia ce-a urmat. Ce era scris în Carte, Grigore îi spusese mămucăi.

- Du-te acasă! se răstise la ea, împroşcând cu scuipat, du-te acasă! Sau, poate: du-l acasă! fiind vorba despre el. Sau: dă-l de-acasă!

Supusă şi dintr-odată tăcută, cum i se întâmpla foarte rar, ea îşi culesese copilul de imde era încremenit, încurcându-i pe ceilalţi, cu asta terminându-se şi drumul lor de o zi la Cacica. Sigur rămânea un amănunt la care va medita mult mai târziu. Ei îi fusese şi poate încă îi era frică mereu pentru el. însă din amintirea comună, a ei, dar şi a lui, doar jumătatea ei era luminată şi el era sigur că ea nu uitase ce a aflat attmci că scrie în Carte. în ce-l priveşte, nici el nu-şi pierduse speranţa că va veni şi ziua când ea îi va da în vileag tălmăcirea înscrisurilor, ţinută deocamdată doar pentru ea, ferecată cu şapte lacăte.

După asta, ca şi cum s-ar fi trezit din aţipire, văzu că trecuse aproape toată acea după-amiază de vară târzie. Soarele cobora după linia albăstrie a pădurii de deasupra salinei şi imediat veni şi răcoarea. Aflate pe drumul de întoarcere, asta le făcu pe femei să iuţească paşii, oprindu-se cu toţii doar la pârâul din vale, cât să-şi scoată încălţările şi să şi le pună fiecare în traista lui, să-şi răcorească tălpile după o zi întreagă, atât de grea... Oricum, noaptea nu cobora dintr-odată, lăsând răgaz imei înserări care se prelimgea, caldă, când au rămas doar gâzele şi câte o talangă de vacă rătăcită prin pădure.

Mămuca nu greşise în privinţa acestui drum limg: deşi era cel mai mic, rezistase până la capăt fără să se plângă de picioare. După ce se întunecă de-a binelea.
sporovăiala încetă de tot, iar paşii se iuţiră. Veniră apoi mirosul câte unui sat anxmţat de departe, fumul iute de la focurile cu vreascuri aprinse de cină, purtat de vânt spre pădure. Răceala şi bezna te înfioară, ca o bucată de gheaţă care-ţi alunecă de la gât în jos, pe sub cămaşă; nu uitase. Tresari, te zgribuleşti, iuţeşti paşii încă mai tare. Şi tot aşa...

Când intrară în cele din urmă în ogradă, era târziu. După stele, trecuse de mieztil nopţii, atunci când se aude chemarea cucuvelei din podul bisericii şi când încep să iasă strigile şi vin să zgârie la uşă sau se aburcă pe acoperiş, lângă horn.

III. DOMNIŞOARA KATRIA

1.

Trebuia să treacă toată vara aceea interminabilă, apoi să vină toamna şi culesul, ploile, noroaiele şi să se termine şi plantarea celor două sute de pomişori aduşi la Valea Lupului tocmai de la Cernăuţi, pentru ca abia după marele viscol din ianuarie să se întâlnească prima oară fată în fată.

Suhoverschi Ecaterina, Katria, cum îi spunea lumea, învăţătoare la şcoala din sat, înfofolită într-o broboadă interminabilă, lăsase hăţurile Hber şi îl asculta cu faţa asamsă în gulerul miţos al şubei. Nu e uşor să pui fiecare pas la loc, cum a fost. Pe făgaşul îngust de pe drumul troienit, abia tăiat de câteva zile cu plugurüe scoase la dezăpezire, Gavril M. descălecase şi păşea lângă sania fetei, cu Nuşka dus de căpăstru. în aerul sticlos şi pur, îngheţat, orice cuvânt, dar şi scârţâitul tălpicilor săniei, şi sforăitul nervos al armăsarului aveau tm sunet ca o explozie. Aceasta răsuna tmdeva sus, deasupra capetelor, de unde se risipea apoi parcă în milioane de cioburi strălucitoare. De la prima lor întâlnire trecuse mai puţin de o săptămână.

Surprinzător (pentru ea), Gavril M. considera asta irosire şi socotea aici anul din urmă: atâta timp, explica el, züe de lucru sau sărbători, care ar fi trebuit să le aparţină, să dispună doar ei doi de ele. Ea nu spuse nirtüc, rămânând tot cu faţa ascunsă, ghemuită în sanie. Nu s-ar fi încumetat să meargă cu gândul până la a formula asemenea regrete enorme şi-i aruncă la un moment dat o privire confuză peste umăr. Ce spunea el sima însă şi ca o declaraţie categorică, prea bruscă, aproape nebunească de dragoste, iar asta o speriase puţin. Ar fi reieşit însă şi că timpul pentru fericire e strict limitat şi era vorba de timpul lor, socotit din nou în comun. Ca apa dintr-un vas, care e atâta! ...şi numai atâta!... până când se va găti!... de chivernisit, aşadar, cu mare, cu infinită grijă fiecare strop. Căci vă revine, strict, doar această „cantitate" de fericire. Brusc însă mai pricepu înspăimântată, simţind cum îi ingheaţă sângele în vine, că bărbatul care o aşteptase în câmpul pustiu avea în vedere (în felul său care o uluia sau gândea) sfârşitul, că măsura toate cu ochii pe acest sfârşit. Ce înseamnă asta, pentru că îl luase în serios de la început? N-avea cui adresa această întrebare, ca unui judecător. Soarta făcea

în aşa fel, încât să nu conteze decât tot pe ei înşişi. Erau absolut singuri în lumea asta.

De la alte fete, din timpul şcolii, de la internat, sau pur şi simplu „din aer", cum se învaţă multe încă de la pubertate, Katria ştia la cei 18 ani ai săi că poate fi vorba şi de unul din acele complimente cu care cavalerii ţin să le impresioneze pe dorrmişoare atunci când le fac curte. Noi doi am fost predestinaţi unul altuia. Am ştiut dintotdeauna că ne vom întâlni etc. Asemenea declaraţii şi le adresa ea însăşi, jucându-se puţin şi verificându-le cum sună, în imele clipe de reverie. Era prea complicat şi frumos, dar şi fals, îngrozitor de fals ca să-ţi placă şi să te laşi totuşi păcălită. Cum îi va spune mai târziu, cu francheţea ei fără nici o urmă de cochetărie, ea îl crezuse totuşi, fără a-i pune la îndoială nici cel mai mic şi mai neînsemnat cuvinţel.

Singxiri: pustietatea albă şi netedă a stepei, după câteva săptămâni fără vreo rază de soare, într-o luni de dimineaţă, mai întâi, şi la sfârşitul aceleiaşi săptămâni, sâmbătă, puţin după prânz. La câţiva kilometri de la marginea satului, drumul paralel cu calea ferată se zărea de la Valea Lupului ca o linie subţire pe care pâlpâie lumina miezului de iarnă. Plugurile grele de lemn trase de boi ieşiseră să are, imediat după Bobotează, în lungul nămeţilor, pe imde se ştia că e drumul. Acum, pe albul scânteietor urma lor nu se mai vedea, iar sania stingheră apărea ca xm punct ce abia se târăşte când o zărise. El se afla la livada lui, era călare şi, intiigat, îşi scosese din taşcă binoclul să vadă mai bine. Sub cerul foarte jos, cenuşiu-murdar, un stol de ciori zbura spre apus, dar atât de jos, încât - i se păru lui, îndreptând înti-acolo lentilele măritoare -, din sanie, ciorile puteau fi atinse cu mâna. Era o sanie ţărănească, pe tălpici din scândură îngustă de fag şinuită şi o tiăgea tm căluţ cu capul în pământ şi mersul nespornic. O singură persoană se afla în sanie, însă, oricât ar fi mărit lentilele binoclului său, nu se vedea mai mult. Cu o tiesărire, când simţi cum inima începe dinti-odată să-i bată mai tare, ghicise totuşi cine e fiinţa reprezentată prin pata întunecată şi care se topea în acest alb de gheaţă, încremenit şi pur al iernilor răsăritului. Nu-l obliga nimic să şi recunoască asta chiar la a doua lor întâlnire şi nici mai târziu. Şi totuşi, cu o voluptate încă neîncercată, virgină, recunoscu...

Katiiei nu-i era frică de mersul singură. Despre lupi şi vizuinile lor din luncile Nistiului ştia din copilărie şi acum le recunoscuse de câteva ori urmele proaspete lăsate în zăpadă chiar şi aproape de drum, aşa că avea grijă să n-o prindă noaptea întie sate. Moş Hriţcu, cel care o primise în gazdă, aflând că e nepoata morarului Schneider, pare-se în contul unei vechi datorii misterioase despre care refuza să vorbească cel ce n-o lăsa nici măcar să şteargă praful în odaie şi-i dăduse şi sania cu cal înhămat, ca să aibă cu ce merge la moară şi înapoi, îi mai oferise ceva, despre care nu ştia nimeni: o carabină cu ţeava tăiată şi o cutie de cartuşe, vârâte cu sila sub fân, să le aibă la-ndemână în caz de nevoie... Tot cu moş Hriţcu, pe câmp, în secret, făcuse şi câteva probe, învăţând cum să tragă şi cum să se păzească de recul. Căci recului la aceste arme poate rupe osul la umăr. învăţase aşadar cimi trebuie ţinută puşca, la şold, cu două mâini şi cum să tragi fără să n\ai ocheşti. La drum, puşca trebuie să fie bine ascunsă, dar încărcată şi cu piedica ridicată. Când lupul vine să muşte calul sau sare în sanie spre tine, nici nu mai e timp pentru asta şi trebuie să te mişti repede şi să nu-ţi tremure degetul pe trăgaci. Ştia şi cum s-o scoată dintr-o mişcare de sub fân şi în acelaşi timp s-o armeze, dar şi să tragă primul glonţ de pe ţeavă din aceeaşi mişcare... Cei cu care se încrucişa pe drumurile ei de sâmbătă şi de luni, chiar şi cei care n-o cimoşteau, o salutau însă de departe ca pe o doamnă, cum e şi natural, scoţându-şi cuviincioşi şi paşnici căciulile din cap, iar cel puţin deocamdată lupi nu-i ieşiseră în întâmpinare. La moară auzise totuşi vorbindu-se şi despre hoţi. A imibla singură, copilă singură prin pustietăţi, nu li se părea multora un lucru înţelept. Bineînţeles, îl zărise. Distanţa însă era prea mare ca să-şi dea seama despre cine e vorba şi, cu atât mai mult, ce intenţii are. Sesiză totuşi din prima clipă, precis, cum călăreţul necimoscut porneşte în direcţia ei, tăind-o peste câmp, unde nu era nici o potecă, în linie dreaptă. Nu-i era frică, totuşi această goană nebunească, această apropiere o făcu să caute la spate, sub fân, patul puştii, pe care o aduse aproape. După care se răzgândi însă şi trase de hăţuri. Din toate punctele de vedere - se gândise -, orice ar fi, cel mai bine era să aştepte pe loc. El nu glumea, aşadar, atunci când îi spusese că ar fi trebuit să se teamă.

Oricărei femei, care e întreagă la cap, i-ar fi fost teamă. Ei nu-i fusese deloc.

La prima lor întâlnire vor reveni pe rând şi de multe ori, de fiecare dată descoperind altceva într-adevăr important. Pentru el, faptul că începuse să-i vorbească de piersicii lui şi de iepuri, pe care venise să-i vâneze, trebuia să fie o scuză suficientă. Recimoştea, de altfel, că dorinţa de a se scuza fusese în primele secunde cel mai important lucru pentru el. Ea auzise întâmplător nu de mult la şcoală, în cancelarie, comentariile răutăcioase despre oamenii de la fermă scoşi în câmp să sape şanţuri în nămeţii de după viscol. în mintea ei însă, acum, nu exista nicio legătură între acele glume şi călăreţul ieşit în cale. O ajutase el, povestindu-i cxmi, urcându-se pe troiene ca furnicile pe perete, iepurii îi stricaseră mai mulţi copăcei din livada fermei. Mai târziu ea îşi va da seama că pentru el nu era tm secret ce spune lumea în sat despre livadă şi despre şanţuri. Ştia perfect, dar nu-i păsa. Voia în schimb s-o ia părtaşă la ceva foarte complicat, cum ei nu i se mai întâmplase niciodată. Complicat, adică de neînţeles. Găsise, îi povesti el, poteci în toată regula, bătătorite de iepuri, dar şi copăcei, mai ales din marginea şirurilor; roşi parcă cu fierăstrăul în partea neprotejată, unde începe ramificaţia. Rosătura meticuloasă măcinase coaja subţire şi lemnul dulce şi fraged în aşa fel, că în câteva locuri tulpina era ca retezată. Rumeguş roşiatic ca nişte picături de sânge presărat pe crusta îngheţată. Doar o furie îngrozitoare te poate face să relatezi (ca pe o niare dramă) unei necunoscute toate astea, când încă nici n-ai apucat s-o saluţi. Iepurii împuşcaţi, şase bucăţi, îi avea într-o tolbă agăţată la oblânc. Puşca era în spate, cu ţeava în jos. Stăpânit cu greu, armăsarul muşca zăbala, gata s-o ia la goană. Nici el nu uitase nimic din aceste prime (poate cinci-şase) minute ale întâlnirii lor, de care se va ruşina mereu, ca de o slăbicixme nebărbătească şi o prostie de neiertat.

El nu ştia ce-i venise să fugă ca s-o ajungă. Ea nu-i va cere nici o explicaţie, ca şi cum pe un câmp pustiu doi oameni care se văd de departe o iau imediat la fugă tmui spre celălalt. Nicitmul din ei nu înţelegea prea bine ce-a fost. Atunci când evoca acele clipe, ea devenea melancolică şi el va stabili finalmente că atimci ea „vede", revede, de fapt, „tabloul" cu ei doi, în toată lipsa lui de raţiune, pe

care, dacă n-ai trăit-o nemijlocit, n-ai să ţi-o poţi imagina niciodată. Direct peste câmp, unde nu există nici o urmă după care să te ghidezi şi unde haturile şi gropile sunt mascate de plapoma groasă a zăpezii e o nebunie să goneşti calul atât de tare, îi reamintea ea de fiecare dată. Era mai mult o întrebare decât un reproş la care el clătina din cap încăpăţânat, refuzând să recunoască vreun pericol la care s-ar fi expus. Voia să spună că el e exact contrariul nesăbuitului, al aventurosului care se anmcă cu capul înainte, prosteşte şi ajungând teafăr la şosea dovedise că aşa şi este. Şi ce mai era? Mai era ceva care pe moment nu trebuie să se divulge: nu în fiecare zi ţi se întâmplă să fugă un bărbat după tine. O femeie ştie această axiomă din instinct, din ovare. Ca orice domnişoară de la ţară, ar fi visat poate altfel prima întâlnire faţă în faţă cu bărbatul vieţii ei. Chiar şi în ce-o priveşte s-ar fi vrut altfel, pentru că avea exigenţe foarte drastice în privinţa ţinutei. S-a nimerit însă că nici aici nu se mai putea drege nimic.

La plecarea din sat, de la şcoală, din cauza gerului crâncen, se îmbrăcase la nimereală, grăbită să n-o prindă seara. Avea o şubă îmblănită cu guler miţos şi poale Ixmgi care o făcea de două ori mai voluminoasă, mănuşi urâte de lână aspră, ţigaie, cu un singur deget şi bocanci soldăţeşti. Pătura pe care, la sosire, după ce-l deshăma, o ptmea calului pe spinare, o folosea pe drum ca să-şi învelească picioarele şi se umplea totdeaima, fără scăpare, de mirosul iute de năduşeală de cal. La surpriză se adăuga şi această nedorinţă de a avea pe cineva prea aproape, o persoană care pe deasupra e şi im tânăr străin, necimoscut. Visase, căci visa ca şi el, cu ochii deschişi, că toate se amână şi se vor relua în condiţiile pe care ea le va stabili. Ştia însă prea bine că nu-i cu putinţă.

Cam acelaşi gen de nemulţumire de sine (şi nu numai de sine) trăise şi el. Venise în spulberul de zăpadă răscoUtă de copitele armăsarului, dar, ţinând să-şi animţe bimele intenţii şi ca să n-o sperie, strânsese zăbala şi-l oprise pe Nuşka la câţiva paşi de sanie. Nuşka însă înnebunise, aţâţat, cum avea să-şi dea seama imediat, de mirosul de sânge de la sacul cu iepurii împuşcaţi, dar şi de celălalt miros, al calului străin, care era şi el speriat şi făcea să sime enervant zurgălăii de alamă de la ham. Stăpânindu-l cu greu, el îşi ceruse

scuze şi se prezentase scurt, milităreşte. Ar fi fost, poate, nevoie şi de altceva. însă pe moment nimic mai inteligent nu-i venise în minte. Abia peste o zi, două îşi dădu seama - îi va şi mărturisi - că atunci, prima oară
n-a privit-o nici o clipă în faţă, direct. Cu atâtea straie şi pături în care era învelită, nu exista nici o asemănare cu ceea ce-şi amintea despre ea. Simetul glasului ei n-avea nici el nimic special, de reţinut pentru reamintire. Nici partea de jos a obrazului, dezvelită de sub broboadă când i se adresase. Zărise totuşi, într-o fulgerare, doar strălucirea albastră a ochilor: un albastru pur, neverosimil şi probabil asta îl zăpăcise. E caraghios, dar exact atunci uitase ce vrea. Pentru că, într-adevăr, ce trebuia să-i spună neapărat şi atât de important acestei fetişcane? Mai departe, pentru amândoi succesitmea cuvintelor şi gesturilor era confuză.

Primul schimb de cuvinte din viaţa lor, din care contează relatarea lui Gavril M. despre iepurii împuşcaţi, va deveni treptat tot mai puţin important. Katria, care era exagerat de pedantă cu micile formalităţi de îndeplinit în relaţiile dintre oameni, va remarca la im moment dat râzând că ei doi nici nu făcuseră propriu-zis cunoştinţă. El acceptă, grav, că da, aşa e. Asta, pentru că nu ignora clauzele de ceremonial care trebuie satisfăcute când xm tânăr cunoaşte o domnişoară. Aşadar ar fi trebuit să sară din şa, să se descopere şi să-şi scoată mănuşile şi abia apoi să se prezinte... De ce făcuseră fiecare altfel? Intervenise poate, îşi va aminti ea, o lumină, cea care şterge, arde, orbeşte mai mult decât să te facă să vezi mai bine. Poate şi destinul intervenise, destinul care n-are cu noi tact şi răbdare, şi pur şi simplu dă buzna făcând praf şi pulbere tot ce-i iese în cale.

Şi totuşi ceva precis s-a păstrat. Se va gândi de atâtea ori la prima lor întâlnire, revisând-o de fiecare dată cu ochii deschişi, încât o va învăţa pe dinafară, ca pe o poezie, la şcoală. Unele amănunte, în aşa fel
mascate iniţial, încât să nu se „vadă", deveniră vizibile (şi strălucitoare) doar pe parcursul repeţirilor şi învăţării. I-ar fi plăcut, spre exemplu, să sesizeze la această copilă singură într-o sanie imibra unei îngrijorări cât de mici sau a vreimei sfieli feciorelnice. Ar fi fost astfel oglinda în revers a emoţiei sale. Pentru că, obişnuit cum era

doar cu zUierii lui de la fermă şi cu vitele, în faţa fetei se simţise dintr-odată îngrozitor de stângaci şi de caraghios. Ea îi răspimse însă suflând un norişor de aburi în cel mai firesc chip cu putinţă, cum nu eşti cu cineva decât dacă-l omoşti de o sută de ani. La fel, îşi trase în jos de pe gură broboada groasă de lână, încrucişată ruseşte în faţă, pe piept, şi înnodată la spate - în care, îi spuse ea, se simţea ca într-o armură de oţel... Sfiala sau ezitarea nu i se vedeau şi puteai bănui că nici nu există. Mutându-şi biciuşca din dreapta în stânga, ca să aibă Hberă mâna dinspre el, lăsase să se observe şi absenţa zâmbetului, la care el totuşi spera. Ieşise la iveală doar albastrul de o cUpă al ochilor, precum şi şuviţa de păr blond, foarte deschis, aproape alb.

Ea nu se regăsea deloc în descrierea lui. Visase altfel, acesta e adevărul, prima întâlnire cu bărbatul vieţii ei. De pUdă: să aibă neapărat o rochie frumoasă, uşoară, cu mâneci bufante şi danteluţă foarte fină la guler, dar şi să fie undeva între nişte pomi înfloriţi. Mai erau şi alte detalii, la fel de copilăreşti şi ridicole, dar de care n-avea nici im chef să se lepede. Visase negrabă, pauze lungi de tăcere, fiecare cu gândurile sale. Ceva fragil, dar şi vital, proaspăt, ferm şi curat, pomii în floare din jur asta însemnând. Era însă un vis ratat Deocamdată, după felul cum stătea el în şa, lăsat uşor într-o rână, stabilise din prima ochire că e rm călăreţ bun, poate foarte bun, ceea ce nu-i puţin. Mai băgase de seamă că are obrazul proaspăt bărbierit şi curat, ars de ger, cu acea piele mată pe care trebuie să fie plăcut să-ţi treci încet buricele degetelor. Nu-i scăpase nici ctim îşi stăpânea armăsarul, fără brutalitate şi fără pinteni -, iar animalul simte asta şi se vede limpede că-i place. Era în această relaţie cu animalele şi cu lucrurile, în general, cu frâul, cu puşca etc. vm fel de a fi lipsit totalmente de inhibiţii proaste şi stângăcie. Dar mai era şi nerăbdarea fermă, autoritară a stăpânului care adesea apare, în ochii multora, ca defect. Un fel de a fi expeditiv şi aspru, tăios şi simplificat, unde însă nu vei găsi nimic impur. Ei îi plăcuse.

Trecuseră astfel nu mai mult de zece minute. La Camera Agricolă, poate şi pentru că aveau acolo atâtea pe cap, intenţiile lui prezentate din vară fuseseră aprobate fără niciim entuziasm. Pe profesorul Volcinschi, pentru sfatul şi încurajarea căruia îi bătea la uşă de câte ori trecea prin Cernăuţi, îl găsise mereu apatic şi parcă

bolnav de indiferenţă: ce era în afara grădinii lui nu exista... încercase cu Tavi Vorobchievici, dar şeful de gară ridica din umeri şi râdea ca tm nebun. Moş Onofrei nu conta. Nu mai vorbise apoi nimănui, pentru că de fapt nici n-avea cui, nu interesa pe absolut nimeni pariul lui cu cei două sute şi ceva de piersici. Mirându-se că e în stare de aşa ceva, îi spuse ei toate astea. Poate nu exact cu aceste cuvinte, dar insistând că livada, spre care, răsucindu-se, arătă şi cu braţul întins, deşi era invizibilă din drum, era cel mai important lucru din viaţa lui. Şi cu atât mai important, cu cât nu-l lua nimeni în seamă.

Curios, dar ea pricepu. El citi precis asta în tăcerea ei: înţelegerea. Simţi şi că ea e fiinţa, poate unica, pe care poate s-o ia ca martoră la mândria sa secretă. La rândul ei, deşi avea pretenţia că nu e o fată pe care s-o duci de nas, cu un răspuns tăios gata pregătit la nevoie, îl crezuse. Ceva îi spunea că din tot ce-i povesteşte călăreţul necimoscut despre livadă şi iepuri, ultimele lucruri pe această lume care ar fi interesat-o vreodată, nimic nu e fals. Şi că el nu e în stare s-o mintă.

Privirea albastră însă îl zăpăcise complet atunci când, într-un fel de iluminare, îşi dădu seama că nu ştie ce vrea de la ea şi nici ce să spună în chip de rămas bun. Pentru că, într-adevăr, ce trebuia să-i spună neapărat şi atât de important, de urgent? Ceva care-l făcuse să fugă peste câmp ca un bezmetic s-o ajungă. în aceste cHpe de mică panică, tăcură amândoi, ca paralizaţi. După care, acoperindu-se însă unul pe celălalt, spuseseră fiecare câteva cuvinte deodată, imediat izbucnind în râs iarăşi deodată, la fel de stângaci şi de caraghios.

De sacul uitat la oblânc reuşise până la urmă să-i readucă aminte nervozitatea armăsarului. îl dezlegă şi, îngăimând ceva de care niciunul din ei nu-şi mai amintea, se aplecă uşor înainte şi-l aruncă peste distanţa care-i despărţea în coşul săniei, în spatele ei. Sacul pătat de sânge uscat, cu micile cadavre înţepenite de frig înăuntru ateriză pe fân fără zgomot, înainte ca ea să înţeleagă că el îi oferă iepurii proaspăt vânaţi. Gestul (vor reveni asupra lui ba unul, ba altul, de multe ori) reuşi s-o surprindă, abia acum pierzându-se cu firea. N-o anunţase clar ce are de gând şi nici n-o întrebase dacă acceptă sau o întrebase doar (poate) în gând. Oricum, dacă era un cadou, o ofrandă,

nu era din cele care se fac unei domnişoare cunoscute abia de câteva minute. La fel de adevărat e şi că, privind în urmă, după un timp şi cu alţi ochi, ea nu ştia dacă, la firea ei nestăpânită, nu fusese cumva prima mare cedare la care n-o obliga nimic. Din instinct ştia totuşi că im protest, refuzul acestui cadou straniu, eventual supărarea ar fi fost de xm perfect prost gust. Nu regreta nimic.

Pe el însă propriul gest final îl speriase. îl şi ruşinase, de fapt. îşi ceru scuze şi mai adăugă un salut poHticos, dar sumar, grăbit. în acelaşi timp însă strânse zăbala şi armăsarul, care înnebunise de-a binelea, se ridică în două picioare, într-un nor de zăpadă răscoHtă cu copitele, gata să zboare peste sanie. El însă îl obligă să se răsucească, după care ü slăbi iarăşi frâul şi, ca şi cum doar asta aşteptase, Nuşka ţâşni disperat, ca o săgeată spre fermă. Ghemuită sub pătura care-i învelea mijlocul şi picioarele, din care de fapt nici nu se clintise, ea rămase un timp nemişcată, privind linia din faţă a orizontului. Era acelaşi alb pxir ca peste tot şi pustietatea îngheţată. Când, tresărind, se răsuci ca să privească în urmă, cal şi călăreţ dispăruseră. O luase după aceea din loc în cealaltă direcţie şi căluţul ei, făcând să sxme vesel clopoţeii de la căpăstru şi să scârţie ascuţit tălpicile săniei.

- în aceeaşi jumătate de zi scurtă de ianuarie, când pe la 5 după-masa e beznă, pentru el urmase un prag greu. Când va veni clipa, va recunoaşte şi asta cu onestitate, chiar cu brutalitate, căci adevărul nu cruţă...

Se comportase prosteşte, îşi va repeta asta de o sută de ori. îşi dăduse seama îrxsă doar atxmci când mai era doar puţin până la fermă, singurătatea părând a fi fost condiţia luciditătii întxmecate mai înainte.

Dintr-odată, toate se vedeau mai clar decât attmci când se aflase faţă-n faţă cu fetişcana din sanie, iar concluzia era tăioasă ca o lamă de brici. Senzaţia era cea a atingerii uşoare, duse el acest vis un pas mai departe, a tăietttrii foarte fine şi nediireroase, a sângelui care va ţâşni şi fusese atât de puternică încât se scutură ca să-şi vină în fire. Trase de frâu şi opri calul o cUpă. Dacă ar fi fost realizabil, şi mai ales dacă nu s-ar fi expus prin asta ridicolului, s-ar fi întors şi ar fi luat-o imediat după sanie ca s-o ajungă. Dorinţa de a duce explicaţia până la

capăt era atât de puternică, încât aproape îl sufoca. Dacă ar fi fost cu putinţă, ar fi şters şi ar fi luat totul de la capăt.

O vacă trebuia să-i fete în acea zi când, privind cerul şi simţind suflarea tot mai puternică a vântului, îşi dădu seama şi că se pregăteşte iarăşi de viscol. Imediat ce descălecă, ajuns la fermă, îl întâmpinară îngrijoraţi grăjdarii, căci împreună stabiliseră că nu va fi o fătare uşoară. Mai erau şi celelalte treburi curente care nu suportă amânare şi nici nu lasă răgaz pentru vise. Era de parcă, mai departe, ar fi intrat în altă încăpere, închizând după sine şi uşa. De aici treptele coboară în apa cea neagră, tmde nu se vede nimic.

Vaca fătă puţin înainte de miezul nopţii, în şuierul sălbatic al viscolului care astupase toate uşile pe dinafară şi cele ale conacului şi cele de la grajduri, dar fătarea se dovedi mai scurtă şi mai uşoară decât se temea el. Scurta repriză de somn, dar şi mirosul dulceag de amoniac şi sânge, mişcarea tăcută a celor doi băieţi ţinuţi să-i fie la îndemână, lumina gălbuie a felinarului se dovediră bune ajutoare. Fericirea rămăsese în tot acest timp ascunsă, dar parcă şi el făcea tot ce-i era în puteri să n-o vadă.

în zilele următoare îşi petrecu multe cUpe făcând planuri. Visă cu ochii deschişi că trage o fugă, înfruntând viscolul, până în sat. Şi că procedează în aşa fel încât să prindă intervalul când şcolarii ies în pauză în curtea şcolii. Nimic nu-l putea face să nu viseze şi că. negreşit, ea va fi acolo. Mai departe, succesiunea faptelor trebuia să reproducă felul cum a fost prima oară. Atât că acum el e călare, descălecă şi se apropie de gard. Ea l-a observat şi bineînţeles că îl recimoaşte. Singurul lucru care-l punea în dificultate, fie şi în imaginaţie, era micul joc al ipocriziilor, chicotelile, sclifoseala. Felul subit şi absurd cum se transformă o femeie atunci când „simte" bărbatul: ştia asta de la animale, de la iepe, mai ales. Când însă îi venea rândul să dovedească şi că ştie regulile jocului (de care putea să nu-i pese), se simţea brusc cu fălcile încleştate. Oricum, ceva din farmecul electric unic al întâlnirii lor din câmp, când şi el îşi pierduse minţile im pic, ca şi Nuşka, părea - în acest vis - imposibil de repetat şi rămânea cu braţele întinse în gol şi cu cele o mie de cuvinte alese cu grijă nespuse.

Mai exista, desigur, şi varianta întâlnirii în câmp, ştiind acum şi locul şi când s-o aştepte. Fără martori, pe bimăcredinţa cărora nu e bine să pariezi niciodată, era mai sănătos. Şi justificarea prezenţei sale acolo, pregătită de data asta minuţios, nu era nici ea complicată de vreo poveste ridicolă ctun fusese cea cu iepurii. Se va oferi s-o însoţească, ca într-o plimbare, o bucată de dnma. Felul ei grav, deocamdată fără cea mai mică umbră de cochetărie, excludea refuzul. Dacă acest vis nu greşea, atunci îşi va putea îngădui să meargă astfel oricât de mult alături de sania ei, zile întregi...! Am vrut să mă asigur că nu te-ai supărat. Şi, după ce se stabileşte şi asta, să-i declare: îmi pare rău, dar nu ştiu să dansez. Ştii cum se spime: băiat de la ţară care abia şi-a lepădat opincile... etc. Să sugereze astfel că, în comparaţie cu cei de o vârstă cu el, pe care ea eventual îi cunoscuse până în acea secimdă, el e diferit. Dar nu cumva e un indiciu de proastă creştere să atragi atenţia asupra ta, lăudându-te?! Şi, în fond, era vorba de o calitate sau de un defect?

Din capul locului, stabilind că va trebui s-o aştepte tot la Valea Lupului în lunea următoare, avusese în cele din urmă certitudinea că ea va accepta ca pe ceva firesc apariţia lui. Era o certitudine de neclintit, cum nu i se mai întâmplase încă niciodată. Ştia (hotărî atunci, pe loc) că o să-i mărturisească asta şi ei. Chiar şi sieşi îşi spunea genul acesta de lucruri tiecând foarte greu peste bariera dincolo de care e foarte riscant să te aventurezi. Visă însă că ea nu se va mira şi nici nu va râde. Să-i povestească, de pildă, chiar despre această dorinţă nebunească, dureroasă, irezistibilă (ca o naştere) de a-ţi deschide sufletul şi a sptme despre tine absolut tot, poate chiar şi lucruri pe care nici n-ai fi îndrăznit să le imaginezi înainte s-o întâlneşti...

2.

Despre Iliuţă îi povesti din întâmplare. Nu-şi mai amintea în legătură cu ce, dar sigur e că n-ar fi spus mai mult, dacă n-ar fi văzut-o că îl încurajează să continue.

Abia povestindu-i îşi dădu seama de asemănare: şi cu Iliuţă umblase tot aşa, făcând drumuri lungi împreună şi mărturisindu-se unul celuilalt.

- Hiuţă? întiebă ea din sanie, ca şi cum tiebuia să verifice sonoritatea numelui.

- Motrescu Ilie, de .fapt confirmă el. Din Calafindeşti, nu ştiu dacă cxmoşti, de prin părţile Rădăutilor.

Acest niuţă, pe care cei ce-l cimoşteau îl botezaseră „călugăraşul", el fiind călugăr, însă unul plecat de la mănăstire în lirniea largă, era cel mai bxm om pe care-l întâlnise vreodată şi ţinea la el chiar mai mult decât la profesorul Volcinschi din Cernăuţi, despre care încă n-apucase să-i spună nimic. El vedea, într-adevăr, pe întxmeric şi recxmoştea după miros - ce anume? multe şi mănmte...! - precum sălbăticiunile şi, la fel ca ele, rezista la frig şi la foame; îl văzuse odată umblând desculţ pe zăpadă. Ca să fie mai precis, după câteva secxmde de reflecţie, adăugase: nu-i era foame, nici sete niciodată, şi, în tot cazul, nu vorbea de mâncare ca noi ceilalţi, pe care oleacă de postire sau de Upsă ne zăpăceşte de cap şi ne sălbăticeşte.

în drumxu'ile lor spre Cernăuţi, străbătute pe jos, discutaseră de mxilte ori despre puterile ascxmse din fiece om. Fusese odată, atunci când el se mirase că, prin satele pe xmde trec, pe Iliuţă nu-l latră câinii. Chiar şi cei mai fioroşi şi mai răi, câinii de stână, se cxuninţesc când îl simt şi vin spre el scheunând şi-i hng picioarele goale. Călugăraşxil îi spusese atxmci că toţi sxmtem la fel, avem în noi aceeaşi putere. Discutaseră despre asta îndelxmg şi contradictoriu. El, spre pUdă, Gavril M., cu toată şcoala pentru care plecase de acasă, din sat, ca s-o facă, era xm om obişnuit. Visa, spera să facă măcar xm lucru mare în această viaţă, tm lucru deosebit. Luciditatea îi spxmea însă că puterea lui, a minţii lui, a sufletului, nu iese prin nimic din haremurile obişnuitului. Aici glumise: poate, totuşi, se simţea oleacă mai bun, mai răsărit decât cei veniţi din Regat... Calitatea adică, de bucovinean îl făcea să iasă din rând. Din punctul de vedere al celui de la oraş, născut şi trăit acolo, format într-im anume fel de familie şi şcoală, cei ca el, puü de ţărani, apăreau însă ca nişte sălbatici pe care civilizaţia i-a ocoHt în satul lor din cine ştie ce văgăună... Asta însenma şi-un handicap în lupta surdă cu viaţa. Atunci îi spusese Iliuţă tm lucru la care reflectase de multe ori după aceea. în satul românesc, credea călugăraştil, despre care doar

proştii vorbesc cu dispreţ, există încă adevărul nestricat al lumii. Nu e uitat, a fost pus la păstrare.

Aici, realizând că vorbeşte prea mtilt, se opri îngrijorat de tăcerea fetei. Toată lumea discuta despre plictiseală aici, subiect oarecum obligatoriu şi de neevitat. Marginea nordică de ţară, izolarea şi distanţele prea mari până la oraş după care tânjeau mai ales doamnele. Aceste nopţi nesfârşite de iarnă, gerul şi viscolele şi, pe partea cealaltă, arşiţa de cuptor de peste vară, când îţi fierb creierii în cap în câmpul deschis, fără pic de umbră. Absenţa distracţiilor şi, în general, a oricărui eveniment mai de Doamne-ajută care să-i scoată din amorţire, din somnolenţă, din starea cea rea, când îţi vine să-ţi iei lumea în cap, venea şi ea ca o tânguire atizită mereu. Surprinzător, ea râse de îngrijorarea lui, adevărul fiind că ştia să asculte cu o conştiinciozitate şi o gravitate ca de elev. Povesteşte! îi zise în timp ce sarda avansa Ia pas şi se auzeau doar clopoţeii de la ham şi, din când în când, sforăitul de exasperare al lui Nuşka.

De fapt, cu puţin înainte, el se angajase că-i va povesti cum a fost când a văzut-o prima oară. Iar ea, în felul ei special, total lipsit de cochetărie, se arătă interesată. Proptmerea însă era şi tm pic caraghioasă, îşi dăduse el seama iarăşi cu o anume întârziere. Aşa că, supărat pe sine însuşi, crispat din nou, amână, prefăcându-se că a uitat ce abia promisese.

începu însă brusc după câţiva paşi, preocupat doar de a găsi tonul potrivit: îi reuşi, nu era cine ştie ce complicat...!

Venise, în acea zi, cu treburi la prăvălia lui Horovitz şi abia descălecând îşi dădu seama că nu există un loc unde să lase calul priponit. Dugheana era la drumul mare, înfiptă chiar în mijlocul satului. Pe o toloacă din spate, la câţiva paşi, unde duminicile se adtma tineretul pentru horă, păşteau cârdurile albe de gâşte. Toată suflarea satului era ieşită la câmp, motiv pentru care uliţele erau pustii, cu colbul gros de o palmă în care se afundau copitele armăsarului. N-avea cui cere ajutor, dar nici nu era îngăduit să-l lase pe Nuşka liber. Perete în perete, într-o parte era bojdeuca afumată, pe jumătate scufundată în pământ a crâşmei, şi aceea tot a lui Horovitz. De partea cealaltă era gardul despărţitor şi curtea pustie a şcolii.

Singurul loc pentru cal rămânea între şanţ şi acest gard şubred de care, cu grija să nu întârzie prea mult, îşi legase armăsarul.

Dinăimtru, unde, faţă de soarele orbitor de pe uliţa mare, era întuneric, sosirea lui nu rămăsese neluată în seamă. Trecuseră totuşi câteva cUpe de verificare şi nesiguranţă pentru ca ochiul de veghe să stabilească de la distanţă calitatea, dar şi posibilele intenţii ale muşteriului. Se vede că proba trecuse cu bine căci pe uşa joasă, din bezna ca de beci dinăuntru, răsună uun ţipăt disperat, fals disperat de fapt, de întâmpinare. Horovitz îl mai văzuse trecând călare şi altădată şi, recunoscându-l, îi ieşi grăbit înainte, cu spinarea îndoită respectuos. îl înfricoşa armăsarul negru, dar se grăbi să-l asigure că nu făcuse rău priponindu-l de gardul şcolii.

- Poftiţi înăuntru, scumpe domnule, vă rog frumos, strigă el, tânguitor şi se grăbi să adauge: cimoaştem, vai di mini, am auzit, cum să nu...?! Vă aşteptam de mult să-mi faceţi onoarea...

După care porni de-a-ndărătelea, ca şi cum doar astfel se cuvenea să-i deschidă calea.

Ca în toate prăvăMe săteşti, înăimtru duhnea puternic a peşte şi a gaz, de la podeaua proaspăt spălată, împotriva purecilor, umedă şi alxmecoasă. Cu obloanele trase şi lumina care venea doar pe uşă era semiobscuritate şi răcoare. La intrarea lor, cele câteva umbre care se agitau în dosul tejghelei, cuprinse şi ele de aceeaşi nelinişte, se grăbiră să dispară pe uşa din fund.

Era totuşi o primă vedere care-i totdeaima mai complicată, cu toată încântarea gălăgioasă a jidovului. Cât va dura discuţia lor, Gavril M. se va ţine la un pas distanţă cu prudenţa rece, ţărănească despre care învăţase de mult că e cea mai bună în asemenea ocazii. Avu grijă însă ca fereala sa de vreo atingere, mica repulsie să nu se vadă. Să nu fie adică ostentativă, jignitoare. Bătrânul negustor o simţi totuşi, astfel că între ei doi se stabili din prima clipă foarte clar: ştia fiecare perfect ce trebuie ştiut despre celălalt, nelăsând nici un loc pentru vreo ambiguitate..

Pe rafturi, până sus, la tavan, se ghiceau vagi mormane de obiecte strânse în baloturi, iar pe lângă pereţi zăceau butoaie şi lăzi clădite una peste alta. Din toate emana un damf greu, înecăcios şi, după ce ochii i se obişnuiră cu obscuritatea, mai deosebi pe tejghea un borcan

cu bomboane colorate şi câteva lăzi de cuie. În tot acest timp, Horovitz sporovăise fără întrerupere, fixându-l atent cu ochii lui negri, trişti şi lăcrimoşi, mişcându-se iute de la el la uşa lăsată deschisă spre ziua de afară, de la uşă la rafturile ticsite din partea opusă şi, în fine, iarăşi la el. Aştepta parcă să apară şi altcineva şi să se năpustească asupra amândurora.

- Douzeci de seceri? repetă el comanda, ţipând cu o disperare teatrală. Vai di mini. Şi zeci coasi, vă rog frumos? Şi mai este încă şi altceva?

Fără vreo explicaţie, lăsându-l baltă, prăvăliaşul se repezi pe neaşteptate spre încăperea din dos, de unde se auziră alte răcnete şi uşi izbite. Se iţiră de acolo curând câteva siluete precaute, alarmate, dar şi atrase magnetic de zarvă. Lista cumpărăturilor strict necesare cu care sosise el de la fermă era, într-adevăr, neobişnuită. Sfătuindu-se înainte cu moş Onofrei, acesta ü explicase ciun stau lucrurile. Jidanul nu ţine marfă s-o roadă şobolanii sau moliile, aşa că n-are decât cantităţi mici. Dacă e ima cu căutare, iar lui îi lipseşte, i-o aduc însă tot jidanii lui, pentru că el nu cumpără şi nu va cumpăra niciodată de la români, şi asta într-o zi, două, chiar şi de la Bucureşti, ca să nu te răzgândeşti, tu, client. La faţa locului, speriat, dar şi fericit, bătrânul negustor îşi ieşise din minţi şi ţopăia în jurul lui. Accepta orice şi promitea totul.

Pentru ce avea de gând la fermă, lui Gavril M. u mai trebuia neapărat piatră vânătă, o cantitate mai mare, amănimt notat iute cu plaivazul într-im caiet unsuros, var nestins, o căruţă, două, dohot pentru osii, un calup de săpim, sodă în vrac. Şi încă destule altele, notate şi ele. Horovitz amuţi însă brusc atunci când îi propuse ca plăţile să fie lăsate până la toamnă, după ce va preda pentru fabrica de zahăr recolta de sfeclă, care nu se anunţa rea deloc. Nu zise nu, exact cum pronosticase moş Onofrei, atât că veselia gălăgioasă dinainte se temperă şi el deveni melancolic. Pentru ridicarea cumpărăturilor urma să fie trimise căruţele cu oameni la încărcat, dar înainte de asta ca să se stabilească preţurile pentru fiecare şi cantităţile exacte va trece, îi spuse, poate chiar după-amiază, contabilul cu care prăvăliaşul se cunoştea. Ezitarea lui Horovitz dură iarăşi doar o cHpă, dar putea fi şi o iluzie. Ceea ce îl impresionase

însă puternic, decisiv, şi avea să povestească în toate părţile - cum domnişorul l-a făcut să accepte toate condiţiile -, fusese acest mod expeditiv, neobişnuit, fără târguieli şi rugăminţi, oleacă prea aspru, poate, cu care tânărul administiator de la fermă îşi încheiase prima sa vizită la prăvălie. Bumele sentimente ţinuse însă să i le comunice şi lui pe loc.

- Tinerii din ziua de azi, domnu' M., cei care ies din şcoli, mai ales, sunt altfel decât noi, cei bătiâni. Aşa cum văd că eşti şi mataH. Mai hotărâţi şi mai grăbiţi, sigur că da! Asta admir eu grozav, te rog să mă crezi. Tinereţea! Pentru că-mi place de mata, pot să-ţi spun, i se confesă el, conducându-l acum spre ieşire: am şi eu un băiet pe care l-am tiimis la Viena. Studiază pianul...

Cu o jumătate de pas în urmă, vorbi în acest fel aproape fără intierupere până afară. Din când în când, din obişnuinţă sau simţindu-l distiat, neatent, ridica braţul ca să-l atingă sau să-l verifice, insă se răzgândea in ultima clipă.

Cum, explodă el, neîncrezător că dorrmişorul nu citeşte ziarele şi habar n-are ce se întâmplă în lumea asta, n-ai auzit mataH ce-a declarat donmul profesor lorga, care-i de-al nostiu? De la Botoşani? Gavril M. n-auzise şi nici nu-l interesa. Despre însuşi lorga avea o reprezentare confnză, ceva în legătură cu domnii cei mari de la Bucureşti, dar şi cu Regele. Nu se poate, protestă celălalt, căruia atâta ignoranţă la xm donm tânăr, cu şcoală i se părea aproape o jignire care-l lăsa paralizat de surpriză, să nu ştii chiar nimic, nimic... Domnu' lorga care, când era mai tinerel, ca mătăluţă, bea dimineaţa, pe inima goală, două pahare de sânge de jidan...?! Şi uite că acuma, încărxmţit, umblă vorba că s-a mai potolit.

în prag, îl obligase să se mai oprească o dată.

- Am să-ţi spxm şi xm mare secret, domnu' M. N-ai să crezi, dar cineva l-a văzut pe Wagner al matali, iartă-mă că zic aşa, despre care lumea povesteşte multe prostii de când a dispărut de la fermă. Nu pot să spxm cine, de altfel nici nu-l cunoşti, nu-i de aici. L-a văzut nu de mult, aşa cum te văd, întreg şi teafăr. Şi unde crezi? La Viena. Să-ţi mai spxm şi că Wagner, cât a fost la fermă şi după război, când am venit eu aici, n-a intrat niciodată la mine în prăvălie? Că n-a cumpărat de la mine nici măcar xm ac? Vrei să-ţi zic şi de ce? Mai

bine îmi ţin gura. O cUpă, aici, apropiindu-se, îl privi ţintă cu ochii lui înecaţi în lacrimi. Matali să nu crezi o vorbă. Că a fugit la ruşi, cum se spxme, că nu ştiu ce... E o prostie! Dacă a fost spionul cuiva, dacă e adevărată povestea cu spionajul, părerea mea pot să ţi-o spun. Până la urmă, ştii ce? Sângele hotărăşte. Wagner a fost şi a rămas austriac. Dar Hitler, mă rog frumos, nu-i şi el austriac?

Ea apăruse tocmai atxmci când el şi cu Horovitz ieşeau ca dintr-o hrubă afară, la soare. Clopoţelul de recreaţie fusese şi el xm sxmet îndepărtat, pe care nu-l luase în seamă. Copiii năvăliseră intre timp pe uşa şcolii în curte şi-l găsi pe Nuşka speriat de forfota cu care nu era obişnuit, gata să rupă căpăstrul şi să sară peste gard, dar se potoli imediat ce-i puse mâna pe gât.

Rochia neagră îi atrase atenţia întâi şi-ntâi. Era, în lumina curată de la mijlocul dimineţii, un negru care nu se potrivea cu nimic. întoarsă cu spatele spre dugheana din vecini, în faţa căreia erau acum Horovitz şi cu el, înconjurată din toate părţile de copii şi cu un păr blond foarte deschis, aproape alb - lui, la prima vedere, până se dumiri, îi păruse cărunt - participa la veselia cea mare şi la gălăgia asurzitoare a recreaţiei într-im fel care n-avea nimic de a face cu negrul. Rochia prea lungă era severă, drastică, iar tiupul de o subţirime neverosimilă. Negrul, medită el, care nici măcar nu-i feminin. Dar se putea spune şi altfel: pentiu doliu, dacă asta era, ajunge bentiţa neagră de la rever, cum procedează domnii la oraş.

Când vor ajunge aici, ea va recunoaşte că i-a simţit privirea irisistentă. Neliniştită, s-a întors spre locul unde remarcase înainte că a fost legat de gard un cal foarte frumos. Cu tot părul ei alb, de fapt blond-pai, dacă nu şi mai deschis la culoare, cel mai decolorat păr blond pe care el îl văzuse vreodată şi care doar la tunbră îşi lăsa să se vadă apele aurii, era o fetişcană de 17-l8 am, nu mai mult. Foarte subţire, descrise el această primă impresie. La privirea ei, fără să-şi dea seama, îşi îndreptă spinarea şi se încruntă. Nu i se mai întâmplase încă niciodată să simtă această tiesărire de îngrijorare în iaţa unei fete.

Tot din această primă cUpă, ea ştiuse precis că el e IU un deget, un deget şi ceva mai scund decât ea - care i-ra o lungană, o deşirată...

Era perfect conştientă încă ilin şcoală de frumuseţea ei specială despre care o .iimnţau şi invidia acră a câte tmei colege şi privirile de un anume fel, surprinse, ale bărbaţilor cu care încă nu putea spxme că s-a obişnuit. Cu toate astea, ea pe siae nu se plăcea deloc. Dimpotrivă, din comparaţiile cu alte fete, cu unele din fostele ei colege de la normală, frumoasele şi elegantele normaliste din Cernăuţi, dar şi cu ţărăncile tinere, evaluate şi ele dintr-o fulgerare, se detesta strângând din dinţi, aproape cu ură... Era şi prea înaltă (suferea că nu are măcar jumătate din înălţime, să fie adică o „mignonă", cum era la modă) şi fără sâni, cu genxmchii ascuţiţi şi cu picioarele „interminabile". La fel, părul, pe care l-ar fi visat negru-albăstriu, cum îl au ţigăncile, acest păr nenatural de decolorat sărind tocmai prin asta în ochi, ca o infirmitate. Necxmoscutul de la gardul şcolii tocmai se pregătea să sară în şa. O tulburare ciudată, rea, o făcu să renunţe şi să-şi întoarcă privirea, deşi i-ar fi plăcut grozav, ca imui copil, să asiste şi la acest moment.

Horovitz, brusc amuţit, sesizase încotro a fugit atenţia clientului său, dar şi că armăsarul, văzându-şi stăpânul alături, se liniştise ca prin farmec. Mai ales de asta se minimase şi va povesti la toată Itmiea, în sat, züe înşir.

- Domnişoara Suhoverschi, lămuri el şi riscă să-l atingă pe cot. Suhoverschi Ecaterina, învăţătoarea noastiă. Nu pot să cred că nu vă crmoaşteţi încă! Şi, apropiindu-se de gard, stiigă din toate puterile:

- Sărut mânuţele, domnişoara Katria! Sărut mânuşiţele, ce faceţi? Ce face bunicu'? Spxmeţi-i din partea mea cele mai bime urări, săru-mâna! Şi vă aştept neapărat pe la mine. Neapărat, neapărat!

Gavril M. scosese întie timp calul în drum şi se pregătea să încalece. Sunase şi clopoţelul, curtea şcolii se golise şi era iarăşi linişte, ca prin farnaec, iar Horovitz veni după el, târându-şi tălpile încălţărilor prin praf.

- Domnu' M., dragă, n-aţi fost încă la moara lui Schneider? se interesă el.Vai di mini. Chiar nu ctmoaşteţi?

Nu, Gavril nu cunoştea nici satul nemţilor, aflat nu prea departe, la hotarul pământurilor fermei, şi nici moara - cea mai mare şi mai fainâ din ţinut şi care, având „valţuri", făcea făină albă de grâu pentru

plăcinte domneşti. Acolo şedea provizoriu sau, mai bine zis, de acolo venea la şcoala noastră, unde avea numire, domnişoara Katria, îi explică prăvăliaşul. Bxmică-sa, Schneideriţa, murise, iar ea, nepoată unică, de la fiica tot unică a Schneiderüor, măritată cu tm rutean, trebuia să stea cu săracu' bătrânu', care altfel e încă bărbat in putere...! încă! Horovitz se opri aici ca să-l cerceteze cu o preocupare un pic caraghioasă, mai ales că era într-adevăr sinceră. Poate, domnu' M., crezi matali că poate un copil ca ea să aibă grijă de atâtea? Uite că nimeni nu crede, da' eu îţi jur că poate!

Cu pălăvrăgeala lui, Horovitz nu-l lăsa să încalece, când pe uşa postului de poliţie de peste drum de şcoală ieşi şeful de post şi apariţia lui ñ amuţi. Gavril profită de ocazie şi sări în şa. Jucând nervos pe loc, după atâta aşteptare, Nuşka era gata să se ridice în două picioare. îl ţinu pe loc, strângând zăbala, nici el n-ar fi putut spune de ce. Poate pentru că era sus, deasupra. Lângă cal, gârbovit, Horovitz aştepta tăcut. Şeful de post venea încoace cu capul in pământ, surd la ce e în jur.

Tavi Vorobchievici, singurul căruia Gavril M. ü vorbise de vizita sa la post, unica dată când se aflase faţă în faţă cu acest Popescu Gogu căruia considerase că trebuie să i se prezinte, după părintele Posteucă şi după bădia Ghiţă Hojbotă, exact în această ordine, se amuzase grozav. Antipatia stranie, ostilitatea cu care şeful de post fl întâmpinase, descrisă cu o mie de amănunte de tânărul şi proaspătul său prieten, el o considerase o exageraţivme. Neputând să-l convingă că e altceva şi mai mult, deşi nici el nu înţelegea ce, îi spusese o vorbă ştiută de la profesorul Volcinschi despre unul din mahării de la Cernăuţi cu care nu-şi vorbea de ani de züe: Popescu Gogu era persoana care-l făcea să se considere prea fericit pe câmpul pustiu, unde e doar cu caii din herghelie şi cu vacüe. Pentru suflet, chiar şi prezenţa apropiată şi sâcâitoare a hulubüor lui Herr Franz era mai btmă...!

Şeful de post îi văzuse şi el pe cei doi, văzuse şi calul, căci nici nu se putea altfel: erau singurele fiinţe vü în tot lungul drumului pustiu până spre gară. Mic, uscat şi negru se oprise însă tmdeva la distanţă de ei, cu máinüe la spate. Gestul era al unuia care s-a răzgândit şi ezită dacă să se întoarcă sau nu. Horovitz pândise totuşi

atent şi despre el puteai zice că ştie ce-i de făcut. Simţi, aşadar, că trebuie să preia iniţiativa, să salveze aparenţele, cum se spune, aşa că răcni comic şi disperat, ca şi cum ar fi vorbit cu cineva la distanţă de un küometru:

- Avem onoarea, domnu' Popescu! Ce faceţi? Ce-i nou, vă rog frumos, ce mai sptme de la guvern?

Trecuse jumătate de an de atunci, erau acum în miezul iernii, după viscolele repetate de la începutul noului an când Gavrü îi povesti Katiiei toate astea. Doar o cHpă ezitase, îndoindu-se că o interesează ceva atât de îndepărtat de ei doi. DiscuţUle lui cu zăpăcitul de Tavi Vorbochievici sau conflictul, care nici nu era, nici nu
devenise propriu-zis un conflict, cu şeful de post, erau tot ce poate fi mai insipid şi plictisitor pentru o fetişcană grăbită să ajimgă acasă. Cauza adversităţii dintre doi bărbaţi poate fi pur şi simplu prostia şi el era uneori dispus s-o împartă cavalereşte egal şi să-şi asume partea sa. Dar nici asta - credea el atunci, la început - nu e pentru mintea unei fete. Povestise până în acest punct preocupat să-i comunice şi ei starea stranie produsă în conştiinţa lui de ceva neîncheiat şi obscur, care e mai mult o nemulţumire, o presimţire decât o teamă şi se opri brusc, neştiind cum să continue. Făcură astfel în tăcere câţiva paşi, el mergând pe lângă sanie când, profitând de mica sincopă, ea îl întrebase surprinzător:

- îţi place pianul?

In ultimele săptămâni, rătăcind aproape zilnic prin pustietăţile înzăpezite de la Valea Lupului, începuse să se obişnuiască cu gândurile stranii care apar fulgurant nu se ştie de unde, câteodată înspăimântătoare. Oprea atunci calul şi privea îngrijorat în jur: nu-şi pierdea cumva minţile? Poate era altceva, mai grav şi mai fără leac decât nebunia, îşi spunea de fiecare dată. Dădea după asta pinteni calului şi gonea fără ţintă mai departe.

într-o asemenea ocazie, îşi jurase dintr-o pornire şi ea „nebunească" să n-o mintă niciodată şi orice ar fi pe această fată („nebună" şi ea) pe care, lunea şi sâmbăta, începuse s-o aştepte la Valea Lupului ca s-o conducă o bucată de drum. Jurământul era deocamdată mai important decât orice altceva.

Despre pian ştia prea puţin. O singură dată într-o toamnă, în Cernăuţi, pe o stradă de la periferie unde ajunsese întâmplător, ascultase pe cineva cântând şi identificase, după o infimă ezitare, şi instrumentul – aşa cum îţi dai seama în vis că im obiect îţi e familiar... Pianul şi pianistul se aflau într-o încăpere de la parterul unei clădiri cu geamurile deschise, şi el se oprise pe strada pustie ca să asculte. „Lada", cum o botezase în gând, în copilărie, intrând în uriaşa, cum i se părea atunci sală de la Dom Polski în Suceava, era o cutie uriaşă, lăcuită cu un negru strălucitor ca oglinda, ridicată pe tm podium. Unui necunoscător ca el nu-i spunea nimic, sau nu-i spusese imediat. Aflase totuşi, insistând, încăpăţânat şi curios, despre sunetele care-i puteau fi smulse prin atingerea cu buricele degetelor a unor clape vizibile doar dacă vii foarte aproape. La fel cercetase, fermecat, invârtindu-se minute în şir în jurul lui, un automobil. Locomotivele, despre care era în stare să povestească acasă Parascuţei la nesfârşit, rămâneau însă pe tieapta cea mai de sus, mai ales după ce învăţase la şcoală ce e forţa vaporilor. Muzica auzită pe geam în acea zi îl oprise însă în loc cu o violenţă ca a unui şoc electric, care-i fulgerase prin tot corpul, violenţă necunoscută până attmci. Se oprise în loc înlemnit Un timp oarecare, ascuns după un copac, ca să nu atiagă atenţia, înşurubat în caldarâm şi incapabil s-o ia din loc urmărise acest ropot de sunete urcând spre cer. Simţi în acest tknp cum un nod înecăcios i se urcă în gât, după care îşi dădu seama brusc, ruşinat, cum ochii i s-au umplut de lacrimi.

Ea aşteptase răbdătoare răspunsul care întârzia. Simţise probabü şi nevoia să-l ajute şi spuse că era vorba de Horovitz.

- Ţie încă nu ţi-a povestit de micuţul Izi? Pentru că cel mai mult îi place să se laude că fiul lui face şcoală la Viena şi va fi, înti-o bună zi, cel mai mare pianist din lume. Izi Horovitz din satul vostru, o să auzim noi odată şi odată despre el...!

- Şi nu-i adevărat?

- Nu ştiu, spuse ea. E poate doar un vis frumos, cum au toţi părinţii cu copiii lor. Dar mie, deşi e jidan, Horovitz îmi place.

Această discuţie despre pian se oprise aici, niciunul din ei nemaiavând ceva de spus în plus. Horovitz era însă mai important decât pianul, aşa cxmi pianul însuşi se dovedise mai important decât

locomotiva cea fermecată, cel puţin în măsura în care mijlocise întâlnirea lor de mai târziu. Fără el, poate, toate s-ar fi întâmplat altminteri.

3.

A doua lor întâlnire ea o numise cu aceeaşi nesfială neobişnuită la o fetişcană şi care poate părea ironie sau răutate, cu toate că nu e aşa ceva: când ai venit să mă vezi la moară...

El n-ar fi spus-o atât de direct întâi, că unele lucruri, spuse în gura mare, îşi pierd ce au ele cel mai preţios. Chiar şi pentru el intenţia de a o căuta pe învăţătoarea zărită în curtea şcolii rămăsese tot timpul un vis ţinut în rezervă, nedivulgat nici sieşi până la capăt. Oboseala de peste zi cu care se trântea în aşternut se limpezea după primele ore de somn. în faţa ochilor deschişi în beznă apărea într-adevăr golul. Simţea însă, ca o remuşcare, ca o iradiere a acestui gol, ca o durere, viteza nebimească a zilelor care au trecut. Mai simţea. mereu reactualizată, cât de greu de dus e singurătatea, povara ei strivitoare. întârziind şi perfect lucid, în liniştea de la miezul nopţii, descoperise şi că de fiecare dată se întâlneşte cu chipul nepoatei morarului Schneider.

într-ima din zilele acelea, printr-un delegat venit cu treburi la postul de grăniceri, o bxmă cxmoştinţă din perioada când amândoi erau la şcoală la Cernăuţi, Ştir Aurel, care era învăţător într-un sat nu foarte departe, îi trimitea vorbă că se însoară şi-i reamintea invitaţia de a-i face o vizită. Cu acest Aurel a Iu' Toader Ştir din satul CUt pleca în vacanţe într-xm grup vesel de elevi şi studenţi. Mare, neîntrecut dansator, normaUstul îl târâse cu el la câteva baluri, chinuindu-se şi să-l înveţe tangoul. Mai făcuseră împrexmă şi tot felul de alte prostii, cum le judeca acum, în acea adolescenţă care parcă durează prea puţin, prostii legate de hoinăreli de noapte şi serenade la fereastra câte unei domnişoare, de câte xm gest nechibzuit, riscant, la care îi solidariza prietenia de o clipă, de câte o mână camaraderească de ajutor dată sau primită într-un moment de răscruce.

Satxd unde Aurel Ştir era acum învăţător se afla cam la tiei-patru ore de mers întins, poate ceva mai mult, cu doi cai bxmi la tiăsură.

Ca şi înainte, fiind holtei, fercheş şi fără astâmpăr, acest Aurel colinda conştiincios balurile şi ultima oară când se întâlniseră, în Cernăuţi, îi mărturisise că e în căutarea unei fete cu zestie, întrucât s-a sătiirat de sărăcie. Planul pus la cale tot atxmci avea în vedere că doar xmul dintie ei dispunea de cai şi tiăsură. N-ar fi fost rău deloc să încarce trăsura cu domnişoare, căci în satele din jur era plin de fete nemăritate, şi să plece cu un scripcar, cu xm acordeonist, în noapte, la întâmplare...! La capătul drxunului, în
beznă, trebuia să apară o luminiţă dătătoare de curaj şi speranţă...!

- Mai ieşi şi tu în lume, îl mustrase râzând Aurel Ştir. Viaţa lui la marginea lumii doar cu câţiva ţărani pe jumătate sălbăticiţi se irosea la fel de vertiginos ca orice altă viaţă. N-avea adică o altă substanţă şi alt sens decât cea a vieţii luate mai uşor, cu chef, prieteni şi voie btmă.

Plecase, aşadar, la drum din zori într-o droşcă uşoară ca fulgtil la care pusese să i se înhame doi cai roibi, odihniţi şi frumoşi, şi puţin înainte de prânz ajunsese la destinaţie. Găsi uşor casa, despre care ştia că e peste drum de biserică, dovedindu-se că pe tânărul învăţător îl ctmoştea toată lumea. Gazda lui, ieşit la poartă, îl antmţă însă că lipsea cel căutat. Se şi arătase mirat că donmul sosit în ospeţie nu ştie ce se întâmplă.

- Vine azi Căpitanul! îi spuse. S-au stiâns mai mulţi feciori şi au plecat călare să-i iasă înainte.

Nu venea nimeni, aşa cum se dovedise până la urmă. Fusese doar tm zvon, o falsă alarmă. De la şcoală află însă că plecase departe ceata de călăreţi, poate tocmai la Cuciurul Mare, de tmde nu se puteau întoarce decât în ziua următoare, cel mai devreme.

Sperase în secret la un asemenea deznodământ? Cu tot drumul lung făcut degeaba şi jumătate de zi irosită, în secret respirase uşurat. Oprise doar cât să adape caii şi să bea şi el o cană cu apă rece. întoarse trăsura apoi, se închină şi pomi la drum cu caii flămânzi, ca să nu lenevească la ham.

Când tiecuse prin dreptul morii lui Schneider, la venit, stiăbătând în goană tot satul, era încă întuneric şi linişte, cu un cer plin de stele. La întors, ploaia se nimeri să-l prindă exact acolo. Putea fi şi un

serrm: ploaie de vară călduţă care stiică stmgurii, numai că, slavă Celui
de Sus, el, la fermă, n-avea şi vie pe cap. Ploaie care măcar astâmpără praful gros de pe şleahuri şi te obligă să intri la adăpost ca să nu te uzi degeaba. Moara lui Schneider era aproape de marginea satului, lângă o cruce de drimauri, clădire mare, înaltă, de cărămidă roşie, cu un şopron vast sub care trag carele cu saci şi adastă cei fără treabă, aşteptându-şi rândul. Nu-l ştia nimeni. însă trăsura cu un donm singur reprezenta ceva de lângă care te tragi la o parte respectuos, scoţând căciula din cap. Se nimerea bine să deshame caii şi să le dea sactil cu ovăz, treabă pe care o execută la iuţeală tmul dintre cei care pufăiau din ţigară pe prispa morii, sub streaşină.

Adăpostit de ploaie, simţise ceva greu de descris altcuiva, dar nu imposibil: fără vrexm motiv anume, descoperi că e fericit şi se bucură de toate. Ploaia caknă, egală, cu jxmxătate de cer senin spre miazănoapte, răcoarea mângâietoare de la pământul udat, motorul care păcănea ca o tobă înăxmtru şi trepidaţia de fiinţă vie, muzica surdă, neîntreruptă, riguroasă a valţurilor simţită prin zid. Câte o uşă izbită şi sacii pUni duşi fără întrerupere spre căruţele cu boii desjugaţi care rxunegă hipnotic. Mirosul înecăcios, dulceag, de praf de făină în aerul ud. îi plăceau toate şi le urmărea curios şi atent, inxmdat de sentimentul atât de straniu al fericirii.

Casa morarului şi gospodăria propriu-zisă se aflau la câţiva paşi. Cele două curţi, a morii, frământată de roţi şi copite, şi a casei, mai îngustă şi pavată cu piatră ca la oraş, erau despărţite de gardul înalt. De pe prispă se vedea însă dincolo şi observă straturile de flori de sub gard xmde străluceau stropite proaspăt txifele de iasomie şi trandafiri galbeni sub care, mai descoperi el, se vedeau frunzuliţele păroase, florile roz grupate în inflorescenţe spiciforme întrerupte, după descrierea de manual, de busuioc, bosiog roşu, cum spunea mămuca, ocimum basilicum: uite, îşi spuse, că au mai învăţat şi nemţii ceva de la români!

Ca şi celelalte case din acest sat nemţesc, cea a morarului era cenuşie, solidă, de zid, cu fântână cu roată, şură tot de zid, grajduri, fânar, cu garduri împrejmuitoare şi porţi înalte, dar mai ales cu acea monotonie posomorâtă care-i a forţei de neclintit. Trecuse şi prin alte

sate nemţeşti care nu semănau decât ele între ele şi cu nimic altceva. Ridicate pe loc gol şi înconjurate din toate părţile de pustietatea sălbăticită a stepei, pe tmde înainte se rătăceau o dată la zece ani doar tabimurUe tătarilor din Bugeac, aceste sate cu case strânse una-ntr-alta nu erau făcute să placă. Lumea lor (îşi făcuse de mult o idee în această privinţă) era ceva suficient sieşi, ca într-tm glob etanş de sticlă unde tu, trecător rătăcit, n-ai ce face şi nici motiv ca să întârzii acolo, cu atât mai puţin să rămâi. Toate astea se simt, înainte să le înţelegi. Din cauza asta, mai întâi îl intimidaseră, ca orice e străin, şi abia de puţin timp, după terminarea şcolii, începuseră să-i placă. îi plăceau, deşi simţea că trebuie asociată şi oleacă de reţinere aici, liniile perfect drepte ale uliţelor (la fel ca şirurile de piersici din livada lui, aliniate „nemţeşte"), dar şi 1 bisericile lor văruite pe dinafară, cu ceas, şi unde se stă la slujbă în bănci, fiecare cu cartea lui de rugăciuni şi cu pernuţa lui de pus sub genunchi. La Cernăuţi auzise multe despre aceste sate de colonişti expediaţi aici de Împărăteasa Maria-Tereza. Cel mai important părea să Iii' faptul că, după război şi Unirea cu Vechiul Regat, aiiininistraţia românească avusese aici cele mai puţine |)i()bleme. E drept că nici nu le schimbase nimeni ceva
din vediile reguli, de două sute de ani. Dar nici nu dăduseră aici de încâlceala şi ostilitatea, de rezistenţa dispreţuitoare a poleacilor şi rutenilor din satele lor.

Privind întâmplător pe fereastră, Katria asistase la sosirea trăsurii şi îşi dădu seama pe loc de cine-i vorba, reieşi acum din reconstituirea făcută împrexmă. în acea zi, ea rămăsese singură cu toate treburile gospodăriei în grijă, dar pentru singxxrătate avea leacurile ei care o protejau perfect. Trăsura cu cei doi cai roibi intrase alături, la moară, din cauza ploii. Ar fi visat să fie pentru ea, numai pentru ea, ca orice fată. Nici xm semn nu o încuraja totuşi într-acolo. Să existe, adică, xm motiv mai puternic decât ploaia: nu putea fi vorba, îşi spuse, de aşa ceva. Aşa cum se apăra de singurătate, ştia să se apere şi de amăgiri. De după perdeaua din geam care o masca, geam făcut anume acolo ca stăpânul să aibă sub ochi curtea morii, îl urmărise şi ea fără să-i scape nimic. îi plăcuseră caii (nu uitase nici armăsarul negru), superbia elegantă a trapului întins până când se

opresc. Se pricepea, ştia şi ce e o trăsură scumpă şi deduse că era vorba de xm drum Ixmg. îşi îngăduise apoi, ca şi cum şi-ar fi acordat o revanşă, să viseze şi ea şi când îi va vorbi despre asta n-o va ascxmde: era de data asta o intrare pe teritoriile ei, xmde ea era stăpână. Bărbatul care mâna caii nu era totuşi ceea ce se cheamă xm musafir, de vreme ce nici nu se cxmoşteau încă. într-o altă zonă a aceluiaşi vis, a aceluiaşi joc, de fapt, modifică totul şi-şi spuse că e vorba de xm sol. Iar ea trebuia să-i iasă în întâmpinare. Hotărârea o luă de aceea într-o clipită, fără nici o deliberare: straturile de legume erau mai departe decât cele de flori din curte, tocmai în dosul şurii, spre livadă şi se nimerise exact atunci să aibă nevoie pentru zupă de-o mână de fire de pătnmjel proaspăt.

Din cine ştie ce capriciu, el îşi imaginase casa pustie - o pustietate fără speranţă... Descurajat, hotărâse şi că era mult prea mare doar pentru două suflete, btmic şi nepoată, aşa cimi ştia de la Horovitz. Ploaia nu se oprea, iar aşteptarea lui îi păru şi ea fără sens, chiar ridicolă. De fapt, ce spera? Atimci, aproape simultan cu această întrebare pe care nici nu ştia cui o adresează, apăru ea, a doua oară.

Iar el, în acest joc complicat şi fără vreo şansă, cum i se păruse până cu o secundă înainte, o identifică din prima privire după rochia neagră şi părul alb, care erau exact cum şi le amintea. Ieşise din casă pe o uşă invizibilă din locul unde se afla el pe prispă la moară cu scopul de-a verifica dacă plouă, cu braţul gol scos de sub streaşină şi ridicându-se pe vârfuri. După asta, se răsuci, spre ciuda lui, căci nici nu se dezmeticise, şi dispăru.

în intervalul de după aceea, nu prea lung, câteva minute, îi trecuse prin minte să meargă alături şi să bată la uşă pentru un pahar cu apă. Dacă ieşea ea, cinstit ar fi lost să-i spună direct: o recunoscuse, dorea s-o salute. în ilefinitiv, lucrau în acelaşi sat şi unul, şi altul.

Toată iniţiativa plănuită avea ceva stângaci şi, în i'}',ală măsură, fals, forţat Pentru asta au fost insă inventate scuzele. Nu reuşi în schimb să şi-l închipuie pe stăpân, pe Schneider, pentru că nu era exclus să iasă i'l să vadă cine-i la uşă. O discuţie cu un neamţ bătrân t nruia să-i calce pragul i se păru, deşi era o prostie, ceva i .ire depăşea tot ce considera el a fi in stare într-o Niluaţie absolut nouă. Atâtea

premeditări, false intenţii şi i'xagerat de multă prefăcătorie: un ochi exersat le citeşte uşor. (El, spre pildă, în locul lui Schneider, ştia că nu s-ar fi lăsat păcălit.)

Ea fiigise însă în casă doar cât să-i lase răgaz pentru aceste deliberări. Când reveni, avea pe cap şi umeri un sac, s-o apere de ploaie, şi nişte încălţări bărbăteşti, prea mari şi comice în picioarele goale. Se năpusti spre şură, o ocoU, deschise poarta de la grădină şi el iarăşi o pierdu din vedere. De data asta însă, spre deosebire de prima lor întâlnire, când ea se găsea în curtea şcolii, nu se mai întoarse spre el.

Deşi e ciudat, din cele două tieceri în fiigă ale ei, la dus şi la întors, nu reţinuse nimic. La câteva minute după asta, ploaia se opri. El se urcă în tiăsură, dădu ziua bună celor din curte şi porni imediat spre fermă. Astfel că şi cea de a doua lor întâlnire se încheia brusc, ca printi-o tăietură brutală de cuţit, dar şi cu convingerea (întoarsă după aceea pe toate feţele) că ar fi fost zadarnic să pretindă mai mult. Reţinuse doar fuga prin ploaie. Şi, în minte, se jucase de nenumărate ori cu această fluturare albă a braţelor şi a picioarelor goale pe care ar fi fost în stare s-o contemple la nesfârşit. Nu-i plăcuse încă de prima oară rochia neagră, doliul despre care îi vorbise Horovitz, ţinut de donmişoara Katiia Suhoverschi după bunică-sa, judecându-l ca o exagerare. încercase apoi să şi-o închipuie în alb. îşi dădu seama însă că, pentru asta, tiebuia să aibă capul îmbrobodit. Drept pentiu care, în imaginaţie, îi puse un batic înnodat ruseşte la ceafă, odată batic galben, altădată roşu, altădată cu flori. Nu reuşi niciodată să-şi aducă însă aminte cum anume fusese încălţată prima oară, la şcoală, iar bocancii scâlciaţi, prea mari, luaţi direct pe piciorul gol, de la moară, nu se potiiveau nici cu rochia albă, şi nici cu baticurile (baticul fiind de altfel port de femeie măritată). Aşa se face că rămânea mereu ceva care nu se potriveşte şi, încă şi mai important, nu reuşi să definească esenţa acestei nepotriviri. De fiecare dată trebuia să revină, învins, la ce se dovedea de nemodificat: drastica simplificare în alb şi negru.

4.

Planurile noi, numeroasele planuri de tot felul şi care erau vise cu ochii deschişi, durau fiecare poate doar o clipită. Erau micile,

infimele intervale dinainte de somn. Ca o fereastră de pe care dai în lături obloanele. Sau ca oglinda apei, când te apleci ca să bei şi în adâncime (în falsa adâncime) vezi trecând norii de pe cer. Sau ca visul-vis, în definitiv, tot iscat din nimic şi la fel de înfricoşător. Cu toată plăcerea suavă însoţitoare, până să-nceapă ninsorile iernii şi viscolele în care află că se împotmoliseră şi câteva trenuri, nu avusese timp de ele. Oboseala adunată peste zi îl dobora, cu tot cu începutul frimnos de vis.

Katria, căreia se apucă să-i povestească de visele sale, reacţionă şi de data asta ca şi cum, ghemuită in sanie, în ea însăşi, nu ar fi înţeles ceea ce nu era adevărat.

- Bagă de samă cu visele astea, îl speriase încă demult Iliuţă călugăraşul - şi Gavril M. îl invocă iarăşi. I'oate nu ştii, îi mai spusese acesta, dar destule asemenea năluciri sunt de la Cel Rău...!

La vremea ei, luase sperietura în serios, Iliuţă (lind şi mai în vârstă şi mai umblat prin lume, motiv pentru care ştia mai multe ca el. Simţise mult timp faţă de ce-i spxmea el o sfială respectuoasă, superstiţioasă, mai ales după ce află că fusese şi pe mare cu vaporul şi ajxmsese şi în Ţara Sfântă şi în multe alte locuri îndepărtate.

Noi nu mai suntem ţărani, ñ mai dăscălise el altădată. Era xm fel de a zice că, în pofida diferenţelor dintre ei doi, aveau ceva în comun care, pe de altă parte, îi deosebea pe fiecare de ceilalţi din neamul lui. Plecaseră din sat şi xmul şi altul, deşi pe tiasee diferite, înti-xm anume fel, legătura din urmă era ruptă ca un cordon ombilical după naştere, iar o eventuală întoarcere la matiice nu mai era cu putinţă nicixmuia. Asemănarea invocată era sxu'prinzătoare, cel puţin pentru Gavril, care nu simţise că merită să meargă cu gândul atât de departe. Surprinzătoare, dar şi de o natură mai misterioasă, mai stianie, decât părea la prima vedere.

Abia ajunşi în acest punct, reieşea că ei doi nici domni nu apucaseră să devină de-adevăratelea. (Şi nici n-aveau nesăbuinţa să jinduiasă la asta.) Discuţia se complica însă. Nu erau încă domni, aşa cum nu mai tiebxiie dovedit, fiind în schimb liberi. Descxdţi, doar cu câte o bocceluţă în spinare, tieceau din sat în sat, tăind-o pe câte o cărare care scurta distanţele, printi-o pădure sau printi-o fâneaţă, printi-xm vad când ajxmgeau la apa Şiretului, rareori luaţi în căruţă

de câte xm cărăuş... asta cam două züe de mers întins... până când apăreau în zare contururÜe crenelate de cetate împărătească ale Cernăuţiului. Domnü adevăraţi stiăbăteau această distanţă cât ai clipi cu trenul. Ei doi erau însă grijuHi să ţină cu dinţu de fiecare leuţ (semănau şi în această privinţă), să nu-l cheltuiască decât dacă-i musai. Pe jumătate în glumă, îşi aminteau imul celuilalt din când în când de această condiţie a lor: preţul libertăţii părea să fie incertitudinea, echilibrul pe un fir neînchipuit de subţire, veghea permanentă, dar şi grija, care-ţi vâră brusc gheara-n gât, de păcatul în care cazi ca într-o prăpastie, fără a avea pe nimeni să-ţi stea alături şi să te prevină.

lUuţă Motiescu, căruia unii îi ziceau Teologul, vindea cruciuliţe sfinţite de argint, pentiu pus la gât, iconiţe, tămâie şi lemn din Sfânta Cruce adus de la Ierusalim, era din Calafindeşti, unul din satele de la miazănoapte de apa Sucevii. Locul se găsea pe fosta graniţă, un şanţ tăiat direct prin pădure, de la care începea Vechiul Regat. în vechime, ctun îi plăcea lui să spună, toate aveau altă falş şi Gavril M. descoperise că despre asta Iliuţă ştia surprinzător de multe. Prin pădurile şi munţii ştiuţi şi aceştia de amândoi, tiecuse încoace, pe vremea lui VasUe Vodă Lupu, diacul Toader din Feldru, de frica ungurilor, şi-l angajase la Calafindeşti logofătul Pătiaşcul. înţelegerea celor doi exista la o mănăstire uitată de sute de ani şi Iliuţă, tiecând pe acolo, o descoperise întâmplător.

îl cunoscuse în târgul cel mare de vineri din Rădăuţi. Cei care mergeau cătie Cernăuţi, cum era cazul lui, tieceau totdeauna mai înainte prin târg de unde se pornea mai departe în tovărăşie, pe lângă câte o căruţă. De acasă, plecase imediat după prima cântare a cocoşilor de la miezul nopţii, tiecuse prin Botoşana şi Arbore, sate scufundate în beznă şi somn. încă înainte să ajungă în Burla, când cerul se decolora spre răsărit, începu să dea de câte o căruţă sau de câte un pâlc de ilrumeţi porniţi şi ei la târgul de vineri. Era septembrie, după Ziua Crucii şi fuseseră înainte două zile cu ploi reci şi îndesate. Prin Volovăţ trecu când era zi de-a binelea, iar în târg găsi, ca de obicei, sute de căruţe adunate de cu noapte şi mulţimea fără capăt înotând în noroiul amestecat cu baligă proaspătă şi cu paie în care picioarele se afundau până la glezne. La ora când dăduse de

Iliuţă se apropia de amiază. îl descoperise sub o răchită, cu traista aşternută pe im petec curat de iarbă unde erau aranjate la vedere cele câteva lucruşoare de vândut. Din când în când, câte o femeie aflată şi ea în treacăt cu treburi, descoperindu-l, se repezea încovoiată să-i pupe mâna. El le răspvmdea tuturor zâmbind bucuros, împărţindu-le semnul crucii care binecuvântează. „Călugăraşul", cum îi spuneau aceste femei, purta în oraş ciubote grele, soldăţeşti pe care însă şi le scotea imediat ce pornea la drum, ca să le pună la adăpost în traistă. Avea o bărbuţă rară, blonzie, şi ochi limpezi care invitau cu blândeţe şi infinită bunăvoinţă zâmbitoare pe oricine ar fi să se apropie şi să spună dacă are ceva pe suflet.

- Putem merge împrexmă, dacă mai aştepţi oleacă, i se adresase călugăraşul, înainte de a fi apucat să-l întrebe ceva, doar întâlrundu-i privirea, cu darul lui de a citi orice gând.

Aceste drumuri Ixmgi, mai ales de la Cernăuţi acasă, Gavril M. le făcea mereu în grupuri mari, împrexmă cu alţi băieţi aflaţi la şcolile din oraş şi cu studenţi. Pe drum se nimerea că într-un loc careva din grup avea neamuri sau cunoştinţe, sau se ştia că există acolo o fată de măritat - peste tot se deschidea poarta şi drumeţii, domnişorii, erau chemaţi să stea la umbră, să se răcorească, să-şi potolească setea, iar după asta, neapărat, apărea sticla cu rachiu şi ceva de-ale gurii. Iliuţă, spre deosebire de tot ce ştia el, nefiindu-i frică nici de hoţi, şi nici de lupi, cu atât mai mult nefiindu-i frică de câinii din sate, care noaptea ţâşnesc pe sub garduri şi-şi înfig viclean colţii în gleznă, se încumeta să străbată această cale de imul singur fără a simţi nevoia de tovarăş sau de ajutor.

Deşi nu avea nimic de făcut care să-l ţină pe loc, în acea zi Iliuţă nu se grăbea. Când nu mai e mult până se-nserează, călătorii încep de regulă să-şi caute un loc de mas, iar a doua zi pornesc la drum cât mai devreme. Călugăraşul gândea însă altfel. Ieşiră de aceea din târg şi din oraş destul de târziu, ca să poată ajunge totuşi pe lumină la apa Şiretului, o trecură prin vad, mai merseră ce mai merseră şi-i prinse noaptea.

Urmase prima sa noapte de veghe cu Iliuţă, la care ulterior reflectase de multe ori. Găsiseră mai întâi un loc bun de popas lângă un pârâiaş. Existau în apropiere câteva stoguri din mijlocul cărora

luară fân uscat de aşternut pe pământ, adunară şi vreascuri, aprinseră focul, pentru că noaptea era senină, dar rece. în toate astea, conştiincios, se silise să facă şi el ce face şi I um face călugăraşul. Pentru că acesta nu amintise nimic de mâncare când se aflau încă in oraş, îl imitase şi aici, neconsiderând că îi revenea lui să se ocupe de asta. I.AiTgă foc, se dovedi însă că în traista lui nesfârşită Iliuţă n-avea decât ciubotele şi-o iconiţă învelită în iiilframă. Tot el găsi însă şi soluţia, cu acelaşi zâmbet I a I C te obliga să răspunzi la fel: câţiva ciucălăi potriviţi, III mătase verde şi boabele încă în lapte, culeşi dintr-un i.m (.le păpuşoi, curăţaţi de pănuşi şi vârâţi în jar.

Prima parte a nopţii trece totdeauna greu, cu Hiliiiiiericul care parcă se îndeseşte, capătă consistenţă 'Ir la o clipă la alta. Deşi toată copilăria fripsese el Urnişi de sute de ori porumb crud la focurile copiilor ieşiţi pe câmp cu vitele la păscut, se silise şi în această operaţiune să-l imite pe lUuţă. Era ceva, deocamdată neclar, care-l silea să procedeze astfel. Nu invocase, de pildă, foamea chinuitoare, pentru că astfel s-ar fi dovedit slab şi necuviincios. Nici de frig nu pomeni, cu toate că pe partea corpului neţinută lângă flacără sau mai târziu spre spuza călduţă, frigul txmed al nopţii muşca fără irdlă. Ca şi călugăraşul, îşi perpeli şi el ciucălăii, răsucindu-i în tăcere de pe o parte pe alta. Se închină apoi, imitându-l, şi mestecă fără grabă boabele rumenite şi dulci. Trecuseră astfel primele ceasuri ale nopţii sub cerul cu stele de gheaţă. La intervale pe care Gavril le apreciase ca aproximativ egale, poate după semnalul tmui ceas interior, Iliuţă îşi îndrepta spinarea şi se ruga cu faţa spre răsărit. Revenea după asta proaspăt şi limpede şi, într-un chip straniu, ii transmitea şi lui această stare încă necunoscută de nesomn, fără cea mai mică umbră de oboseală. Nu-şi mai amintea însă dacă călugăraşul îl îmboldise să vorbească sau se trezise pur şi simplu vorbind, neîntrebat şi neîncurajat s-o facă.

Despre ce anume îi povestise? Sfaturile primite de la mămuca îi veniră în minte, mai întâi. Nu erau lucruri care să prezinte interes pentru un străin, dar Iliuţă nu râse de el, cum se temea. Un pas mai departe

şi ar fi mărturisit ceea ce era cu adevărat important, anume că viata sa se aflase continuu sub această foarte atentă şi aspră veghe maternă.

Pasul cu pricina rămăsese însă pentru mai târziu. îi spuse totuşi că ea, mămuca, şi-l dorise popă încă de când îl avea în pântece - asta, până la întâmplarea cu cele două degete tăiate - şi-i mai spuse de sfatul părintelui Gorcea, la care ea apela totdeauna, de a-I trimite la şcoala de
agricultură de la Cerriăuji. Hotărâse până la urmă ţăranca aprigă care era mămuca şi care nu se bizuia decât pe ea însăşi. Poate, într-o măsură infimă, contribuise şi judecata preotului de ţară, tânăr şi el şi cu patru copii, din care două fete. Şi inapt să inventeze altă unitate de măsmă pentru soartă. Nu interesase niciodată pe nimeni, şi pe mămuca în cea mai mică măsură, dacă lui îi place altceva. Adevărul e că o asemenea problemă nu exista nici pentru el. Ca oricărui copil de ţăran, ce-i rămânea era să se supună.

La profesorul Volcinschi, cu care-i plăcea să se laude, ajunsese după o bucată de noapte, aţâţat de nesomn şi de frig. Va verü o zi când în Romárüa cei mai btmi avocaţi şi doctori vor fi români, nu ca acuma, spimea el şi toţi cei care-i trecuseră prin mână ştiau aceste cuvinte pe de rost. Ce va fi, în termerü de somaţie a destinului şi de datorie. La fel, cei mai burü üigineri, de toate felurile, pentru toate industriile. Sau pământul, agricultura, ştiinţa agricolă de care azi au habar doar câţiva...

Mulţi considerau această visare nesăbuită, motiv pentru care profesorul Volcinschi rüci nu era prea iubit. Alţu ridicau din umeri şi zâmbeau sceptic. Pe el amploarea urieşească, nebuloasă a acestei lucrări îl făcuse să se zgribulească. Reconstruirea pe alte baze a unei noi Românii era ceva ispititor, dar prea vast şi la care nu ştia cum să se raporteze. încă nu-şi aflase locul în mulţimea pestriţă, vorbind într-o sută de Kmbi din acest colţ de lume de la marginea răsăriteană a Romárüei. Socotea astfel: câte mü de hectare i-ar reveni să cultive după regulile noilor manuale şi împrexmă cu câte sute de oameni pe care să-i pună la treabă ca să se simtă că face şi el ceva important? Pentru că schimbarea cea mare de care vorbea profesorul numai astfel putea fi înfăptuită. în ce măsură aportul său ar fi contat pentru neam şi ţară? Şi mai era o neliniște: de unde afli ce-i totuşi important şi, pe de altă parte, ce-i derizoriu, ce-i amăgire din ce plănuieşti să

faci, ca numai după ce ştii asta să te apuci de treabă? Care-i proba de foc?

în Cernăuţi, mai ales tinerii discutau despre toate astea cu patimă. Auzise multe, reţinuse destule. Acceptase până la urmă că menirea lui va fi să-şi facă datoria cea de obşte, de la tm cap la altul, întrucât limitele simt stabilite de tradiţie şi legi, iar el, ca orice bucovinean, n-ar fi cutezat să le încalce pentru nimic în lume. Atenţie mare doar la ce e drept, bun, de folos! Milioane de oameni fac la fel, zi de zi. A trăi drept şi fără vise deşarte. Nu întâlnise însă până la Iliuţă pe nimeni căruia să-i descrie în amănunt insatisafacţia corozivă ca un acid de care avea parte după ce-şi stabilise aceste reguli. Pentru că veneau la rând şi momentele când îşi simţea, îşi presimţea chemarea pentru un efort în plus şi un dor de mai mult. Cât de mult? Atât de mult încât întreg surplusul de forţă necheltuit pe care-l ştia încapsulat undeva în suflet să poată fi dăruit până la ultimul său atom. Nu dorea să-şi păstieze pentru sine nimic, nici o fărâmă, şi fără a mai sta să judece negustoreşte dacă merită sau nu. Se simţea în stare (tmeori) de orice, chiar şi de sacrificiu, cu toate că spunându-şi aceste cuvinte în gând îşi dădea seama perfect că sună exagerat, poate chiar fals. (Cu voce tare le spunea doar acum.)

Vorbise astfel, spunând şi altele, de care nu-şi mai amintea, tm interval indefinit. Din când în când, suna „ceasul" neauzit al călugăraşului care-şi ridica bărbia din piept să se roage, iar el, de partea cealaltă a vetrei cu cenuşa nerăcită, se oprea să-l aştepte.

Răsări apoi luceafărul de dimineaţă care-i foarte strălucitor in septembrie şi ei se ridicaseră, pornind spre oraş.

Cât timp rămânea în Cernăuţi, Iliuţă trăgea la o fostă mănăstire devenită biserică obişnuită, având în curte şi câteva chilii moştenite. într-una din chilii, unde se adăpostea şi un călugăr scăpat din Rusia, avea el totdeauna uşa deschisă, ceva de mâncare şi xm pat îngust ca xm sicriu. Călugărul avea o sută de ani şi era xm avvă, xm înţelept al Răsăritului uitat de lume.

Bolţile scxmde de piatră din vechime în care era parcă înmagazinat xm frig abstract, tăcerea, şi ea ca o lespede, mirosurile ciudate ale singurătăţii bărbăteşti îl făceau, la fiecare trecere pe acolo, să i se zbârlească părul pe spinare dintr-un instinct de sălbăticixme

care preferă aerul şi lărgimea. îşi mai dăduse seama tot atxmci, şi i-o şi spuse lui Iliuţă, că preoţia n-ar fi fost pentru el. Doar că, la asemenea mărturisiri, Iliuţă tăcea.

îl căuta adesea, dar îl găsea prea rar, ca să i se spovedească - şi ca xmui dxihovrxic, dar şi ca unui prieten mai vrâstnic, care ştie atâtea. Descoperise întie timp cu surprindere că Iliuţă nu uitase nici o vorbă din prima lor discuţie, cu toate că de atunci tiecuseră câţiva ani buni; povestea lui pUnă de tot felul de poticneli şi naivităţi ale exaltării şi care era - dacă tiagi o Hnie - xm fel de bâiguială, de bâjbâială, ceva fără cap şi coadă, poate şi fără vreun rost... Care nici măcar nu spune adevărul până la capăt, iar cu asta erau, de altfel, amândoi în perfectă cunoştinţă de cauză...

A doua întâlnire pică lunea, atunci când Katria, pornind de la moară, trebuia să ajimgă spre amiază la şcoala din sat. El cunoştea distanţele şi, cu toate că şi ora era uşor de dedus, se sculă cu noaptea în cap ca să se pregătească şi plecă spre Valea Lupului prea devreme, când abia se luminase de ziuă.

Nelinişţea apăruse în timpul pregătirii de plecare, dacă nu şi mai înainte, în somn. Nu ştia încă nimic despre această fetişcană care-i divulgase, fără ca el să i-o fi cerut, existenţa puştii cu ţeava retezată, ascunsă sub legătura de fân din sanie. Era poate o demonstiaţie că sunt la fel în privinţa neînfricării, adică o copilărie. Admiţând însă că ştia ce riscă purtând cu sine o armă de foc, era şi o dovadă de încredere care-l surprinse. Francheţea ei băieţoasă, atât cât putea să-şi dea seama, era din acele caUtăţi speciale (şi foarte rare) care nu ascund îndărătul lor nimic, nici măcar un curaj ieşit din comun. Şi tocmai asta îl nelinişţea.

Ca un alcool tare care ajunge iute în sânge după ce ai tias o duşcă, şi din sânge la creier, provocând ameţeala cea dulce, nelinişţea se amestecase întie timp cu un sentiment stianiu de care n-avusese ştiinţă până atunci. Făcu drumul de la fermă până la livadă fără să simtă gerul şi, dacă n-ar fi fost urmele adâncite în nămeţi ale săniilor cu oameni tiimişi să sape şanţuri în lungul fiecărui şir de piersici, nici încotio merge n-ar fi ştiut. Găsi urme de iepuri peste tot, îtipărite precis, ca înti-un dans nebunesc. Despre lupi ştia de la moş Onofrei că foamea îi alungease din huciurile Nistrului şi dădeau peste noapte

târcoale satului. Lângă izbucul neînghețat, cu ochiul negru şi viu de apă îngropat în zăpadă, găsi şi mai multe urme de lupi. Lumina zilei făcuse însă curat, împrăştiind jivinele nopţii şi, cercetând împrejurimile, chiar şi cu binoclul la ochi, nu sesiză nici xm senm de viaţă. Nu se vedea prin lentile decât albul scânteietor chiar şi într-o zi fără pic de soare, precum şi linia incertă, colorată în mov, a orizontului.

Hotărârea de a-i ieşi în întâmpinare o luă atunci şi pomi imediat în direcţia drumxilui spre sat care fusese deszăpezit încă înaintea primei lor întâlniri. Merse astfel poate o oră sau şi mai mult cu Nuşka lăsat slobod, ştiind perfect cum şi pe xmde trebuie ocoliţi nămeţii prea mari. Armăsarul părea să ştie, la fel, şi direcţia, şi scopul. Asta dură până când, într-adevăr, aşa cxun sperase, la xm moment dat, brusc, apăru din faţă, pe linia orizontului, pxmctul negru care creştea repede în albxil pustietăţii. Căluţul huţul cu cap greu venea în trap mărxmt călcând în zăpadă ca într-o apă adâncă şi la puţin după asta se auzi şi clinchetul vesel al clopoţeilor de la ham.

Reieşi imediat, nu se ştie cxun, dar reieşi că el trebuia s-o aştepte exact acolo, motiv pentru care Katria nu se miră deloc văzându-l. Până în sat mai era destul, iar lui îi revenea - toate condiţiile fiind îndeplinite perfect - să se întoarcă şi s-o conducă pe această distanţă. Ca şi prima dată, sări din şa, mai departe mergând pe lângă sanie, cu Nuşka dus de căpăstru. N-o spuse nicixinul dar, fiind preferabil pentru toată Ixmiea să nu se ştie în sat de întâlnirile lor, înainte să apară în zare primele fumuri ale amiezii (era altă zi fără pic de vânt), el încălecă şi pomi înapoi spre livadă.

între ei se stabilise, astfel, din capul locului, legătura subtilă dintre două persoane care au xm dmm foarte lung de făcut împreună şi-şi pot permite să stea tăcuţi minute în şir. Sentimentul urgenţei de-o intensitate insuportabilă, care pe el îl însoţise înainte mereu, sâcâitor, dispăru fără urmă. Fericirea, îşi va spime el ceva mai târziu, pe drumul spre fermă, unde era iarăşi singur, dar i-o va spune şi ei, mai încolo, fericirea, deci, e informă, e ca o pată de ulei pe apă. N-o poţi descrie, din teama că o s-o faci ţăndări sau c-o să se evapore, o să dispară. Toate se schimbaseră dintr-odată, parcă lumea întreagă

apărea altfel decât o ştiuse. El însuşi se modificase în aşa fel încât simţea un frison de frică la acest gând.

în sanie, cât o însoţea, ca şi cum s-ar fi pus de acord, ea avea grijă să slăbească hăţurile, lăsându-şi căluţul să meargă la pas şi se manifesta doar prin norişorii respiraţiei când îşi descoperea faţa ca să-l întrebe ceva. Aerul era geros, ardea. Răsunau neîntrerupt clopoţeii de la ham, acoperind scrâşnetul sec al tălpicilor săniei pe zăpada cu crustă scânteietoare de gheaţă.

- Mai povesteşte-mi de Iliuţă, îl încurajă ea, când tăcerea se preltmgi prea mult.

Tot timpul înainte de întâlnirea lor, străbătând câmpul viscolit de până la Valea Lupului, dar şi mai înainte, poate în vis, simţise fizic, ca pe un avertisment, că o parte din viaţa lui se încheiase. Pe cât de categoric şi de brutal, pe atât de neanunţat de rtinnic, de nepregătit.

Despre ce visase să fie, sau mai exact: să devină, discutase de câteva ori cu lUuţă. Trăiau acum şi unul şi altul la oraş, mai mult sau mai puţin provizoriu şi conţinutul vieţii lor se schimbase. Dacă la începuturi, la primele plecări de acasă ruptura părea brutală, hemoragia se oprise de mult, iar rana era cicatrizată.
Călugăraşul era singurul care-l încurajase: se poate trăi şi aşa, cu atât mai mult cu cât durerea cea rea de la începuturi rămânea doar undeva în imaginaţie. Urma îrisă celălalt pas, poate şi mai dificil. (Katria îi făcu semn că pricepe.)

în câte tm vis cu ochii deschişi, tmul din acele vise despre care Iliuţă îl ameninţa că vin de la Necuratul, de la Ducă-se pe Pustii, mai gândea încă şi acum ruptura (de fapt, rupturile succesive, căci fuseseră mai multe) cu o precizie extraordinară. Uneori, amintirea primelor plecări de acasă îi smulgea un geamăt de durere. în afară de el doar mămuca avea cunoştinţă de pătimirile lui. în felul ei însă, care nu admitea niciodată slăbiciunea, îl făcuse să înţeleagă că n-are voie să dea înapoi, orice ar fi. Imediat după plecarea lui la Cernăuţi se arătase surdă, chiar rea, nemiloasă şi dispreţuitoare Ia toate încercările lui de a o face să renunţe şi să-l ia înapoi acasă, iar ca să se căineze, să cerşească mila cu lacrimi îi fusese ruşine lui. împotriva tuturor suferinţelor înstrăinării, a dorului, n-avusese multă vreme ca

leac decât voinţa, când strângi din dinţi până simţi că se sfărâmă sau se sudează în încleştare.

Abia după terminarea şcolii îi dăduse dreptate. Se obişnuise însă între timp, pe nesimţite, cu locul nou şi cu necunoscuţii reci şi grăbiţi pe lângă care trecea, silindu-se să fie la fel ca ei, cu dormitoarele uriaşe ale internatului, pline de paturi de fier, cu mirosurile pătrunzătoare de curechi fiert şi de clor. Cu clopotul l-are sună deşteptarea, asurzitor, cu gimnastica de înviorare şi spălatul la fântâna din curte în şir indian, venind pe rând la cana de tablă prinsă cu lanţ, care-i transmisă din mână în mână. Mai învăţase să salute iliipă regula obligatorie a şcolii, alta decât cea ştiută din sat: oprit în loc, spatele drept, călcâiele lipite, cu voce tare şi scurt. Dar şi la ce folosesc tacâmurile de fier, furculiţa, de pildă, de care până să virră la Cernăuţi nu ştia că există. Rostea alte cuvinte decât înairite, purta haine „nemţeşti" pe care în sat nu le-ar fi îmbrăcat nimeni, nici omul cel mai sărac, era tuns chilug, ca puşcăriaşii şi mergea la baia de aburi tot cu rândul o dată la două săptămâni.

N-avea cu cine împărtăşi tot ce simţea. Participase însă, tot prima oară în viaţă, în cel mai desăvârşit secret, dar cu o intensitate neştiută până atimci, la înflorirea tufelor de liliac de după gardurile periferiei oraşului şi după câteva zile la explozia uluitoare a castanilor de pe bulevard, care înfloreau şi ei parcă toţi deodată, într-o singură noapte. Pretextă nu ştiu ce în acea zi, cu un curaj aproape nebunesc, şi obţinu bilet de voie pentru a ieşi în oraş două ore. Adia boarea călduţă a primei sale primăveri petrecute în Cernăuţi, mişcarea ca şi imperceptibilă a curenţilor încărcaţi de parfumurile grele de floare încărcată de polen, de clorofilă şi de pământ reavăn, plouat bine nu de mult. în acest aer fraged şi în rumoarea muzicală, leneşă a străzii, prăvăMe din centru aveau uşile larg deschise, trotuarele peste tot măturate şi încă o dată stropite cu apă. Câteva trăsuri, incomparabil mai elegante decât cele ştiute de la Suceava, cu spiţele roţilor vopsite în roşu şi muscalul de pe capră în cămaşă de mătase şi cu şapcă, defilau agale şi, ca nişte împuşcături ritmice, răsunau potcoavele cailor pe caldarâm. încă nu ieşiseră la promenadă, fiind prea devreme, automobilele care speriau armăsarii de la trăsuri şi stolurile

de porumbei din faţa Palatului Mitropolitan, din piaţeta unde se făcea cale întoarsă spre centru. Nu apăruseră la acea oră nici doiTunii tineri, fercheşi, cu flori la butonieră, pe care îi urmărea de la distanţă plin de admiraţie, şi nici domnişoarele cu umbreluţe de soare. în aşteptarea lor, pe terasele restaurantelor se desfăceau însă lunbrarele de pânză de in, colorate frumos şi cu picior de metal. La 0 uşă din dos, spre o curte plină de ecouri, se descărcau bucăţi mari de gheaţă dintr-im camion şi se oprise pe ti'otuar să caşte gura. în altă parte, prin oberlicht, ieşea în stradă şi se răspândea până departe mirosul dulce-amărui despre care doar mult mai târziu va afla că e al boabelor de cafea prăjite în tavă pe jar şi măcinate imediat, cât sunt fierbinţi. Mai erau peste tot băieţii de prăvălie, unii de vârsta sa, cu şorţuri albe, scrobite, ieşiţi în prag, erau şi frunzişul bogat şi verdele său fraged, strălucitor. Cerşetorul fără picioare din faţa bisericii ruseşti, cu turlele ei bulbucate, îi apăru ca o cunoştinţă mai veche: nu putea fi decât în acel loc. Porţile marii sinagogi din intersecţie erau încuiate şi, aşa cum îl învăţase mămuca, trecând pe acolo, îşi scuipă în sân de Irei ori şi grăbi pasul. Contemplase ca hipnotizat această iorfotă până când, venindu-şi în fire, o luă la fugă, căci trebuia să ajtmgă înapoi la internat.

Iliuţă, xmicul căruia se încumetase să-i descrie plimbările lui, căci fuseseră mai multe, şi cum se iiicărcau ele de fiecare dată de o voluptate stranie,
1ri>dea că plecarea din sat - şi se avea şi pe sine în vctlere - însemna o apropiere naai mare de păcat. Cât de mare? îşi amintea el că-l întrebase atimci. Cât e tăişul •fiiliiei, răspunsese călugăraşul care nu ştia să glumească III asemenea situaţii. Uneori, chiar şi mai puţin de atât.. I I depăşise însă pragul când asemenea avertismente îl (•.iscau nepregătit şi vulnerabil - şi, de asemenea, ştiau .iinAndoi asta. Fără să-şi dea seama, făcuse nu chiar un
pas, dar cu siguranţă absolută schiţase intenţia de a-l face şi era cu toată fiinţa lui încordat şi pregătit să îl facă. Brusc, realiză astfel că pentru cei de vârsta lui rămaşi în sat a devenit între timp „domnişoru' Gavriluţă a Domnichii lui Ştefan", acest Ştefan fiind bimicul său dinspre mămuca lângă care, nu se ştie de ce, ea era aşezată odată pentru totdeaima, ceea ce însemna şi că din rândul lor fusese exclus.

Tentaţia era uneori să ridice din umeri, nepăsător. N-o făcea însă, simţind că şi conţinutul vieţii sale, în intimitatea sa profundă, misterioasă şi imposibil de scos la lumină începuse încet-încet să se modifice într-un fel care, în câte o cUpă fulgerătoare de luciditate, îl făcea să pălească de ruşine şi spaimă.

învăţă, la fel, pe nesimţite, aproape tot ce trebuie ştiut la sfârşitul pubertăţii şi începutul adolescenţei. Acasă, n-ar fi pus mâna pe acul de cusut pentru nimic în lume. împotriva acestei repulsii, aici o făcu, nefiind cine să-i coase un nasture sau un colţ sfâşiat la cămaşă. La început, imaginându-şi ce ar spune cei de acasă, chiar şi mămuca, dacă l-ar vedea, cu lacrimi în ochi şi strângând din dinţi. Apoi, fără lacrimi. Urmărindu-i pe alţii, învăţă de nevoie şi cum se obţine dunga la pantalonii puşi peste noapte între cearşaf şi saltea, dar şi arta de a face bocancii să strălucească, mai ales zbârciturile de învechire a pielii coapte de pe căpută. învăţă şi să se bată chiar înainte de a-şi da seama că în orice internat bătaia e aproape un ritual şi că frica dovedită e mai rea decât un ochi umflat sau o vânătaie. Prima încăierare, sălbăticia dezordonată a loviturilor, prima înfrângere, lacrimile de durere şi umilinţă, pe care se sihse şi izbutise să şi le înghită, totul trecuse vertiginos. Se alesese din asta cu ceva important: cu priceperea de a
lovi fără să şovăie şi fără cruţare, mai ales atunci când e limpede că n-are nici o şansă, dar şi să îndure şi să nu cerşească milă, orice ar fi. De frică nu scapă nimeni. Asta o recunoştea şi în faţa lui Iliuţă. însă cel care fusese Gavril M., orfanul venit Ia Cernăuţi dintr-im sat de care nu atizise nimeni, speriat de Ivunea străină, dar şi de ecourile nopţii pe coridoarele uriaşe şi obscure unde se aventura păşind pe vârfuri ca să tragă o fugă până la closet, pândind tot timpul la ce fac ceilalţi şi sUindu-se să-i imite cât mai bine, sfiosul, neajutoratul Gavril M. dispăruse pentru totdeaima.

Câteva lucruri fără importanţă rămăseseră însă intacte. De pildă, pielea urzicată de gulerul vestonului, postavul aspru ca şmirghelul şi care trebuia să stea închis până sus, la ultimul nasture. Sau buzunarele (n-avusese înainte buzimare decât la sumănel) imde îşi ţinea la păstrare mica sa avere: im pieptene ţigănesc de os, cu două rânduri de dinţi, inutil, de vreme ce tunsul la zero era obligatoriu, şi

im briceag cu plăsele în formă ile peşte. Fiind mic şi uşor de ascuns, păstrase ani de zile pieptenele, cu speranţa că va avea odată şi odată păr lung şi frizură şi-l va folosi atunci; cuţitul însă se ilovedise de nepreţuit, cu lamele lui ascuţite pe piatră şi loarte tăioase folosite şi la ascuţitul creionului sau la Miatul imghiilor. Ia făcut surcele pentru foc şi la tăiat pAinea. Iliuţă care n-avea rdmic, decât straiele şi traista, li lăcuse să înţeleagă că se poate trăi şi cu mai puţin, ca p.lsările cerului. Dar pentru el şi curăţenia era o nhligaţie de care se scăpa repede şi n-ar fi acceptat în IU piu 1 capului să intre în pielea goală Ia baia de aburi «Im Cernăuţi, cum făceau elevii duşi cu rândul în fiecare •Miplămână. Aici se deosebeau. în internat, curăţenia nemţească era scop în sine, de care nu-i scăpare, adică teroare continuă şi control nebunesc. Veneau în inspecţie pedagogul cu nuiaua, sau elevii din clasele mari, sau - câteodată - directorul sau doctorul, sau elevul de serviciu care n-avea voie să treacă cu vederea nimic şi pe nimeni. Alinierile la muchea păturii şi cearşaf, la paturi, praful de sub paturi sau de pe sobă sau dintre geamuri, xmghiile tăiate până în came, nici un nasture Upsă sau slăbit, urechi curate, guler imaculat, încălţări în care „să-ţi răsuceşti mustaţa" ca în oglindă. Pentm o asemenea neglijenţă, de care şi uitase în ce a constat, spălase closetele cu apă de var ca pedeapsă, altădată curăţase zăpada în curte şi frecase duşumelele coridoarelor şi toate scările în ianuarie, când îngheaţă cârpa în găleată, cxirăţase munţi de cartofi şi tăiase lemne de foc, pentru toate sobele, sâmbătă de sâmbătă, două sau trei Ixmi la rând, iar într-o duminică, pentru patul nestrâns la timp, înconjurase curtea în pas alergător de o sută de ori.

Aşa că, poate chiar fără voia lui, transformarea n-avea cum să nu se producă. Şi pentm el însuşi deveniseră fireşti gâtul drept, spinarea ţinută şi ea dreaptă, ţeapănă, fie pe scaxm, fie în picioare, privirea înainte, burta suptă, cu care, acasă, le speria pe Dochiţa şi Parascuţa. (Cu ochii mijiţi, buzele strânse, neîngăduindu-şi să zâmbească, mămuca se ferea să spună ce anxime gândeşte...) Spaima de ce e străin şi de marele oraş în care visa mereu că s-a rătăcit şi nu găseşte dmmul de întoarcere spre internat cedase şi ea locul obişnuinţei. Folosind xm brici împrumutat, începuse să se bărbierească, deşi n-avea decât câteva fire de păr pe bxiza de sus şi alte câteva pe bărbie,

descoperindu-şi plăcerea de a se cerceta îndelxmg, cu xm ochi critic, în oglindă, nemulţumit de fizionomia de copil, cum îi spuneau toţi, şi care se încăpăţânează să stea lipită pe oasele şi muşchii feţei ca o mască.

Cu toate că Iliuţă nu se oferise niciodată să-l ajute şi nici n-ar fi avut cum s-o facă, tăioasa blândeţe cu care-l mustra îi făcea bine.

- îţi faci rugăciunea? îl descosea el regulat. Nu era vorba de rugăciunea de la masă, cu toţii sculaţi în picioare, şi nici de rugăciunea de la biserică. Iliuţă credea, şi încercase să-l înveţe şi pe el, în rugăciunea din singurătate, când ai toată liniştea să poţi sptme ce te doare şi ce nădăjduieşti.

Nu putea să-l mintă: uita adesea. Dar la fiecare pas viaţa îl obliga parcă ariume să calce strâmb şi-şi dădea seama de asta totdeauna prea târziu. Era imposibil însă să se lepede de ce e odată făcut de el însuşi şi nesiUt de nimeni şi de nindc. Ştia că trebuie să cazi atunci în genvmchi şi să te rogi de iertare şi o făcea. După asta nu se simţea însă nici mai bun, şi nici mai curat Cu toate astea se revărsa din el în acele cUpe de rugăciune o credinţă atât de intensă, de pătimaşă, aproape dureroasă, încât nu se putea să nu fie auzit Cu mult înainte de a-l fi cunoscut pe părintele Posteucă, Iliuţă fusese primul căruia îi mărturisise temerea Iui îngrozitoare că nu-l aude nimeni, ştiind că e îndoiala otrăvită pe care o strecoară în sufletele slabe Ucigă-l Toaca. Discutaseră nopţi întregi despre asta. Uneori, Ia despărţirea de călugăraş, care-l binecuvânta, ducea cu el credinţa că e intărit. Uneori...

Până la urmă, ce-i important? Important e că începuse pe nesimţite să se obişnuiască şi cu oamenii săi grăbiţi şi reci, nepăsători, din care nu cunoştea pe nimeni, şi cu dormitoarele uriaşe de fostă cazarmă imperială ale internatului, pline cu paturi de fier, şi cu

putoarea otrăvitoare de mare oraş. Limba nemţească, vorbită de toată lumea, nu-l mai făcea să se ferească speriat la o parte, începuse să prindă şi el câte vm cuvânt, două. (Cam atunci îl întâlnise pe Iliuţă la târgul din Rădăuţi.)

Călugăraşul luase act de această schimbare descrisă cu prea multe cuvinte, dar fără să spună nimic de rău. Era ca şi ctim, insistase el,

pielea cea veche, dovedită prea strâmtă, cădea în zdrenţe, ca la şerpi. Iar cea nouă se dovedea prea fragilă, ca o piele de nou născut, şi se zgâria dureros la cea mai slabă atingere... Insistenţa se dovedise zadarnică. Iliuţă nu credea că există nicitm alt leac în afara rugăciimii către Domnul rostite în singurătate...

Se lăuda? întiebarea ü veni în minte, ca im reproş al altcuiva, mai târziu. întie timp se despărţise de Katiia, lăsând-o să facă singură ultima parte a drumului, el luând-o înapoi spre livadă. N-ar fi avut cu ce, răspvmse tot el, în gând, reproşului ipotetic. în ce-i povestise fetei nu existase rüci un semn rău de îngâmfare care să-l facă după asta să roşească. Dar nici nu ţinea să arate altfel, pentru a-i face pe plac. Adică nu considera că e necesar să ascundă vrexm amănxmt din ereditatea lui ţărănească.

întie timp, Nuşka stiăbătuse în galop distanţa până la marginea livezii de unde mai departe era drumul cxmoscut, tăiat în zăpadă de sănii. Astfel că, până la fermă, se putea merge la pas.

La prima lor plimbare, în sâmbăta când o însoţise spre moară, surprinzându-i privirea întrebătoare, avusese o cHpă de îndoială că ea înţelege exact sensul acestei poveşti care, înti-adevăr, se lungea şi se compHca. Acxtm, acea îndoială dispăruse, deşi nu ştia să spună de ce. îi va mărturisi nu peste mult: dintr-odată, descoperise în sine certitudinea că nimeni altcineva în lumea asta nu l-ar fi înţeles cum îl înţelegea această fetişcană care călătorea singură, cu puşca asamsă sub fânul din sanie.

6.

Apoi absolvise. Cu asta, cel mai important capitol al vieţii sale se încheia. De armată scăpase, ca reformat, datorită degetelor, lui Iliuţă îi pierduse urma, n-avea pe nimeni în oraş de la care să ceară tm sfat, o mână de ajutor. O perioadă indefinită trăise şi el ca păsările cerului, fără să ştie prea bine din ce. Mămuca, şi ea, îşi măritase fetele, pe Dochiţa şi Parascuţa, şi la câte o tiecere pe acasă încerca tm sentiment stianiu, necunoscut până attmci, găsind încă un plod târându-se pe podea, printie picioarele celor mari. Nu mai avea ce face pentru nicitma din cele tiei fiinţe împreună cu care alcătuiau o

familie, dacă i-ar fi tiecut asta prin cap. Dar nici de la ele nu putea pretinde ceva.

îşi găsise în cele din urmă o slujbă tocmai la Soroca şi se mutase acolo. Din biroul afumat unde-şi petiecea dimineţile se vedeau printie cele două ghivece cu muşcate de pe glaful geamului uUţa prăfoasă, cele câteva dughene de peste drum şi sinagoga, lângă Irepetele căreia stăteau la umbră, pe scăunele, bătiândi. Ce-i lipsea vieţii sale, viaţă pe care câteodată o simţea amenin[ând să se usuce ca tm vrej smuls din sol? Nu .^tia răsptmsul şi nici nu era sigur că întiebarea e corect
formulată. Nu se simţea însă în stare nici să lase totul baltă, să se întoarcă în sat, unde să reînceapă viaţa firească, întreruptă prin plecarea la şcoală. începuse să uite sau să dea în lături, agasat ca de o muscă, toate visurile dinainte. Ce fel de visuri? Nici asta nu se putea spxme răspicat, în câteva cuvinte.

Pe neaşteptate, într-o bxmă zi, profesorul Volcinschi expedie pe dneva după el la Soroca să-l aducă neîntârziat la Cernăuţi. întrebărilor sale dinainte li se dădea astfel un răspxms nu se poate mai simplu. Era adică xm ordin oficial pentru care nu mai stai să ceri lămuriri. Fără vrexm regret, în grabă, îşi înghesxii cele câteva lucruri în valijoara lui de carton. Nu-l lega nimic de acest orăşel cenuşiu, şi nici de oamenii săi. E drept că nici nu se alegea cu nimic, pleca aproape fără amintiri.

Profesorul Volcinschi visa de mult o grădină fără asemănare şi asta nu fusese xm secret pentru nimeni. Planurile grădinii, executate inginereşte pe planşe încă din primii ani de după război, se tot amânaseră însă din lipsă de bani. De data asta, lucrările compUcate şi costisitoare începuseră, cu toate că era foarte greu să-ţi faci o idee de ce urmează. Locul îi era bine cxmoscut: neschimbata grădină publică de pe vremea Austriei, cu bănci simple de lemn, castani şi tei dispuşi în câteva şiruri de-a Ixmgul aleilor, chioşcul de mxizică, frumoasa arteziană din marele bazin de piatră. Acestei grădini, acxma, i se adăugaseră sub formă de donaţie câteva loturi ale şcolii agricole, triplând cu asta suprafaţa disponibilă. Rostul însuşi al vechiului parc, frumos, dar modest, parc de oraş provincial trebuia să se schimbe şi

în planşele profesorului această schimbare apărea în toată splendoarea ei nemaivăzută.

începuseră, încă înaintea venirii lui de la Soroca, săpăturile la fundaţia clădirii de xmde urma să fie dirijată grădina, clădire cu spaţii pentru birouri, laboratoare şi depozite. Se trasaseră şi noile alei, fuseseră delimitate parcelele, fiecare cu rostul ei precis, urmând ca plantele de pe fiecare să ilustreze xm capitol anxune din ştiinţa botanicii. Câteva din aceste alei urcau în pantă, care era xma artificială. în jos, pe delături, urma să fie albia unui râuleţ de asemenea artificial, cu maluri frumos, dar discret taluzate şi cu numeroase podeţe decorative. Mai exista pe planşe şi un lac artificial, înti-xm perimetiu xmde urma abia de acum înainte să înceapă excavatiüe. Un loc special era alocat vegetaţiei exotice, arborilor enormi de la ecuator, protejaţi în sere uriaşe de gerurile năpraznice ale nordului... în total, tiei sere încălzite de la o centială furnizoare de abur. Existau răsadniţele provizorii pentru flori. Pe planşe figura xm gard împrejmuitor elegant, din fier forjat. O bisericuţă de piatiă în centrul geometiic al grădinii şi cele două statui care fuseseră comandate: Ştefan cel Mare şi poetxd Eminescu.

Izolat ca înti-o cazemată în biroul său de la şcoală, pe bătiânul profesor nu-l mai interesa ninrác altceva. Spre acest colţ de ţară se întorceau prea puţini, scăzându-i pe cei aduşi de cine ştie ce interese, u spuse el atxmci când se prezentase să-şi anxmţe sosirea. (Cu ei se războia el fără încetare.) Mulţi români au uitat că există şi Bucovina. Profesorul repeta asta mereu, tăios, să afle şi ultimul surd. Finalmente, viitoarea grădină trebuia să devină mai mult şi altceva decât sxmt obişnuitele grădini botanice de pe lângă marile universităţi din Europa, care nici ele nu-s foarte uşor de pus pe roate. în atâţia ani de la război, românii nu făcuseră însă aproape nimic pentru acest oraş luat de-a gata de la alţii şi care ameninţă să rămână neromânesc. Ambiţia sa - asta trebuia s-o deduci tu însuti - era o sfidare, cu obligaţia prezumată de a-i face pe toţi să se întoarcă spre acest urgisit colţ de ţară...!

Pe mulţi felul de a fi al acestui moşneag îi îndepărtase de la început. Pe alţii, ceva mai puţini, rămaşi alături de el, pisălogeala bătrânească, profetică şi ameninţătoare îi făcea să stea în rezervă,

nedumeriţi, neîndrăznind totuşi să-l părăsească şi ei. „Ţăranul" din el, care supravieţuise intact, poate indestructibil, ştia însă precis ce-i revine, fără nici o deliberare. Aşa cum aştepta şi profesorul de la el, se apucase neîntârziat de muncă - se năpustise, de fapt şi îşi dădu seama curând că era şi altceva decât robota de zi şi noapte, după care nu rămâne nici cât să-ţi tragi sufletul, adică o voluptate subtilă, încă negustată până atunci. Cum e, de pildă, atunci când poţi măsura ce ai dus la capăt, un pas şi încă im pas, cu im efort colosal. Cum e să-ţi dai seama că timpul nu mai trece degeaba. Datorită şi ţie, ceva se înfăptuieşte după ce existase doar schiţat într-o formă nebuloasă pe nişte hârtii. Descoperi totodată şi cât de grea, câteodată zdrobitoare, e povara de a hotărî de unul singur. Şi cât de dulce e mulţumirea când se verifică nemijlocit că n-a fost o hotărâre proastă. Trăi astfel şi clipa când simţise nevoia să ia de martor lumea întreagă pentru a dovedi că ce s-a făcut i se datorează şi lui, cu toate că „ţăranul" din el îl ţinea strâns să nu se laude totuşi în gura mare. în asemenea cHpe, se deştepta ca din vis, verificând că iarăşi nu e nimeni în preajmă care să-l ia în seamă. Chiar şi la bine rămânea singur, nu exista nici tm suflet să se bucure împreună cu el.

Luase, între timp, undeva la marginea oraşului, o odăiţă la un poleac cu care putea să se înţeleagă doar prin semne şi cu cele câteva cuvinte nemţeşti învăţate de nevoie. în afară de cheie şi un preş de papură, în faţa uşii, pentru şters picioarele, primi pat şi lavoar şi o oală de noapte de tablă emailată sub pat pentru când vor începe gerurile şi nopţile Ixmgi de iarnă. Nu era loc să mai încapă masă şi scaun, dar suferi de această Hpsă doar până atunci când, doborât de oboseală, se arunca de la uşă direct în pat şi dormea neîntors până-n zori, când toate începeau de la capăt.

Primul drum după sosirea în oraş îl făcuse bineînţeles la chilia tmde ştia sigur că-l va găsi pe călugărul de o sută de ani. Femeia care-l îngrijea pe bătrân, o ruscă, îl ctmoştea de când mai trecuse pe acolo ca să întrebe de Iliuţă. O găsi acum nu în preajma chiliilor goale, părăginite, cu uşi căzute într-o rână, ci măturând în biserică. Ea îl zări, îl recunoscu şi imediat începu să ţipe supărată: nicievo şi alte cuvinte ruseşti neînţelese, dar care spuneau cam acelaşi lucru ca

şi gesturile ei. Să plece de acolo. N-are ce căuta în biserică sau pe lângă biserică. Nu există persoana care-l interesează...!

- Putea fi plecat iarăşi în Ţara Sfântă, propuse Katria, dovedind cu asta că nu uitase prima parte a poveştii. Şi era ca şi cum s-ar fi oferit să-i fie de ajutor. De acolo de unde dispăruse, IHe Motrescu, zis lUuţă Teologul din Calafindeşti, porecle inventate de femeile din satele Bucovinei de la apus, pe unde umbla el altădată, ar fi putut fi readus, dacă ei doi îşi reuneau forţele.

Din mers, surprins de încurajarea care stma cumva copilăreşte, el îi aruncă o privire neîncrezătoare.
întâlni însă aceeaşi expresie fără zâmbet care - chiar dacă pare curios - ñ încuraja să continue...

Primele colete cu seminţe expediate din toate colţurile lumii începuseră să sosească pe şantierul viitoarei grădini botanice şi cu ele era o muncă neînchipuit de migăloasă, de cartare şi depozitare la loc sigur. La o fabrică din Prahova fusese comandată o sticlă specială pentiu serele mari şi această sticlă era aşteptată să sosească. în gară se descărcau în fiecare săptămână şi colete enorme cu tot felul de utilaje. Supraveghind el însuşi cu stiicteţe încotio merg banii, profesorul respinsese din capul locului soluţia aducerii celor tiebuitoare din stiăinătate, oricâte garanţii prezentau firmele de acolo şi cu tot costul lor convenabil. Nu sptmea de ce, însă toată lumea cimoştea motivul.

Apăruse, în cele din urmă, mecanicul neamţ de care, printi-xm fost elev al său, ajxms la conducerea xmeia din marile ferme agricole de stat din Timiş-Torontal, profesorul Volcinschi făcuse rost şi la prima lor întievedere, faţă în faţă, fusese prezent şi el.

' Profesorxdui, în biroul său de la etaj, xmde se ştia că-i prezent, geamurile înalte de tiei metii dând direct spre forfota viitoarei grădini, nu cutezau să-i bată la uşă decât puţini. După neamţ însă tiimisese el să-i fie adus, aflând că a sosit Obosit de drumul lung, dar şi zăpăcit de oraşul stiăin, de atâta lume, acesta nu realiza prea bine ce urmează. Coridoarele vaste, lemnăria şi vitiinele stiălucitoare de peste tot, eleganţa greoaie a mobilierului vechi dar, mai ales, curăţenia de farmacie, ca peste tot în Cernăuţi, ü impresionaseră însă - se aştepta la o hală xmsuroasă de fabrică şi la o clădire cu birouri şi

functior\ărime păduchioasă. Făcu doar câţiva paşi şi-şi dădu seama că-i altceva.

Pe străini, chiar persoane de vază, Volcinschi îi primea la el totdeauna în picioare, obUgându-i să rămână astfel şi ei pe toată durata întrevederii, care trebuia să fie cât mai scurtă. între apropiaţi, \mii comentau răutăcios că aşa proceda la audienţe şi împăratul, pe vremuri, iar bătrânul profesor ştie asta şi-l imită. în costum albastru închis, foarte elegant, cu lavalieră şi barbeţi stufoşi, cu vârfurile mustăţii întoarse în sus, înalt, osos, îl cercetase de sus pe noul venit şi adevărul e că aceste priviri intimidau pe toată lumea.

Neamţul venise, străbătând Regatul României în diagonală, cu două cutii de scule şi un rucsac soldăţesc în care era toată mica lui avere. Rucsacul îl avea în spate, iar cutiile şi le mută, intimidat, în stânga. După care, cu dreapta liberă, scoase plicul din buzunar. Ieşit de după birou, în picioare, profesorul aştepta şi el îi întinse plicul cu scrisoarea de recomandare. Simţind însă, adulmecând că între el şi profesor e nevoie de distanţă şi aer, neamţul făcu de-a-ndărătelea doi paşi spre uşă unde increment, fără să mai scoată xm cuvânt. Cât timp, cu ochelarii pe nas, celălalt citi. scrisoarea fostului elev, în încăpere domni o tăcere desăvârşită.

- însurat? răsună la un moment dat vocea uscată a profesorului, care nu-şi ridicase privirea de pe foaie.

Pe moment, neamţul nu pricepu cuvântul. Ştia româneşte destul, asta fiind şi condiţia expresă a profesorului de angajare pentiu personalul calificat şi n-o ignora nimeni. De alături, ca martor, el îi citise tiesărirea de panică şi-I ajută repetând întiebarea mai explicit, cu două, tiei cuvinte în plus. Armbruster, căci aşa îl chema pe mecanic, negă energic: nu, nu era însurat. Dar era asta bine sau rău? Nu era nici într-un fel, hotărârea fiind luată fără nici o legătură cu starea sa civilă.

Sensul exact al întrebării ciudate şi rămasă fără urmări i-o lămurise el neamţului ceva mai târziu, după ce se împrieteniseră. La cursurile lui, dar şi în convorbirile private, Volcinschi invoca uneori situaţia din unele localităţi săseşti din Ardeal imde, după câteva generaţii cu căsătorii între rude, apăreau efectele clare, probate statistic, de degenerescentă, ale consangvinităţii. Exemplul era

invocat la capitolul rase, la ameliorarea acestora prin încrucişări controlate. în ultima vreme, bătiânul Volcinschi mai pomenea şi ceva despre care scriau toate ziarele, anume un ordin al Fiihrerului. Şi era un ordiii cu dublă semnificaţie. Odată, explica el, şi nu se înţelegea dacă aprobă sau dacă nu cumva ia în râs, era dispoziţitmea de a păstia strict piuritatea ariană a rasei germanilor, fără nici im amestec cu vreim sânge stiăin. A doua era încurajarea adresată femeii germane să nască mulţi copii, cât mai mulţi. Cu Armbruster, dorea să verifice efectul şi cât de în serios iau nemţii noştii ce le porunceşte să facă Fiihrerul. Răspunsul primit nu lămurea însă nimic. La 30 şi ceva de ani, Armbruster era burlac, singur pe lume şi s-ar fi dus şi pe Lună, fără să facă mofturi, dacă priceperea lui la cazane de aburi ar fi fost cerută acolo...

- Aş fi preferat un român, îi comimicase profesorul, după citirea scrisorii, cu brutalitatea lui glacială. Planul meu e pe mai mulţi ani de aici înainte şi am nevoie de cineva care să rămână şi după închiderea şantierului. Dar cu românii noştii, chiar şi când simt bimi, rişti să ai surprize. Or, eu nu-mi pot permite să risc nimic. înţelegi?

De data asta, neamţul confirmă grăbit, ca să scape: pricepuse. Cu toate că nu era adevărat, nu înţelesese nimic.

7.

niuţă veni să-l vadă la grădină, loc in plin centrul Cernăuţiului, uşor de găsit, într-o miercuri, la amiază. Oprit în poartă - viitoarea poartă, de fapt - a grădinii, nehotărât, călugăraşul fusese remarcat de la distanţă de Armbruster.

începuse de câteva zile pietruirea rondoului de la intrare, loc care, în planşele profesorului, trebuia să facă prima impresie asupra celui ce va păşi într-o btmă zi în grădina deschisă pentru vizitatori, impresie totdeatma hotărâtoare. Poarta, cu cele două batante montunentale, urma să întărească aceeaşi primă impresie. Era în întregime din bare prismatice de fier forjat, cu ţepuşe în floare de crin în partea de sus şi coroana regală la mijloc, de-o parte şi alta. încă se lucra la ea în fabrică, trebuia să fie gata nu peste mult. Limita incintei se afla de aceea neîmprejmuită, fiind marcată doar de cele două gropi

pentru stâlpi şi undeva acolo se oprise Iliuţă, ca oricare trecător care stă şi cască gura.

Deocamdată, cei zece hahoH aduşi din Cuciurul Mare, pentru că tot ei pietniiseră şi piaţa grandiosului Palat Mitropolitan, erau înşiraţi în genimchi, cu ciocane uriaşe de lemn şi păsuiau, una câte una, pietrele din pavajul cubic de granit pe patul de nisip alb, special, adus de dincolo de Prut, tocmai de la Miorcani. Ca în orice dimineaţă văratică, după o ploicică, ieşise soarele şi răsuna doar toaca înfundată a ciocanelor de pietrar. Cu toate că nu trecuse prea mult de când profesorul îl angajase la grădină pentru instalaţiile de apă rece şi caldă, neamţul învăţase să spună la supărare „voi, bucovinenii". A lucra - el, ca neamţ - înconjurat de români, socotindu-i şi pe rusnacii cu cazmale, săpând şi cărând pământul cu roabele în perimetrul viitorului lac artificial, dar de care se împiedica zilnic, însemna o probă alunecoasă, pe care nu poţi s-o prinzi, s-o fixezi, să ştii pe ce să te bizui. Fiecare pas îi mai soHcita încă o sută de paşi de acomodare, ca să se pună de acord cu ceilalţi. Dar, în fond, nu se putea altfel, pentiu asta-l adusese aici bătiânul Volcinschi, pentiu asta-l plătea, şi nu era o sumă de lepădat ca să te apuci să faci mofturi. Lui Gavril M., cu care se împrietenise, îi va explica după aceea că ghicise din prima clipă pe cine poate căuta un călugăr aici. Un călugăr, in negru din cap până-n picioare, oprit în poartă şi stând aşa, în aşteptare, cine ştie de când, cu toate că nu pare sfios sau intimidat. Fie că-i plăcea ce vede, adică pe cei zece hahoU cu ciocane, fie că nu, privea ca şi cum ar fi amânat anume hotărârea care-l adusese încoace. Pe el, spre pildă, mai ales că aceste umbre rătăcitoare, tăcute, în negru, îi inspirau neîncredere şi prefera să le ocolească pe la mare distanţă, cu sigxiranţă nu-l căuta. Nici pe profesor. Ca orice om cu multă carte, bănuiala că ar avea de a face cu popii şi călugării nu i se potiivea deloc bătiânului şi severului, militărosului Volcinschi. Armbruster procedase, aşadar, prin eliminare şi, fără să piardă vremea, chemase pe tmui din săpători şi-l expediase să fugă după domnu' şi să-l anunţe că e la poartă un om care-l caută... Aşa-i spiuiea el, când nu i se adresa direct, domnu', atât, cu o deferentă incoloră, foarte nemţească.

Cât dură căutarea, pietrarii se opriseră din lucru şi, potrivindu-şi straiele, se ridicară în picioare. Odată cu asta, se şi descoperiseră, aranjându-şi stângaci părul năduşit. Asta nu însemna însă neapărat că Iliuţă H se adresase. Nu reieşi, după aceea, nici cine anume ñ îndrumase încoace, asigurându-l că aici îl va găsi pe fostul lui tovarăş de drum. Oricum, aşa, tăcut şi fără vreo iniţiativă, cei care-l observaseră se apropiará de el, cuviincioşi şi smerindu-se atât cât se cade, tmul dintre ei venind, cu capul descoperit, să-i pupe mâna, pentru binecuvântare. Iliuţă era obişnuit cu asta şi nu lăsa niciodată să se înţeleagă că acordă vreo importanţă impresiei pe care o face celor din jur. De data asta intrase însă în vorbă cu haholü din Cuciur, căci vorbea ruseşte destul de bine, şi aşa ñ găsise el, ajungând în cele din urmă la poartă.

Călugăraşul slăbise tare de când se văzuseră ultima oară, cu toate că niciodată n-avusese multă came pe el. Era neschimbat însă, cu aceeaşi bărbuţă blonzie şi cu aceleaşi straie simple, de şiac, totdeauna curate, dar roase până la urzeală de folosinţă, şi cu aceleaşi ciubote fără moarte. Fragilitatea era totuşi cea mai înşelătoare trăsătură a sa, fiindcă avea o sănătate de fier. Din cauza slăbiciunii, săreau în ochi însă orbitele vineţii şi pielea gălbuie, ca de ceară, motiv pentiu care şi pietiarü se uitau la el înlemniţi, mai ales că el le răspunsese zâmbind prietenește. Nici ce le spunea el nu părea să-i sustiagă stării de uluire şi aşteptare, când nu îndrăzneşti nici măcar să respiri.

La data acelei întâlnirii din Cernăuţi, Iliuţă avea de făcut un drum la Mănăstirea Râşca, dincolo de Fălticeni, şi încă mai departe, dincolo şi de Baia, şi măcar până la Rădăuţi sperase să meargă împreună. Cu acest gând venise încoace să-l caute, deşi bănuia că n-o să se poată. Râseră amândoi: se schimbaseră multe, într-adevăr. Erau şi noile sale obHgaţii pe şantierul viitoarei grădini, care-l opreau să-şi strângă lucruşoarele în traistă, ca-n anii dinainte, şi să pornească la drum.

Discutară despre asta, şi încă despre mtdte altele, păşind agale pe xma din aleile terminate pe jumătate care cobora spre groapa cea mare a lacului artificial, în căutarea unui loc unde să se aşeze şi să povestească în linişte. Deocamdată nu era cine ştie ce lucru de arătat xmui oaspete, însă ce se vedea în jur îi plăcuse călugăraşului. Ca şi

bătrânul Volcinschi, el spxmea mereu că în România, cu atâta amar de ani de întârziere, sxmt prea multe de început şi că orice se face e spre bine. în România, dar mai cu seamă în Bucovina...! Domnul, mai tălmăcea Iliuţă, în mare mila Lui, încredinţase aceste pământuri ale Bucovinei, pământuri fără seamăn în frxunuseţe, românilor, spre stăpânire in veacul vecilor. Va să zică nu vreo putere lumească, ci Cel de Sus orânduise să fie astfel. Iar acest legământ nu poate fi rupt de nimeni. Slavă, slavă! Să punem, aşadar, osul la mxmcă...!

La rândul său, Gavril M. susţinea o înţelegere diversă a sensului de „bogăţie" atribuit pământului, solului fertil, cu proprietatea sa de a rodi ciclic, de a fi exploatat cu folos. Se cuvenea iarăşi pomenit aici profesorul Volcinschi, care avea şi el xm cuvânt important de spus, poate cel mai important. El, care era mai puţin, dacă nu chiar deloc interesat de frumuseţi şi peisaje. Cine stăpâneşte acest pământ? întreba el. Cum
anume îl stăpâneşte? Cu câtă grijă şi cu câtă dragoste? Cu câtă sudoare? Şi cine-i vinde finalmente roadele?

în formulări asemănătoare, uneori mai tăioase şi mai drastice, auzise şi pe alţii sptmând cam acelaşi lucru. O spunea, în felul lui, şi Iliuţă, uneori. Despre Mochi Fischer, arendaşul jidan care vindea tot grâul de pe ogoarele de la apus de Prut, dar şi de pe o parte din cele de la răsărit, şi din cauza asupririi căruia se ridicaseră ţăranii la 1907, ştia toată lumea şi se spuneau multe... Numai că tot ceea ce n-avea legătură nemijlocită cu plantele de cultură şi cu ce buchisise el conştiincios ani în şir, cu acele lucruri despre care era în stare să discute cu patimă la nesfârşit, îl plictisea repede şi obişnuia să reteze xm discurs înflăcărat cu o nepăsătoare, cu o ostentativă ridicare din umeri, chiar dacă ştia că pe mulţi asta-i supără.

De la viitorul lac, xu-cară pe o altă potecă şerpuitoare, pe sub copacii scorburoşi ai fostului parc spre tăpşanxd xmde se lucra la fundaţiile complicate ale serelor.

- Eşti mulţumit ? se interesă în fine călugăraşul, cu zâmbetul lui palid.

Zâmbetxxl însoţitor avea xm rost special, de avertizare, şi Gavril învăţase că la asemenea întrebări nu se răspxmde glumind.

- Nu-i o muncă pentru ce am învăţat şi m-am pregătit, spuse el după o cUpă de reflecţie. Alerg toată ziua cu hârtii de la gară la fabrici. Supraveghez, trimit oameni xmde e nevoie de ei şi-i transfer de acolo de unde mxmca se poate întrerupe sau amâna. Recepţionez tot ce soseşte pentru grădină. Şi în ultima vreme ne vin din toată Ixunea seminţe şi cărţi.

Cu ochii mijiţi, celălalt ascultase atent şi asta îl încurajă.

Profesorul Volcinschi visase mereu să înfiinţeze aici, în capitala Bucovinei, o mare şcoală de agricultură, care trebuia să fie şi oleacă altfel, adică imde să fie şcoUţi nu numai studenţi şi specialişti ci toată lumea. Erau planuri foarte mari, de care nu ştiau prea mulţi. O şcoală pentru norod. într-im cuvânt, mai spuse el, ceva nou, nemaivăzut şi pe cât de dificil de descris în cuvinte, pe atât de greu, aproape imposibil de realizat Aici, şovăise: complicat sau imposibil... Şi despre asta ei doi mai vorbiseră de multe ori: despre păcatul neterminării şi despre cei care se descurajează repede, când dau de greu sau dacă greşesc ceva, şi atimci taie poala şi fug, lasă baltă facerea începută... Şi din nou trebuia pomenit profesorul. Cei vechi, spunea el, în câte un discurs mânios, aveau vârtutea înfăptuirilor măreţe şi care-s făcute să dăinuie. Aceia îşi puneau în cap să facă, tot aşa, o cetate măreaţă sau o mănăstire. Sfinţeau locul imediat - locul ales -, îl stropeau cu aghiazmă ca să-l cureţe de cele rele, spimeau rugăciimUe cuvenite de întemeiere. Şi cetatea aceea chiar se ridica nesmintit! Nu exista nimic să stea în cale ca să nu duci la capăt ceea ce a fost hotărât să fie înfăptuit. Azi, căci despre azi vorbim, azi, oricât ne doare, e dimpotrivă, puţine încep şi nimic nu se termină, iar vlaga românului parcă s-a subţiat. Ce era falnic, mândru şi viteaz la cei vechi, s-a părăduit, a secat...!

- Mi-e ruşine să spun, dar mă încearcă şi pe mine lehamitea, îi mai mărturisise atunci călugăraşului. Câteodată mi se face şi frică. Cineva, un neamţ adus şi el de profesor m-a întrebat cât? Şi el e speriat că o să fim bătrâni şi n-o să apucăm să zicem că am terminat. Ştii ce
i-am spus? O sută de ani! într-o sută de ani, seminţele puse de mine o să încolţească, răsadurile vor odrăsli, vor creşte şi copacii, va fi pădure... După asta, ne facem bocceaua şi plecăm fiecare în legea lui.

Ca şi cum ar fi ştiut şi ar fi înţeles totul înainte ca el să deschidă gura, IHuţă aprobase muţeşte, cu gravitate.

Despre ce era cu adevărat important, amânase însă deocamdată să aducă vorba. Se aşezaseră între timp pe un mal cu iarbă curată, un loc ferit şi la umbră. Un timp oarecare stătură amândoi tăcuţi.

Vestea, pe care Gavril nu avusese până atunci curajul s-o împărtăşească şi cu altcineva, i-o adusese xm vecin nu demult, trimis din sat încoace de părintele Gorcea. Mămuca, ii spusese acesta, luându-l deoparte, „lelica Sofica", împreună cu cele două surori ale sale, Parascuţa, cea mare, şi mezina Dochiţa, amândouă măritate, cu bărbaţii şi copiii lor, îşi lepădaseră dreapta credinţă şi mergeau de la o vreme la casa de rugăciuni a pocăiţilor sectanţi din satul vecin. Crezuse, la început, că e o glumă proastă. în copilărie, Parascuţei îi plăcea să-i sperie cu asemenea poveşti şi pe el, şi pe Dochiţa. îi plăceau năzbâtiile, să provoace ţipete ascuţite de spaimă, s-o zbughească apoi, ca să scape de ei şi să se ascundă, cu uşile trântite şi hohotele de râs de la sfârşit, i'xi lacrimi şi cu alte ţipete când se încăierau. Pe figura vecinului care-i adusese vestea era însă o expresie rea, o răutate care străluceşte şi se vedea limpede că nu-i arde de glume. Privindu-l, gura i se uscase şi lui de emoţie, neştiind ce să spxmă.

- Părintele-i supărat, tare supărat, repetase vecinul îndărătnic, ca şi cum şi-ar fi asumat şi el supărarea preotului. Şi pe mataU-i supărat. Da, da. Grozav de supărat...

în prima cUpă, năucit, nu pricepuse exact acuzaţia că îi revine şi lui o parte de vină, căci în acest fel trebuia înţeleasă vestea primită, ca o mustrare, ca tm avertisment. Era vorba de cele mai apropiate fiinţe din lumea asta, de rudele sale de sânge, aşadar şi de sine. Nu mai trecuse însă de mult pe acasă, iar de când profesorul îl adusese aici de la Soroca, nici nu se mai gândise la ele. Vecinul, ca şi părintele Gorcea, nu păreau niciunul din ei câtuşi de puţin interesaţi de necazurile lui. Brusc, conducându-l pe mesager, care se îndepărta gârbovit, îşi dădu seama descurajat că nu poate invoca nimic să se apere.

Rămas singur, mai târziu, încercase s-o ia de la capăt. Nu ştia mare lucru despre pocăiţi şi credinţa lor. Şi, în fond, nici n-avea chef

sau interes să afle vreodată, în sat, unde ştia pe de rost fiecare copac şi fiecare potecă, cele două familii de pocăiţi, mari şi late, trăiau izolat, dar în bună pace cu satul. Nu s-ar fi zis, reconstitui el acum, nici că aceşti pocăiţi vor mai mult. Auzise povestindu-se şi despre casa lor de rugăcitmi, biserica lor, tmde mergeau să se roage şi care era tmdeva, peste deal, în satul vecin şi unde n-aveau preot să slujească, această lucrare revenind oricui se arăta în stare, adică făcea faţă citirii şi tălmăcirii celor citite. Niciodată nu tânjise să afle mai mult şi nici la cei din jur nu sesizase vreo curiozitate în această privinţă. Dacă i s-ar fi cerut şi lui să se pocăiască, ar fi râs. Şi, oricum, ar fi făcut un pas de retiagere. Deşi ştia că nu e o boală care se ia, prin microbi sau prin alt tip de contagiune, nu i-ar fi făcut plăcere să aibă de a face cu pocăiţii, care, nici ei, pare-se, nu doreau deloc să-l aibă cu ei, lângă ei. Se
simţeau fericiţi ei între ei, fără străini. Foarte bine! Să stea acolo! Aşa ar fi spus că gândeşte, dacă l-ar fi iscodit cineva şi n-ar fi fost nici un neadevăr.

Furia apăru ceva mai târziu, ca xm puseu febril, fără să-şi dea seama ce se întâmplă: simţi doar cum îl îneacă, îl sxifocă. Nu ştia împotriva cui s-o îndrepte şi era, în definitiv, o furie neputincioasă, dar n-avea nici puterea şi nici nu ştia cum să scape de ea.

Ca şi faţă de ceilalţi oameni din sat, timpul constrxiise o anume distanţă faţă de părintele Gorcea căreia înainte nu-i acordase importanţă. „Pupă-i mâna!", îşi amintea cum îi şoptise mămuca, porxmcitor, atunci când îl dusese odată la spovedit, în postul Sfintelor Paşti; era foarte mic, patru-cinci ani... Şi cum, după aceea, nu putuse uita multă vreme laba parcă uriaşă şi pielea păroasă de care îşi apropiase buzele şi nici mirosul dulceag emanând din corpul de la capătxd mâinii, xm miros pe care îşi imaginase că trebuie să fie de la tămâia pusă pe jar, în cădelniţă. Pe părintele Gorcea mămuca îl speriase mai târziu cu credinţa ei strigată parcă cu toată fiinţa şi cu disperare şi o mustrase de mxdte ori că nu ştie să se smerească îndestul. Era xm bărbat pântecos, domnos, cu vorba mieroasă, de la care nu te puteai aştepta la ameninţări. Mămuca visa şi ea: cu fata popii, Lucreţia, i-ar fi plăcut să-l vadă însurat. Părintele nu spunea nu nici el şi-i lăcuse mai multe aluzii la această chestixme despre care ci

doi ar trebui odată şi odată să stea de vorbă ca-ntre l'ărbaţi. Planuri vagi, persoane cu care nu mai avea nimic în comxm, amintiri decolorate, vorbe spxise aiurea, cAte o exclamaţie de surpriză sau tm nusterios hohot de i .is în care abia acum i se revela că era încleiat ca în uncie vise, a nimerit acolo cu tot „corpul" sufletului său ca într-o baie de miere aurie şi trebuie să înoate, să se zbată la nesfârşit. îşi mai aminti şi cum, odată, venind vorba de fata popii, spusese ceva sau avusese tm gest necugetat de care se ruşinase doar când era prea târziu. De asta îl şi uitase, de fapt. Dacă părintele Gorcea aflase de asta, aşa cum se află totul în sat, putea considera că a sosit acum clipa să se răzbtme, oricât de necreştinească e o răzbtmare. Visă, aşadar, că acesta pusese pe drumuri im om care să vină la Cernăuţi şi să-l caute, gest care trebuia să ascundă altceva, mai important decât o „supărare" banală. Pe de altă parte, ştia că o nenorocire a cuiva poate produce altuia satisfacţii uriaşe, care vor rămâne de-a pururi nedate in vileag. Iar a bănui de aşa ceva o faţă bisericească adăuga parcă şi o voluptate otrăvită chinurilor nesiguranţei şi neputinţei de a ieşi la lumină curată. Până la urmă, era totuşi tm joc, ceva inventat de mintea sa, care parcă o lua razna. Când realiza asta, într-tm fulger lucid, toate se prăbuşeau, într-o asemenea cHpă îşi dădu seama că nu se simţea în stare să-şi judece mama şi surorile. La drept vorbind, în ce consta păcatul lor? Cum se formulează exact şi cu ce cuvinte anume ceea ce ar fi trebtdt el să le pretindă, cerându-le totodată socoteală? în numele a ce?

Asta durase până-ntr-o noapte când, ca speriat de ceva, deşi nu visase nimic, sări din pat şi în spaţiul îngust din cămăruţa poleacului îngentmche pe podeaua de lut şi se rugă ore în şir, cu oclm închişi.

Iliuţă rămânea singurul om dintre cei cunoscuţi la care putea merge să-i ceară o mână de ajutor şi tm sfat. în cele câteva minute de tăcere, îl cercetă pe furiş. Cu toată slăbicitmea lui bolnăvicioasă, călugăraşul emana negrabă şi pace. Mai e timp, se gândi. începu, tot el, de data asta cu o glumă.

- Mă bătea gândul că te-ai rătăcit sau că s-a scufundat vaporul şi trăieşti ca Robinson pe o insulă pustie. Pe imde ai umblat?

Celălalt nu răsptmse în prima cHpă. Ezitarea sau sfiala, care-i de fapt lipsă de curaj, nu erau însă în felul său de a fi.

- Vin de la închisoare, spuse el în cele din urmă, cu voce scăzută şi cu acelaşi zâmbet decolorat, fără adresă.

Ulterior, câteva züe după întâlnirea lor, va recunoaşte în sine însuşi că bănuise, simţise asta de departe, de cum ñ văzuse. Reacţionase însă ca şi cum vestea l-a luat pe nepregătite, mirat, îngăimând câteva cuvinte caraghioase de protest. Şi totuşi nu era prefăcătorie, sau nu era în totalitate. Important e că tot ce sperase văzându-I, adică sfatul de care avea atâta nevoie şi pe care nu-l putea cere nimănui altcuiva îi apăru dintr-odată în lumina derizorie a tmui joc prostesc de copü. Din restul discuţiei lor de atimci nu-şi mai amintea mare lucru.

Despre primejdii, atunci când încerca să-l descoase, alegându-şi cu mare grijă cuvintele, Iliuţă vorbea la început ca despre foame: cu o nepăsare senină, distrată, pe care la altcineva ar fi judecat-o ca falsă. Nu le ignora, pentru că aşa ceva nu e cu putinţă, dar se socotea cumva imun la amândouă. Şi de suferinţă, de durere, poate chiar de moarte, cu siguranţă nu se temea deloc. Nu spunea: să nu cumva să-ţi fie frică pentru mine vreodată, pentru că asta însemna trufie. Dar tot ce făcea el sugera acest îndemn care era mai mult decât o încurajare.

Era ciudat.. în ochii lui, faptul că duhovnicul său, „părintele Iliuţă Teologul", cum u spuneau gospodarii la târg în Rădăuţi, „părinţelul din Calafindeşti" sau „călugăraşul", cum îl alintau femeile venite să cumpere de la el cruciuliţe cu lănţuc, de pus la gât, sub cămeşă, direct pe pielea pieptului, sau babele care se îndoiau cucernice de spinare ca să-i pupe mâna dreaptă, arsă de soare şi slabă, uscată, faptul că era şi el, cum se zice, „cu legionarii", fusese din capul locului ca de la sine înţeles. Cimoştea din vedere mulţi legionari din sate, cu Ştir Aurel, normaHstul din Arbore, era chiar prieten. Defilările, la tiecerea cărora se tiăgeau obloanele la prăvălii, mulţimea care se înghesuie, ordinea şi cadenţa, de fapt tot ce e marţial, grav şi solemn, le simţise totdeauna cu pielea, parcă, cea de la rădăcina firului de păr care se înfioară. Singuraticul Iliuţă n-avea însă nimic în comun cu toate astea. Nu negase niciodată că ar fi alături de ei, de legionarii bucovineni, măcar cu sufletul, deşi asta însearrmă prea puţin. Dar nici nu-l preocupa deloc să scoată asta în evidenţă, cum o făceau mulţi. Ce se cuvenea spus despre sine însuşi,

călugăraşul ştia mai bine decât oricine. Bănuia însă că doar avva, rusul de o sută de ani, avea căderea de a-i pime întiebări şi de a-l mustia, eventual, pentru fapte pe care nimeni altcineva nu era vrednic să le afle şi să le judece. Gavril îşi muşca de aceea Umba, ori de câte ori îl îmboldea curiozitatea să afle mai mult. întie ei doi, în această chestiune, o Unie de separaţie existase mereu, nenumită, dar acceptată tacit, o frontieră, o barieră. Nu se încumeta să tieacă dincolo şi să afle şi altceva.

O singură dată lUuţă îi povestise despre prigoană şi poate n-ar fi făcut-o nici atunci, dacă nu şi-ar fi găsit el curajul să-l întiebe totuşi ca şi cum i-ar fi cerut socoteală. Când îşi amintea de acea întiebare prostească, roşea.

Călugăraşul ar fi trebuit să reacţiorieze pe măsură şi măcar să se supere. Dar n-o făcuse.

îl găsise, în acea zi, în chiliuţa din Cernăuţi, abia revenit de pe drumuri. Aşezaţi alături pe nişte trepte de piatră, în liniştea şi pustietatea curţii mănăstireşti, era exact răgazul bim, aşteptat de atâta vreme. Tocmai începea o primăvară vântoasă, când abia s-au topit omăturHe viscolelor vechi şi Iliuţă glumise: erau amândoi ca gâzele care ies din iarnă la soare...!

înăuntru, pe aceeaşi laiţă de sub ochiul de geam cât palma, stătea nemişcat rusul de o sută de ani, pe care-l afla mereu în acelaşi loc...

După câţiva ani, revenit el însuşi în oraş, visase la toate astea încă o dată, în nopţile interminabile de iarnă, întins pe pat şi cu ochii deschişi.

Dar abia povestindu-i Katriei, realiză că nu se pierduse nimic şi că fiecare cuvinţel şi fiecare gest erau la locul lor, ca într-o firidă, parcă mai pHne de miez şi mai fragede ca la-nceput.

Nu numai nepriceperea şi Hpsa de îndrăzneală îl ţinuseră tot timpul departe de lucruri considerate de alţii importante, iar Iliuţă ştia asta. Asista adesea, însă uita în aceeaşi clipă, la schimburi violente şi pătimaşe de cuvînte despre ce s-a spus, de pildă, în Parlamentul din Bucureşti. S-a spus ceva, probabil o prostie, şi nouă, la Cernăuţi, ne dă sângele pe nas de indignare şi de furie...! iii asista, dar fără să se amestece. Odată, Ştir Aurel ¡inuse morţiş să-l ia cu un grup mai mare de studenţi şi elevi din clasele mari, adunaţi ca să meargă la biserică

şi să se roage pentru Căpitan, care iarăşi era la închisoare - (.Căpitanul sau altcineva, doi sau trei inşi care tocmai iinpuşcaseră pe nu mai ştiu cine... Agitat, Aurel Ştir îl scăpase din ochi sau uitase de el şi se rătăcise astfel de cei din grup... Auzise după aceea că tot ei, pare-se, spărseseră cu pietre sticla vitrinelor câtorva magazine din centru Cernăuţiului. Li se alăturase însă în alte dăţi, la câte xm hram sau la hore, xmde mergeau de asemenea în grupuri mari pline de veselia violentă şi contagioasă pe care o manifestau şi în defilările lor. Nu, nu despre nepricepere e vorba...! îi era cxmoscut, pentru că îi auzise şi pe oamenii din sat, în copilărie, vorbind pe şanţ, despre faptul că toţi jidanii vând pe datorie holeră falsificată, nxunai că el nu intra niciodată în crâşmele lor. Cineva, o intrupare de aer parcă, atotputernică, făcea să le fie rău ţăranulxii şi târgoveţului. Asta, pe de o parte. Pe de alta, erau geamurile sparte, încăierările, focurile de pistol despre care se scria în ziare - nu le citea el însuşi, însă n-avea cum să nu afle ce spxm aceste ziare mereu şi mereu.

Dinspre străini vine ameninţarea cea mare, rezumase Iliuţă această poveste confxiză. Neamul românesc, care nu-i pregătit pentru vremurile noi, de cxxmpănă, e in primejdie să-şi piardă fiinţa păstrată prin veacuri. Căpitanxil, de la Bucxueşti, dar şi alţii, oameni cu foarte multă carte, o tot strigă şi nu-i aude nimeni.

Dacă s-ar fi pripit să-l aprobe, ar fi făcut, se-nţelege, ce face orice prost caraghios. Nu avea însă nici nesăbuinţa şi nici vrexm temei să-i declare că el crede altceva. (Părerea nu i-o cerea nimeni, de altfel.) Adevărul de care era perfect lucid e că şi în această privinţă rămăsese ţăran, cu toată şcoHrea lui şi cu toate cărţile citite, era îndărătnic şi se lăsa foarte greu convins de ceva nou, aproape neruşinat de nou. Pentru că xma e să te înflăcărezi, să te minxmezi, să cazi pe gândturi şi să visezi, şi alta e să pui mâna pe pistol ca să omori xm om şi să-nfunzi apoi puşcăriile...

Cu destule ocoluri şi întreruperi, cu întrebări de care nu-şi mai amintea, poate prosteşti, dar era sigur că i le adresase cu acel elan surprinzător şi pentru el, de a lămuri odată pentru totdeaxma, Iliuţă ajxmsese până la urmă la ce e cu adevărat important.

Garda, partidul Căpitanului, fusese între timp desfiinţată şi interzisă de liberali (oricât de în ignoranţă, Gavril recunoscu că ştia

asta), mulţi legionari şi chiar Căpitanul erau închişi iarăşi, călugăraşul vorbea însă ca şi cum asta nu ar fi contat cu nimic. De ce? Pentru că doar Garda, îi explicase el, putea începe treaba cea anevoioasă şi de foarte Ixmgă durată de curăţire a României de putregaiuri, treabă la care nu se încxunetă niciunul din frxmtaşii politici. De ce, a doua oară? Pentru că ar trebui să se ridice şi împotriva Regelui: iată de ce!

Se uitase la el uluit. în vocea prietenului său era ceva necxmoscut, surprinzător de tăios. Simţise atunci prima dată adierea cea rece, încordarea animalică pe care o induce presentimentul pericolului. Nu-i spusese nimic, căci s-ar fi ruşinat s-o facă, şi nici Iliuţă nu lăsa să se vadă că acordă importanţă vreunei îngrijorări.

Şi ce va fi? ñ întrebase el, în fine, după încă alte câteva explicaţii. Care-i soluţia?

Răspxmsul era simplu. Mântuirea e în credinţă neabătută. Care e, aşa cxun spxme Apostolul Pavel, dovedirea celor nevăzute şi încredinţarea celor nădăjduite. Dar mântuirea e şi în iubirea de neam care, dacă e adevărată, curată, e o iubire până la jertfirea supremă. (Repetase, apoi, pentru sine, adesea, aceste cuvinte învăţate ca o poezie. Ele spuneau însă ceva prea obscur pentru mintea lui neexersată cu subtilităţile textelor din cărţile sfinte.)

Explicaţia se oprise din nou înainte de a fi ajuns la vm capăt, cum sperase el, dar se vede că nu putea fi altminteri. La rândul lui, nu i-ar fi spus niciodată că avea în faţa ochilor şi celălalt exemplu, al profesorului Volcinschi şi dispreţul total şi definitiv al acestuia pentru tot ce înseamnă politică şi care era ca o mortificare a sufletului şi ca o scârbă îngheţată. Nu i-ar fi spus nici că pentru el acest exemplu cântăreşte mai mult şi că se sileşte să-l imite. Dar probabil călugăraşul ştia sau ghicise din capul locului ce e în sufletul lui.

în ziua ultimei lor întâlniri, Iliuţă nu arătase însă prin rdmic că mai acordă vreo importanţă vechilor lor discuţii, de care părea să fi uitat Şi nici că I-a căutat pentru că are nevoie de ceva: găzduire, de pUdă, bani sau mâncare, ca unul abia ieşit din puşcărie, o mână de ajutor sau măcar o vorbă bimă.

- Nu vorbi cu nimeni, se mulţumise el să-l povăţuiască la despărţire. Şi-l privise în ochi, cu aceeaşi gravitate şi cu acelaşi zâmbet de bunăvoinţă. Nici despre mine, că mă cunoşti, şi, mai ales, nici despre ce ai de gând, despre visurile tale. Şi, o vreme, să nu mă cauţi...!

8.

După asta, i se întâmpla să se gândească tot mai des la e/e, cele de acasă, poate şi pentru că nu găsea timp să tiagă o fugă şi să le vadă. Ce se schimbase acolo în absenţa lui? Avea acum toate temeiurile să nu mai viseze, mulţumit, ca-nainte, că nu se schimbă nimic fără
el. Neliniştea aceasta nouă era însă ciudată şi până s-o întâlnească pe Katria, plecând şi Iliuţă nu se ştie unde, n-avusese pe nimeni căruia să-i spxmă ce greu apasă totuşi pe sxiflet o asemenea povară care, în definitiv, nu e chiar o închipuire, ceva ce ţi se năzare...

Pe Dochiţa, cea mai mică dintre copii, mămuca o măritase prima, împotriva obiceiului, grăbită să se vadă scăpată de ea. Din cauza asta nu se zgârcise nici la zestre. Astfel că, stricând toate rândxiieUle, o lăsase la urmă pe Paraschiva - Parascuţa, Pacuţa, cum o alintau în casă - copila cea mare şi frumoasă, pentru care feciorii din sat treceau în câşlegi noapte de noapte pe la poartă şi se şi încăieraseră de câteva ori pentru ea. Mămuca nu împărtăşise cu nimeni ce avea de gând cu fetele ei, dar nici nu se ascxmdea, nepăsătoare de ce spxme lumea în sat despre ea. Trimiterea la şcoală la Cernăuţi a băiatului, comentau oamenii, era, cum fusese înainte, pe vremea turcilor sau a Austriei, trimiterea a unui copil sau a mai mulţi din familiile mai numeroase la mănăstire, ca să fie mai puţini la împărţirea averii. Pe fata cea mare o ţinea la urmă, cu acelaşi gând şi fiind sigură că n-o să rămână cu ea pe cap, nemăritată.

Citise în ochii mămucăi umbra care trece, ca xm nor întxmecat, peste fericire, care nid ea nu e intreagă, adevărată, la nxmta Dochiţei, xmde el fusese xmicul bărbat din familie. în afară de o căruţă încărcată vârf cu ţoluri de lână noi şi ştergare, cu perne, mai multe rânduri de straie, de la cojoc cu poale şi tulpane, până la cămăşile de sărbătoare, neptu"tate nici ele, catrinţele, brâiele şi bâmeţele noi-

nouţe toate. Pe lângă o iapă cu mânz la căruţă şi două viţele, Dochiţa mai primi câteva fălci de pământ în ţamă şi jxunătate din livadă. Petrecerea şi jocul de după venirea de la biserică căzuse.
după rânduiala veche, în sarcina socrilor mari şi la casa lor tmde erau cei patru fraţi mai mari ai mirelui, Gheorghiţă, şi toate neamurile, Finişii, care înserrmau tm sfert din sat. Abia după nuntă se văzu că, peste toate, mămuca îi lua la ea în gospodărie pe cei doi, Gheorghiţă şi Dochiţa, ctun nu s-ar fi aşteptat nimeni, acolo având-o şi pe Parascuţa, încă nemăritată. îngrijorarea pe care i se năzărise lui că a întrevăzut-o în privirea mămucăi n-avea deocamdată un înţeles Hmpede, pentru că nu mişcase nici măcar tm deget silită, împotriva voinţei proprii. Scăpase, oricum, de fata cea mică, urâţică, greoaie, cu tm nas lătăreţ moştenit cine ştie de la cine, şi i se lua cu asta o piatră de pe inimă. Se vedea insă contrariul mulţumirii sau se păzea cu grijă să nu cumva să se bage asta în seamă. Doar mai târziu, rămasă doar cu el, lăsase să-i scape câte ceva din ce înseanmă grija mamei, a oricărei mame, care-şi ştie fata ameninţată să rămână fără bărbat. Zestrea dată Dochiţei, pământurile, mai cu seamă, erau îrtsă ca şi cum i-ar fi oferit propria piele, decupată cu briciul şi jupuită pe viu, bucată cu bucată. Dar nici asta nu trebuia să se vadă - şi, la drept vorbind, nu văzuse şi nu mai ştia nimeni...

Rânduiala începuse să se strice apoi prea repede. Era vorba de rânduiala femeilor singure, cum fusese mămuca şi cu fetele, învăţate în atâţia ani să se descurce şi fără bărbat. La tma din scurtele lui treceri pe acasă, mămuca îl luase deoparte ca să i se plângă de Gheorghiţă, care plecase într-o zi de capul lui la Suceava de unde revenise acasă cu un dinte îmbrăcat „în argint". Şi alţi bărbaţi tineri sau flăcăi îşi puneau dinţi de metal pentru că era o modă, mămuca nu spunea că nu-i place. O neliniştea doar semnul prevestitor că ginerele va face şi de acum înainte ce-i trăsneşte prin cap, fără să le spună ce are de gând şi lor, celor trei femei din casă. Pus să judece, Gavril se eschivase nemulţumit: nu făcuse pe jos aproape 70 de kilometri de la Cernăuţi până aici ca să-şi bată capul cu dintele lui Gheorghiţă...!

Primul copil al Dochiţei se născuse la câteva luni după nimtă, fiind botezat de părintele Gorcea şi la stăruinţa mămucăi, peste care

se văzu că nu mai poate trece nimeni din casă, Gavrilă, după unchi-su şi urmase şi al doilea, MihăUă, după hramul bisericii. Trăiau, mai ales iernile, tot mai înghesuiţi în casa prea mică: mămuca şi Parascuţa, urcate sus, pe cuptor, iar copiii, imul în leagăn, celălalt pe laiţă, la capul patului, unde dormeau Gheorghiţă şi Dochiţa. Când erau zăpezi mari şi ger, după Bobotează, trebuiau aduşi tot aici peste noapte câte un viţel proaspăt fătat şi, ceva mai târziu, miei din târlă. Odată, venit acasă, Gavril găsise un mânz pintenog cu picioare subţiri şi nesigure, tremurătoare, care-l trezise de mai multe ori peste noapte (el îşi făcuse culcuş tot pe laiţă, cap la cap cu Gavrilă cel nuc) suflându-i la ureche aer fierbinte şi umed pe nări şi căutându-l flămând cu botul. Nici peste zi nu era mai bine, cu toate că focul ardea din zori fără întrerupere. Pe podeaua de lut din casa cea mică se topea mereu în câte o băltoacă zăpada adusă cu tălpile. Se insinua în aerul călduţ, în lumina filtrată prin gheaţa groasă, alburie, de pe sticla ferestielor, mirozna ascuţită de amoniac şi de baligă proaspătă, care abureşte. Dar se simţea şi damful acru de mahorcă, de la ţigările răsucite de Gheorghiţă şi pufăite lacom la uşiţa deschisă a plitei. Tăcută, cu furca-n brâu, în câte un asemenea moment de peste zi, când reuşea s-o studieze de aproape, mămuca lăsa să i se vadă câte un mic zâmbet misterios. în ciuda a toate, stăpâna adevărată ea era, cu toate că „stiăinul" Gheorghiţă scăpa din când în când la sticla cu holercă şi cheltiiia barai pe tabacioc. întors acasă însă, tot pe mâna ei încăpea. Şi totuşi, îngrijorarea cea veche nu dispăruse cu totul şi câte tm gând secret o făcea să scape un oftat. După asta, imediat, îşi îndrepta îrtsă tiesărind spinarea şi ochii îi redeveneau iarăşi limpezi.

Ce contează, până la urmă? Că, mai întâi, toţi ai ei din casă au ce le tiebuieşte - i-o mărturisea lui, în şoaptă, când nu mai era şi altcineva de faţă. Nu uita niciodată să se închine când ajungea aid. Şi mai era ceva, mai presus de orice: că nu bolea nimeni...

Trifan apăruse nu la mult timp după nunta Dochiţei: Trifan a' lui Pahomie a' Catiinei Tomuţ pe care, deşi mult mai în vârstă ca el, îl ştia din văzute. Era un văduvoi cu patiu copii, cel mai mare dintie ei de şapte ani.

Oricât ar fi tăinuit mămuca, se aflase repede că s-a întâlnit de mai multe ori cu Trifan. Aflară vecinele gureşe, una de la alta, află

Gheorghiţă de la nu ştiu cine venind după asta acasă cu fruntea încreţită, află curând şi el la Cernăuţi, unde cumnatul îi tiimisese vorbă prin cineva. Asta îr\semna ceva nou şi surprinzător, anume că, inversând oarecum rolurile, mămuca îl peţise pe Trifan pentru Parascuţa, fata sa cea mare. Nunta, la care nu se aştepta nimeni, tot ea o decise, şi asta repede, cât mai repede, nu cu prea multă lume, fără zarvă. Tot cu de la sine putere, ea grijise ca să fie toate aşa cum tiebuie, dacă nu chiar să prisosească. De pildă, după slujba de cununie de la biserică, în ciuda faptului că nu era decât olecuţă de mers, ea ţinu iarăşi morţiş ca până la Trifan acasă să urce toţi în căruţe şi alaiul, cu vătăjeii călări dinainte, cu druştele imediat după ei şi înaintea celorlalte căruţe cu mirii, naşii şi cu nuntaşii şi cu muzicanţii şi ei, separat, într-o căruţă la urmă, se urnise din loc cu chiuituri şi fusese urmărit de pe marginea
drumului, exact aşa cxma dorea ea, cu uimire şi cu invidie. La mire acasă, lăiţile, de o parte şi de alta, fuseseră luate cu împrumut din vecini ca să aibă toţi unde sta jos. Mesele, cu scânduri prinse în cuie pe capre, erau aranjate în partea de curte dintre fântână şi şură, în iarba grasă ca o cergă şi la umbra văratecă a câtorva vişini. Cel de Sus făcuse să se nimerească cum e mai bine: cer curat, soare fierbinte de vară, dar şi o adiere de vânt să zbicească fnmtile asudate.

Trimiţându-i-se vorbă la Cernăuţi despre nuntă, venise într-o fugă şi, n-ar putea spune de ce, şi cu inima strânsă. Lăsase într-un cufăr cu cărţi şi caiete vestonul său tocit in coate până la urzeală şi nădragii bazonaţi, cu manşetele flendurite. Aurel Ştir din CHt îi împrumutase costumul lui negru de sărbătoare, cu vestă, care, pentru că aveau aceeaşi înălţime, i se potrivea perfect. îl împăturise ca să încapă în traistă, dar şi să nu se boţească prea tare. Nu aceasta era însă cauza neliniştii sale.

Pregătirile cele mari de nimtă, mutate dincoace, în casa miresei, cu atâtea femei, erau în toi la sosirea lui. Mai rămăseseră încă două jumătăţi de zi şi o noapte întreagă, iar casa se umpluse de neamuri venite la ajutor. N-avea de ce să-şi facă griji nici în această privinţă şi, lăsat de o parte, îşi urmărise sora mai mare plin de curiozitate. în casa prea pHnă de lume, Parascuţa le făcea pe toate cu o surprinzătoare pricepere - de parcă, îi trecuse lui prin minte, se mărita

a nu ştiu câta oară şi avea o lungă experienţă in spate, o adevărată şcoală a măritişurilor. Văzându-l însă cu traista în spate, când trecea pragul, la început, ea izbucnise într-xm plâns care îi speriase pe toţi. Sărise plângând la el să-l îmbrăţişeze, ca şi altădată, dar o sknţi grăbită şi cu gândurile în altă parte. Aceste lacrimi nu se potriveau deloc cu nimic. Iar atingerea, cât îi trecu braţele pe după gât, era şi ea a unui corp străin, puternic şi care dogoreşte, încât, o cUpă, speriat, lui i se întunecă în faţa ochilor şi o împinse în lături cu ambele braţe. Ca să bage de seamă în clipa imediat următoare că ea îşi şterge lacrimile râzând, parcă mutată cu sufletul în altă parte, la mare distanţă, dintr-odată indiferentă şi nesimţitoare.

Şi totuşi, cele câteva ore de la începutul nopţii, care era şi iiltima ei noapte de fată mare în casa părintească, Parascuţa i le dedicase doar lui, de fapt veşmintelor lui boţite pe drum şi pe care trebuia să le calce cu mâria ei. Inspectă mai întâi cu de-amănuntul conţinutul traistei cu care venise şi imde erau costumul, vesta şi cămaşa albă, cumpărată special pentru ntmtă. Ea făcuse rost de fier de călcat, jar era destul în cuptor. Călcatul cu fierul înfierbântat pe plită, phn de jar, era o treabă pe care Parascuţa o făcea prima oară atunci şi totuşi remarcase la ea aceeaşi siguranţă îngândurată şi aceeaşi îndepărtare, aceeaşi absenţă faţă de ce e în jur. Curăţi câteva pete de pe postav, neluate de nimeni în seamă, perie umerii hainei, îmbrăcă ea însăşi, peste cămaşă, vesta de la costum, ca să înţeleagă la ce-i bună. Treceau iute ceasurile şi forfota din casa cu uşile date la perete nu încetase o clipă. într-o latură a ogrăzii, cu un felinar aprins în apropiere, fierbeau pe focul din vatră oalele mari cu mâncare, lăsate în grija lui Gheorghiţă. înăxmtru, colacii aşteptau la rând să fie vârâţi în cuptor şi din când în când răsuna câte un ţipăt dinspre fetele fără astâmpăr. în colţul ei, sub lampa prinsă de grindă, într-un nor de aburi care nu miroseau deloc bine (miros
de om străin, de pe meleaguri străine), Parascuţa îşi făcea mai departe de lucru cu fierul încins. Zăbovea prea mult şi asta se vedea după cum le încurcă pe celelalte femei, dar şi după cum o cercetează cu o privire neagră, de departe, mămuca. Dochiţa încercase să vină la ea s-o ajute, dar o respinsese cu o asprime de neînţeles. Ea călcă la fel cămaşa albă, domnească, întoarsă şi ea pe toate feţele. După care

îi luă şi încălţările ca să le văcsuiască într-tm colţ. Cu asta ar fi trebuit să se termine. Dar s-a terminat? se întrebă el, încă neliniştit. în acea seară, îşi va aminti apoi, toate se dilatau, dar se şi deşirau, ca o pânză subţire trasă de degete nevăzute, ca de nişte gheare de oţel. Noaptea era in aşa fel, încât puteai crede că va dura, neliniştitoare, la nesfârşire.

Mai departe, adică restul primei nopţi de când sosise acasă şi a doua zi până la cealaltă noapte, toate s-au repetat, aşa cum le ştia şi de la nunta Dochiţei. Sosirea nănaşilor şi alaiul druştelor şi vătăjeilor călări, umplând ograda până în uşa tindei, ţiganii muzicanţi, înghesuiţi şi ei într-un cotlon şi lacrimile miresei cînd îşi ia rămas bun de la casa părintească. Chiuiturile, caii şi căruţele împodobite şi strânse la poartă şi tot timpul bubuitul asurzitor al dobei. Aşa sau aproape aşa fusese, într-adevăr, şi nunta celeilalte surori. Nou se va arăta doar Trifan, parcă prea mare pentru tm ixure adevărat, deşelat şi stângaci şi roşu ca sfecla lângă mireasa lui părând dintr-odată mărunţică şi firavă pe care el, de la distanţă, neslăbind-o din ochi, nu şi-o va mai aduce aminte scoţând măcar o vorbă în tot acest timp... Şi tot noi, cei patru copii ai mirelui fugărindu-se ca nişte mâţe sălbăticite printre picioarele nuntaşilor... Fiind singurul bărbat din partea miresei, in biserică stătuse, şi la nunta Dochiţei, şi acttm, lângă soacra mică, şi ea cu faţa suptă de nesomn şi oboseală. Cămaşa nouă îl strângea la gât, asuda ca tm cal, încălţările deveniseră şi ele parcă prea strâmte. Imediat după slujbă, venise la rând şi arşiţa năucitoare. Iar după prima duşcă de rachiu privirea i se înceţoşase ca de lacrimi şi o ameţeală dulce i se răspândise în tot corpul. Aproape deodată îşi pierduse atunci şi cumpătul, dar şi judecata limpede. Neliniştea ar fi trebuit cam în acea cUpă să se dizolve şi ea şi să dispară pentru totdeauna. Dar nu va putea să explice de ce se agăţase cu atâta îndărătnicie de această speranţă.

Ultima parte, a mesei pentru nuntaşi din curte de la casa mirelui, e lacunară. Oboseala, nesonmul pot fi o explicaţie. Mai era şi arşiţa din a doua jumătate a zilei. Pentru tm flăcău la 17 ani, arşiţa nu e însă o scuză serioasă. Băuse, siHt, neputând să refuze să închine cu nuntaşii, câteva păhărele de rachiu pe kvtma goală şi înainte şi după slujbă. Cele câteva spaţii albe ale amintirii în care tot ce-a fost s-a

şters şi nici nu mai poate fi reconstituit stmt însă certitudini. Erau ca nişte uşi ferecate Ia care se întoarce degeaba.

Nu reuşea să-şi aducă aminte, de pildă, în ce moment anume îl descoperise pe necunoscutul cu un ochi galben, vecin cu el la masă, înghesuit pe laiţă în stânga sa. Odată ajunşi la Trifan, unde mesele aşteptau pregătite, nuntaşii se aşezaseră fiecare pe tm loc anume, ceea ce făcuse şi el. Asupra acestei chestiuni nu există nici o îndoială. Se trezise, aşadar, ca şi cum ar fi fost aţipit până atunci, lângă acest bărbat despre care ştiu de la bun început că nu-l mai văzuse niciodată. Pe partea cealaltă a mesei, mireasa stătea ţeapănă şi tăcută, cum se şi cuvenea, lângă Trifan, iar de-o parte şi de alta a lor erau nănaşii. Tot pe partea aceea a mesei se afla mămuca, veghind pe deasupra capetelor la ce se întâmplă. La altă masă, pusă în unghi, erau celelalte neamuri, Finişu, din partea lui Gheorghiţă, şi Tomuţii, din cea a mirelui, puşi doi câte doi, bărbat şi nevastă, şi fiecare cu strachina şi cu ulcica lui. Dochiţa cu Gheorghiţă al ei se aşezaseră şi ei tot acolo. La cea de a treia, se înghesuiau druştele şi vătăjeii, să bea şi să îmbuce la iuţeală ceva, şi să treacă după aceea la joc, la danţ, pe tăpşanul din marginea curţii, lângă fântână. Ţiganii, aduşi tocmai din al treilea sat, urcaţi pe prispă, imul cu doba, altul cu trompeta, al treilea cu scripca, se ridicară să cânte tm marş vesel doar după ce părintele Gorcea se ridică şi binecuvântă bucatele. Locul lui, de frate al miresei, ar fi fost cu vătăjeii, cu care şi era de o seamă. Mămuca gândea, singură, altfel: voia să-l aibă aproape şi în faţă, ca tm ntmtaş de seamă, la masă cu mirii, iar peste voinţa ei nu se putea trece. După nici o rânduială nu se potrivea însă ca tocmai lângă el să stea un străin. O clipă, în înghesuiala gălăgioasă de la început, îl cercetase pe necimoscutul din stânga sa nedumerit. Trebuia să existe totuşi o noimă. Nu era insă treaba lui, nu el îl adusese acolo. Uitase această concluzie de liniştire în cHpa imediat următoare.

Prima închinare, care-i cea mai importantă, îi veni însă din stânga, de la el, aşa fiind să fie şi rândtiiala. Primi păhăruţul pHn ochi, spuse cele câteva cuvinte de mulţumire cuvenite şi cu grijă să nu se verse şi să nu împută cumva hainele împrumutate îl dădu dintr-o înghiţitură peste cap. Vecinul din partea dreaptă era tm văr de-al doilea de-al mirelui, nevorbăreţ, spre uşurarea sa. Cei doi, el şi

Trifan, semănau ca făcuţi din acelaşi material şi din aceleaşi cantităţi exagerate. (Aproape lipiţi tmui de altul pe laiţa îngustă îl va auzi tot timpul
suflând greu şi leorbăind zama fierbinte când va veni şi rândul ei.) Vătăjelul cu sticla se mutase între timp în dreapta lui unde aşteptă până îi întinse paharul ca să-l umple iarăşi până exact la buză - cu cele câteva picături de noroc care tiebuie neapărat să se prelingă, să cadă în ţărână... Vărul lui Trifan, pufăind mereu zgomotos, îi ascultă închinarea, şi înşfăcă păhăruţul grăbit. Tot fără să stea pe gânduri sau să zică ceva, îl dădu de duşcă şi cu acelaşi gest scurt, rapid, se şterse la gură cu dosul mâinii. Probabil atunci vecinul din stânga i se adresase a doua oară: când mmărea, cu un fals interes, cum e umplut iarăşi paharul pentru a fi închinat şi tiecut mai departe.

De data asta, vocea răsună neaşteptat, foarte aproape de urechea stângă, atât de aproape încât tresări. Era ceva mai tare decât şoptită, dar nu atât cât s-o audă şi altcineva. Şi era distinctă, acoperea gălăgia de la masă, dar şi muzicile şi chiuiturile aţâţate erau deasupra lor. Când se întoarse, surprins, descoperi râsul răutăcios care confirma cele spuse, ca nu cumva să rămână vreo îndoială. Răspxmse la această grimasă atoateştiutoare cu o ridicare din umeri, pentiu a da de înţeles că nu ştie şi nici nu vrea să afle şi că, în definitiv, nu-i pasă. Uită însă iarăşi în aceeaşi fracţivme despre ce era vorba^ iar locul rămase astfel definitiv: alb, ce-a fost s-a şters. Se adunaseră, socotind de dimineaţă, mai multe pahare cu rachiu neîndulcit, care arde cerul gurii şi după aceea gâtiejul, dar şi îndulcit, primite de nevoie şi băute pe inima goală. Cu toate astea nu era beat. O parte a conştiinţei sale - de asta va fi absolut sigur - era clară şi fără vreo xmnbră. Ce se afla acolo se păstiase perfect.

îşi amintea de la această nuntă o mie de amănunte fără importanţă. Amintirea era pe alooui atât de vie.
încât, după caz, zâmbea fără voie (îşi zâmbea sieşi, cel din mijlocul tabloului în care foşneşte frtmzişul la adierea vântului de seară şi se aude chiar şi şuieratul straniu al unei mierle) sau se încrunta nemulţumit (tot de sine însuşi). Mai recunoştea câte un cuvânt izolat, luat parcă din altă parte şi adus tot aici, în această zonă de luciditate maximă, cu o intenţie însă obscură.

Zăpuşeala crescuse mereu, alt fapt cert, sudoarea şiroia pe toate feţele. Ntmiai pe faţa albă, spânatecă, pare-se, a necxmoscutului nu apărea nici o umbră de oboseală. Ce-i spunea el mereu, suflându-i în ureche, trăda familiaritatea un pic dispreţuitoare a celui mai vârstnic care ştie mai multe şi asta reieşea sau i se părea lui că reiese din câte o glrmiă mai răutăcioasă. De câteva ori, pe acelaşi ton, i se adresă cu dom' Gavriluţă, făcându-l să se strâmbe stingherit. O dată sau de două ori, ca şi omi ar fi vorbit despre el altcuiva, spuse: dom' Gavriluţ a' Domnichii Iu' Ştefan şi, iritat, fu cât pe ce să-l întrebe cum de-l ştie atât de bine şi, mai ales, de imde ştie atâtea despre el. A mai existat şi tm moment destul de confuz când, schiţând un gest de împotrivire, vru să se ridice şi să se elibereze. îi trecuseră prin minte tot atunci sau puţin mai târziu vorbele cu care era sigur că va reuşi să curme această neînţelegere prelungită prea mult Cine eşti tul îi sună undeva în crartiu întrebarea care le-ar fi limpezit imediat pe toate, încredinţat fiind că necimoscutul nu va mai reuşi să se eschiveze. Rămase însă pe loc, cu dinţii încleştaţi, parcă paralizat.

Ce vorbeau ei doi, pentru că totuşi mai scăpa şi el câteva cuvinte, din când în când, semăna, dacă cineva i-ar fi urmărit, cu vorbirea descusută şi îngălată a doi oameni care au băut prea mult şi-şi spun ceva fără sens, râd şi se încruntă fără motiv. Fusese însă lucid tot timptil că lucrurile nu stau deloc aşa. Că, dimpotrivă, există o noimă precisă, cu toate că nu va mai fi. în stare s-o şi reconstituie. Nici necunoscutul nu se îmbătase deloc. Răsuflarea lui pe care o simţea cu pielea obrazului şi era respingătoare, ca tot ce e prea apropiat, sugerând şi nu ştiu ce complicitate obscură, devenise până la urmă rece, aproape glacială, îşi închipui că ar fi şi aburit o sticlă bine ştearsă, dacă i-ai fi pus-o la gură. De mai multe ori, tot mai agasat, încercase să se apere, cu im început de nesiguranţă înspăimântată. La asta, celălalt răspimdea încă şi mai dispreţuitor, aţintindu-l cu ochiul lui galben. Şi atunci când râdea, râdea fără milă şi fără nici o veselie.

Ce-şi mai amintea? Trecuse nu prea mult de la cealaltă nuntă, a Dochiţei, unde rolul lui fusese parcă mai puţin important. Cu această tiecere a timpului câştigase o putere mai mare de a lua în cont ce se petiece cu lumea din jur, dar şi cu el însuşi, cu simţămintele sale, cu gândurile sale. Absorbea, parcă prin porii epidermei, tot: căldura din

miezul verii şi roiurile de muşte, ţipetele druştelor şi chiuiturile vătăjeilor, tot acest vacarm de petiecere cu lume multă care se dezlănţuise şi se rostogolea din ce în ce mai sălbatic. Dar era o lăcomie lucidă, cântărind farmaceutic fiecare amănunt. Un timp oarecare, zăpăcit şi ameţit, nu prea luă aminte la ce vorbesc ceilalţi de la masă. Nu departe, în mijlocul curţii, erau ţiganii şi bubuitul dobei lor era asurzitor. Pe sub mese, de-a buşUea, se fugăreau copiii mirelui, ţipând şi ei. Lui Trifan, care era stăpânul, nu părea să-i pese şi el, de pe latura cealaltă a mesei, aflat faţă în faţă şi foarte aproape, îl cercetase intiigat chiar de această nepăsare „de statuie", cum îşi spusese ulterior, adică de bărbat care se domină fără nici un efort, impunând şi celor din jurul lui să facă la fel. Mare şi deşelat, oleacă stingherit de mărimea sa şi de propria forţă fizică, Trifan avea, privindu-l atent, şi câteva fire de păr cărtmt ieşite sub borul pălăriei la tâmple, dar şi cutele amărăciimii în colţul gurii. Nu bea cu poftă - nu bea deloc, constatase el surprins, trecându-i păhăruţul miresei, în dreapta sa, care şi ea îl trecea mai departe - spre deosebire de Gheorghiţă, care se îmbătase repede fiind dus pe sus în podul ştirii, în fân, să tragă un somn... Cu aceeaşi luciditate ştia însă că necunoscutul din stânga nu se va lăsa păcălit de aceste jocuri. Avea, mai verifică el o dată, un obraz cu pielea netedă şi albă, ca de femeie, dar în ochii lui, unul galben ca la mâţe, cu irizări aurii, şi celălalt albastru închis spre negru nu exista îndurare.

Sigur mai e că, la un moment dat, ce-i spunea acesta vizase neliniştea lui, cea care există şi trebuie doar stârnită, ca fiarele ca să iasă din vizuină. O descoperise, ca şi cum ar fi citit-o in el. Or, ce poate fi altceva această nelinişte care roade în suflet, unde s-a cuibărit, decât conştiinţa păcatului peste care nu poţi trece, cum nu poţi sări peste propria umbră. (lUuţă va tălmăci astfel, când i se va spovedi, mai târziu.) Surprins, atunci, la masă, Gavril M. îşi amintea că se răsucise spre celălalt speriat: cum se poate identifica tm lucru atât de adânc ascuns in noi înşine, încât îl întrezărim doar arareori, în câte o cUpă privilegiată, şi doar pe fugă, ca să uităm imediat ce-am aflat. Necunoscutul avea însă siguranţa unuia care-l ctmoaşte de când lumea şi nu se sfia să arate asta cu aroganţa lui răutăcioasă. O

greutate ca de plumb în picioare îl ţintuise în tot acest timp pe locul lui, cu dinţii încleştaţi.

De aici încolo, nimic nu mai era clar.

Venise, şi e iarăşi sigur, şi clipa să se ridice de la masă, dar fără să ştie încotio s-o apuce. Ca şi cum ar fi tias pe furiş cu ochiul înti-o oglindă, se văzu clătinându-se şi încercând, în acelaşi timp, să zâmbească pentru ca să nu se bage în seamă. Pentru ţigani se apropia o pauză să-şi tiagă sufletul şi să se şteargă de năduşeală. Fratele miresei era însă singurul domn de la nimtă şi, cu priceperea lor specială, îi ieşiră în întâmpinare iuţind ritmul. Făcuse nehotărât câţiva paşi când, ca şi cum i-ar fi ghicit şi el gândul, Trifan sări de pe laiţă, o luă de mână pe mireasă şi se alătură celor care se învârteau harnic pe tăpşan. îşi amintea cu precizie şi asta. Ţipătul ascuţit al tiompetei şi arşiţa care loveşte în creştet de cum ai ieşit din umbră. Succesiunea mişcărilor. Privirile în aşteptare care s-au întors în direcţia lui. Propria intenţie, cea care-l urnise din loc, întiezărită fulgurant încă o dată, înti-o ţâşnire, se şterse brusc, fiind aproape imposibil s-o mai reconstituie.

în tot cazul, ieşi din această indecizie luând şi el de mână o fată şi intiând cu ea la joc, unde toţi se feriră binevoitori şi veseli să-i lase loc liber. Nici în această privinţă nu încăpea vreo îndoială.

De la masă se mai ridicaseră, aproape deodată, şi alţii, aceasta fiind rânduiala când mirele îşi joacă mireasa, şi înghesuiala crescu. Ritmul muzicii se iuţi şi mai tare. întie timp, vaga ameţeală-i tiecuse, dacă fusese cu adevărat ameţeală. Cu toate astea, fata-l simţise nesigur, cum - în mintea ei - se şi cuvenea să fie un domn adevărat care s-a amestecat printre ţărani. îl înşfăcase de aceea cu hotărâre de mână, îl luase în stăpânire, având grijă să-l conducă aşa cum tiebuie. După care, dându-şi mândră capul pe spate, ştiindu-se şi privită de multă Itune, şi privindu-l în ochi, scoase ţipătul sălbatic de triumf, chiuitura semeaţă a oricărei druşte. U-iu- iu-iu\ Era subţirică şi uşoară ca fulgul, cu ochi negri, aprinşi de plăcere, şi îl obliga să-i răspxmdă la fel. Şi când o strânse odată mai aproape la piept, simţi şi mirosul iute de la florile prinse-n cosiţele lăsate pe spate. Se potriveau, vor comenta de la masă muierile cărora nu putea să le scape aşa ceva, ştiind prea bine şi că din asemenea potriviri nu iese

nimic. în schimb era tinereţea care, dacă-i curată, întreagă, n-are de ce să nu-ţi placă...! Toate astea le va auzi şi povestite de alţii, aproximativ cu aceleaşi cuvinte.

Două lucruri se mai întâmplaseră cât jucase şi el. Mai întâi, mămuca se sculase de pe locul ei de soacră-mică, ocolise masa şi el o zări de la distanţă stând de vorbă cu necimoscutul, cel cu care schimbase câteva cuvinte puţin mai devreme. în gospodăria lui Trifan nu exista altă femeie care să aibă grijă să se facă toate după cuviinţă şi faptul că ea trecea pe rând pe la fiecare nuntaş nu mira pe nimeni. Se lăsa seara, răcoarea şi aerul se umpluse de mirosul pătrunzător de la oalele mari cu sarmale. Druştele aduceau grăbite ulcioarele cu vin bun, bubuitul dubei răsuna până la cer, asurzitor. îi atrăsese atenţia, mai ales faptul că discuţia celor doi se prelungea. în iureşul jocului, uitase însă imediat această impresie. Data următoare când privise într-acolo locul era gol. De necunoscutul cu un ochi galben care-i fusese vecin in stânga la masă nu mai era nici urmă, iar pe mămuca o descoperise mai încolo într-un grup de femei...

Ochi galben? se mirase ea, supărată ca de o glumă proastă, a doua zi, când încercă s-o descoase. Reieşi că avusese prea multe pe cap ca să mai ţină minte pe ce loc, cine şi până când stătuse la nunta abia terminată şi de care, măcar o vreme, nu mai voia să ştie nimic. Era însă o respingere prea violentă şi el pricepu că e zadarnic să mai insiste. Se simţi dat de o parte şi se supuse. Ar fi trebuit poate să se supere, dar după câteva clipe de reflecţie îşi dădu seama că motivele supărării sale erau meschine. Nu tot ce credem noi că e important e obligatoriu să fie la fel şi pentru ceilalţi. în tăcere şi într-o casă parcă mai goală ca de obicei, căci Parascuţa rămăsese dincolo, în noua ei gospodărie, îşi strânse lucrurile în traistă pregătindu-se de plecare şi doar după ce plecă la drum, ca de obicei, in cealaltă zi, de cu noapte, avu răgazul să mediteze în linişte la cele întâmplate. Vorbele schimbate cu vecinul de masă începuseră să se decoloreze tot mai tare. De câteva amănunte era sigur, dar şi acestea păleau. Faptul că, la rândul ei, mămuca îi vorbise necimoscutului era alt amănimt dincolo de orice îndoială. Important? Cine ştie! După atâta timp cât trecuse, mai bine de jumătate de zi, cu mintea limpezită de cele câteva ore de somn, i se păru că citeşte în reacţia ei atunci când îi

pomenise de ochiul galben al străinului ceva care părea spaimă. Această spaimă era însă şi ea fără rost, poate o închipuire. Drumul de noapte era cel obişnuit, numai în suflet şi în minte - dacă nu cumva sunt acelaşi lucru - apăruse ceva neîncercat altădată: durerea despărţirii de casă dispăruse cu totul. Nu-l mai durea de data asta nimic, locul (din suflet) era curat şi neted, dar şi parcă inert, fără viaţă. Se gândise uimit la toate astea trecând prin satele adormite din cale şi fără să găsească nici un răspuns. Mai ştia şi că asemenea gânduri sunt rele şi, într-adevăr, îşi dădu seama că le simte atingerea rece ca răsuflarea necunoscutului cu ochi galben.

De la Iliuţă care-l mustrase iarăşi, dar zâmbind, fără asprime, pentru noul său „vis" aflase, surprins, şi altceva. Anume că acolo unde se pune o masă mare, la sărbătoare, totdeauna gazda lasă im loc liber cu un blid plin, un pahar de vin, o lingură şi-o bucată de pâine de care nu se va atinge nimeni. E pentru imul din sufletele rătăcitoare care sunt însetate şi tânjesc după oleacă de hodină.

Putea fi şi asta, îi mai spusese călugăraşul. înseamnă că atunci ţi-a ajuns o veste despre ce va fi.

9.

După mulsul vacilor aduse de la păscut, când începe să se întunece şi să se stingă forfota de pe uHţe, mămuca ieşi singură în grădină. Toată oboseala de peste zi i se strânsese dureros în picioare şi-n şale şi-i făcea bine o clipă când să nu mai vadă pe nimeni în faţa ochilor. Avea în dosul şurii straturile de ceapă, dar şi alte verdeţuri, câteva tufe de mărar şi leuştean, la care îi plăcea să se uite. Mai erau acolo, din răsaduri aduse de la Cernăuţi, câteva zeci de fire de curechi, pentru la iarnă, şi care crescuseră bine până începuse să le mănânce un soi nou de omizi galbene şi păroase, de care scapi - aflase ea de curând - doar dacă le stropeşti cu piatră vânătă, topită în apă caldă. Alţii însă o speriaseră. Omizile, povesteau aceştia, trebuie culese bucată cu bucată şi arse. Se spune atunci şi un descântec de dezlegare de pacoste. Aştepta să îl întrebe despre omizi pe Gavriluţă al ei, care le ştia pe toate, iar până atunci de munca migăloasă în grădină se ocupa doar ea, pentru că-i plăcea. Deocamdată, trecu pe la

fiecare strat cu găleata şi puse câte o jumătate de cănuţă de apă ţinută peste zi la soare acolo unde era nevoie.

între dosul şurii şi al grajdului, imde vacile mulse, hrănite şi adăpate se auzea cum rumegă şi gardul grădinii din celălalt capăt erau oltoanele de măr, câteva tufe de coacăză roşie şi verdeaţa cealaltă, ca o blană deasă şi bine pieptănată, degajând parfumul răcoros al nopţii care înfioară pielea. Dar mai avea sub gard şi câteva fire de busuioc şi-i plăcea să rupă o fnmză, două cu care să se frece pe mâini şi obraz, ceea ce - zâmbind de una singură - şi făcu.

Era bine, o stare de bine a sufletului... Câteva minute, ca şi cum ar fi aţipit, urmări cimn. se aşează straturile de întuneric pe pământ, ca nişte scame...

în zorii aceleiaşi zUe, Gavril M. plecase din Cernăuţi spre casă, cu im tren personal. Vagonul de clasa a IlI-a unde-şi luase bilet se umplu de lumea necimoscută a celor treziţi ca şi el, în zori de zi, ca să pornească încotrova. Era, ca şi în alte vagoane de la coada trenului, cârdul gureş de ruşte venite cu ceva de vânzare la piaţă şi care se întorceau acasă, în satele lor, la Muşeruţa sau la Baineţ. Pe băncile de lemn vopsite în galben ca şofranul se înghesuiseră rmu-n altul, tăcuţi şi solemni, câţiva jidovi cu caftan şi pălării negre. Mergeau la Şiret la o înmormântare, spuse unul din ei şi toate femeile se întoarseră să-l vadă mai bine. Tot pentru Şiret, se urcaseră si nişte unguri din Grăniceşti, cu nevestele lor, cu multe coşuri de nuiele cojite, învelite în pânză de sac, de unde se răspândi im damf ascuţit de peşte. Dar mai erau într-un colţ şi câţiva bărbaţi cu cuşme de miel şi ciubote, cu chimir lat de piele peste mijloc, pe care se vedea de la o poştă că sunt români.

înghesuit şi el pe banchetă, tăcut şi rezervat, trăgând cu urechea la ce se vorbeşte, cu un zâmbet politicos adresat din când în când cuiva care-l privea sau care se mişca împingându-l cu cotul, în timp ce trenul gonea harnic, iar prin geam se vedeau gările mici şi curate, satele albe din depărtare, pierdute între livezi, ajunse puţin înainte de prânz la Dărmăneşti imde trebuia să coboare. Cimoştea bine drumul de acolo spre casă pe scurtătură, potecile peste dealuri pe unde, cu ani în urmă, trecuse spre Suceava, la hramul de Sânziene.

înspre miazănoapte, încotro trebuia să o apuce din gară, era inelul ca un zid de cetate al munţilor, cu pădurile lor întunecate şi reci, fără capăt. Dintr-acolo vin negreşit norişorii albi şi strălucitori ca zăpada, îl învăţase Iliuţă Teologul, în drumurile lor spre Cernăuţi, în aceste drumuri, se îndepărtau bineînţeles de Bucovina lor de sub-munte şi-i însoţeau o vreme doar norii mici şi ficşi, horbota lor delicată, care e într-adevăr răsuflarea pădurilor necuprinse, răsuflare întunecată şi rece care abureşte sticla pură a cerului şi în comparaţie cu care „călugăraşul" îi evocase cerurile „care ard" în deşertul Ţării Sfinte. Trăind o vreme acolo, tânjise grozav după acest albastru de lacrimă de acasă.

La rândul lui, Gavril i se spovedise lui Iliuţă povestindu-i despre fata care spăla nişte rufe la un heleşteu departe de sat şi de care, tot aşa, înti-o vară, venind cătie casă, dăduse întâmplător. Fata îl zărise şi ea pe drumeţul singuratic şi se ridicase în picioare de unde era ghemuită, lângă apă, punând mâna la ochi ca să-l vadă mai bine. Cu un pârâu nu departe, pe lângă care era cărarea ieşind din huciurile păduricii, cu
ogoarele încă necoapte înşirate pe deal - era mult înainte de Sfântul Ilie - şi toate fâneţele înflorite, necosite nici ele, tm bărbat necunoscut în ţarina pustie, departe de casă, poate deveni şi un motiv de îngrijorare. Oricum, lui i se păruse că citeşte de la distanţă în felul cum privea ea mica tensiune a aşteptării trimisă în direcţia sa ca un semnal la care se cuvenea să răspundă fără zăbavă. După atâtea ore de mers singur i-ar fi căzut grozav de bine să dea bineţe şi să schimbe o vorbă, două cu acea fată. Spre deosebire de Iliuţă, lui, această dorinţă de a vorbi nu doar cu sine, în gând, îi devenea tmeori sufocantă. Şi totuşi, nu ştiu de ce, ca împins de o mână nevăzută, o cotise faţă de cărarea spre heleşteu şi îndepărtându-se astfel după un sfert de ceas îl pierduse din vedere. Spovedindu-se, recunoscuse că a regretat mult timp după aceea sfiala, sau ce-o fi fost, dovedită într-o împrejurare unde nu-şi avea locul. Asta, tma la mână! A doua e că, pe aceeaşi ştiută cărare spre casă, data următoare, heleşteul căutat anume nu mai era, se topise. Bătuse uluit cu pasul locul precis dintre pădurice şi pârâu cu privire la care era imposibil să se înşele, întârziase şi revenise chiar pe urma propriilor paşi, ca să verifice încă

o dată: oglinda destul de mare a luciului de apă, aşa cum se vedea bine de la distanţă, fata de pe mal cu braţul drept ridicat ca să-şi tunbrească ochii, silueta ei albă desenată cu precizie absolută, toate astea nu mai erau... Iliuţă nu se grăbise să-l ajute, cum se aştepta. Visele tale, îi spusese el după un timp, fără legătură precisă cu această spovedanie, pot fi şi tm semn de la Cel Rău. Ai mare grijă!...

Din gară, era, oricum, cale lungă până acasă şi după ce ieşi la câmp gol grăbi pasul. N-avea cu el, ca greutate, decât un băţ de alun, tăiat dintr-o tufă, şi traista cu încălţările scoase din. picioare, ca să fie mai lesne la mers. Şi se opri doar la un izvor ca să mănânce ce-şi luase pentru acest drum de o zi: coltucul de pâine de secară, im boţ de brânză şi o cepuşoară, după care îşi clăti gura cu apă rece şi porni mai departe.

Până pe la 14 ani, când încep să apară primii peri din mustaţă, odată ajuns acasă mai întâi îşi schimba stiaiele şi înti-o clipită respira parcă altfel, mai Hber. Pe drumuri, chiar şi dacă tiebuia să tieacă prin sate, se descălţa. Cu Iliuţă râdea, arătându-i, mai ales toamna, la întoarcere la şcoală, pielea tălpilor îngroşată şi tare ca osul. Doar mai târziu, revenind, vor conveni că pe atunci el - căci de el era vorba - încă nu devenise domn şi nici nu aspira la asta cu suficientă tărie. (Ceva rezistent, foarte dur, ceva indefinit şi ascuns, dar care cu siguranţă există, încă refuza să se schimbe.)

Din marginea satului, unde ajtmse acum când tocmai apărea pe cerul senin luceafărul galben de seară, aşa cum, de altfel, îşi planificase să fie încă de la plecare, o cărare urcând spre vatia satului ajungea la grădina lor, cea din dosul şurii. Acolo, înti-o primăvară, cu doi ani în urmă, ü ajutase pe Gheorghiţă să facă un gard nou: pari de răchită, bătuţi în pământ, crengi tot de răchită împletite des întie pari, până mai sus de brâu ca înălţime. De atunci, parii lăsaseră rădăcină, lăstarii deveniseră crengi, iar gardul perete. îl sări fără zgomot, ca o umbră.

în partea cealaltă, unde pândea nemişcată, mămuca tiesări şi-şi duse mâna dreaptă la gură: nu se vedea prea bine din cauza distanţei.

- Puiul mamei, ghici ea totuşi în şoaptă. Gavriluţă! Şi simţi că inima îi bate tare. Tu eşti?

(Mai târziu avea să povestească în casă cum îl presimţea ea totdeaima venind, aşa cum simt câirdi stăpânul de la câţiva kilometri...)

- Bine măcar că nu te-a prins noaptea prea departe, începu ea, vorbind acum tare, după ce, pornind înainte pe potecă spre curte, trecură prin faţa uşii deschise a grajdului scufundat în întuneric, unde, ridicând şi mai tare vocea, anunţă: A venit uncheşul de la Cernăuţi!

în goana mare, trântind uşUe în urmă, apăru Dochiţa, iar după ea Gavril cel mic şi cu Mihăilă, încă şi mai mic, împiedicându-se în iarbă, speriaţi şi nerăbdători. „Uncheşul" îi îmbrăţişă pe rând pe toţi, ocazie cu care băgă de seamă că Dochiţa e iarăşi cu burta mare. De la începutul săptămânii, împreună cu alţi oameni din sat, Gheorghiţă era dus în pădure la curăţituri, în parchetele de unde se tăiau brazi pentru gaterul lui Tomuţ din Cacica. Aducea şi nişte lertme acasă, îi mai explică sora cea mică, câteva căruţe, pentru la iarnă, făcea şi vreo doi creiţari de care totdeauna-i nevoie.

- Fugi la mătuşă-ta Parasca, porunci mama lui Gavril cel mic, să vină iute, până nu se întunecă. Spune-i cine-i la noi!

Ca întotdeauna, în câteva clipe, mămuca reuşise să-i pună în mişcare pe toţi, lămurind şi ce era cu adevărat important de ştiut. Autoritară, dar fără să-i lase bănuiala că ar fi putut să se şi împotrivească, îi luă fiului băţul cu o mână, cu cealaltă traista în care erau doar încălţările, împingându-l uşor de la spate să o ia înainte.

Mai repede însă decât ar fi ajuns copilul plecat în fugă să ducă vestea, în sat se şi aflase de sosirea lui. Mămuca abia apucase să aprindă lampa şi s-o agaţe la grindă, când năvăliră cei patru copii de la prima nevastă a lui Trifan, gâfâind după alergătură, şi însuşi Trifan, bucuros totdeauna să-şi vadă cumnatul. Ajungând ultima, Parascuţa se opri pe pragul odăii care dintr-odată se umpluse de lume, prea multă lume. Era mai sus acolo, se vedea mai bine de imde era. Privirea ei luminoasă spimea şi că are răbdare, aşteaptă să se potolească oleacă foiala şi gălăgia. Ce-şi rezerva pentru sine, cu o superioritate cumva ironică de soră mai mare, era ceva în plus faţă de toţi ceilalţi.

Copiii lui Trifan se lipiseră repede de acest unchi „de-al doilea" care era Gavril, suprinzându-i pe toţi, poate şi pentru că îl vedeau rar şi pentru puţin timp. Mama vitregă îi intimida cu tinereţea ei strălucitoare. Nu-i ieşeau din cuvânt, dar nu e sigur deloc că o simţeau ca pe o mamă. Lângă „imcheşul" Gavril, ctun îi spimeau toţi patru, încremeneau însă cu ochii mari şi buzele întredeschise de concentrare, dacă începea să le povestească ceva.

Şi în cumnatul său, ca şi în copiii lui, care-i erau, în fond, străini, Gavril M. descoperise aceeaşi dăruire stranie, la care nu se aştepta şi n-ar fi pretins-o. Tot ca un copil, dar unul mai mare, greoi şi începând să încărtmţească, se uita la el şi Trifan, grăbit să-l aprobe de cum deschidea gura.

Se ivise însă între timp omul dki sat trimis de părintele Sbiera să-l caute la Cernăuţi. Acesta îl căutase să-i sptmă că neamurile lui Trifan, Finişii ceilalţi, rămaşi în satul lor de baştină de lângă Solea, atunci când unul din ei, venise înainte de război încoace, erau toţi pocăiţi habotnici care se adunau joia şi sâmbăta să se roage şi lucrau duminicile ca jidovii... De la Trifan, noua credinţă trecuse însă, ca boala cea rea, şi la mai tânăra sa nevastă.
iar de acolo la soacră-sa şi la cumnată, singurul care se ţinea deocamdată deoparte fiind Gheorghiţă. Pentru toate astea, părintele Gorcea era foarte supărat. Spime-i părintelui, fl rugase Gavril la despărţire pe vestitor, că am să vin acasă într-o zi şi-am să vorbesc cu mămuca. Să stai de vorbă şi cu Trifan, neapărat, îl povăţuise celălalt. Când îşi îmbrăţişă îrisă acum cumnatul, simţindu-se prins în strânsoarea fierbinte şi puternică, de urs, a acestuia, îşi dădu seama că nu va şti ce să-i spună.

Parascuţa îşi urmărise tot timpul din prag bărbatul şi fratele. Cu primul, în ciuda vârstei lui, se înţelegea mai bine decât se crezuse la început. Lasă, mâine, îi făcu ea semn peste capetele celorlalţi lui Gavril, în gălăgia veselă a copiilor. Afară se-ntunecase şi, oricum, pentru toată Ixmiea era târziu.

De acest frate cu şcoală multă ea se simţise totdeaima foarte mândră şi n-o ascimdea. (Nu era însă mândria sălbatică a mămucăi.) între ei doi era însă şi altceva, mai complicat şi mai tulbure decât mândria.

în copilăria lor, autoritatea de soră mai mare cu doi ani, despre care vorbeau şi acum râzând de ce a fost, devenise la xm moment dat insuportabilă. Ce ţinea ea să impxmă morţiş şi cu violenţă şi mai mult lui decât Dochiţei era puterea, pentru care pretindea prea mxxlte. La 12 ani sau la 13 crescuse brusc, devenise băieţoasă şi rea, avea prea multă îndemânare, iuţeală, supleţe, forţă cu care nu mai ştia ce să facă. Fără motiv, îl lovea pe neaşteptate, râzând satisfăcută că provoacă durere. Se încăierau după asta ca pisicile, zgâriindu-se până la sânge, rostogoHndu-se şi ţipând. Mămuca, pe care n-o mai interesa de mult cine-i de vină, venită într-o fugă să-i despartă, îi croia cu joarda la nimereală, plictisită şi exasperată că nu se mai potolesc.

într-tma din aceste încăierări nebuneşti, disperate (avea zece ani, poate mai mult... sau mai puţin, nu-şi amintea - în tot cazul, era vară), fără să-şi dea seama prea bine ce se întâmplă, se trezise că, după ce a reuşit să o strângă de gât, primind o lovitură care-i tăiase respiraţia, încercase s-o imobilizeze, cuprinzând-o cimiva pe după umeri. împotrivirea ei sau zvârcolirile ei încetaseră la vm moment dat, surprinzător. Presimţind o viclenie, xm pericol, se oprise şi el. Astfel că, o cHpă sau mai multe, care uneori par să dureze la nesfârşit, se opriseră amândoi, pândindu-se reciproc şi respirând greu, sxifocaţi. Auzise atimci prima oară în viaţă, orbit, cu gura uscată, ca de lemn, cxmi îi bubuie sângele în timpane. Simultan, îşi simţise şi încordarea întiegului corp, până-ii călcâie, dogoarea pielii şi vibraţia muzicală a muşchilor. Nu luase înainte de asta niciodată în seamă atingerea ţâţişoarelor ei mici şi tari, le simţi dinti-odată însă acum stiivindu-se de el prin cele două cămăşi subţiri leoarcă de sudoare. Simţise de asemenea aşteptarea ei ciudată, încordată şi pricepu înti-o fulgerare că nu era împotiivire. Din cauza asta, ceva tiesări în el, în adânc. Era ca şi cum tot corpxd său şi-ar fi mărit brusc volumul peste măsură. Speriat, deşi fără motiv, se desprinsese, zbughind-o xmdeva ca să se ascxmdă şi mult timp după asta evitase s-o privească în ochi.

Mai târziu, dar altminteri decât mămuca, ea îl urmărise nerăbdătoare să-l vadă crescând, nemulţumită că maturizarea lui e prea lentă, durează prea mult. Cu o inteligenţă jucăuşă căreia îi era imposibil să-i scape ceva, dar şi cu orgoliu (înti-un fel, îl tiata mai

mult ca pe un fiu decât ca pe un frate, deşi diferenţa de vârstă se estompa progresiv), îi îru-egistra orice serrm de schimbare, de care nici el nu era pe de-a-ntregul lucid. Un centimetru în plus la înălţime între două vacanţe sau două treceri pe acasă, vocea schimbată, răguşită, cocoşească, primele tuleie din bărbie, coşurile purulente, îngrozitoare, cearcănele... Uneori ar fi fost în stare să-l biciuiască ca să-l scoată din această lene infernală a pubertăţii - cu toate că, dimpotrivă, viaţa lor fugea înainte cu o viteză enormă, cu o acceleraţie îngrozitoare..., să-l expulzeze din negraba şi din indolenţa care pe ea o scoteau din sărite la fiecare întâlnire. Ce voia Parascuţa, de fapt? în cele din urmă, lucrurile se lămuriseră: era nerăbdătoare să-l vadă odată şi odată ajims domn adevărat, xmul cu dinţi frxxmoşi de aur şi mustăţi întoarse în sus, cu părul dat cu ulei de nucă, pieptănat cu cărare-ntr-o parte şi cu mătreaţă pe umeri. Un domn cum văzuse ea pe stradă în oraş, care tuşeşte gros şi miroase a tutxm şi a rânced...

întrebarea chinuitoare care-l însoţise pe tot drumul spre casă era, de fapt, în legătură cu această soră mai mare. Cum apare într-xm suflet nevoia xmei alte credinţe? Pentru mămuca ştia xm răspxms, fără a fi sigxur şi că e cel adevărat: era în legătură cu Trifan şi averea care trebxiia ţinută laolaltă cu orice preţ. Pe Parascuţa care şi acum îi răspxmdea sfidător de pe prag, cu ochii înecaţi în bucuria revederii îi era imposibil s-o vadă însă plecând de bunăvoie pe drumul ciudat, xmde nu ştii exact pe ce pxii talpa piciorului, al convertirii. Ce găsise ea atât de important printre pocăiţi, încât să lase biserica xmde se botezase şi se şi cxmxmase? Ce se întâmplase în mintea ei?

Schimbarea intervenită în Ixmga sa absenţă de acasă nu avea însă nici o legătură cu el şi poate de asta îi sări în ochi din prima clipă. Dispăruse icoana cea veche dintre ferestre, de pe peretele de miazăzi şi privind locul golit ceva se clătină în el. Mai lipsea şi candela pe care de la moartea tatei, chiar ea, stăpâna, o veghease să nu se stingă nici ziua, nici noaptea. Pereţii fuseseră în schimb abia văruiţi, de primăvară, cu parcă mai multă albăstreală pusă în var, iar pata afumată, de gălbeneală, de la pâlpâirea micului ochi de jar şi de la radiaţia lui de căldură nu mai era nici ea unde fusese mereu. Apăruse in mijlocul mesei golite şi Biblia, im cărţoi gros, cu coperţi de lemn,

învelite în pânză neagră şi pus exact la mijloc, nu cumva să scape neluat în seamă. Cuprinse într-o privire toate astea, dar şi altele, mai puţin importante, ştiind că şi ei (de fapt, ele) îi urmăresc fiecare respiraţie şi nu le va scăpa nimic din ce face şi ce zice măcar în seara asta. îi atrase însă între timp atenţia strânsoarea tot mai tare şi care se dovedi o îmbrăţişare în toată regula şi când se aplecă să vadă cine-i sub masă îl găsi acolo pe Gavrilă cel mic.

Nebăgat în seamă, copilul se furişase spre el târâş, îi îmbrăţişase strâns piciorul sub gentmchi şi în obscuritate ochii îi luceau ca la pisici. Când prinse ocazia, strigă din toate puterile:

- Ştiii ce spune mătuşa Parasca de matale, uncheşu' Gavril?

Ctmoştea de mult secretul interesului pe care i-l arătau copiii lui Trifan: erau poveştile despre „Gavriluţă de la Cernăuţi" auzite de la mama lor vitregă. Se vede că între timp se lăsase contanainat şi băiatul Dochiţei, cu feţişoara lui murdărită de muci uscaţi şi care se uita la el acum de jos în sus cu o privire în care citi mai mult decât curiozitate. îl încercă un fior. Ce mai era în stare să inventeze Parasca? Din prag, de unde nu se mişcase de la sosire, ea asista râzând cu toţi dinţii, pofticioasă, în liniştea care se lăsase.

- Spune că ai o grădină în oraş şi ai pus acolo copacii Raiului.
- Copacul cunoaşterii, sări să-l ajute, Leonte, cel mai mare dintre copiii lui Trifan.
- E adevărat? ţipă exasperat de sub masă celălalt. Nu-i voie nici la matale-n grădină să mănânce oamenii mere din pom?

Toţi, observase el, aşteptau curioşi. Singură, mămuca se întunecase.

- Hai, gata, întrerupse ea această joacă! dar tăios, cu o răceală la care luau seama toţi. Gata, acum! Acasă, că-i târziu...!

Casa tunplută cu atâta lume se goH, ca la tm senm, în câteva clipe, ultima ieşind pe uşa de la tindă Dochiţa, care mergea la dormit în podul şurii, cu copiii.

- Ne-am luat cu vorba şi nu ţi-am pus ceva de mâncare, observă mămuca. N-am ştiut că vii şi nici n-avem pregătit mare lucru.

Mişcându-se uşor şi fără zgomot, cu tălpile goale, aduse lampa mai jos şi mai aproape. Strânse Biblia de tmde era, punând-o bine în

podişor, şterse masa, închise pe rând toate uşile. Afară era acum beznă şi se lăsase şi liniştea de după asfinţit, grea ca o piatră. Ea aduse apoi pe masa golită cu aceleaşi mişcări neauzite străchinuţa cu slatină care trebuie la orice mănânci. îi puse alături şi lingura - lingura lui, nefolosită în casă de nimeni altcineva, pe care o cumpărase el îrtsuşi demult, din târg, şi era din lemn de plop, uşoară şi îndemânoasă.

De atâta folosire devenise cafenie, ca de lut ars, pe coadă apărea însă tot mai clar (verifica mereu) locul împiestrit cu un soare şi o lună, ca frate şi soră, cum se spime în poveştile vechi. în cele din urmă îi aşează dinainte blidul cel mare cu cartofi copţi în jar şi care încă erau calzi. Coaja rumenită, rupt de foame cum era, îl făcu să înghită în sec, pofticios. Pentru că ea aştepta şi-l privea, se închină şi spuse în gând, pentru sine, rugăciunea cuvenită şi abia atunci ea se întoarse, căutându-şi de treabă şi prefăcându-se că nu-l vede. Spun pocăiţii aceleaşi rugăciuni ca şi cele pe care ea îl învăţase să le spună, cu ani în urmă, imediat după aşezarea la masă? îi trecu lui prin minte. De asemenea întrebări se temea că nu va şti să le pună, mai ales ei, atunci când va suna ceasul. De data asta tăcu şi, aşa cum făcea mereu, rupse cartoful în două, îrmiuie miezul în slatină şi abia după asta muşcă, stăpânindu-şi foamea sălbatică. Cu aceiaşi paşi iuţi, între timp ea adusese din beci, unde stătea la rece, un ulcior cu chişleac, pe care i-l puse dinainte. încă niciunul nu scosese o vorbă. După al doilea cartof, mestecat pe îndelete, el luă şi câteva linguri din chişleacul acruţ, răcoros, care astâmpără sărătura din cerul gurii.

Cât mâncă, în acea seară, ea nu-l slăbi o clipă din ochi, cu vigilenţa aspră căreia nu-i scăpa niciodată ce era cu adevărat important. Despre sănătate avea grijă să nu-l întrebe nimic şi nimeni din casă nu aducea vorba de boală. Era întreg, zdravăn, se vedea cu ochiul Hber - şi mai mult de atât se păzea ca de foc să vrea să afle. Dacă ţi-o trebui bani, noi n-avem mulţi, îl avertizase atunci când el îşi cumpărase primul rând de haine nemţeşti. De când primea leafă îl ispitea însă mereu la fiecare trecere pe acasă dacă nu-i trebuie bani, ca şi cum l-ar fi pus la probă. După nunta Parascuţei, pe faţa ei începuseră să devînă tot mai vizibile semnele îmbătrânirii. De parcă, eliberată de o povară care o ţinuse ca im corset de oţel, tot ce

strângea laolaltă trup şi suflet se relaxase, uşurat sau epuizat. Părul des, strâris în două cozi, de care era tare mândră, începu să încărunţească brusc, nu numai la tâmple, unde se mai poate ascunde cu tulpanul. Pielea obrazului se uscase şi ea şi apăruseră tăieturile fine, ca o pânză de păianjen, făcute cu o lamă de brici, parcă, de la buze şi din jurul ochilor. în afară de asta, obişnuia acum să se ţină, precaută, cu mâna în faţa gurii, pentru a ascunde dinţii lipsă de pe partea dreaptă, atunci când vorbea. Doar în lumina neagră a ochilor era neatinsă severitatea tinerească, cea cu care nu îndrăznea nimeni să se joace.

- La toţi ne plac, arătă ea, după ce-l urmărise cum mănâncă fără să-l tulbure, spre blidul mare, aproape goKt. Sunt barabule de limă din sămânţa pe care ne-ai trimis-o tu. Le-am şi pus tmde ai spus. Şi tiite că au ieşit faine!

Distrat, nu rectmoscuse cartofii, de care de fapt şi uitase.

Nu trebuia să se mire însă, pentru că ea nu se grăbea niciodată să recunoască dreptatea altuia. Cu câţiva ani în urmă, unui vecin venit la Cernăuţi cu treburi îi aruncase în căruţă, ca să-i aducă încoace, tm sac cu cartofi de sămânţă. Iniţiativa era a profesorului Volcinschi, iar cartofii de pe tm lot experimental, tm soi extiatimpuriu. Făcuse însă asta atimci fără nici o speranţă, după ce la încercările lui dinainte de a sptme acasă ce învăţa la şcoală se izbise mereu de îndărătnicia oamenilor ca de tm zid: ascultau, cu bunacuviinţă cu care tiebuie ascultaţi domnii şi cei cu carte, însă nimic mai mult. După ce-i întorceau spatele, procedau după capul lor, tot cum apucaseră din moşi-strămoşi şi de unde nu-i putea clinti nimeni.

Pe acelaşi ton, adoptat doar când era cu el, fără altcineva de faţă, ea mai aduse vorba şi despre celelalte griji şi nevoi ale casei.

- Tot câmpu-i fain! spuse. Am arat devreme, cum ne-ai spus, preciză după asta, atribuindu-i ceva la care n-ar fi avut pretenţia, cu toate că le vorbise odată şi despre perioadele optime ale fiecărei lucrări la câmp. Le vorbise, remarcase că-i de-a surda, renunţase, apoi uitase. Mămuca voia acum să-i arate că lucrurile stau altfel. Lista era mai lungă şi ea începu enumerarea cu aceeaşi gravitate meticuloasă. Secară, atâtea prăjini, tot pe deal. Cealaltă secară, ţinută în şură peste iarnă, o vânduse în postul mare. Făcuse astfel vreo doi

bani, tocmai buni să aibă cu ce plăti oamenii la lucru. Stabiliseră încă mai de mult că doar Trifan şi Gheorghiţă nu se puteau bizui să are şi să samene singuri şi repede, printre ploi. „Cum ne-ai spus tu." Tot acolo, pământul fiind hleios, trebuia bine gunoit. Garaseră de aceea toată iarna gimoi cu săniile. Şi până la urmă uite că se vedea - asta, acum - că nu fusese degeaba. Păpuşoiul, după a doua praşilă, merge bine. Mai lăsase oleacă de lucemă, cu borceag. Şi încă altele. Da. Reieşea că nu-i fusese uşor, fiind obHgată să hotărască ea pentru toţi. Era încă o povară, o anevoinţă, care nu-i displăcea însă deloc şi el mai ştia că în situaţiile de răscruce nu îndrăznea nimeni să-i stea împotrivă şi că nu-i fuseseră de trebuinţă nici ajutorul, nici sfatul cuiva, cu atât mai puţin al copiilor ei. Ar fi fost de aceea momentul s-o vadă închinându-se, cum se cuvine s-o facă orice creştin când aduce mulţămită Celui de Sus pentru ploaia venită la vreme sau pentru grindina care a cruţat holdele, le-a ocolit.
făcând prea puţină pagubă. însă în tot acest timp mămuca rămăsese, ca ruciodată, cu mâinile încleştate în poală...

întiebările pe care ea tiebuia să i le pimă rămăseseră la urmă, aşteptând răbdătoare să-l vadă că lasă lingura jos. Nu vorbiseră, n-avuseseră când, despre venirea lui de la Storojineţ la Cernăuţi. Ea ştia, simţise imediat că e un pas foarte important în viaţa lui. Era lămurirea pe care o aştepta, deşi nu era uşor de vorbit despre asta. Important e că ieşise teafăr din proba grea de maturitate şi bărbăţie, că-şi biruise nesiguranţele de la început, că nu se plânsese nimănui şi nici nu ceruse vreim ajutor, că nici la profesor şi nici la altcineva nu sesizase vreun setim de nemulţumire. îi fusese de folos ceea ce învăţase tot de la bătiânul Volcinschi - şi-i spuse actun şi ei -, anume că sunt oameni născuţi să fie conduşi, după cum alţii, dimpotiivă, vin pe lume cu acest har mai aparte: să conducă. Unii, să conducă cinci oameni, niciunul în plus, înti-xm birou, spre pildă: atâta le e puterea. Alţii, zece. Alţii, o mie. Nemţii zic „Führer", mai adăugă el şi, la cuvântul stiăin, ca la tm descântec, ea avu un semn ca şi imperceptibil de consimţire, înţelegea. Şi cât de grea era încercarea prin care tiecuse. Dar şi cât de drastică, de nemţească era rezoluţia, tmde nu încăpeau jumătăţile de măsură. Nu mai era nimic de pretins şi o scânteiuţă de lumină i se aprinse în privire.

Profesorul Volcinschi, pe care ea visa că o să-I vadă odată şi odată, hotărâse până în ziua de azi aproape tot ce era în legătură cu Gavriluţă al ei şi, în ce o priveşte, ca să nu încurce cu ceva, se ferise înfricoşată la o parte. Deşi nu ştia prea bine cui, ea îşi dăruise puiul, rupându-l chiar şi de la îmbrăţişarea de aer a sângelui. Ar fi vrut să se bucttre actim, dar nu îndrăznea s-o facă din toată inima. Tocmai ca să aibă im temei, încerca de fiecare dată să smtdgă ceva în plus despre acest domn bătrân pe care şi-l închipuia în fel şi chip, cu credinţa nemărturisită nici măcar lui că rămân prea multe pe care n-o să le înţeleagă. Se împotmoHse la o zicere a acestuia, reprodusă de Gavriluţă cuvânt cu cuvânt. Profesorul zice - îi spusese el - că noi, băieţii de ţărani care am făcut şcoU, avem o datorie mare faţă de neamul românesc, o datorie de care nu-i voie să uităm nici în somn -, iar ea înlemnise, cu inima strânsă. E o datorie peste ce trebuie să faci tu, vericine eşti, într-o viaţă de om. Pentru slujba la stat eşti plătit, nu se pune la socoteală. Familie, copii, casă, şi ţiganii simt în stare de asta. Era, aşadar, ceva mai presus de toate. Ce anume, profesorul nu spusese. Altceva. Fiecare are datoria să-şi găsească în suflet ceea ce e obligaţia sa, ca la un examen. Iar după aceea, cât trăieşte, să se străduiască s-o ducă Ia capăt întocmai, cum şi-a spus-o el însuşi.

Se culcară imediat după asta, mămuca pe cuptor, unde-şi avea culcuşul, patul fiind pentru cei tineri, şi el pe laiţa de sub fereastra către miazăzi. Adormi brusc, ca despovărat, odată ce ea stinse lampa şi casa cea mică se scufundă în beznă şi se trezi din somnul profund, neîntors, cam după două ceasuri. în odăiţa poleacului din Cernăuţi, unde ajungea doar la sfârşitul zilei, rupt de oboseală, dormea şi se trezea la fel, trecând însă lin peste pragul veghii de câteva cUpe din crucea nopţii, care dura cât o respiraţie. De data asta se deşteptase ca la ordin. Respiră adânc, în senm de răspuns şi consimţire, ştiind însă şi că nu va mai putea să adoarmă.

Toate erau pregătite: le regăsi în faţa ochilor de cum îi deschise. Socotelile sale mai vechi, spre exemplu. Cele câteva fraze obligatorii, articulate cu mare grijă şi care-i stăteau pe limbă. Le regăsi aidoma şi cu toată frăgezimea lor ameninţătoare. Nimic nu mai era însă atât de simplu pe cât se asigura el de fiecare dată când visa această întoarcere decisivă acasă. Şi nu mai exista nimeni de la cine

să ceară sfatul de care avusese nevoie din capul locului. Hiuţă, întâi şi-ntâi, plecase şi locul său era gol. Lipsea, de fapt, din oraş şi profesorul Volcinschi căruia, cunoscând prea bine brutalitatea cu care respingea poveştile despre necazurile altora, nu ştia ce s-ar fi cuvenit să-i spimă. îl anunţase că pleacă doar pe Armbruster. Grădina, în întregimea ei, cu puzderia de lucrători, i le lăsa în grijă pentru două zile. Ca unul care ştie ce înseamnă la douăzeci şi ceva de ani cerul albastru şi nopţile calde cu greieri asurzitori şi cu parfumurHe grele, usturoiate de crin (în acel an, cernăuţerdi parcă înnebuniseră cu crinii lor albi franţuzeşti, deveniţi o veritabilă modă şi care inundau toate grădinile oraşului), neamţul înţelesese in felul lui această scurtă evadare. îl încurajase de aceea să plece cu un zâmbet complice. Armbruster avea dreptate: grădina nu lăsa timp pentru altceva decât în mintea lui, în nebunia exaltărilor din visurile lui, adevărul fiind că era loc destul (loc, aer, lumină, pace) pentru încă multe altele.

Mai respiră o dată, adânc. După care se ridică în capul oaselor încercând să distingă vreunul din zgomotele sortmului dinspre cuptorul invizibil. în bezna moale, apărea doar dreptunghiul mai decolorat al sticlei de geam, iar în adâncimea odăii pâlpâiau câteva contururi luminiscente. Era doar liniştea grea căzută peste lume în noaptea care încremenise.

Nu avea decât traista cu încălţările rămase înăuntru de cu seară pe care, amintindu-şi unde o pusese mămuca, o găsi uşor, bâjbâind şi băţul de alun tăiat la izvorul unde se oprise după ce coborâse din tren în Dărmăneşti. Clanţa de la uşa dinspre tindă, care se mişcă fără zgomot, şi pragul le-ar fi găsit oricând şi cu ochii închişi. îşi ţinuse respiraţia tot timpul şi păşi pe vârfuri, împinse uşor şi a doua uşă, care rămânea totdeauna nezăvorâtă, şi ieşi în lumina albastră a stelelor din a doua jumătate a nopţii. Abia pe prispă trase adânc aerul rece în piept, uşurat. Cu o luciditate nouă, care-l va mira mult timp după aceea, îşi dădu seama că nu-l încearcă nici cea mai mică emoţie.

Abia departe, în câmp, se oprise la un pârău ca să se spele pe ochi şi să-şi sptmă, cu faţa spre luceafărul de dimineaţă, rugăciunea zilei care începea.

*

în acest pimct al relatării sale, Gavril M. se opri, înciudat pe sine însuşi că s-a împotmolit şi nu mai îi vin cuvintele potrivite. Merse câţiva paşi tăcut, cu bărbia în piept şi se auzeau doar clopoţeii de la ham. Katiia, din care era doar norişorul intermitent al respiraţiei, nu-l întiebă nimic.

începea să se crape de ziuă, reluă el, când, pe drumul spre Cernăuţi, ajimsese la apa Sucevei. Lumina cenuşie a zorilor de toamnă îl făcu să-şi dea seama că de o bună bucată de vreme venea alergând şi vorbind singur ca un nebun furios. îi mărturisi asta fără nici o plăcere şi cu un efort de voinţă îngrozitor, cum o va şi recunoaşte ulterior. Adăugă după alţi câţiva paşi: fusese tot timpul, din prima clipă de tiezie, absolut sigur că mămuca nu doarme...

Veniră iarăşi după viscol nopţile sticloase cu lună pHnă când căpiază iepurii şi foamea îi face să sară ca nişte mingi printre nămeţi. în patul lui din patru scânduri puse pe cărămizi, aşa cum era din prima zi, cu sacul de paie de secară deasupra, Gavril M. nu mai visă lupoaica sură care ieşea să-l întâmpine uneori. Dormi cu somnul de piatră al gospodarului care peste zi n-are răgaz nici să-şi tragă sufletul, şi când se întinde în pat se scufundă fulgerător în apa neagră despre care îi pomenise nu de mult lui Tavi Vorobchievici. (Şeful de gară, ştiindu-le mereu pe toate dinainte, n-avea răbdare şi-l întrerupea cu ţipete exasperate.) Spre sfârşitul nopţii însă, fapt neobişnuit, visă că stă în genunchi în zăpadă şi inima-i bate puternic de-o bucurie sălbatică. Se trezi cu tot corpul îmbăiat în ecoul acestei bucurii năvalnice şi câteva cUpe rămase nemişcat ca s-o savureze. Cât dură totul? Nu prea mult. Apoi, treaz de-a binelea, lucid, odihnit, se lăsă cuprins în plasa de iluzii, amintiri fulgurante şi gânduri articulate precis, dar parcă de altcineva, cu toate că era vorba mereu despre sine. Trebuia mai departe doar o zvâcnire (im salt al minţii) şi intra în ziua care începuse. Şi care, cu materialitatea ei atât de densă şi brutală nu lăsa loc pentru rdmic altceva. Amână însă, stând întins cu faţa în sus, ţinându-şi respiraţia.

Era limi, încă beznă, geamurile conacului erau de mai bine de-o limă blindate de sus până jos cu gheaţă groasă de vm deget şi, ca în orice limi, trebuia să iasă s-o întâmpine la anuază pe domnişoara Katria care revenea de la moară.

Sâmbătă fulguise şi fusese o vreme moale. După care, neaşteptat, se lăsase iarăşi gerul crâncen. Duminicile, ştia asta, la părintele Posteucă, în sat, unde Cil încă n-ajunsese, se adimau jucătorii de tarok, locul refuzat de el fiind ocupat între timp de nepotul tlirigintelui de la oficiul poştal. Luni, ca şi în celelalte zile de lucru, pleca sania în sat şi-l aducea pe moş Onofrei, Tina aprindea focul în sobe, în biroul de sub scara spre etaj imde el şi contabilul se adânceau în socoteMe complicate ale începutului de an agricol, şi nu doar agricol, o şuviţă subţire de apă începea să se prelingă de pe geamul îngheţat pe pervaz şi de acolo pe duşumea, după care veneau amiaza şi seara şi se-nnopta cu câteva minute tot mai târziu, pe măsură ce creştea ziua.

Socotelile arătau că surprize naari şi, mai cu seamă i-ele, nu vor fi, n-au de la ce veni. Din fânul bim de la lucerna din limcă fusese consumat mai puţin de jumătate, aşa că rămânea suficient până dă colţul ierbii. Avea in şuri şi-n hambar tărâţe, paie, strujeni, pleavă. C)amenii, cu Petrică Suditu, cărau gunoiul cu săniile încă li in decembrie, zi de zi, şi încă nu-l terminaseră: de fapt, îl mutau în câmp de la grajduri, unde se adunaseră munţii de bălegar fermentat în must, cu viermăraia şi i-oiurile uriaşe de muşte albastre. Visa la un siloz pentru păpuşoi, tmde ciucălăii să stea la aer şi-n ger după o iiouă metodă de care ştia încă din şcoală însă nu se încumeta nimeni să treacă la fapte. Visase şi un tractor, ilar era alt vis nesăbuit De la Camera Agricolă îl chestionaseră ironic: găseşti şi tm mecanic pentru el, să-l poţi duce cu matale tocmai acolo? Dar şi cu tiactorul lăsat deoparte, listele cu cele tiebuitoare se lungeau pe /oci de file, ca la orice gospodărie care creşte. Îşi planificase ca după ce se usucă glodurile primăverii să aducă la fermă draniţă, căpriori şi măcar doi cubici de scândură şi să repare acoperişul conacului. Mulţi bani, sume care, la adunare, îl speriau, mergeau pe mărunţişuri. Trebuia neapărat plasă de sârmă pentru nişte îngrădiri, măcar o pereche de hamuri noi, cuie, sârmă, pânză de fierăstrău, gaz şi sticle de lampă... Toată toamna, cu ploile ei timpurii, dese, reci, care altfel n-au de ce să stiice, cu toate căruţele puse în mişcare, cu toţi caü şi boü pe care-i putuse adima, de la fermă plus cei din sat, înotând în noroaie până la butucul roţii, cărase sfecla pe rampa gării - lucrare întinsă până mult

dincolo de Sf. Dumitiu... Spre marea sa surpriză, din sutele sale de tone de sfeclă predate pentiu fabrica de zahăr şi încărcate tot de zilierii lui în vagoane, revenise la plată o cotă parte mult mai mică decât se aştepta. îşi achitase, la Horovitz, o parte din datorii, reportându-le pe celelalte, ca să nu rămână chiar fără nici im leu.

Slavă Domnului, mâncare era! Şi zilierii se obişnuiseră cu el şi cu ce le pretindea şi respectau cu sfinţenie, milităreşte, orice dispoziţiime. învăţaseră şi să se spele şi pe ger, le vedea itgulat cămeşile întinse pe sfoară şi îngheţate, o femeie născuse cu moaşă adusă din sat, Herr Franz ieşea şi ziua cu bastonul la plimbare şi dădea târcoale locurilor cunoscute ajutat de câte im băiat de la grajduri. Important e că toate astea se întâmplau fără ca să existe ordinul său formal, spre mirarea lui moş Onofrei. De la Wagner, ferma moştenise pluviometiu şi giruetă, lucruri care, după contabil, sxmt bxme pentiu că nu cer de mâncare. El amenajase, în plus, după lege, un pxmct sanitar în prima odaie din dos a conacului, care rămânea mereu neîncuiată. Avea acolo, înti-un dulap stiăvechi, spirt şi
tinctură de iod, tifon, o foarfecă nichelată şi o pensetă, un pachet de vată şi albastiu de metil pentiu gargară şi probabil încă vreo două mărunţişuri de acelaşi tip, despre care nu ştii când se poate întâmpla să-ţi tiebuiască. Cheltuielile prevăzute aici moş Onofrei le tăiase apăsat cu peniţa muiată în călimara cu cerneală roşie.

Un capitol separat îi reprezentau cei tiei „năcăjiţi" ai fermei, neincluşi în nici o cheltuială contabUizabilă: deadea Oxana, Herr Franz şi băiatul cu păsările, pe care-l chema Ionică. Primii doi erau fiinţe nocturne, retiase în singurătatea lor tăcută şi nu atât de nebimi, încât să pună în pericol ceva, iar Ionică, despre care nu mai aflase rumic de rău, îi ieşea credincios în întâmpinare cu o fidelitate nezgomotoasă de câine sau de pisică. De toţi tiei, ca şi de şoarecii din poduri şi de porumbei, se îngrijea ţiganca, în felul ei misterios şi incontiolabil. O făcea ca şi cum ei ar fi fost umbre fără vreo consistenţă materială, iar ea vrăjitoarea care dănţuieşte în jurul focului, tot ca o umbră.

Tavi Vorobchievici era singurul la curent cu aceste socoteli de care lua periodic act cu toate că nu-l interesau. Discutaseră de mai

multe ori despre viaţa de la fermă, şeful de gară luând foc de fiecare dată. îl crezuse din captd locului pe cuvânt că n-are timp. Ce e datoria, la urma urmei? nu se putuse el abţine totuşi să nu-l întiebe, îngustându-şi dispreţuitor ochişorii lui tiviţi cu roşu. O muncă de furnică, fără vreim reziiltat care să se vadă stiălucitor ca soarele de pe cer, de departe, şi doar din când în când ceva mai aparte, o îndrăzneală care pare nebunească, aşa cum era faimoasa livadă de la Valea Lupului... Merită, pentiu asta, să nu-ţi acorzi măcar o zi, o jumătate de zi de guleai? Nici măcar acuma, iama, când omul nostm, la sat, intră în hibernare ca ursul şi nu mai coboară de pe cuptor până dă iarăşi fnmza? Nici măcar acuma nu găseşti o vineri s-o sacrifici pentru im tarok cu prietenii? Ce-ţi dă ghes, ce naiba te face să n-ai astâmpăr? Cine crezi tu c-o să-ţi dea vreodată o medalie pentru ce faci tu acolo cu vitele şi cu sfecla? Asta aştepţi? Sau cxunva crezi că patria are nevoie expresă de şiroaiele tale de sudoare? Eu însă vin şi zic, dragă d-le M., să nu pierzi din vedere că această patrie nu te-a luat în cont, pur şi simplu nu te vede, habar n-are de tine - şi nici de mine, nu-mi fac vreo iluzie...! Şi dacă ar afla, dacă i-ar ajxmge la ureche vestea că uite ce face băiatul ăla ü lunca Nistrului, uite ce cai superbi, ce mormane enorme de sfeclă eţetera, s-ar strâmba nepăsătoare, surdă, dispreţuitoare. Pentm că aşa fac totdeatma cei mari şi puternici cu cei ca noi...! Or, ei sunt Patria, cu majusculă!

Pentru câteva clipe, înainte să sară din pat, se lăsă absorbit de aceste gânduri care vin şi se pierd aproape instantaneu. Ştia însă precis ce urmează, planul şi hotărârea cea mare fiind luate de câteva züe.

Aprinse, aşadar, lampa, mai întâi. Geamurile conacului erau îngheţate peste tot, de sus până jos, încă de la Sf. VasÜe, iar lumina lămpii se reflecta în o mie de alte lumini în gheaţa viorie, groasă de un deget, care se îngroşa şi mai mult la fiecare aprindere a focului in sobă. Ascuţi după aceea briciul pe piatră şi pe curea, pentru că venea la rând bărbieritul. Trebuia să se scape, să se cureţe şi de mirosul de vită de la grajduri care se impregnează în piele şi păr. După bărbierit, gol până la brâu, se spălă cu apa adusă de cu seară in odaie, o găleată plină-ochi, unde mai pluteau bucăţele de gheaţă. Avea săpun bun, cumpărat de la Cernăuţi şi pe care-l ţinea ca pe iarba de leac pentm

asemenea ocazii deosebite... Se spălă îndârjit, sforăind şi împroşcând podelele din juml lavoaralui, dar şi migălos, cu grijă să treacă apa pe fiecare centimetm de piele...

Petrică Suditu, care ştia bine regula zilei de luni, zărise de afară că s-a aprins lampa în odaia domnişorului. Armăsaml îşi primise încă mai devreme tainul şi apa, tm băiat de la grajduri fl periase cu grijă, îndelung, şi-i împletise şi coama. îl scoase el însuşi din grajd, celorlalţi fündu-le fiică, îi puse şaua şi dădu o tură cu el de căpăstru prin curţile pustii, iar când domnişorul ieşi pe uşă îl aşteptau amândoi, cal şi om, tiopăind în gemi sticlos al zorilor. Pentru Gavril M., starea de fericire rezulta în asemenea cUpe şi din constatarea simplă că toate sunt şi decurg aşa cum le-a visat el.

Acea zi de luni se nimeri una cu soare roşu, ca de aur topit. O bună bucată de drum în timp ce lumina creştea şi se risipeau pâclele din zare, lăsându-l pe Nuşka la pas, nu simţi deloc muşcătura gerului pur, cea din prima jumătate a dimineţii. Dimpotiivă, gândurile legate de întâlnire - până la care mai era timp destul - îi dădură o febră mică în tot corpul. Dădu pinteni calului şi-l lăsă să gonească câteva minute, după care iarăşi ñ opri fără nici tm motiv. Era prea devreme. Dar ştia asta de când plecase de la fermă. Un timp indefinit, se lăsă în voia gândurilor, aceleaşi gânduri în care se încleiase şi din care ştia că nu poate extiage decât fericirea tulbure a incertitudinilor care împăienjeneşte privirea.

Livada se ivi drept în faţă, bmsc, anunţată de locul tmde tipsia ninsă a câmpiei marca o unduire abia sesizabilă. Doar de mai aproape apăreau însă, uşor de citit, liniile perfect drepte, marcate cu puncte negre, copăceii desfrunziţi şi cu tulpina lor subţiratică îmbrăcată fiecare în câte im palton de strujeni. încă şi mai de aproape, de la câţiva paşi, simţi acel sentiment de care-i vorbise doar Katriei şi care îi ridica vin nod în gât, de ftirie şi spaimă... De data asta, toate erau în bună regulă, nici o crenguţă ruptă sau roasă de iepuri. Se opri uşurat în vârfixl colinei. Nu mai existau motive de grabă de aici înainte.

Şanţul adânc din lungul primului şir de oltoane despicase exact pe la mijloc şi pe toată lungimea tioianul viscolit şi te puteai gândi, înti-adevăr, privind de aproape, la o tianşee. ZîUerii aduşi aici la

tieabă glumeau, îi auzise, pentru că unii dintie ei făcuseră tot războiul. Săniile încărcate cu oameni şi cu lopeţi de lemn, toate de la fermă, stiăbătuseră drumurile astupate cu acelaşi gând de lucru îngrozitor de greu, de chinuit şi în acelaşi timp parcă absurd, fără noimă. Şi totuşi, neştiind câtă zarvă se va stârni în sat, îi pusese la făcut poteci şi şanţuri în lungul fiecărui şir. După tiei zile, tot spaţiul dintie marginea livezii şi izbucul neîngheţat era bătătorit mărunt de sănii şi cai şi de tălpile oamenilor şi aşa rămăsese. Pe locul de popas se mai aflau şi vetiele negre de la focurile aprinse să se încălzească, în jurul lor cu baligi îngheţate şi smocuri de fân. De atunci nu tiecuse mult timp, viscolise o dată, dar nu în aşa fel, încât să se astupe şanţurile de protecţie. Treptat, la fiecare venire în contiol, băga de seamă însă cum se şterg urmele. Modificarea pe care şi-o asumase cu atâta orgoliu putea fi măsurată acum cel mai bine: o insuliţă de-o palmă, cât s-o poţi cuprinde înti-o privire, şi aproape înghiţită de pustietatea albă din jur. Pe puful proaspăt de zăpadă adus de vânt se mai puteau citi amprentele croşetate cu graţie de sălbăticiunile care tiecuseră pe acolo probabil noaptea...

- Domnişoară Suhoverschi Ecaterina, rosti el brusc, cu voce tare, atât de brusc şi cu o voce atât de alterată, încât armăsaml, obişnuit să se vorbească doar cu el, ciuli urechile nervos.

îşi propusese să facă acest exerciţiu de atâtea ori până nu va roşi, înăbuşit de jenă. Vădit, vocea nu şi-o stăpânea, în aşa fel încât să sime firesc.

- Domnişoară Suhoverschi, încercă el încă o dată, după câteva cHpe de concentrare.

Formula de adresare, repetată in gând de multe ori, de câteva ori şi în şoaptă, întins pe pat, unde nu-l auzea nimeni, avea cu totul alt înţeles aici şi o emfază supărătoare. Avea şi ceva fals, ca şi cum s-ar fi travestit. Orice solemnitate trebuie să aibă măcar o notă falsă, dar - îşi spuse -, falsă-nefalsă, e o solemnitate de la care nu te poţi eschiva.

- Ştiu că ai dorit-o, însă nici de data asta n-am să-ţi ofer buchetul de flori, continuă el, tot tare, cu cealaltă frază pregătită cu multă grijă. Adăugă pentru sine: nici flori, dar nici un sac cu şase micuţe hoituri însângerate.

Un timp oarecare, după acest prim. pas, greu ca o piatiă de moară, încordat, fixând im pxmct drept înainte, recapitulă în gând restul discursului. îşi aminti şi visxil din noaptea dinainte.

- Dragă Katiia, am amânat, mi-e frică, nu ştiu cum să spxm, pentiu că n-am mare lucm să-ţi ofer sau să-ţi pronxit, să mă laud cu ceva şi nici nu pot să te mint. Dar vrei să fii soţia mea?

De data asta, ca în acelaşi vis, va sări din şa după care, imediat, va îngenxmchea lângă sania ei, în zăpadă. Nu exista pe lumea asta nimic să-l oprească.

IV. O FATĂ CA UN SOLDAT

1.

Ajunsă acasă de la moară, într-o sâmbătă, Katria îşi anunţase părinţii că a invitat un „băiat" la masa de prânz şi asta va fi de duminică în două săptămâni. Tata era cu ziarul desfăcut dinainte, ziar pe care îl citea uneori fără să scoată o vorbă câte tm ceas, iar mama ocupată de cină, căci se întunecase. Se auzeau doar oalele şi tacâmurile mutate dintr-o parte în alta şi ticăitul ceasului cu cuc.

în colţul ei de lângă plită, mama îrUenmise, neîndrăznind să se bucure şi, de altfel, pe toată durata acestui scurt şi surprinzător schimb de cuvinte dintie tata şi Katiia, ea nu riscă nici măcar să respire. Şi totuşi el îi aruncă mamei o privire bănuitoare pe deasupra ziarului, făcând-o răspunzătoare, ca şi altădată, de cutezanţele acestui pui de cuc picat ca din Itmă în cuibul familiei Suhoverschi.

- Ce fel de „băiat" ? se interesă el în cele din urmă. Şi ce vrea?

Când îi va povesti lui Gavril la întâlnirea lor de luni la amiază, Katiia va repeta aproape cuvânt cu cuvânt ce a răspuns ea, pe de o parte, şi ce a mai întiebat tata, pe de cealaltă, în aşa fel încât el să-şi facă o idee cât mai precisă despre ce va fi cu această masă de prânz şi cu ei doi. Ei nu-i plăcea deloc să vorbească despre sine, în tot cazul n-avea răbdarea migăloasă a povestitului care o uimise la el. Cu toate astea, nu se ruşina prosteşte şi nici nu făcea pe sfioasa, ca alte fete, când unul din părinţi îi cererea socoteală pentru ceva. Pe tata abia asta îl scotea din sărite...! E ciudat, dar el detesta o asemenea francheţe. Ea spunea, aşadar, repede şi direct ce e de spus, chiar şi dacă era neplăcut. însă acum, văzându-l cum s-a pregătit să-i aştepte răsptmsul, cu bărbia în piept şi ochii mijiţi, aproape închişi, ezitase. Era de parcă el îşi îndrepta atenţia spre altceva, aflat înlătmtrul său, în burtă sau piept. Ceva care se mişca şi el urmărea încruntat zig-zagurile acestei mişcări, neauzite de altcineva..

- E administrator la fermă, în sat, spuse ea. De fapt, lângă sat. îmi face curte şi vine să vă ceară voie să mă lăsaţi cu el la bal duminică seara.

în faţa părinţilor, era prima oară când recunoştea că cineva îi face curte, lucru pe care o fată nu se cuvine să-l spună în gura mare ca pe o banalitate. îşi stăpâni bine, surprinzător de bine - se şi admiră în treacăt în oglinda sinelui, mirată, dar şi încântată - mica emoţie,

perfect conştientă că a trecut dincolo de bariera atât de strict păzită de ochii altora.

Nici despre bal nu se vorbise în casă de mult. La primele sale baluri, când încă era elevă, o însoţiseră totdeauna bunica şi mama, iar să danseze învăţase în casă cu cele patru mătuşi Suhoverschi care, în tinereţe, îşi învăţaseră la fel fraţii. Toţi şapte, trei fraţi şi patru surori, aveau ureche muzicală, şi se şi lăudau cu asta: la petreceri cântau împreună pe trei sau patru voci, dansau dând scaunele într-un colţ şi „bătuseră" balurile cu tata în frunte, ca tm general în fruntea oştirii. Ultimele dăţi, de două sau trei ori, pe ea o primise de acasă Tolea, cel mai mic dintre fraţi şi încă holtei. O lua cu el ca să aibă grijă de ea, o şi dansa până se năpusteau băieţii de vârsta ei, care n-o mai lăsau după aceea nici măcar să-şi tragă sufletul, şi la sfârşit, spre ziuă, o aducea până la uşă, acasă, unde era mama să-i dea xm pahar cu lapte rece şi s-o culce. Balurile, oricum, erau o treabă de femei şi fete, de mame, întâi şi-ntâi, dar şi de flăcăi care se grozăvesc (uneori se şi încaieră şi se umplu de sânge), treabă la care tata asista de la distanţă, cu buza răsfrântă dispreţuitor, prefăcându-se indiferent.

De data asta, în bucătărie erau doar ei trei. Katria stătea - şi rămase până la sfârşit - in picioare, între tata, cu ochii aproape închişi, sub lampa spânzurată de grindă, şi mama, încremenită la pHtă. în pauza care se prelungea, în aer pluti ceva care era şi nehotărâre, dar şi mai mult de atât, o tensiune nouă care, la rândul ei, vesteşte cearta.

- Bal? făcu tata, tărăgănat, ca şi cum nu era sigur de ce a auzit. Unde?

Katria nu răspunse la întrebare.

- E băiatul care mi-a dat iepurii împuşcaţi, îi reaminti ea, pentru că, într-adevăr, când venise acasă cu sacul cu iepuri să-l predea mamei le vorbise despre cel de la care-i primise: una dintre numeroasele persoane din sat, cunoscute de când era acolo la şcoală şi unde se încăpăţâna (împotriva tuturor, a tatei, mai cu seamă) să meargă cu sania, singură, tocmai de la moară. Se vedea abia acum că în casă nu reţinuse nimeni acest episod, cu atât mai puţin numele vânătorului.

Cu tata, ca şi acum, vorbea toată lumea în ucraineană, Umbă pe care el o pronunţa afectat, mai „domneşte", deosebit de vorbirea curentă, „ţărănească", a celorlalţi. Regula asta era dintotdeaxma şi Katria o respecta, cu toate că, în copilărie, de la mama, învăţase în paralel şi nemţeşte. Această a doua Umbă ea o folosea doar când era cu mama - limba micilor lor treburi femeieşti, nu neapărat secrete, cu toate că o vorbeau destul de bine şi tata şi ceilalţi fraţi Suhoverschi. Vorbeau nemţeşte, în schimb, toţi, la moară, cu bunicul, deşi bătrânul Schneider ştia bine şi ruteana şi rusa, mai puţin asemănătoare între ele decât se crede, dar şi polona şi chiar şi idişul jidovesc din toată Galiţia de sud şi din Bucovina şi învăţase, până la urmă, de nevoie, după război, şi româneşte.

- Administrator la fermă? cedă el după câteva cHpe de reflecţie, cu toate că uitase de iepuri, de mâncarea făcută de mama şi de povestea ei cu vânătorul. Cum îl cheamă?

Auzind numele musafirului de peste două săptămâni, tata ridicase capul din piept şi deschisese larg ochii, iar ea ü va mai spime lui Gavril că sesizase atunci o strălucire victorioasă în această privire.

O strălucire ciudată, dacă stai să te gândeşti.

- Român?
- Da, român.

Am ştiut eu, îi va spune el mamei după aceea, însemna că anticipase, ghicise din nou ce punea la cale fiica lor: o altă uneltire care-l viza pe el.

Katria ţinea să fie, aici, cinstită până la capăt. Recunoaştea că se aşteptase să-l supere iarăşi. Fusese, prima oară, hotărîrea ei de a merge la şcoala normală la Cernăuţi, de care el nici nu voia să audă. Nu se îmbunase, cu toate că până la urmă fusese obligat să cedeze, nici când bunicul preluase el plata taxelor, a tuturor cheltuieHlor, de fapt, până la ultimul sfanţ. Refuzase, a doua oară, cu aceeaşi îndârjire, să-şi dea acordul de părinte şi atunci când o văzuse luând în serios postul de învăţătoare la o şcoală la mama dracului, serviciu de care n-avea nimeni nevoie, dar nu putea spune nu mutării la moară, unde iarăşi bătrânul Schneider o luase sub aripa sa şi unde niciunul din părinţi nu mai avea vreo putere.

La reacţia lui de acum nu se aşteptaseră însă nici mama, nici ea. Tata împăturise ziarul cu mişcări tacticoase, fără să scoată o vorbă. Asta îrisemna orice, dar orice e mai rău. Se ridicase apoi încet, cu ziarul sub braţ şi pălăria dată pe ceafă şi, lăsându-le singure, ieşise fără să trântească uşa, cum făcea la supărare.

Cu mama, menajându-se reciproc, Katria evitase să mai aducă vorba despre musafir. Duminică după-masa, la plecarea spre moară, mama o condusese câţiva paşi. De fiecare dată, înainte, tata striga ieşindu-şi din fire, dar până la urmă se lăsa învins. Acum însă - o anunţase el pe mama -, la mine în casă, nu! Nu vreau să mai aud im cuvânt. Aşa că în momentul tăcut al despărţirii lor, al celor câţiva paşi fără martori, când se mai poate sptme ce are fiecare pe suflet, nicitma nu ştia ce va fi, mama neputând s-o ajute, deşi ar fi vrut.

Relatarea Katriei cerea aici o întoarcere. Ea ar fi preferat să simplifice, să scurteze. în această privinţă, explică ea zâmbind pentm sine, semăna cu stră-stră-bunica Else, din partea mamei. Aceasta era prima Schneideriţă de care îşi aminteau şi-o pomeneau cei din familie, dar şi bătrânii din toate satele din jur, cea care adusese tocmai de la Odesa motoarele şi ridicase moara cu valţuri de la cmcea de dmmuri...

Pui de cuc... El sesizase la aceste cuvinte ezitarea ei, ca o durere scurtă când strângi din dinţi să nu se vadă şi tocmai de asta n-o întrebase nimic. Se întorsese însă ea singură, simţind că nu se poate merge mai departe până nu se spune tot ce-i de spus.

Iată, foarte pe scurt, cum stau lucrurile. După război, la revenirea acasă din prizonierat, când bătuse toată Rusia cu pasul şi cu trenurile foametei, tata o găsise pe mama cu o copilă mărişoară în poală. în satele de dincoace şi de dincolo de Prut, bântuite de tifos şi pe imde trecuse pârjolul rusesc pustiind totul în cale, şi unde mai erau Schneider cu moara lui, iar dincoace mama, singură în cele şase odăi ale gospodăriei rămasă fără stăpân, nu găsise nimic care să-l sperie sau să-l uimească. Copila, despre care n-avusese cunoştinţă până atimci, îl lăsase fără glas, paralizat de surpriză.

Părul îl avea de la naştere, bineînţeles, blonziu foarte deschis, spre alb, cum nu mai avea nimeni, nici pe partea SchneiderUor, nici pe cea a Suhoverschilor. Gânditor, schiţase xm gest de mângâiere,

dar la mâna lui întinsă, copila se zgribulise ostilă, strângându-se ca un arici în ea însăşi, parcă gata să muşte. Mai era culoarea ochilor care-l fixau cu acea expresie despre care ulterior, în clipele lui rele, va pomeni mereu: de neiubire. Culoarea era albastru curat ca al florii de stânjenel, cxma de asemenea nu mai avea nimeni. Fată de ochii fumurii ai tuturor Schneiderilor şi de albastrul-verzui, „ochi de peşte", identici la toţi fraţii Suhoverschi era o deosebire prea mare ca să treci peste ea, ca peste ceva fără importanţă.

Despre toate astea se vorbise în casă la nesfârşit. Deşi niciodată de faţă, ei nu-i scăpase nimic. Şi socotelile fuseseră refăcute de sute de ori. Când anume a plecat tata pe front, luna şi ziua, asta o dată. Cât timp trecuse de atimci până la naşterea ei, numărând zilele din calendar. Verificarea cu data naşterii înscrisă în condica bisericii şi la primărie dădea un rezultat în legătură cu care tata avea unele bănuieli. Şi nu atât aceste bănuieli.
cât nesiguranţa, care-i şi mai otrăvită, şi mai fără leac. La doi ani după întoarcerea tatei, mama îl născuse pe Adam, cu păr închis la culoare, ochi verzui, năsos şi cu urechi mari, clăpăuge, ca ale tuturor fraţilor Suhoverschi.

- Vrei mai departe? se opri ea, ajunsă aici.

Nu, se apără el. Nu ştia, de fapt, ce anume să vrea.

Ea era, totuşi, primul copil al unuia din cei şapte fraţi Suhoverschi şi anume al celui mai mare. Din cauza asta, mătuşile o luaseră imediat in posesie ca pe un tiofeu. Crescuse, aşadar, tiecută de la mama la mătuşi, toate gălăgioase şi lacome, geloase, disputându-şi-o ca
pe o păpuşă vie, şi de la ele înapoi la mama, de la care venea anume de la moară s-o înşface bimica, pentru ca altcineva s-o „fure" cu prima ocazie, în sporovăiala încrucişată a celor două Umbi, pe care ea nici nu-şi mai dădea seama când le-a învătat.

De la aceste numeroase rubedenii, care dădeau năvală periodic şi le umpleau casa, dar probabil şi de la tata, aflase încă de mică despre pământurile şi casele familiei Zaleski. Cealaltă stiăbxmică, al cărei nume îl primise ea la botez, Ecaterina, nume de împărătească, stiăbimica Zaleska, croitoreasă de lux, se măritase cu un Suhoverski Anton (al cărui nxune îl purta acum tmchiul Anton). Lucrurile se

încurcau aici, cu toate că nimeni nu părea deranjat de asta: primul Anton devenea, în alte poveşti, frate vitieg al bxmicii, adică al tmeia din fiicele Ecaterinei Zaleski. Iar relaţia întie Zaleski - familia -, care erau poleaci, şi Suhoverski, ucraineni aduşi încoace încă de Ţarul tuturor ruşilor, era evocată pe un ton pUn de subînţelesuri în aceste părţi confuze de poveste, mai ales când tiebuia să se răspundă întiebărilor ei insistente. Casa familiei, unde se născuseră şi crescuseră
cei şapte fraţi, era şi ea invocată cu o ciudată emfază. Era însă doar o clădire cu două odăiţe, cu tavan jos şi pereţi de bârne unde deadea Komelţia rămăsese stăpână, cu două vaci cu lapte şi câteva găini. Despre sărăcie nu pomenea însă nimeni. Crescând, pricepuse şi ce înseamnă exact trufia, care nu e deloc ceva de ruşine. Şi, oricum, după cum se putea remarca la toţi cei şapte fraţi Suhoverski, atât de siguri pe ei, e mai trainică decât orice avere, care se risipeşte, dispare cât ai clipi din ochi la cea mai neînsemnată greşeală...

Katria încă nu pricepea mare lucru din ce se întâmplă în jur, simţind însă din când în când doar aceeaşi privire neîncrezătoare a tatei care o urmărea peste tot. Era simplu însă: el pretindea ascultare şi respect şi ea, ca orice fetiţă, i le acorda cu stângăcia vârstei, când încă sentimentele nu pot fi falsificate. Aşa că treceau zilele, lunile şi ea creştea ca un copil normal, aproape fericit.

Cealaltă parte a poveştii o auzise de la bunica Schneider care, cel puţin in forma ei iniţială, semăna izbitor cu basmele spuse tot de ea.

Primul Schneider, de la care începea totul, fusese ostaş. El colindase lumea cu flinta în spate prin multe războaie până când împăratul, la lăsarea la vatră a lui şi a altora ca el, îi încurajase să-şi strângă ce aveau ca avere - nu mare lucru - să-şi ia cu ei familiile şi să se mute dincoace unde era pământ destul din care vor primi şi ei. Să se aşeze pe el, să-şi facă satele lor, cu biserici, şcoU, cimitire, spre folosinţa ntmiai a lor - se zicea - în veacul vecilor.

Zeci de ani, peste o sută sau şi mai mult, ce a fost la început trecuse din gură în gură. Amintirea celor dintâi se estompase, dar nu se mai întorsese nimeni la locul de baştină. Povestea bunicii semăna aici cu un basm sau cu un cântec de leagăn. Despre locurile de baştină părăsite, de care se ştia doar din auzite - şi în definitiv tot mai

puţin importante. Despre mările reci ale nordului, cu apele lor verzui, din care uneori ţâşnesc şiroind monştrii lucioşi, ca făcuţi din oţel, ai abisurilor. Despre călătoria nesfârşită, cu harabale încărate vârf, cu copiii înghesuiţi sub coviltir laolaltă cu hainele groase, cu armele şi cuferele, cu proviantul şi cu bătrânii neputincioşi... Săptămâni, apoi luni, mereu spre soare răsare, cu popasuri scurte, doar noaptea la foc. Despre familii, în cele din urmă, cum şi unde s-a aşezat fiecare şi care cu cine s-a încuscrit, ţinându-se mereu laolaltă, după ordinul împăratului, adică strâns şi distinct de ce e în jur, ca un roi de albine.

Era im fapt: provincia imperială apuseană care era patria lor, a şvabilor, rămăsese în urmă definitiv, pentru cei născuţi aici, mai ales. Dincoace, la sosire, era vastitatea ameţitoare xmde nimic nu semăna cu ce ştiau sau visau. Cătune risipite ici, colo cu câteva case mici, parcă îngropate în pământ sub cerul străin şi el pe care se fugăreau nori albi, iar noaptea se aprindeau alte stele decât cele ştiute dincolo. Altfel de azur, mai adânc, iarbă până la brâu şi ape iuţi de cleştar. Altfel de poame, chiar şi altă dulceaţă a aerului, când îl tiagi adânc in plămâni. Dar şi pustietate cât vezi cu ochii, de care poţi să-ţi dai seama ce înseamnă cu adevărat doar dacă încep să sufle vântoasele iernii şi-aduc zăpada şi când îngheaţă pasărea în zbor.

Fuseseră mutaţi tocmai aici ca, mai întâi, să aibă cine lucra atâta amar de pământ neînchipuit de roditor dacă-l compari cu sărăturile nisipoase ale nordului pe care-i şi multă lume înghesuită, lume săracă şi flămândă. Aveau şi le-aduseseră aici alte obiceiuri, dar şi deprinderea muncilor grele făcute cu plan şi după câteva reguli din care nu-şi îngăduia nimeni să iasă. Pentru lumea de aici, neobişnuită cu disciplinarea atât de strictă, militărească a vieţii erau şi im model de urmat. Noii veniţi ofereau împăratului şi o garanţie de fidelitate şi de credinţă. Cu tătarii apăruţi totdeaima ca din senin cu hergheliile lor aduse la păscut până la marginea Galiţiei se învăţaseră odată cu trecerea timpului. De nestatornicii şi nestăpâniţii băştinaşi, mereu ascunşi prin pădurile lor fără capăt şi pe care jandarmii trebuia să-i prindă legaţi ca pe fiare ca să-i ducă în cazărmi şi să-i îmbrace în haina militară, de aceştia simţiseră din capul locului că n-au de ce să se teamă.

Totdeodată şi, de asemenea, de la bunica - care, la rândul ei, ştia asta de la părinţii sau bunicii ei - Katria primise, ca pe un dat de la bunul Dumnezeu, ideea despre destin - unul necomun, distinct, separat în toate privinţele în această lume pestriţă a zecilor de neamuri, fiecare cu vorbirea şi obiceiurile sale, din această parte de lume separată printr-un fir de păr de abisurile neguroase ale Asiei, unde nimeni nu ştie ce se ascunde. Nu se vorbea în gura mare, în public, dar se ştia - o ştia bine toată suflarea omenească. Fiecare familie, cu nume păstiat pe Hnie bărbătească, avea în casă hârtiile doveditoare că pământul pe care stau e al lor şi numai al lor. A fost înainte loc gol, rămas astfel de la facerea lumii, şi pe acest loc i-a aşezat împăratul, în aşa fel încât să nu-i poată nimeni necăji vreodată.

Stiă-stiă-bunica era Else şi de ea îşi amintea - avea peste 90 de ani când el se născuse - doar bunicul.
Fusese măritată cu Ferdinand. Ferdinand era cel care săpase şanţurile adânci pentru temeHe la moară pe un loc cumpărat la o cruce de drumuri, între sate. Sfârşise însă imediat după asta, tăiat cu cuţitele şi prădat într-o pădure, pe drumul de întoarcere de la Lemberg. De ima singură şi împotriva a ceea ce se cade să fie o femeie cuminte, ridicase până sus zidurile morii pentru care adusese şi motoarele tocmai de la Odesa. Primul Schneider, înainte de ea, fusese însă Johann. Primele acte, cu steme şi sigilii vechi, ţinute şi acum într-o cutie de tablă de oţel, căptuşită cu catifea albastră, erau pe numele lui. El şi nevasta, cu imicul lor copil, trăiseră ca orice ţărani din lumea asta din pământul primit de la împărăţie, săpat metru cu metru, împrejmuit şi semănat ca să fie la toamnă ceva de strâns de pe ogor şi de adunat în hambar. (Abia Else începuse să aibă oameni la lucru cu ziua, ca să facă faţă gospodăriei lărgită mult între timp.)

Bunica, la rândul ei, era Maria - şi Beck, pe numele de fată. Cele două familii se încuscriseră punând laolaltă şi copiii, fiecare pe-al său, dar şi pământ, moară, oloiniţă, imul din primele tractoare de prin părţile locului, două batoze şi două rânduri de case şi încă multe altele. Bimica şi toţi cei din spiţa Beck erau cu obraz rotund, îndesaţi şi înceţi. De la stră-străbunica FJse rămăsese doar amintirea braţelor şi picioarelor lungi şi a unui fel de a fi repezit şi foarte aspru, fără nicio îngăduinţă.

Intrată în această familie care nu se risipise, dar nici nu se inmulţise deloc în o sută de ani, sau ceva mai puţin, bunica o născuse pe mama, pe CeciHa. Devenind şi ultima Schneideriţă pe care toţi cei ce veneau Ia moară o ştiau Ia fel de pricepută la motoare ca orice mecanic...

Murise apoi, într-o bună zi, bunica... E ciudat: o femeie pe care n-o ştia nimeni plângându~se vreodată de ceva, tăcută şi supusă ca toate femeñe din familia Schneiderilor, ca şi fiica tmică, botezată Maria şi măritată Suhoverschi, cu o hărnicie de furnică pe care de asemenea n-o ia nimeni în seamă, considerând-o cumva obligatorie (fiica îi semăna de altfel perfect, ca şi cum ar fi fost surori gemene), ea apăru tuturor şi ca nepregătită pentru moarte. Această moarte părea o extiavaganţă, o surpriză ofensatoare. Două, tiei züe până la înmormântare, dar şi după aceea, o perioadă destul de lungă, la moară se discutase pe şoptite, dar insistent despre asta. Ar fi putut să le dea un semn, iar ei să se pregătească. Să se vaite cât de cât. Ea însă, morăriţa cenuşie, Schneideriţă, cum u spuneau oamerm, furnica fără identitate bine marcată, soacra cu care ginerele Suhoverschi discuta din vârful buzelor, ca şi cum i-ar fi acordat im favor sau o mare concesie (deşi, la drept vorbind, era exact invers) le făcuse fiicei, ginerelui, celorlate rude venite la moară pentiu ajutor ceva care semăna a bătaie de joc. (Stiecurându-se printie picioarele celor mari, Katiia nu înţelegea absolut nimic.)

La cimitirul nemţesc nu se adună lume prea multă. Veniseră fiica şi ginerele şi fraţu şi surorüe lui, cu care el ţinea să fie peste tot împretmă, când e ceva important. Mecanicul de la moară, Erwrin, xm bărbat cu picior de lenm, cu faţa udă de lacrimi ca o femeie. Câţiva vecini în stiaie negre, femeüe şi ele cu tulpane şi fuste negre. înregistiaseră toţi plânsul fücei, cu copüa şi cu băieţelul stiânşi alături, ea care părea singura sincer îndurerată în afară de Erwki. Plânsul ei, îşi amintea Katiia, semăna cu un chiţcăit. Dar nici acest plâns scremut, înfricoşat nu reuşise să-l scoată din amorţire pe bunicul. Remarcase toată lumea atunci, neştiind deocamdată dacă să se mire sau nu, că bunicului nu-i scăpase nici măcar o lacrimă. El urmărise posomorât, obosit, parcă surd, sau cu gândul la altceva,

slujba, sicriul, coborârea in groapă, condoleanţele. Plecă însă spre moară imediat după asta, ca împins de la spate, grăbit.

Se mai întâmplaseră după înmormântare câteva lucruri ciudate. Ajuns acasă, bunicul se închisese în el însuşi, refuzând şi să-i primească şi să-i vadă dacă-şi vârau capul printre uşi şi să-i audă pe toţi cei care-l căutau. Moara mergea deocamdată ca înainte, de la sine, şi nu putea fi oprită. Retragerea lui nu făcea gaură-n cer, observase şi tata cu jxmiătate de gură, dar ea, fiind nu departe, fl auzise. Şi totuşi nu era o joacă! Asta, întrucât peste hotărârâe lui nu îndrăznea niciodată să treacă nimeni, fie şi doar din fiică. Trecu astfel prima zi, dar într-a doua, luându-şi inima în dinţi, mama intrase la el. în camera întunecoasă, bunicul şedea tot pe jilţul lui într-im colţ, cu aceeaşi expresie opacă din cimitir. Nu mâncase nimic, nu se mişcase de pe scaun şi pare-se că nici nu dormise.

Abia cu această ocazie realizară cei din jur că în familia Schneiderüor existase ceva care se nrunea dragoste (în Hpsa altui cuvânt mai potrivit), pentru că nu bănuise nimeni înainte că bătrânul morar o iubise cu o asemenea intensitate nefirească pe singura femeie din viaţa lui. Nu-l bănuiau nici că i-ar fi dedicat mai mult decât imei pisici sau unui câine - nici nu i-ar fi pretins, n-ar fi crezut că im asemenea sentiment e necesar între două persoane care au trecut bine de jumătatea vieţii şi încet-încet îmbătrânesc unul lângă celălalt. Doar câţiva moşnegi îşi mai aduceau aminte de nxmta acestui ultim
Schneider, tm flăcău veşnic pHn de praf de făină şi de uleiuri de la motoare, tăcut şi posac, dar nicitmul nu se putea lăuda că măcar o dată se apropiase de el ca să ciocnească, de pildă, o cană de bere rece. (El moştenise de la bunica lui, Else, prima Schneideriţă, de care şi ei auziseră de la cei dinainte, şi patima oarbă pentru muncă, în afară de moară şi celelalte...) Descopereau însă abia acum că el avusese mereu tm mare secret, neîmpărtăşit cu absolut nimeni, cel mai mare secret al vieţii lui.

Se făcuse a treia noapte şi-n bucătăria din cealaltă parte a casei era aprinsă lampa. La masă, Erwin, căruia mama îi pusese strachina cu mâncare şi pâine, înfuleca lacom, hămesit, mai era ea, Katria, cu urechile ciulite, mama cu Adam in braţe, deadea Anielia - Angela, în

acte - pe plecare, după ce petrecuse mai bine de jumătate de zi acolo şi, două camere mai departe, în întuneric, căci îl alungase pe Erwin trimis cu lampa, bunicul nemişcat în jilţ şi cu pălăria pe cap...

Suferinţa bunicului devenea pe zi ce trece exagerată, parcă şi indecentă. Observaţia aceasta o făcuse tata, ca să rupă tăcerea stânjenitoare. La 50 şi ceva de ani, sau la 60, să mai suferi din dragoste e caraghios. Adică să suferi prea mult. Cât de mult? Dragostea însăşi era de acceptat, de tolerat între anumite Hrnite, limitele de bun simţ, ca orice lux. Căci asta părea să fie dragostea, un lux, o irosire, tm multicolor şi efemer foc de artificii... Cu ce măsurăm suferinţa? se întrebă şi ea, din colţul ei, neluată în seamă de nimeni, înţelegând doar pe jumătate absurditatea acestei întrebări fără răspuns. Cei mari îşi puneau însă alte întrebări.

Venise încă de a doua zi tm doctor din satul vecin, adus special cu căruţa, dar bunicul refuză să-l primească. Pe fiica sa o privea ca un orb care e şi surd şi iriut, fără reacţie. Trăia, totuşi. Era tot în jilţul lui, în colţul de lângă geam, animţă cineva, după ce se furişase t-a să verifice. Stătea cu pălăria pe cap şi cu ochii deschişi.

Ceva mai imprecise apăreau consecinţele. De pildă, dacă bimicul moare, ce se va întâmpla cu averea. Mătuşile aproape că se stabiliseră aici după trei-patru /ile, ca să dea o mână de ajutor cumnatei, dar şi pentru că nu le era deloc indiferent ce va fi mai departe. Adam răcise la cimitir şi ele fl vârâseră cu forţa in pat, în altă odaie tmde duduia focul în sobă, iar seara deadea Olga, cea mai fără astâmpăr, u puse ventuze. Treptat, casa Schneiderüor se tiansformase înti-un spital, deşi semăna mai mult cu sala de aşteptare a unei gări.

Cam din a patra zi se stabili, după toate sertmele, că bunicul vrea să moară neapărat. Iar pentiu asta trebuia să fie pregătiţi cu toţu. Starea lui, care era im fel de alunecare spre moarte, pe-o pantă de gheaţă, foarte abruptă, găsise pe toată lumea nepregătită. Cu toate astea, nu sărea nimeni ca să-şi asume răspimderea vreunei iniţiative. Ca pe un obiect prea mare şi greu, care oricând poate să-ţi scape din braţe dacă-l ridici, sau să capete viaţă, brusc, şi să-ţi explodeze în faţă, nu cuteza nimeni să se apropie şi să-l atingă. Erwin era singurul care-şi ştia rostul, numai că el era o slugă. Bocănind cu piciorul lui

de lemn intia în cameră cu ulcica de apă şi se pare că, recimoscându-l după zgomotul famüiar al păşitului, nemişcat în acelaşi jüţ din semiobscuritate, bunicul ü accepta.

Doar după câţiva ani, Katiia pricepuse că tata îşi trăia atunci clipa sa de răscruce. El descoperise, ca înti-o iluminare, că se simte în stare să ia orice hotărâre, cât de importantă ar fi. La însurătoarea sa cu unica fiică a morarului Schneider, ea primise ca zestre o casă nouă în inima satului, dar şi în casă tot ce-i trebuie tmei familii, începând - se comenta - de la lingtiră. Ginerele nu se învrednicise să mai adauge ceva, pe socrul mic nu-l auzise nimeni vreodată spunând că nu-i mulţumit de ginere. Toţi din jur ştiau însă că bătrânul n-are timp să spimă altora ce simte. Nici pentru fiica sa nu e sigur că dovedise vreodată dragoste şi asta în aşa fel, încât să se ştie, să se vadă. Cu atât mai mult să pună vreo bază pe ginerele rutean. Acest ginere era un pic fanfaron, cu gura mare. N-ar fi stat să toarne în coş sacii cu grăunţe la moară în ruptul capului. Erau lucruri mici, dar care înti-o familie cântăresc mult Din cauza asta, când erau faţă în faţă, bunicul vorbea cu el la fel cum vorbea cu cei care veneau la el an de an la măcinat, cu căruţele pHne de saci grei şi el trebuia să le facă această tieabă repede şi bine, fără vorbărie de prisos. Ginerele ü acorda însă respectul cuvenit şi asta se vede. Avea un scris frumos, înflorit, slujbă de conţopist bună, la primărie, şi se ţinea şi de casă, de nevastă şi de cei doi copii.

Acum, după atâţia ani, bmsc, o povară necunoscută, dar mare, stiivitoare, îi căzuse pe cap şi n-avea scăpare, fiind unicul bărbat în putere din familie. Ca să se plângă, îl oprea orgoliul. Simţea totodată atâţia ochi îndreptaţi asupra sa în aşteptare, şi pândindu-i fiecare stiâmbătură. în sine, ştia însă că nimeni altcineva decât el nu va rămâne stăpân pe averea Schneiderilor şi victoria asta îi dădea o ameţeală plăcută, ca după un pahar de vin. Şi de aceea nu era deloc dispus să dezerteze.

Planul lui rămânea însă confuz. Nu era lacom şi pentiu sine n-avea de gând să păstieze ceva care să fie al său şi numai al său. Dimpotrivă, se vădi atunci la el o trăsătură moştenită probabil de la bunica Zaleska: nepăsare boierească şi mână largă, măcar în privinţa promisitmilor. Mama, singura care-l însoţea pas cu pas, nu era în

stare să-l ajute, şi asista fără vlagă, cu un zâmbet precaut, la ce spune el şi el spunea în fiecare zi altceva. Moara, spre pildă, explica el, cerând atâta bătaie de cap, putea fi vândută pe bani buni şi, dintr-un foc, totul devenea mai simplu. La fel oloiniţa. Cu pălăria dată pe ceafă şi ţigara stinsă lipită de buza de jos, privea satisfăcut la cei din jur şi care erau mama, copiii, una sau două dintre mătuşile venite cu schimbul la moară. Să vinzi o asemenea avere, socotind şi pământurile din ţamă şi iazurile, făcea să fie vorba dintr-odată de foarte mulţi bani. Banii nu-l speriau însă deloc, de orice sume ar fi fost vorba. Katria îşi amintea că îl surpririsese odată sfătuindu-se cu deadea Komelţia, mult mai interesată decât mama de ce va fi. I l-ar fi încredinţat ei, care şi aşa n-avea treabă tot timpul acasă - spxmea tata - pe moşneagul neputincios. Spălat, schimbat, hrănit. Gândeşte-te bine! Vezi ce pretenţii ai, în bani, şi vü şi-mi spui. Cu puţin înainte însă, pe colţul mesei, socotise cam la cât s-ar putea ridica cheltuielile de înmormântare. De jos in sus, Katiia îi studiase pe amândoi încercând să înţeleagă ceva. Nu era însă nimic de înţeles, decât o tensixme care făcea explozie din când în când, bocănitul piciorului de lemn pe coridoare sau scârţâitul câte unei uşi. Viaţa adevărată continua să gonească nu de prea departe, nepăsătoare, ca xm tien lansat în viteză pe care nu e nimeni să spxmă: eu îl conduc!

Trecură astfel mai multe züe... în casă exista deocamdată o singură persoană în stare să decidă ce e de făcut: acest lucm ieşea în evidenţă din când în când.
trezindu-i pe toţi ca din somn. Iar această persoană tăcea, refuza să scoată măcar o vorbă. Mai sărea în ochi încă ceva Ia care nimeni nu cugetase înainte: btmicul n-avea pe altcineva pe care să se bizuie lângă el. îşi dorise grozav im băiat, venise însă fata, cu care n-avea ce face decât s-o mărite. Iar acum suferinţa ñ obosise: nu mai dorea nimic.

Asta durase, aşadar, până in ziua când, întorcând capul - cel puţin aşa se va povesti -, zărise în prag pe fetiţa de zece ani intiată fără zgomot şi care fl urmărea curioasă.

El şedea cu spatele la fereastia peste care fusese tiasă perdeaua, o umbră întunecată, dar familiară. Moşul zdravăn, îndesat, cu jumătatea de sus a corpului ca im sac mare şi plin, care totuşi nu te

ispiteşte cu nimic să vü mai aproape. Şi mai era şi mirosul: de corp bătiân, nespălat de nu ştiu cât timp, cu toată rufăria, cu costumul de postav gros, negru, cu íncáMrüe rămase pe el de la îrmiormântare.

Bxmicul nu se pricepea la gingăşule şi alintárüe pe care imii maturi Ie acordă câteodată celor mici. Avea ochi cenuşu, mici şi duri, ca toţi Schneiderü, şi mână grea cu podul palmei asprit Văzându-i pe copü, se scotocea încruntat prin buzunare după câţiva bănuţi pentru bomboane, încurajându-i doar să şi le cumpere singuri de la prăvălie. Era felul lui de a-şi exprima afecţiimea, unicul fel. în rest, era o asprime fără vorbe, dar căreia tot ce mişcă în jm, chiar şi găirdle proaste şi lacome de grăvmţe, ü ştia de frică, ferindu-i-se din cale.

Fetiţa de zece ani care era Katria pe atimci intiase la el fascinată de insistenţa cu care era pomenit în casă cuvântul „suferinţă", în ucraineană, mai ales, dar şi în nemţeşte. (în acele züe, de altfel, ea auzise mult mai multe decât şi-ar fi închiptiit cei mari din casă.) Pentru i^a, lângă acest cuvânt era „durerea", care-i un fapt banal. Bunicul îi dăduse totuşi un sens în plus, o realitate pe care puteai pune mâna. Ceva care stătea cu el, lângă el, în relaţie cu el, asemenea umbrei cu corpul când e în bătaia lurninii. Intrase acolo, nu din compasivme şi nici pentru a-i smulge, în reciprocitate, ceva btm, a-l linguşi, cum fac alţii cu cei bogaţi (ea ştia perfect ce înseartmă avere), ci din nevoia de a verifica iTiisterioasa suferinţă şi care, în inaaginaţia ei, era ceva care merita vindecat sau măcar alinat. Sau măcar privit cu atenţie.

Se studiaseră cu atenţie, îndelung, în obscuritatea ce devenea parcă fosforescentă, după ce ea închisese în urmă uşa cu grijă. Bătrânul din scatmul xmde nu cuteza nimeni să stea, cu figură umbrită şi în putoarea înăbuşitoare nemaisuportată decât de Erwin. Şi care, îndărătnic, aştepta înţepenit acolo să moară, cu toate că moartea nu se grăbea deloc, rătăcea prin alte părţi... La trei paşi de el era copila prea înaltă pentru vârsta ei, cum spuneau toţi şi cu părul lunvinând în obscuritate. Cel puţin aşa explicase el, după aceea.

Câteva cUpe cei doi se studiaseră reciproc în tăcere. în această aşteptare fără deznodământ, bătrânul morar schiţase un cuvânt, mişcându-şi anevoie buzele uscate, limba amorţită de nevorbire, el însuşi dezobişnuit să-şi mişte maxilarul şi muşchii obrazului năpădiţi

de o barbă sălbăticită, de om nebim. Rezultă un mormăit, o silabă sau două, un geamăt. Abia la încercarea următoare cuvântul se auzi clar:

- Else.

N-o chema pe mama, care era Cecilia Else, şi când Katria îl întrebă dacă asta dorea, se împotrivi violent. Îi apărase, va mărturisi el apoi, izbitoare asemănarea nepoatei că stră-străbunica.

Bineînţeles, Katria nu pricepuse nimic: găsise altceva decât era venită să caute. Dintr-im impuls ştiut doar de el, sau nici măcar de el, bunicului inima începuse să-i bată normal, după regula veche, nemţească. Fusese înainte im şoc, o tresărire interioară. Else îl scosese din moarte nu se ştie în ce scop. (Dacă el însuşi înţelegea ceva, nu se va simţi dator niciodată să se justifice.) Poate Else apăruse ca să-l expedieze la moară, tmde-i era locul. Să meargă acolo, printre sacii cu boabe şi printre făinuri, imde doar prezenţa lui le făcea să se învârtă pe toate mai iute, mai muzical, şi doar datorită lui era cea mai fină şi albă făină.

Rămăsese astfel înţelegerea lor, peste capetele celorlalţi, tm cuvânt cheie: Else. Nu după mult timp, venind la moară de acasă de la el, ginerele, înspăimântat, îşi găsise socrul în mijlocul ogrăzii, cărând o scară cu care ţinea morţiş să se urce în pod. Erau adunaţi să caşte gura Erwin şi mama şi câţiva căruţaşi care-şi aşteptau rândul. Ca întors cu cheia, mecanismul invizibil începuse să funcţioneze la fel de misterios cum şi intrase în avarie şi nu exista nici un indiciu că se va mai opri.

2.

- ... Dar Else? îl provocase ea pe unchiul Anton, în ziua când el ü explicase cât de important e pentru o fată ca ea să fie „o Suhoverschi". în familia nu se mai pomenea de câţiva ani de stră-străbiinica de care erau legate atâtea, unchiul Anton ştia însă prea bine despre cine e vorba.

- A, nu! protestă el, incomodat de comparaţia la care întrebarea ei aproape că-l obliga. Se strâmbase şi după aceea se grăbise să schimbe vorba.

Cu toate că era zi de lucru obişnuită, şi nu duminică, unchiul Anton se prezentase pe neaşteptate la marea poartă de fier de la

internatul şcolii normale de fete spre a cere bilet de voie pentru eleva Suhoverschi Ecaterina, ca s-o scoată în oraş. Pedagoga de serviciu la sala de meditaţie, domnişoara Furtună, ezitase, mai întâi, solicitarea fiind împotriva regulamentului şcolii. Unchiul Anton făcea însă impresie şi cu statura, dar şi cu vocea de bas răguşit şi oricărei femei, unei domnişoare bătrâne cu ochelari, mai ales, îi venea peste mână să-l refuze. Suhoverschi primise bilet de voie pentru două ore, fiind vorba de o rudă în trecere prin localitate şi de nenumite probleme familiale.

- Cu ce te-ai dat? izbucnise ea în râs după primii paşi făcuţi alături, dar şi după ce se îndepărtaseră sxificient de poarta de fier, în dosul căreia era sigură că stă cineva şi se uită după ei, venind mai aproape ca să-l miroase. Şi, curios, cât era mare şi cu toate cele peste o sută de chüe ale sale, tmchiul Anton roşise.

Mirosul pătnmzător, simţit de la distanţă, era de la apa de colorüe cu care se stropise pe pieptul vestonului. Era de altfel proaspăt ras, cu obrajii lucioşi, roşii, pomădat şi pudrat, dar şi cu mustăţile răsucite în sus şi la care, mai remarcase ea, îşi vopsise cele câteva fire ştiute de păr cănmt.

Deşi ştia că se face imediat antipatică, ea obişnuia să nu ţină secrete asemenea constatări şi le comunica.
privindu-l în ochi, celiii vizat, indiferent cine era el. Pe unchiul Anton însă îl cruţase. A fi scoasă în oraş de un bărbat, cu cele mai mult de o sută de perechi de ochi care, în sala de meditaţie, se întorc spre ea când se face anxmţul, era ceva atât de important, încât nici nu era în stare să gândească prea limpede.

în larma sărbătorească a după-amiezii de primăvară, trecătorii deveneau imediat interesaţi de perechea ciudată pe care o formau ei doi. Bărbatul bine clădit avea aerul năuc al celor care trăiesc mult timp în izolare, în păduri, de unde coboară în oraş într-o bună zi şi e ca şi cum ar fi ieşit la o lumină prea puternică. La fel veneau la târg ciobanii de la stâne cu cămăşile lor negre, spălate în zer, sălbăticiţi de singurătate. Uniforma verde de ferşter, cu pălărie tot verde, la şnurul căreia e prinsă o coadă de veveriţă în chip de floare, erau însă cea mai precisă recomandare. Mersul lui ţanţoş, dar şi vocea de „cântăreţ de biserică", cum îi spuneau surorile, făceau impresie, la fel şi statura

zdravănă care era a oricărui Suhoverschi. în uniformă strictă şi ea, cu sarafan şi fustă la două palme sub genimchi, ciorapi albi trei-sferturi, părul în două cozi pe spate, după regulament, şi strâns în faţă cu panglicuţă tot albă, părea a fi, datorită înălţimii, dintr-o clasă mai mare decât era în realitate, adică aproape o domnişoară. Astfel că de la pădurarul mătăhălos şi stângaci privirea trecea imediat la ea, dacă nu cumva era invers, părul ei blond-pai spre alb fiind exact amănuntul care nu trece neobservat. Mai era însă ceva pe lângă sau în ciuda uniformei de elevă internă la şcoala normală de fete, cu număr matricol la vedere pe mâneca dreaptă şi asta-i făcea pe bărbaţi să se holbeze nedumeriţi la ea şi să întoarcă apoi capul, pentru o verificare suplimentară.

Drumul spre centru, vmde unchiul Anton o ducea ca să-i ofere o prăjitură, trecea pe lângă terenurile de tenis ale Jockey Clubului, cu garduri înalte de sârmă împletită şi multă verdeaţă. Opriseră nu departe de porţi două automobile negru strălucitor cu proiectoare de argint ca nişte ochi de insectă, cum ea văzuse odată într-un film. Era acolo şi o trăsură de lux, la umbră. Doi cai roibi, cu cozUe împletite, muscal în cămaşă roşie de mătase, burduful ridicat sub care, pe banchetă, erau o pălărie de pai şi o pereche de mănuşi, aruncate neglijent. Dar ce neglijenţă! învăţase, nici ea nu ştia când, că tenisul e im joc englezesc cu o mingiucă albă. în adâncimea parcului răsunau pocnete muzicale: mingea albă lovită cu forţă, ecoul sec al izbiturii, fluturatul de asemenea alb al siluetelor jucătorilor care parcă dansează. Doi ofiţeri foarte tineri fumau în faţa porţii, la şosea, şi discutau ca şi cum ar fi duelat. La apropierea lor, cel care tocmai sptmea ceva se opri ca să se uite fix, insistent la ea. Se întoarse şi celălalt, care spuse apoi o frază lungă, cântată - ea bănui că-n franceză -, după care amândoi izbucniră în râs. Zâmbi şi ea, pentru că trecuseră între timp de cei doi şi n-avea cine s-o vadă. Ştia ce-şi spim bărbaţii când văd o femeie care le place, ştia şi să răsptmdă dacă era provocată. Ţinea însă doar pentiu sine mica certitudine, pe care e o prostie s-o împărtăşeşti. Era fericită şi ar fi vrut grozav să sară înti-un picior şi să râdă. De altfel, în acea zi atât de specială, cu gurile sale nevăzute, miile, zecile de irdi de guri, tot oraşul râdea cu poftă, lacom, spunea ceva continuu, fraze neterminate încălecându-se tma

pe alta şi umplând aerul de un freamăt continuu, ca al unui enorm roi de albine.

Unchiul Anton ü auzise şi el pe ofiţeri. Cuvintele, deşi într-o limbă străină, neînţelese, erau vădit despre ei. Nu grăbi pasul, nu se întoarse, absorbit doar de rumegarea neputincioasă a furiei, pentru că ea observă că se înroşise de furie. Se îndepărtaseră însă şi urma imediat capătul parcului şi strada în unghi drept spre centru.

- Nu-rrü plac românii deloc, izbucni el cu vocea alterată de încordare, ameninţătoare. Şi n-o să-mi placă niciodată, să ştii!

Declaraţia, care era ciudată, se încheiase aici, abrupt. El nu simţi nevoia să mai adauge ceva, cu toate că ar fi fost necesar. Alături, cu pasul ei uşor, ea se mulţumi să-i arunce o privire întrebătoare, după care ridicase din tuneri.

Observaţia lui tăioasă nu era însă un lucru de care /
uiţi uşor. Tata, în zilele lui rele, avea cam acelaşi gen de izbucniri la care ea o imita pe mama, ferindu-se să intervină. Era de obicei când se adunau toţi şi mama întindea masă mare. Atunci, după im pahar, două, încălzit, lui tata ü plăcea grozav să vorbească despre românii asupritori de la Bucureşti. Cu aceştia - spimea el -, va veni ziua când se va întâmpla ce s-a întâmplat în Rusia cu ţarul şi ai lui - şi aici ridica braţul drept îndoit din cot în dreptul ochilor, ca un pistol când iei Hnia de ochire... încălzit şi el, roşu şi asudat, unchiul Anton spusese odată, surprins:

- Da' tu eşti puţin comunist!

Vorbele niciunuia din ei nu păreau să vizeze o fiinţă în carne şi oase. Nici ei doi, strigând peste masă unul la celălalt, nu păreau a fi cei cunoscuţi drept fraţii Suhoverschi, cel mare şi cel mijlociu. Tăcută, în colţul copiilor, din coada mesei, simţise că nu e totuşi im joc şi
e altceva şi decât glumele îngălate, strigate răguşit de bărbaţii care s-au îmbătat. Averea cui îi stârnea această fantezie ucigaşă din care, deşi râdea, se vedea bine cum transpiră ura adevărată?

în casă se schimbaseră între timp multe. De la moară, bunicul o chema adesea la el, cum nu făcuse niciodată înainte. Tata râdea: era din cauză că i se năzărise că seamănă cu Else...! Fusese o vedenie, îl susţineau şi surorile, o vedenie de om sărit de pe fix, cu minţile

deranjate... Bunicul ştia ce se spune despre el, dar nu-i păsa. Doar ea fl interesa şi-o urmărea „nemţeşte", cu mare atenţie, ca pe un motor, fără să intervină insă atâta vreme cât funcţionează normal. Şi ei u fuseseră indiferente toate aceste probleme despre care cei mari vorbeau pătimaş şi imde bănuia că e şi persoana ei amestecată. Interes şi patimi de care n-o atingeau. Simţea doar atât, şi asta când şi când: ca o arsură, imdeva sub piele şi muşchi, în cuşca interioară de oase, în locul imde îşi imagina că trebuie să fie stifletul...

Asta durase până când ea luă hotărârea cea mare că va merge mai departe, adică la Şcoala normală de fete „Voichiţa Doanma" din Cernăuţi ca să devină învăţătoare - şi că va pleca apoi in lumea cea largă, nu importă rmde anume, să-şi câştige singură pâinea - visa asta cu dinţii stiânşi, dar n-o mărturisise nimănui până să-l fi întâlnit pe Gavril M... Tata, primul, îi răsprmsese scurt nu. Şi atunci când el hotăra un lucru ştiau toţi că nu va da înapoi. Ea plecase capul, neştiindu-se cu ce gând. Oricum, în familia Suhoverschi, nu copiii erau cei care să hotărască, şi în nici vm caz împotiiva părinţilor.

Motivele refuzului ieşiseră la iveală curând, unul câte unul. întâi, că era o şcoală românească. Pentiu o ucraineancă, e drept că şi pe jumătate nemţoaică, nici nu putea vorba să-i treacă pragul. Ca şi toate mătuşile, ca şi lui, care absolvise şcoala nemţească pe vremea Austriei, ca şi mamei, şcoala din sat trebuia să-i ajimgă. Asta, în al doilea rând. Faptul că totuşi jinduia la mai mult, mai grozav, el ü considerase obrăznicie. Lăsând toate astea la o parte, la ce-i mai trebuia ei altă şcoală? De ce are nevoie de atâta şcoală o fată bogată? Pentru slujbă? în cele din urmă, şcoala costă o grămadă de bani. Or, ei, în casă, n-aveau bani de aruncat pe fereastră pentru nişte mofturi. Totul durase însă doar până când, la moară, bunicul află ce are de gând Katria şi hotărî: fata merge la Cernăuţi! Banii îi dădea el, toţi, până la ultimul leuţ.

Mama nu se amestecase întie ea şi tata şi nici nu spusese vreodată că ar fi fericită să-şi vadă fiica învăţătoare la şcoală. întie ele două, oricum, nu existau secrete femeieşti care nu-s pentiu o ureche de bărbat. Katiia nu venise niciodată ca să-şi descarce sufletul sau să plângă pe umărul ei, să cerşească o mângâiere, dar nici ea nu arăta că vrea să ştie mai mult decât ceilalţi. Chiar şi dacă se bucura de ceva

sau cânta de una singură, la tieabă, nu făcuse niciodată pasul în plus ca să-şi asocieze la asta şi fiica. Alte mame - şi un copil îşi dă seama de asta imediat - simt în stare de gingăşii şi alinturi cu cei mici, se „prostesc" ca să le facă pe plac, îi stiâng în braţe şi-i leagănă, îi aruncă în sus, îi pupă... Spre deosebire de ele, mama se mulţumea cu un zâmbet şi o mângâiere uşoară pe obraz.

La opt ani şi ceva, Katria avusese unicul ei gest de revoltă, despre care nu era in stare să spună de unde-i venise. întiebarea i-o adresase însă calm şi firesc, ca pe o banalitate, cu toate că n-avea nici o legătură cu ce făceau ele două în acea clipă.

- De ce nu te iubeşte tata?

în mintea ei, fusese o revoltă admirativă şi probabil spera s-o câştige cu asta. Adăugase imediat

- în locul lui, eu te-aş iubi...!

Mama încremenise. Nu era o obrăznicie, de care Katria n-ar fi fost în stare, şi ea ştia asta. Câteva cHpe, cu buzele stiânse, albite, o privise ca pe o stiăină ieşită în cale şi refuzând să se dea la o parte. Apoi, dinti-o mişcare, în tot cazul cu tm singtir elan, o pălmuise, iar loviturile, două palme, fuseseră atât de puternice, încât un ochi i se umflă imediat.

Era tm lucru atât de nefiresc, făcut parcă de altcineva sau de mama pentru altcineva, încât Katiia avu un sentiment foarte puternic de irealitate, cu toată durerea care-i amorţise obrazul şi-i făcea să-i ţiuie urechea de pe partea opusă ochiului umflat. încasase palmele fără să se ferească şi cu acelaşi calm, la o întiebare la fel de calmă, de gravă, ca pe un răspuns logic - şi se mai înţelegea dinti-odată că e o întiebare care nu va mai tiebui să apară întie ele două. Asta era tot, adică stificient Iar regula, care nu încape în cuvinte, se stabilise şi ea attmci pentru totdeauna.

în povestea pe care Katiia ţinea să i-o spună până la capăt lui Gavril M., intervenise aici o anticipare.

Trecuseră, aşadar, mai puţin de doi ani de la moartea bimicü, toate păreau să fi revenit la locul lor, când pică vestea ca un tiăsnet: dom' Schneider, cum îi spuneau oamenii bunicului, îşi adusese o femeie în casă. Era, înti-adevăr, Marichen, întări mama, după ce fugise la moară să verifice dacă nu cumva lumea vorbeşte prostu. O

femeie din vecini, a tieia casă. De tmde, pttfni tata, se vede că moşu' nu găsise de cuviinţă nici măcar să alerge prea departe, să piardă vremea căutând prin
alte sate. Vădană şi ea şi fără copii. O femeie aşa şi-aşa, despre care nu poţi spune nimic de rău.

Bimicul le făcea pe toate după capul lui, neexistând vreodată cineva care să-i fi poruncit, cedase tata. Iar o femeie la mătură şi la spălat nu e cel mai rău lucru într-o casă unde vieţuieşte doar un moşneag. Cealaltă veste, încă şi mai straşnică, era despre nuntă şi urmase după puţin.

Ca şi la înmormântare, nunta fusese la biserică şi aproape cu aceiaşi oameni: tata, mama, copiii, toate mătuşile, Erwin, câţiva vecini. Cea mai ruşinată şi speriată, gata să plângă şi s-o ia la fugă să se salveze, fusese mireasa. Bărbatul îndesat, gros, cu capul ca o bilă şi cu ochi fumurii, mici şi duri, umăr la umăr cu ea, era însă acolo şi simpla lui prezenţă interzicea orice zâmbet. (Deşi un mic zâmbet interior, invizibil îşi putea acorda oricare dintre nuntaşi şi nu era deloc im zâmbet ilegitim.)

Nu se gândea nimeni în clipele de Ia început cine din cei doi are nevoie de celălalt. Se văzu însă curând ce înseamnă ca o femeie să ia în stăpânire o casă grijită până atunci ani la rând doar de Erwin. Tata luase nunta bxmicului ca o jignire personală, suportată cu greu. Ca orice femeie, dar şi ca fiică, mama, în schimb, îşi îndesise după aceea vizitele la moară. Nu trecu mult şi Katria băgă de seamă că mama s-a „Hpit" de femeia străină, încă nedezmeticită de ce-i căzuse pe cap şi care-i era acum mamă vitregă, cu acte în btmă regulă, dar şi în faţa lui Dumnezeu. îi acorda ceva ce n-avusese înainte nici pentru mama btmă, dar nici pentru altcineva: o blândeţe sfioasă şi recunoscătoare şi o încredere secretă de care, poate, nici ea nu se crezuse în stare. Cealaltă, Marichen, îi răspundea mamei cam în acelaşi chip, ca unei surori mai mici cu câţiva ani. De la distanţă şi cumva de sus, tata nu le scăpa din ochi, nepregătit nici el să înţeleagă noua faţă a mamei. Bunicul, la rândul lui, le gândise pe toate dinainte, „nemţeşte". Iar pentru el surprizele sau mirările erau excluse, in ce priveşte cei cu care avea de a face, mai ales. Singura fiinţă de care Marichen se ţinuse la distanţă fusese Katria. De asta-ţi şi povestesc, îi

spusese ea Iui Gavril M. I se adresase, adică, îndărătnică, aşa cum te adresezi nu unei copile de 16 sau 17 ani, cu care te vezi o dată la două, trei luni, ci ca adevăratei şi singurei stăpâne, gata parcă să-i pupe şi mâna. Convieţuirea, dar şi frica de bimicul îi obUga pe toţi să se suporte fiecare cu fiecare. Era ca un dans cu un număr fix de figuri acceptate şi care se repetă obligatoriu, un an şi încă un an şi încă un an. Când fiecare îşi cunoaşte locul şi rostul şi când întâlnirile faţă în faţă se succed regulat, după calendar: cam aşa e...! Viaţa adevărată continua să gonească pe lângă ei ca mi tren lansat în viteză nebimă şi pe care nu e nimeni să spună: eu îl conduc...! Până când, într-o zi, era în ultimul ei an de şcoală până la absolvire, la poarta internatului sosi un om cu căruţa trimis de tata s-o aducă repede acasă. Murise Marichen.

Rămăsesem, îşi aminti ea, la sala de meditaţii de la internat. Primăvara dinaintea absolvirii. Nu mai era un copil, ca să creadă orice. Cu toate astea, îi plăcea adesea să se considere rămasă în copilărie ca-nti-un refugiu, unde n-o poate atinge nimic din ce e rău.

Cofetăria „Florian", unde unchiul Anton o anunţase că o va duce ca să-i ofere cea mai grozavă prăjitură, era unul din acele locuri din Cernăuţi unde Gavril M. n-ar fi cutezat să păşească. Nici nu i-ar fi trecut vreodată prin cap aşa ceva, dar asta n-avea nici o legătură cu povestea ei.

Spre deosebire de el, Katria trecuse anume de câteva ori pe acolo, braţ la braţ cu două colege, prefăcându-se toate trei că se află acolo într-o plimbare inocentă. Ştiau însă că o elevă, fie ea şi din cursul superior, despre care s-ar fi aflat că a îndrăznit să intre la „Florian", ar fi fost exmatriculată imediat. N-ar fi mers cu nebtmia până acolo niciuna, fiind fete cu scaun la cap, însă trecuseră pe lângă locul interzis, încetinind araune şi paşii. A fura cu coada ochiului din mers sfida pericolul şi-l făcea încă şi mai ispititor.

De data asta, se simţi apărată de spinarea cu care imchiul Anton umplu jumătate din uşa de la intiare. La mica panică de care totuşi nu scăpă în întiegime, îi veni în minte lecţia grea a de gimnastică suedeză şi stiigătul profesorului Bujdei care le urmărea cu nmaua în mână: spinarea dreaptă, domnişoriţelor! Era lecţia mersului cu oala plină de lapte fierbinte, ştiută pe creştetul capului, în echilibru

imaginar, spinarea dreaptă, bărbia înainte, pasul uşor, talpa abia să mângâie duşumeaua! Dar şi să nu uiţi şi să ai grijă mare în tot acest timp să nu se verse o picătură de lapte!

Uşa grea de la intiarea la „Florian", pivotând pe ax neauzită şi uşoară ca fulgul la împingere, o ştia din ce spionase altădată. Mai departe era însă ca după tiecerea tmei bariere pe alt tărâm, unde funcţionează reguli, de care n-avea habar. Găsiră sala cea mare, dată fiind şi ora de la mijlocul după-amiezii, aproape goală. în liniştea vătuită, cu paşi neauziţi pe covoarele groase, un chelner apăru cu paşi mari să-i întâmpine. Unchiul Anton îi spuse că dorea o masă la geam. Faţa roşie, asudată şi pălăria scoasă de pe cap, din care spânzura codiţa
roşcată de veveriţă îl făcuseră pe chelner să aştepte încrvmtat. Vocea însă, basul ieşind ca din butoi, atrăgea luarea aminte şi încă un strop de bunăvoinţă suplimentară. La această transformare fulgerătoare schiţase şi ea un zâmbet, dar neadresat nimănui.

O intimidase, se va grăbi ea să recimoască, Hniştea ca sub apă, când ţi se astupă urechile. De afară se ghiceau doar draperiile grele şi perdelele foarte subţiri, înăvmtru era în plus strălucirea candelabrelor. După primul pas, ridică însă bărbia, aşa cum exersase de atâtea ori, spinarea indreptându-se de la sine. Pasul al doilea fu şi el executat după ritmul propriu, divers de al celor doi bărbaţi care o încadrau în drumul scurt spre masa de lângă geam. Aşa că, dintr-odată, sfiala se evaporă şi răspunse cu im zâmbet cu toţi dinţii, exersat şi el, dar în oglindă, când chelnerul trase scaunul şi încremeni cu mâna pe spătar aşteptând-o să se aşeze. Nu era mare lucru!

Se rximerise lumea puţină de la o oră de după-amiază. Lipseau zecile de ochi la care se aşteptase îngrijorată c-o vor pândi ironic. O linişte vătuită unde, undeva, răsunau înăbuşit nişte voci şi se mai auzea im clinchet intermitent, covoare moi sub talpă, lerrm auriu şi tapiserie alb-cremos. Retras cu un pas, chelnerul aşteptă cu o figură împietrită să se aşeze şi domnul, să-şi iacă loc de fapt cu trtmchiul lui voluminos între scaun şi masă. Operaţiimea era complicată, dar el nici măcar nu i'lipi, avea răbdare.

- Nu mă pricep deloc, declarase în cele din urmă, i'u o surprinzătoare francheţe, unchiul Anton, şi se văzu că, odată aşezat,

îşi regăsise siguranţa de sine. Şi mlrebările şi răspunsurile celor doi fuseseră de la bxm iiK:eput in nemţeşte. Adu dumneata, hotărăşte dximneata. Să fie, te rog, ceva pentru o domnişoară. E nepoata mea, mai explică el, făcându-l pe celălalt să se mai încUne o dată, am venit să o văd şi i-am promis că o să-i ofer ce găsim mai bun la „Florian".

- Şi d-voastră?
- Mie, nimic, mulţumesc.

Prăjitura apăru nu peste mult, adusă într-un pocal de argint, era - gustă ea - rece, parfumată şi dulce. Ceva din atitudinea unchiului Anton sugera că nu-i pasă cât costă. Se străduia insă în gol şi cu o stângăcie vizibilă. Fără doar şi poate, el ar fi preferat o cârciumă adevărată, pentru bărbaţi, imde să pufăie o ţigară şi să dea peste cap o halbă de bere rece şi proaspătă. Katria nici ea nu era prea mare amatoare de zaharicale, nu era pofticioasă în general. I-ar fi plăcut mai degrabă să se uite pe geam la plimbăreţii de pe bulevard sau să studieze mai fără fereală acest lux „de Florian" pe care îl vedea de aproape prima oară. I-ar fi plăcut poate să fie singură. Să aibă 30 de ani, o rochie uşoară, să aştepte pe cineva... Ca să-l împace şi pe unchiul Anton, dar şi pentru că chelnerul aştepta încă, politicos, verdictul, prins şi el în această joacă prea complicată, ea înfipse şi a doua oară linguriţa în prăjitură, gustă cu vârftil limbii şi ochii închişi. E foarte bimă! confirmă ea pentru amândoi. Nu uitase însă nici o clipă să ţină spinarea dreaptă, la un deget de spătar şi coatele lipite de corp, în aşa fel încât nimic din efortul fizic să nu fie vizibil. Mai ştia, căci învăţase de la zece ani, şi ce înseamnă o privire albastră ridicată spre cel căruia i te adresezi, eventual şi ca mulţxmriire. Totdeauna efectul era garantat: după plecăciune, bătrânul chelner mustăcios, care văzuse multe, se retrase dea-ndărătelea...

Discuţia lor de la „Florian" fusese mai importantă decât orice prăjitură şi ea începuse imediat după ce rămăseseră singuri. Ea-l întrebase:

- Dar nemţii? Spuneai că nu-ţi plac românii, cum nu-i plac nici lui tata, îi explică ea, văzându-l nedumerit. Şi îl fixă pe deasupra pocalului de argint.

Câteva clipe, amintindu-şi ce spusese îaainte, înţelegând şi ce voia acum de la el fata asta cu ochii ei albaştri care-l intimidau, unchiul Anton rămase tăcut. Pufăind, oftând resemnat, schiţând şi im zâmbet mecanic fără adresă, se aplecă în cele din urmă spre ea, sprijinindu-se cu coatele de blatul mesei.

- înţeleg, spuse. (Vorbeau şi ei, bineînţeles, în nemţeşte.) Dacă vrei să ştii, de nemţi nici nu trebuie să-ţi placă, pentru că nu le pasă, adică n-au nevoie de asta. Şi râse răguşit, înecându-se.

Oricum, de la intrebare se eschivase. Ea nu zice nimic, cu toate că nu era în obiceiul ei să cruţe. Mai luă o linguriţă din prăjitură, privindu-l fix.

- Vrei să ştii părerea mea? oftă el. Cinstit? Nu ştiu ce e in capul tău, dar până la urmă eşti şi tu, ca şi noi, o Suhoverschi. Numai după cum judecă jidanii eşti nemţoaică.

Pe drumul de întoarcere spre internat, până imde era obligat s-o conducă şi s-o dea acolo în primire, unchiul Anton se oprise la un moment dat, prinzând-o de braţ. De fapt, ea ghicise de mult că are ceva pe suflet. Pentru asta îl şi iubea şi i-o şi spusese: îl iubea pentru că c!ra incapabil să ţină ceva ascuns... Şi, intr-adevăr, strângând-o mai sus de cot, mormăise:

- Să-ţi spim ceva...!

Trecuse cu zi o în urmă pe la moară. Acolo, bunicul îi vârâse cu de-a sila în buzunar nişte bani. (La
fel făcea cu copiii.) Dar erau pentm Katria: când va ajunge la Cernăuţi, s-o ducă la „Florian" şi să-i cumpere o prăjitură bxmă.

Până să recimoască asta, mai era aproape o oră. Deocamdată se aflau încă la masa de la fereastră şi ea continua să se joace cu linguriţa de argint, iar pe faţa lui se citea oboseala. Urma să cheme chelneml, să-i plătească, să se ridice, să plece. Elanul iniţial al aventurii lor comune se epuizase.

- Ia, te rog, coatele de pe masă! îi şopti ea cu asprime. Nu-i fmmos!

3.

Sâmbătă, când Katria sosi de Ia moară, era ziua de baie în familia Suhoverschi. Regula aceasta o adusese de la început mama din casa

părintească, iar tata, stăpânul şi foarte tânărul pe atunci cap de familie, a trebuit să se supimă, cu toate că nu-i plăcea să-i comande nimeni. Se mai văzuse atunci că imica fiică a morarului Schneider nu era nici ea dispusă să cedeze nazurilor care încalcă o regulă bună şi sănătoasă. Ceva trebuia să funcţioneze şi după capul ei în casă. Prima ei biminţă o obosise însă, iar mai departe ea se lăsă să alunece pe panta tot mai abruptă a cedărUor. Aşa se face că din ce fusese la început o dragoste care-i uimise pe toţi şi de care Katria ştia din auzite rămăsese doar ritualul bătut în cuie definitiv al băii de sâmbătă seara şi se obişnuise şi ea să nu se poată Hpsi de el.

Se obişnuise şi cu ce era rutina pregătirilor, la fel ilc importante ca baia. Casa avea patru ferestre oblonite spre uHţă, în afară de ferestruica la cămăruţa din pod. I'emelie de piatră, ziduri de cărămidă arsă şi acoperiş în două ape, simplu, din tablă, cu burlane la colţuri din care ploile toamnei scoteau un sunet ca de orgă şi o sfârlează în formă de cocoş sus, pe creastă. Spre sfârşitul după-amiezii de sâmbătă, prima dată se închideau obloanele.

Ce se afla după gardul de la drum şi după poartă nu se vedea dacă treceai pe acolo şi nici prin obloanele groase, nu noaptea, nu răzbătea nici tm licăr de lumină. Cam tot la lăsarea serii se încuia poarta pe dinăuntru şi, în curte, coteţele.

înăimtru, pregătirile mergeau mai încet. Erau şase odăi mari, un coridor Itmg pe unde se cobora în beci şi iinde se afla şi scara la pod şi bucătăria, toate podite cu scândură groasă, vopsită în roşu sânge de bou - şi încă veranda luminoasă pe latura însorită dinspre ogradă cu perdeluţe înflorate şi ardei iuţi înşiraţi pe aţă, legături de mărar şi haine vechi de ploaie în tot felul de cuiere de o parte şi de alta a uşii. Era ceea ce primise mama ca zestre: casă şi curte pietruită după gustul bunicului, fântână cu roată, grajd şi şopron, gardurile de jur împrejur, dar şi încăperile pregătite cu toată mobila necesară, cu oale şi tigăi în blidar, cu farfurii (un serviciu frumos de 12 persoane), tacâmuri de alpaca, altele, tot un serviciu, de argint în cutii cu căptuşeală de mătase, maşină de cusut, paturi duble, dulapuri duble şi încă multe altele. (Când voia s-o laude pe mama, câte tma din mătuşile venite în vizită începea acest inventar: Katiia auzise asta de

sute de ori, toată copilăria.) Baia obişnuită n-avea de-a face decât cu rufăria de schimb.
proaspătă şi cu apa caldă. Numai că în acea sâmbătă nu părea să fie o baie ca toate băile.

Katria ştia ce o aşteaptă şi sosise acasă cu inima strânsă. Totdeaxma, când venea de la moară, tata o întâmpina încruntat, cu o nemulţumire sau o supărare. Era felul lui de a-i face pe cei din jur să simtă cine-i stăpânul şi că nimic nu se va clinti fără voinţa sa, iar ea se obişnuise. De data asta, începuse încă de la amiază să coboare ceva, nişte obiecte grele, din podul casei - sau, pentru că nici mama nu ştia ce are el de gând, să facă doar loc în pod pentru altceva. Acum, nu mai era mult şi se întuneca, se încălzeau oalele pline cu apă pentru baie, urma ziua importantă de duminică când vor veni musafirii. îl găsi posac şi obosit, aşezat pe un sac sub scara de la pod, cu ţigara stinsă în colţul gurü. O privise fără zâmbet ca pe o străină.

Şi totuşi, el îşi dăduse acordul în cele din urmă, când ea nu mai spera nimic - rămăsese mai puţin de o săptămână până la bal. Asta era luni. Cu două züe înainte, la fermă, fără să-i fi spus şi ei ce are de gând, Gavrü M. cedase şi-i divulgase Tinei necazul. Era de rău? Greşise grav făcând un lucru care-i implica pe amândoi înainte de a o întreba şi pe ea? Reconstituirea succesiunü faptelor care au urmat nu era uşoară. Duminică noaptea sau poate chiar sâmbătă. Tina făcuse farmecele promise despre natura exactă a cărora, dacă asta are vreo importanţă, nu vor afla rüciimul rümic. Important e că tot Ixmi (Ixmi spre seară, târziu) când mama, pe altă cale, expedia im om la moară să-i aducă ei vestea cea bună, ţiganca îi comimica şi ea, la fermă, lui, acelaşi lucru. Vraja cea rea şi neagră fusese dezlegată spre bine şi bucurie - spre bucuria tuturor, nu doar a celor doi de la nüjloc, înconjiuraţi aşa cum stmt de multă lume, îl înştiinţase Tina şi el avea să vină a doua zi să-i spună la şcoală, peste gard, într-o recreaţie. Să fie liniştit! „Seirmtd" e pe drum: ceea ce se confirmase, întrucât nu peste mult im om venit de la moară o căutase ca să-i transmită ce-l rugase dom' Schneider, care ştia de la mama.

Era o glumă, un joc ca de copii nebuni? Sau, dimpotrivă, ceva care trebuie să te înfioare. Să râdă sau nu? Ea avu tm frison de

îngrijorare: încotro o ducea de mână acest bărbat? Pe ce potecă alunecoasă ce se pierde după primul pas în obscuritate?

în asemenea superstiţii nu-i deloc obligatoriu să crezi, convenise şi el în scurta lor întâlnire de la gardul şcolii. Tavi Vorobchievici, de pildă, singurul la curent cu tot ce făceau ei doi, nici nu voia să audă. Cu Tavi sau fără Tavi, care o intimida cu răutăţile lui, cu inteligenţa lui corozivă ca un acid, Katria se străduise în zilele care urmaseră până la duminica cea mare să-şi păstreze mintea limpede.

O tulbura totuşi că o altă femeie (necunoscută) ştie de impasul lor, e prezentă între ei doi. I-o şi spuse lui Gavril, care tăcea posomorât. Ţiganca era între ei, ca un duh, dar şi tmdeva deasupra, privindu-i de sus în jos ca pe două jucării aranjate într-un anume fel. Putea fi o nălucire. Dar mai era şi senzaţia stranie că o mână nevăzută i-a pătruns în coşul pieptului, printre coaste, şi-i mângâie, ce-i drept, delicat, dar îi mângâie, îi atinge inima care ticăie, se zbate ca un pui de vrabie căzut din cuib sub aceste mângâieri vrăjite. Trebuie după asta să te freci la ochi ca să-ţi vii în fire, ceea ce ea şi făcuse confuză şi invadată de o vagă nemulţumire neputincioasă.

Deşi ar fi vrut, el nu încercă s-o convingă că adevărul e în altă parte, nu mai era nici timp pentm asta. Mai rămăsese totuşi ceva despre care îi vorbise tot lui Tavi Vorobcliievici. Era umbra de pe chipul ţigăncii când îl căutase să-i dea vestea cea bimă.

O sesizase în chiar fulguranta ei tiecere, umbră adevărată, însă neştiind ce înţeles să-i dea. O veste bună care mai bine n-ar fi fost. O ezitare de o miime de secundă înainte de pasul hotărâtor, după care nimic nu se mai poate schimba în cmgul vremii. Paşii odată făcuţi nu se mai pot da înapoi. Ce tiebuia dezlegat se dezlegase, fie că crezi în asta, fie că nu... O răsucire. Sau o mutare pe alt făgaş. Lucrarea - părea că-l avertizează umbra - se săvârşise şi nu mai era nimeni s-o întoarcă. Poate că la aceste faceri şi desfaceri din nevăzut nici nu-i bine să ajungă mintea omului. Căci, dinti-odată, vijelios, irezistibil, timpul începuse să curgă pe noua albie şi tiecea vâjâind ca un glonţ pe lângă ei... Ascultându-l, Tavi Vorobchievici va zâmbi aici dispreţuitor.

Celelalte pregătiri însă merseseră înainte, datorită mamei, în zilele rămase până sâmbătă. Ea răstumase mai întâi toată casa cu

fundu-n sus, aşa cum începea totdeauna curăţenia cea mare, cu o mie de lucruri mărunte, dar unul mai important decât celălalt: de şters şi spălat, de lustmit oglindă şi pus la locul lui de unde nu va mai fi clintit până intiă in casă oaspeţii. Acum, partea grea şi pe care mama şi-o rezerva sieşi se încheiase, focul ardea în plită şi o căldură plăcută de fabrică răzbătea în înserarea tiandafirie de primăvară până în cele mai îndepărtate unghere. Tata ieşi să contioleze poarta de la drum, încuiată pe dinăuntiu. Urma să se îmbăieze cu toţii, pe rând.

Mezinul familiei, Adam, intră prknul în bucătărie unde dogorea şi cuptorul. Umpluse înainte oalele mari cu apă cărată tot de el de la fântână, corvoadă pe care o executa fără să crâcnească, dar şi tăcut, fără plăcere. Avea 14 ani, era bondoc şi vânjos ca xm tăuraş şi tinea să arate mamei şi tatei -, dar şi lumii întregi, la nevoie - că nu-i pasă de nimeni şi nu-l interesează nimic. îl interesau totuşi, aflase Katria, halterele şi avea mai nou o pasixme prostească pentru bătăile crâncene, cu aproape oricine şi venea acasă desfigurat de vânătăi, înspăimântând-o pe mama. Ca şi altădată, se încuia pudic pe dinăuntru de xmde, după aceea, într-o linişte ciudată, nu se mai axizea decât plescăitul apei, din când în când, şi la sfârşit, tălpile ude pe scândura podelei.

Urma tata. Era rândul Katriei să mai aducă câteva găleţi de apă de la fântână, iar mama punea două lemne pe foc. în aburii furişaţi pe sub uşi şi-n mirosul de ud şi de săpun, tata se spăla îndelung sforăind şi gemând, răstumând mereu ceva când era cu spumă în ochi şi în cele din urmă striga disperat: CecUia! la care mama alerga cu mânecile sxiflecate să-l spele pe spinare şi să-i toarne apă rece de clătit.

Până în uşa verandei, unde Katria aştepta în picioare, ajungeau zgomotele familiare, anxmţând-o ce se întâmplă. La un moment dat se axizi clanţa la uşă. Apoi, din spatele ei, din adâncimea coridorului, deosebi paşii mamei, uşor de recunoscut. Ea veni pe furiş s-o vadă ce face şi-i aruncă o privire întrebătoare, dar fără să aştepte răspxmsul se întoarse şi plecă grăbită.

De aici înainte, îşi spuse Katria, iarăşi singură şi pândind doar pe jumătate atentă semnalele mici, aproape inaudibile ale casei, nu mai exista nici xm motiv serios de grabă, care să stea şi în puterea ei. încă

nu se întunecase şi mai aveau timp destul pentru toate. Prin sticla geamurilor verandei proaspăt spălată, ca înainte de sărbătoare, se vedea cerul spre asfinţit de culoarea oţelului, păstrând o fărâmă din lumina soarelui căzut după orizont. Urma, aŞadar, o noapte întreagă şi fix jumătate de zi, a doua zi până la ora prânzului, iar secundele continuau să curgă ca boabele de nisip în clepsidră, deşi iluzia e că timpul stă, blocat ca în faţa porţii fermecate.

„îi iubesc", îşi spuse şi zâmbi pentru sine. Fără să-i fi promis ndmic, dar şi fără să-i fi sărit în ajutor, fără o vorbă, îi pregătise tot de ce avea nevoie ca să-şi primească oaspetele. Descoperise destul de târziu (uita aproape imediat, după asta) cât de prostească fusese bănuiala ei despre inima împietrită a mamei. Şi cât de înţelepte erau precauţiile ei când ajimgeau vretmul din ei să-şi arate cu impudoare ostentativă sentimentele. îl iubea şi-l iubise mereu şi pe tontul de Adam în care se reomoştea câteodată ca într-o oglindă ce deformează im pic. Rezemată de uşor, îşi îndreptă înfrigurată spinarea şi-şi strânse tare braţele la piept Oricât ar fi chinuit-o şi în ciuda asprimii lui, îl iubea şi pe tata, dar ştia şi că e imposibil s-o dovedească. A spus da, îi şoptise mama de la sosirea acasă. Să vină aici, hotărâse el despre „băiatul" de la fermă, să-l vedem şi noi... Trebuia să vină la el, în faţa lui, să-i ceară voie lui ca s-o ia pe Katria la bal... Hotărârea adevărată va fi atunci. Rămăsese totuşi ceva ca o vagă ameninţare reziduală. Dar după ce se gândise mai bine ea îşi spusese că n-o face din răutate. Şi nici ea nu se cuvenea să-i răspundă la asta duşmănos. Se descoperise contemplând lumina în scădere a asfinţitului dispusă să ierte, să-i îmbrăţişeze pe toţi, să râdă în hohote şi chiar să plângă im pic.

Urma, oricum, o zi grea ca de plumb la care refuza să se mai gândească. Planurile făcute înainte despre cum va fi mâine la prânz o storseseră complet de puteri. Era ca şi cum ar fi gândit cu genunchii şi spinarea, cu muşchii abdomenului, ca şi cum ar fi alergat nu ştiu cât sau s-ar fi căţărat de-a buşilea pe o coastă nesfârşită, aşa că renunţase, abandonase...

Se nimerise, va povesti ea, fiind acum şi Tavi Vorobchievici de faţă, că tocmai în acele nopţi de primăvară care încă mai bâjbâie înflorise Hliacul şi afară, în colţul verandei, chiar sub geam erau

crengile încărcate cu ciorchinii violeţi. Putea fi un semn btm, îşi spusese cu, parcă, mintea ţigăncii de la fermă.

- Gata! se auzi strigătul tatei.

Fuseseră aprinse între timp în camere lămpile cu petiol. Iar după îmbăiere, primii doi îşi primiseră cămaşa de noapte lungă până sub gentmchi, curată şi mirosind a dulap şi, desculţi, cu ea tiasă peste cap, fiecare fugi să se vâre în culcuş.

Mama şi ea erau la urmă, tot după regulă. Aveau de şters podelele steopite, de tias o fugă la fântână după altă apă, îşi pregăteau să aibă la îndemână fiecare şi rufăria curată, de schimb. După care se încuiau ca să se spele în linişte, cu uşile ferecate şi bărbaţii vârâţi în pat Se spălau de aceea pe îndelete şi meticulos, cum se spală pisicile şi doar din când în când scăpau câte un cuvânt sau un chicotit sau una din ele dădea drumul la glas şi fredona fără cuvinte o melodie (aproape totdeauna aceeaşi).

De data asta, Katiiei îi plăcu să rămână ultima. Şterse pe jos iarăşi, cu uşile larg deschise să se aerisească, aranjă vasele golite, scoase cârpele umede la uscat pe sârmă. Stiânse în fine mormanul de rufărie
adunată de la toţi şi care va fi spălată în săptămâna ce vine, mai puse nişte lemne pe foc. Când ieşi să încuie şi în verandă, răsărea luna plină, iar satul intrase în amorţirea hipnotică de dinainte de somn.

Se regăsi doar întinsă în pat. îşi urmări, mai întâi, în liniştea învăluitoare, stând cu ochii deschişi, destinderea plăcută a muşchilor. Asta se întâmplă pe măsură ce aerul inspirat adânc a ajuns până la ultima alveolă din plămâni şi deodată cu bătaia de metronom a inimii, ca la o repetiţie la cor. Călăreţul singuratic din depărtare pe care se aştepta să-l găsească iarăşi urmărind-o prin binoclu aştepta, de data asta nemişcat ca o statuie adusă în mijlocul câmpului şi părăsită acolo.

Acest bărbat pe care încă nu putea sptme că îl cunoaşte avea într-adevăr ceva aparte, deşi asta nu înseamnă atrăgător. însă aproape orice era în legătură cu el îi dădea o ciudată stare de încordare. Uneori îşi spunea că sunt câţiva ani de când se cunosc şi e în stare să povestească despre el züe în şir. Alteori era ca şi cum a trecut doar o clipă de când s-a năpustit călare ca un nebun s-o ajtmgă. Din iepurü

împuşcaţi pe care el i-i aruncase în sanie la prima lor întâlnire, aduşi acasă, după jupuire şi după câteva züe cu carnea lăsată în baiţ, mama preparase o mâncare grozavă de iepure cu măsline. A plăcut la toţi, îl anunţase apoi. Chiar şi lui Adam, năzurosul familiei, pe care ea şi mama ü foloseau ca etalon când era vorba de o reuşită la bucătărie. M-am gândit attmci, ü mai spusese, că ar fi trebuit să te invit şi pe time. Deocamdată însă nu se poate. Lui tata nu-i plac romârui, iar eu n-am ce-i face...! Nu-i trecuse nicio clipă prin cap că nu se cuvine să-i facă o asemenea destăinuire. îi atrăsese însă el atenţia, cu un zâmbet stingherit şi era ca şi cum ar fi pus-o în gardă pentru viitor.

Cu ce-o cucerise, de fapt? A cuceri... Citise undeva, într-im roman, expresia asta şi-o reţinuse. Era despre cum se instituie apropierea dintre un băiat şi o fată. Nu era totuşi deloc sigură că, în ce-o priveşte, fusese o asemenea cucerire. Când, într-o zi, mama incercă s-o descoase, ridicase din umeri. Cum poţi să spui că-ţi face curte un „băiat", care nici măcar nu ţi-a sărutat mâna vreodată, nici nu te-a atins? Şi care, în schimb, se oferă doar să se mărturisească de parcă, întâi de toate, ea ar trebui să afle absolut totul despre viaţa lui de până atunci, despre livada lui, despre cele două surori din satul de sub munte şi încă despre alte persoane ciudate care parcă erau armata lui, cea cu care se realizase şi cucerirea ei, până la urmă. Era ciudat un asemenea om, neinteresat decât de această mărturisire de sine. Şi care, pe neaşteptate, la mai puţin de două luni de când se întâlneau de două ori pe săptămână, o ceruse în căsătorie. (Iar ea, pe loc, la fel, fără să ezite o secundă, zisese da.)

Abia după aceea se gândise la faptul că el nu se potrivea deloc cu ce sperase şi visase ea. Adăpostită în câte xm grup de eleve, gălăgios ca un stol de vrăbii, ieşise şi ea în oraş încă din prima clasă la Şcoala normală, duminică după-amiază, cu bilet de voie de două-trei ore. înregistrase impresia puternică pe care grupul lor o făcea asupra celor ieşiţi şi ei la plimbare şi învăţase repede ce inseamnă asta pe xm bulevard plin de lume, cu atâtea corpuri nubile care, fie şi în xiniforme urâte, sărăcăcioase, dau un fel de ameţeală, de nebunie bărbaţilor. Ele între ele, la întoarcere, mai ales noaptea, întinse pe pat, îşi povesteau adesea impresiile trecerii prin această baie de priviri. O făceau chicotind, cu o ruşinare prefăcută, dar şi speriate de

ce li se revela doar în parte, ca o promisiune ceţoasă. Unele fete păleau de emoţie la încrucişarea întâmplătoare cu câte im ofiţer tânăr, trecând ţeapăn prin dreptul grupului lor - ţeapăn şi nepăsător, parcă orb la atâtea priviri şi oftaturi admirative. Aceşti ofiţeri ţanţoşi, discutau ele apoi, caută doar fete bogate, cu dotă. A doua e că erau şi periculoşi, cum sxmt şerpii în iarbă. Axizise destule poveşti frumoase de dragoste cu fete seduse de câte un tânăr sublocotenent, abia ieşit de pe băncile şcolii de ofiţeri şi expediat tocmai aici cine ştie de ce şi care, după câteva sărutări furate, după ce-o face pe biata fată să-şi piardă minţile, taie poala şi fuge, dispare, iar ea bea sodă caustică şi moare. Cunoscuse apoi la baluri mai mxdţi studenţi din satele vecine, uimită de cum li se aprind privirile şi cxim le tianspiră palmele după primul vals şi cum aproape o obligă să fie rea ca să scape de insistenţele lor. La 16 ani o invitase la dans nepotul părintelui Beraru, student la medicină venit în vacanţă la bxmici şi care-i adresase cel mai frxunos compliment: dom'şoară Suhoverschi, în sala asta - era sala mare cu scenă a Casei Polone, împodobită cu ghirlande de brad şi cu panglici de hârtie creponată - matale eşti ca o lebădă printie găini şi raţe, dă-mi voie să ţi-o spxm. Tânărul Beraru şi-o disputase cu alţi băieţi, studenţi sau elevi din clasele mari de liceu şi fusese cât pe ce s-o aleagă regina balului... Numai că acest student blond şi voinic nu-i plăcea. Aflase şi ea, dar aflaseră şi mama şi bunica, de pe margine, de unde n-o scăpaseră toată noaptea din ochi, că studenţii, căci erau mai mulţi, fuseseră cât pe ce să se încaiere din cauza ei. Departe s-o bucure, asta-i dăduse o tiisteţe paralizantă, care te face să fugi, să fii singură şi să-ţi muşti buzele până la sânge, începuseră apoi să-i dea târcoale şi să-i expedieze prin poştă bileţele parfumate doi studenţi de la teologie, amândoi din acelaşi sat, colegi şi prieteni. în jocurüe fanteziei, se imaginase o vară întreagă măritată cu unul dintre ei, indiferent care. Preoţii însă, studiaţi de la distanţă, erau toţi cumva pufoşi, dintr-o carne ca aluatul. Se imaginase pe stradă, la braţ cu xm bărbat încins cu brâu roşu, lat, peste pântec şi care are un râs gras, cu sonoritate de clopot. Alt capriciu secret, de care nici mama n-avea cxmoştinţă, e că optase în aceleaşi vise pentru un bărbat cu nume românesc de la care să-l primească, prin căsătorie, şi ea. Propriul nume, ca toate cele în schi sau în viei, de care era plină

Bucovina, sxma în ureche îngrozitor de banal. Popescu, lonescu, aduse din Vechiul Regat, erau banale şi ele, chiar vulgare şi nu şi le-ar fi dorit. Se îndrăgostise în ultima clasă de nxunele Codreanu, care era însă şi numele xmuia despre care se povesteau numai grozăvii. Apoi, dintr-odată apăruse, în câmpul pustiu, acest băiat: din zăpadă, parcă, sau picat din cer, călare pe xm armăsar murg, ca o nălucă şi aici închipuirile ei începeau să se învârtă în cerc, ameţitor. Se poticnea doar ajungând la numele de botez: Gavril, despre care nu ştia ce să creadă. Sxma aspru şi era un nume ca şi omul, fără penumbre şi fără mister.

Pentru o fostă normalistă ambiţioasă ca ea, care vorbise prima dată germana, cu eleganţa ei geometrică, învăţată în casă de la mama şi de la bxuxici, dar şi, în paralel, aproape simultan, ucraineana cea muzicală, româna de la şcoală fusese mereu ca o pădure întunecoasă, fără capăt. Se apropiase de ea ca de xm oricare alt obiect de studiu, îndârjită, înfricoşată mai ales de gramatică. Toate materialele din care-şi construise gândurile până atunci erau din Hmba mamei la care apela din instinct. Gândurile ei secrete din ultima vreme (i le va mărturisi şi lui în curând) cereau însă insidios Hmba română, cuvinte neînchipuit de fragile, nestăpânite cu tot curajul, şi care, ca în basme, se prefăceau în abur sau în pulbere atimci când le punea la încercare. Sentimentul cel nou era însă unul de urgenţă şi nu reuşea să se eschiveze. Un sentiment imperativ şi magnetic care o făcea uneori să sară din sonm şi să se ridice în capul oaselor. Ştia că n-are cine să bată în uşă la asemenea ore târzii, chiar şi în satul străin unde rămânea cinci nopţi pe săptămână şi unde moş Usatiuc la care stătea în chirie avea doi câini lăsaţi Hberi în curte.
Cine să sară peste poartă, cutezând să înfrunte şi câinii? Dar dacă nu s-a înşelat şi n-a fost doar în vis? Dacă totuşi poarta n-a fost încuiată şi paşii, zgomotul uşor care tulbură Hniştea nopţii sunt din realitate? Dacă, cine ştie, a intervenit ceva care nu suportă amânare? Plăcerea aşteptării, a pândei, încordarea nu dispăreau şi nici nu se atenuau.

Gavril, spuse ea în şoaptă, ca să verifice dacă buzele se acomodează cu rostirea numelui. în beznă şi cu ochii deschişi şi cu o atenţie întoarsă spre rezonanţa dinăuntru (din corp şi din craniu) mai aşteptă câteva cHpe. Cuvântul-nume nu spunea totuşi nimic din ce-ar

fi vrut ea, continua să rămână străin şi rece. Repetă ceva mai tare, modulând şoapta: Gavriluţ! GavrHuţ! Mai mult ca sigur, aşa îi spuneau şi surorile. (Nu greşea.)

- Gavriluţă! spuse, fără voie, cu voce tare.

Nu departe, în patul ei, mama schiţă o mişcare.

- Was ist? se auzi vocea ei.

Nu-i răspunse. Stătea încremenită, ţinându-şi răsuflarea şi ştiind că nu va putea să doarmă.

Pregătirile de oaspeţi duraseră aproape o săptămână intreagă fără întrerupere. Tăcută şi de una singură, după curăţenia cea mare, mama trecuse la tacâmurile de argint înnegrite, scoase după multă vreme din fundul dulapului, de frecat acum cu nisip ca să strălucească. Adam n-avea încă vârsta de la care, înainte, băieţii vor să meargă şi ei la bal şi nici nu arăta prin nimic că îl interesează dacă există cineva care îi face curte surorii sale. Nu ştia să danseze şi nici nu-i plăcea, cu toate că deadea Olga încercase de mai multe ori să-l înveţe. Nu-i plăceau nici dtmunicile când mama îl obliga să meargă cu ea la biserică. Nu găsea nimic amuzant în năvala pe care o dădeau uncliii şi mătuşile, umplând casa şi care încă îl tratau ca pe tm copil. Îi detesta pe toţi, nu suporta gândul că va fi atins şi mângâiat pe cap, dar şi că toţi, pe rând, îl vor chestiona şi ironiza cu acea afecţiune sâcâitoare, insuportabilă pe care simţeau nevoia să i-o arate cei mari attmci când puneau gheara pe el. Cu toate astea, se trezi înaintea tuturor. N-avea o intenţie precisă şi totuşi, ca şi cum l-ar fi ghidat cineva, se duse la oglindă şi se studie gânditor, cu atenţie, controlă îndelung firişoarele incolore de păr de buza superioară. Ar fi dat orice să aibă curajul de-a lua briciul tatei ca să se radă. Curaj n-avea, însă ar fi vrut să se simtă în stare să facă multe.

în felul lui, de care nu va da seama la nimeni, şi tata se pregătise pentru bal. Pe Anielia, cea mai mare dintre surori, pe la care trecuse într-una din zilele rămase până duminică, o găsi cu aluatu-n covată şi un cazan de leşie pregătit pentru rufe. Vizitele fratelui mai mare, rătăcit şi pe la ea din an în Paşte, vesteau totdeatma că stmt necazuri şi Anielia, cum îi spimeau între ei, Angela, în acte, le lăsă pe toate deoparte şi se vără cu el într-un colţ. Cu acest frate mai mare, căruia îi plăcea să se sfătuiască între patru ochi cu cei din

familie, Anielia învăţase că e cel mai bine să asculte şi să tacă. Sfătuirea lor fusese confuză. Katria, aşadar, îl rugase să o lase la bal. E ceva rău aici? El ezita asupra răspunsului clar. Reieşi, totuşi, cu greu, că tm băiat, un român îi făcea curte. Numai că, aşa cum H se întâmplă fetelor, pe lângă ea se mai învârtiseră şi alţii de seama ei. Aşa că supărarea lui, îngrijorarea lui n-o impresionară. Deadea Anielia mai ştia însă ceva: pe omul pus pe ceartă trebuie să-l iei cu mare grijă. Pentru că, altfel, nici nu apuci să-ţi dai seama dki ce începe să strige deodată la tine.

~ Stai un pic, îi spusese ea, profitând de o pauză, să bag pâinea în cuptor. Am şi nişte plăcinţele cu brânză dulce, din cele care-ţi plac ţie...

Deadea Olga, care făcea croitorie acasă, cu fata ei şi cu încă o fată, luată pentru ucenicie, pe la care tata trecu în aceeaşi zi, era mai repezită şi cu gura mare, cum sunt croitoresele, obişnuite să aibă de a face cu lume amestecată. Ea ghicise totul doar văzându-l cum intră pe uşă, posomorât.

- Să laşi fata în pace! îl avertiză, supărându-se mai tare ca el. Sau du-te şi tu cu ei, dacă-i pe-atâta, păzeşte-i. Nu mi-e deloc frică cu Katria că alege prost. Şi ce-nseamnă, în definitiv, un bal? Tu n-ai umblat la baluri cu fetele? Ce-ai vrea? Spune-o cinstit!

Amestecând apoi câte un cuvânt, două, nemţeşti, cu frazele foarte lungi, ţipate ascuţit în ucraineană, dar şi cu nişte vorbe româneşti când ajunseră la „băiatul de la fermă", nu-i lăsă răgazul să spună aproape nimic. Ca frate mai mare, Olga fiind cu zece ani mai mică tiecât el, tata pretindea un altfel de tratament. Katria - sau altceva, pentru că la femei nu se ştie precis niciodată - o făcuseră de data asta să-şi iasă din fire. El s-a ridicat să plece abia după ce reuşiseră să se enerveze bine rmul pe celălalt.

Singurul care l-a înţeles pe tata a fost Anton. Da, trebuie neapărat aflat cine-i „băiatul" şi ce hram poartă, conveni el imediat Să zici însă că nu eşti de acord să-ţi vină în casă... Ştii cum e Katiia? Cei doi fraţi învăţaseră să nu se mai certe, ocolind fiecare ce ştia că nu-i place celuilalt. Anton vrusese să-i amintească de obuzele rămase îngropate în pământul moale sau pur şi simplu abandonate de ruşi pe care, la atâţia ani după război, câte im nefericit le mai scotea la

lumina zilei şi-şi făcea de lucru cu ele. îi tiecuse prin cap că nepoata sa semăna cu una din bombele astea şi ar fi vrut să-l sfătuiască de bine. Mare grijă! Ca şi Anielia, ştia însă că fratele lor mai mare nu ascultă şi nici n-a ascultat vreodată de cineva. Aşa că îşi înăbuşise impulsul şi nu-i mai spuse nimic.

Tavi Vorobchievici le va pxme pe toate cap la cap, dar asta mai încolo, mult, mult mai târziu. în acel moment tiebuie să-şi fi terminat şi ţiganca farmecele ei de dezlegare şi împăcare, va explica el şi nu se poate şti dacă e o glumă. Pentru că imediat apoi supărarea se topi precum ceara la faţa focului, cu vorbele din Cazanie rostite de părintele Posteucă. împotrivirea, îndârjirea se evaporară şi ele. Ce era complicat se dovedi simplu şi ce părea rău apăru pe neaşteptate ca mai puţin rău, mai puţin otiăvit. Ceva de care ai zice că depinde soarta lumii se arată in lumina sa adevărată, ca o simplă neghiobie umană, una din infinitul şir de neghiobii grandioase, în stare să întunece toţi sorii de pe cer.

E clar, totuşi, un fapt: duminică, zi făcută ca omul să lenevească în pat pe săturate, cum zicea tata, se treziseră deodată toţi patru când abia începea să se lixmineze. Tata deschise ochii indispus. Nu mai avea somn şi asta nu-i plăcea. Urmări astfel câtăva vreme sperând nu ştiu ce, cu această indispoziţie ţinută strâns în dosul pleoapelor, zgomotele mici care-i arătau că şi ceilalţi sunt treji. Ca de obicei, mama cobora prima din pat şi-i rectmoscu paşii uşori pe coridor. Urmară uşile descuiate, nişte cratiţe mutate din loc, tocmai în bucătărie, mormăiturile de protest ale lui Adam, pe care mama îl scosese din pat şi-l zorea. Crezându-l că doarme, umblau şi vorbeau cu grijă, iar zgomotele se retrăgeau ca apa lirtsă de val... Recăzu în cele din urmă, toropit, intr-un fel de amorţire a lucidităţii. Dar duse cu el, acolo, şi indispoziţia, de care era limpede că nu se va mai putea dezlipi.

Când totuşi găsi de cuviinţă că trebuie să coboare din pat, mama plecase aţă de mult cu Adam la biserică, şi era, după ceasul cu cuc din bucătărie, la sfârşitul dimineţii. Focul ardea în pUtă sub câteva oale într-o casă părând părăsită de toţi şi rămăsese stăpână Katria dar, bineînţeles, ea avea grijă să nu-i iasă în cale - o zări doar trecând iute şi tot în rochia ei neagră cu care se încăpăţâna să ţină doHu pentru

bimica de-a doua. (Bănuia că o face anume să-l scoată pe el din sărite.) Pe un colţ de plită ea avusese totuşi grijă să pimă crăticioara lui cu coadă plină cu apă la încălzit pentru ras. Tăcut, prefăcându-se şi el că n-o vede, îşi luă apa şi se instală în verandă imde era lumină bimă, dar şi lărgime şi unde, de când se desprimăvărase, îşi făcea negrăbit toaleta matinală de sărbătoare.

Primul, cel mai harnic dintre cei aşteptaţi la masa de prânz, intră pe poartă imchiul Anton. îmbrăcase uniforma de ferşter, din stofă groasă verde-închis, pantalorm bazonaţi cu piele în fund, cu moletiere şi bocanci, haine tocite de folosire, dar bine curăţate şi periate şi avea obrazul roşu, proaspăt bărbierit. Venind încoace, pe drum, el rupsese dintr-o grădină, peste gard, un vârf de crenguţă cu flori parfumate dulceag de iasomie pe care şi-o înfipsese în buzunarul de la piept al vestonului. Era vesel şi, prefăcându-se neştiutor, se opri în mijlocul ogrăzii şi strigă cu vocea lui răguşită de bas:

- A ce miroase aşa frumos, oameni buni? Ce-aţi mai pus la cale?

Tata îl văzuse prin geam din verandă imde-şi ascuţea briciul, îl şi auzi, dar nu-i răspunse. Aşa se juca Anton, prostindu-se, cu copiii când erau mici, şi se supăra pe el că nu râde. De altfel, ştiau toţi, ştia şi Anton că, dacă se bărbiereşte, nu-i place să fie deranjat. Se şi instalase acolo cu cele de trebuinţă, crăticioara cu apă fierbinte, castronul pentru săptmire, pămătuful şi săpimul de ras şi-şi mai luase cu el şi ziarul tmde, cât dădea cu briciul pe piatră, arunca din când în când o privire. Era lumină btmă, de la soarele de mai, fără pic de nor şi liniştea solemnă din orice duminică. Anton pricepuse: pentru micile plăceri ale fratelui său, plăceri Ia care ţinea grozav, rasul cu briciul fiind tma din ele, n-avea nevoie de oaspeţi. Numai că, aşa cum se sptmea adesea în casă, un Stihoverschi nu va fi niciodată oaspete aici. Călcând greu, cu zgomot, pufăind, el trecu pragul şi-l bătu pe fratele mai mare pe umăr în chip de salut, după care îi spuse coborând vocea să nu se audă din casă:

- M-am interesat. Vin imediat şi-ţi spun totul.

Jucând-se mai departe. Anton străbătu coridorul păşind pe vârfuri. La acea oră, cumnata nu putea fi decât la slujba de la biserica

nemţească din sat unde cel ce acum îşi ascuţea briciul în verandă n-o însoţise decât la începutul căsniciei lor, tm an, doi. Ştia însă că pregătirile fuseseră terminate din timp, nemţeşte, cum o şi complimentase de multe ori în împrejurări asemănătoare. Prin uşa deschisă în dreapta, către sufragerie, se vedea într-adevăr masa cea mare gata aranjată cu faţă de masă, tacâmuri şi pahare. Geamurile spre grădină fuseseră lăsate şi ele larg deschise să intre aerul reavăn şi proaspăt, iar curentul făcea să fluture perdelele trase în lături. Trecu mai departe tiptil, cum făcea când nepoata lui era o copilă de câţiva ani, iar el se furişa ca s-o sperie, spre bucătăria din celălalt capăt al coridorului în această casă mare, cum nu mai avea nimeni în sat, cu tavan sus, multă lemnărie, multă lumină. Fratelui cel mare. Anton i se adresase în ucraineană. Nepoatei, pe care nu reuşi s-o sperie, îi şopti telegrafic, îmbrăţişând-o stângaci, în nemţeşte:

- Stai liniştită! Eu ţin cu tine!

Olga sosise la puţin după Anton. Pe cei doi, păşind în verandă, îi găsi ocupaţi, dar tăcuţi. Fratele cel mare apucase să se săpunească pe jumătate, operaţiune migăloasă care cere să nu te grăbeşti. Ajutorul de ferşter îl asista de la doi paşi cu pălăria dată pe ceafă şi o cană cu apă în mână. Aştepta să-i toarne pentru spălat, când îi va veni rândul şi acestuia, mai târziu, la final, iar încordarea indecisă îl făcea să pară neajutorat şi caraghios. Anton evită privirea aspră a surorii, de gura căreia se fereau toti.

- Nu cred că v-aţi şi certat aşa de dimineaţă, îi ameninţă ea şi trecu grăbită mai departe.

Katria va povesti că în acea dimineaţă toţi cei şase fraţi Suhoverschi vor trece întâi şi-ntâi pe la ea s-o cerceteze cu o privire identică, plină de suspiciune şi curiozitate. Nu reieşea ce se aşteptau să descopere. Şi nici dacă verificarea le dădea vreo satisfacţie. (PoHteţea, în schimb, îi obliga să nu se arate eventual dezamăgiţi.) Cu deadea Olga, relaţiile Katriei nu fuseseră însă niciodată prea simple. Ea avea, ca şi mătuşa ei, curajul de a alege drumul cel mai scurt pentru a spune adevărul şi, când era cazul, nu stătea pe gânduri prea mult ca să atace. Pentru toată lumea se vădea, se vădise de fapt de mult că ele două semănau, fiind o sămânţă de SuOhoverschi mai aparte. La trei ani şi ceva, nemulţumită de părul bonziu, aproape alb

al fetiţei fratelui mai mare, Olga venise într-o zi s-o spele pe cap cu ceai de flori de tei, preparat după o reţetă de la Odesa şi care - explicase ea, ţipând şi la cumnată, care avea îndoieli, dar şi la nepoată - dă firului de păr o strălucire aurie, cum vezi doar la cocoanele mari, la oraş. Brusc, fetiţa îi scăpase din mâini, împotrivindu-se apoi cu o violenţă de pisică sălbatică, cu dinţii şi unghiile. Nedispusă să cedeze uşor, Olga încercase s-o înduplece, dar fără succes. Dar şi fără să renimţe, pentru că în legătură cu părul Katriei se certau periodic şi acum.

încercase după aceea să-i găurească urechile cu acul trecut prin flacără pentru cercei, cum aveau toate fetele. Katria, pe atunci o copiHţă numai piele şi oase, cu ochii ei albaştri prea mari, spusese iarăşi nu, vârându-se într-un cotlon şi se mai vedea bine că e pregătită să se apere, dar să şi atace. Cu toate astea, Olga nu era nici ea dispusă să abandoneze. Nepoata ei cea rea, pe care o uda cu lacrimi după ce făceau pace şi o lua în braţe, trebuia modificată intr-un anume sens, adusă cât mai aproape de ceea ce hotărâse ea că trebuie să fie o „Suhoverschi". După absolvirea şcolii riormale, când era de-acum domnişoară, Olga încercase s-o convingă să poarte şi ea fustele plisate la modă şi-i făcuse şi una cadou. Katria acceptase cadoul, anmcând însă apoi fusta într-un fimd de dulap. îi mai dăruise altădată un ruj, altădată o poşetă din piele neagră, fină, cu o pudrieră din metal aurit înăimtru, încercase s-o convingă să-şi frizeze părul cu fierul, care face bucle mici... însă nici Katria nu ceda, împotrivindu-se din instinct, rea, cu adevărat (recimoştea asta), şi sălbatică. Nu era duşmănie, pentru că la urmă o îmbrăţişa şi ea, izbucnea şi ea în lacrimi (erau lacrimi de oboseală) şi se împăcau cerându-şi iertare una de la cealaltă.

- Te-au lăsat singură ăştia? Bărbaţii ăştia?! se răsti acum, supărată, deadea Olga, din pragul bucătăriei unde o găsise doar pe Katria, trebăluind la plită. Hai! îi şopti în nemţeşte. Scoate-ţi imediat rochia asta. Te îmbrac eu. Katria schiţase un protest cu jumătate de gură, dar Olga n-o luă în seamă. Ai tu rochia aia frumoasă, rochia de bal! Dacă nu vrei s-o aduci din dulap, o aduc eu şi am să te îmbrac cu forţa. Dar mai întâi s-o călcăm. Repede! SchneU! Cu aceeaşi disperare accelerată îşi dezbrăcă ea bluza, rămânând cu umerii goi,

umeri masivi şi puternici, ca de bărbat, dar şi cu jumătate de piept de asemenea dezgolit de sub danteluţele combinezonului, după care îşi făcu singură loc pe un colţ de masă şi scoase fierul de călcat ca să-l umple cu jar. Şi de data asta, prinaa oară în viaţă, Katria cedase.

Pe mama, violenţa acestei currmate, cea mai mică dintre surorile Suhoverschi, o intimida. O speriaseră de fapt toate patru, prin felul cum dădeau buzna din când în când, venite parcă în control, dar şi îngrijorate că ceva (un „ceva" nedefinit) nu e cum trebuie. Absenţa totală a răutăţii din aceste controale o paraliza pe cea controlată în propria casă de nişte străine. Pentru că, chiar dacă găseau ceva să nu le convină, nu făceau caz din asta, iar la despărţire izbucneau mulţumite în râs, le îmbrăţişau şi le pupau şi pe ea şi pe fetiţa cea sălbatică, câteodată cântau împreună, obligându-le şi pe ele să cânte, iar după ce mai crescuse Katria, realizase că era o bucurie din toată inima, cu o sinceritate neprefăcută şi deloc nebunească, cum i se părea totuşi uneori. (Din clipa în care mama şi ea fuseseră incluse şi ele în famila Suhoverschi, surorile le iubeau şi pe ele.) Pricepuse şi că tot ce făceau cele patru surori era pentru fratele lor, luat în grijă ca tm obiect de preţ şi nedispuse să-l încredinţeze în întregime şi nepăzit imei alte femei. îşi ieşeau din minţi, verificase ea, doar la gândul că el ar fi putut să sufere de ceva, fie şi de o neglijenţă infimă, de un lapte afumat sau de o zupă neacrită cu smântână cum trebuie. Mama se descoperise neputincioasă, asistând paralizată la ţipetele şi la lacrimile Olgăi, cea mai periculoasă dintre surori şi cea mai nebimă. Katria urmărise cum se instalează această neputinţă, mai ales atimci când vorbea de ea însăşi şi când sperase că mama va sări s-o apere. Neputinţa ei atât de flagrantă, atât de ruşinoasă şi umilitoare îi umpluse nu o dată ochii de lacruni şi avusese cHpe când se stăpânise cu greu să nu se năpustească cu unghiile la amândouă şi să le zgârie până ţâşneşte sângele. Poate, până la urmă, o liniştise pe mama chiar ea, dovedindu-i că e în stare să se apere singură: fetiţa cât o vrabie, slăbănoagă şi deşirată şi Olea-Oleasinca, pieptoasă şi cu braţele ca nişte căngi uriaşe pe care le şi visase de câteva ori că se îndreaptă spre ea amenințătoare, s-o facă fărâme... Da, însă acum cedase...!

în verandă, cei doi fraţi aşteptaseră cu urechea ciuKtă să audă că a început sfada obişnuită, care nu se termina niciodată repede. Era

însă linişte, pace. Câteva minute trecură astfel, dar tot liniştite. Obosit de aşteptare. Anton îşi drese vocea.

- Un om, imu' Maiovski, din Creşceatic, a lucrat acolo vara cealaltă, la batoză, spuse el. Cineva mi-a povestit de el şi m-am dus să-l caut Am stat de vorbă. Zice că e un băiat bun.

Oglinda pentru bărbierit era agăţată într-xm cui pe imul din stâlpii verandei. în picioare, tata îşi cercetă încruntat în oglindă obrazul acoperit cu clăbuc din care ieşeau curate doar perciunii şi mustaţa. El nu-i ceruse nimic lui Anton: nici să umble pe drumuri pentru el şi nici să afle ceva care l-ar fi interesat. Altădată s-ar fi supărat că i se sare în ajutor deşi n-are nevoie de ajutorul nimănui. Acum ar fi fost totuşi o prostie să-l certe.

Anton ţinea încă în mână cana cu apă caldă, poziţie de aşteptare în care-l zărise Olga sosind. Tuşi încurcat.

- N-am putut să aflu prea multe, atât că nu-i beţiv şi nu face prostii şi, lucru rar, lumea-l vorbeşte de bine. Are şi o meserie bună, orice ai zice tu. înţelegi? Dacă tot vine aici, eu zic s-o laşi pe fată în pace. Vezi-ţi de treabă şi lasă-i să meargă la bal.

Flexându-şi uşor coatele şi cu ochii mijiţi ca la luarea liniei de ochire, cu arma, tata trase cu briciul prima brazdă în clăbuc, sub marginea de jos a perciunului. Făcu o pauză şi curăţă lama. Trăgându-se după asta o jumătate de pas înapoi, îşi verifică locul curăţat de păr cu buricele degetelor.

- Ce fel de fermă-i aia? Se interesă el.

- Una mare, foarte mare, de asta poţi fi sigur. Eu îţi spim un singur lucru: să nu cumva să spui că n-o laşi kbal.

Cu briciul în aer, ca o baghetă de dirijor, tata îl cercetă prin oglindă, zăbovind cu privirea asupra florilor albe din buzunarul vestonului. Ultimele cuvinte ale fratelui său sunaseră aproape ameninţător. Nu comentă însă în nici un fel această avertizare.

Nu era prima dată când Anton se vâra întie tată şi fiică. Pentiu tata, era surda împotiivire a Katiiei la aproape tot ce hotăra el în privinţa ei - şi avea dreptate, în fond. Pentru ea, dimpotiivă, era un „nu" cu care părea să fi făcut legământ. (Iar acolo, un stiăin n-are ce să caute.) în sinea lui, tata era sigur că nu sunt motive s-o suspecteze de vreun lucru urât. I-o şi spusese lui Anton, iar Anton o recunoscuse

în faţa Katiiei, fiind doar ei doi, întie patiu ochi. Ei doi semănau, până la urmă, mai mult decât ca tată cu fiică. Regăsea în ea aceeaşi sălbatică năpustire la orice constiângere. Asta, pe de o parte. Pe de alta, recunoştea - şi Anton ü dăduse dreptate - că dacă ea nu-l înfrunta violent era numai datorită bunei creşteri şi în nici un caz fricii.

Cât stai aici, în casa asta, o avertizase el in cele din urmă, şi se înţelegea: în casa mea, faci ce spun eu. Foarte bine, acceptase ea. Asta era când el ü interzisese să meargă să stea la moară „ca o servitoare", lângă lumicul. Peste câteva züe venise însă moş Schneider după fată s-o ia la el, la care nu se mai putea impotiivi nimeni. în decursul anüor şi in cele câteva dispute cu socrul său întâlnise aceeaşi scânteie rece, despre care nu poţi spune că nu-i dispreţ. Morarul îi dăduse fata de nevastă fixându-l prima dată cu acea privire în care nu era nici plăcere, nici bucurie, nici iubire. Katria îi semăna bxmicului său, cel puţin în această privinţă: ştia să dispreţuiască „nemţeşte", fără cuvinte, iar faptxd că la asta nu se putea răspxmde îl scotea pe tata din minţi.

Pe partea cealaltă însă, după însurătoare, balurile din sat sau din satele vecine nu-l interesaseră niciodată prea mult pe tata, care le considera tieabă femeiască. în perioada burlăciei le luase la rând şi el, ca fiate mai mare cu patiu surori în grijă, toate mari dansatoare. Când era elevă la Cernăuţi, în vacanţe, pe Katiia o însoţeau bxmica, venită special de la moară, şi mama, având grijă amândouă ca de pe margine să n-o scape o cHpă din ochi. (în această privinţă, el ştia că n-are de ce să se teamă.) Dinti-xm motiv sau altiil, cu care el nu-şi bătea capul, nici un cavaler nu se prezentase ca s-o ceară la bal de la el, cum făcuse el, în tinereţe, prezentându-se cu pălăria în mână la moară, ca s-o invite la bal pe fata morarulxii. De fiecare dată, spusese însă - asta mamei, sau soacrei, sau lui Tolea, veniţi la el să-l anxmţe ce au de gând şi să-i ceară aprobarea - xm „da" neglijent, întorcându-le spatele şi tiecând mai departe, plictisit. Era vorba la urma xurmei de o tieabă femeiască şi de ceva neimportant pentiu un om cu atâtea alte griji şi necazuri pe cap...

Rasul continuase şi pe celălalt obraz şi câteva minute se auzi doar scârţâitul podelei când îşi schimba poziţia în faţa oglinzii. Brusc, fără

să explice nimic, tata lăsă însă briciul şi, dându-l la o parte pe Anton, se repezi spre locul xmde abandonase ochelarü de citit şi ziarul.

- Uite tu numa' aici! făcu el şi bătu cu degetele ude în foaia desfăcută care se şi găuri şi Anton, venit aproape, observă că fratele său se înroşise de furie. Fă bine şi citeşte ce scrie aici ca să vezi că e aşa cum ţi-am spus eu de o sută de ori. Un singur lucru ştiu bine: să fure! Ţi-am spus asta? Sau poate greşesc şi se mai pricep şi la altceva. Citeşte aici! exclamă el. Şi cu ochelarii pe vârful nasului, murdăriţi de clăbuc, se aplecă peste foile mari, arătându-i un loc anume.

Tata striga tare, în ucraineană, se auzea şi din bucătărie, după care continuă în româneşte lectura cu voce tare a ceea ce scria în ziar. Se poticnea la câte un cuvânt nefarrdliar, cu toate că ştia româneşte mai bine decât nemţeşte, şi asta îl enerva şi mai tare.

Era vorba despre o mare bucată de pădure tăiată pentru fabricile de cherestea şi despre procesul care locmai se judeca. Pădurea era tocmai în ocolul Slătioara, în partea mimtoasă a Bucovinei, pe xmde tata n-avea interese şi nici nu ajxmsese vreodată. Reieşea însă, şi el se opri ca să-l facă atent, că măcar la pădure, în calitatea lui de ajutor de ferşter. Anton se cădea să nu rămână iiepăsător. Acesta cunoştea, de altfel, toată tărăşenia „codrilor seculari" de la Slătioara. Stai să vedem! încercă el totuşi să se eschiveze. Cădeau iarăşi pe o chestiune discutată şi răsdiscutată. Mormăind, încercă să-l potolească. Până când, la fel de brusc, tata aruncă ziarul şi se întoarse nxânios la oglindă şi brici. Cu vocea lui j'.ravă. Anton fl făcu atent că se supără degeaba pe el, mai ales într-o sfântă zi de duminică.

- Sxmt doi jidovi din Solea, ştiu! Fabrica e a lor şi au acuma proces, poate-i bagă şi la închisoare. Românii n-au nici un amestec aici, dacă numai asta te interesează pe tine.

Tata ridică bărbia şi-şi pipăi absorbit pielea gâtului, la omuşor, unde-i mai scăpau câteodată de lama briciului im fir, două de păr.

- Nu? făcu el mirat şi ironic. Şi a cui e pădurea fiirată?
- A statului român.
- Da? Bine. Şi cine are datoria să păzească proprietăţile statului? Nu românii? Eu însă te întreb numai atât: la ce le-a trebuit lor, românilor, ţara asta, dacă nu se pricep şi rüci nu le trece prin cap

s-o administreze ca Itunea? De ce nu se duc dracului să lase pământul ăsta cui ştie ce să facă cu el? Asta să-mi spui mie!

- Stai, măi! încercă iarăşi Anton cu o vagă oboseală în voce.
- Spune-mi măcar im ferşter român cu şcoală adevărată. Sptme-rrü im român inginer silvic. Spime-mi un singur proprietar de fabrică de cherestea care să fie român.
- Ştiu imul: Tomuţ, la Cacica.
- în afară de el. Spune altul, râse tata şi odată cu vocea ridică briciul în aer, cu o satisfacţie atât de mare, încât nu mai era caraghioasă.

Dinspre bucătărie, Olga apăru în verandă când se ternünase cearta şi, odată cu ea, şi bărbieritul. Ea aducea cămaşa tatei, călcată de mama de cu seară şi călcată a doua oară de ea. Mai aducea pe braţ şi pantalonii, tot proaspăt călcaţi şi pantofu. Le puse pe toate la îndemână privindu-i cu asprime, intuise cu flerul fără greş al surorii mai rtüci că avuseseră timp destul cei doi fraţi mai mari ca să discute ce era important. Avea îndoieli că e şi ceva de folos, însă nu le zise nimic.

Cu o cănuţă. Anton lua apă rece din găleată şi o turna tatei care, deasupra Hgheanului, îşi spăla uneltele una câte una, sub şuviţa subţire. în jur, pe podele, se făcuse băltoacă, mirosea a săpun şi a spirt Ras cu grijă, cu toată mustaţa lui pleoştită în care se vedeau şi destule fire de păr alb, cu pantalonii căzuţi sub buric şi cu picioarele goale vârâte în nişte pantofi scâlciaţi, tata părea mai tânăr. Era însă o iluzie de o cUpă. Bustul gol nears de soare decât pe gât şi sub gât, smocurile de păr încănmţite bine de pe pieptul gras spuneau altceva. Era ciolănos şi înalt, ca toţi Suhoverschii. Ceva în el se şubrezise însă, îşi spuse ea şi îi va repeta-o şi Katriei. Fiind fratele cel mâi mare, fusese mereu pentru toţi şi mai cu seamă pentru surori şi cel mai puternic. Privindu-l atentă, Olga simţi o milă necunoscută înainte. Ar fi fost grozav să poată izbucni în râs şi să-l plesnească sonor şi afectuos cu pakna pe pielea goală a spinării. Nu se mai simţea însă în stare să facă nimic din ceea ce altădaţă făceau toţi, în joacă parcă, cu gesturi uşoare ca aerul şi fără să stea nici o secundă pe gânduri.

- Nu ştiu, îi spuse ea Katriei, revenind în bucătărie. Şi repetă: nu ştiu, nu ştiu...!

5.

Pacea amiezii de dtiminică se sfârşi brusc. Prima oară. Pentru că aproape deodată sosiseră Tolea şi, imediat după el, mama cu Adam, venind de la biserică împreună cu deadea Anielia întâlnită pe drum. Celelalte două surori, Komelţia şi Maria, intiară şi ele pe poartă cam tot atunci. în zarva stârnită de atâta lume, apăru cineva în goană ca să animţe că în drum, în faţa casei, a oprit o droşcă cu doi cai roibi. Se înţelege că nu putea fi decât „băiatul" de la fermă.

Toate pregătirile de masă erau terminate la acea oră. în această privinţă, musafirul nu încălca nici o regulă. Cu toate astea, câteva clipe se făcu a doua oară linişte, semn că se termină ceva şi-ncepe altceva.

Puţin mai inainte, Tolea le scosese din minţi pe femei. Ivit pe neaşteptate, neluat în seamă de cei doi din verandă, unde tata tocmai îşi trăgea pantalonii proaspăt călcaţi, el dădu în bucătărie peste sora mai mare şi peste nepoată, ocupate şi ele cu îmbrăcatul. Olga îşi scosese iarăşi bluza, ca să mai dea odată cu fierul încins pe la guler şi ţipătul ei de indignare îl făcu pe tata, afară, să se încrunte nemulţumit. Cu rochia albastră a Katriei, aruncată în dulap şi uitată acolo de mai bine de un an şi neîmbrăcată nici măcar de probă vreodată, pierduseră amândouă o groază de timp. Katiia şi-o tiase peste cap, fugi la oglindă să vadă cum e, şi-o scoase nemulţumită şi înciudată, molipsită şi ea de nebunia Olgăi. Chiar atunci se tiezise faţă în faţă cu Tolea şi al ei fusese cel de al doilea ţipăt, care-i făcu pe cei doi din verandă să se uite nedumeriţi spre bucătărie. Era însă un ţipăt doar pe jumătate de furie. Ştiind asta prea bine, Tolea le ocoU nepăsător pe cele două femei. Trecu mai departe spre plită, să vadă ce e in cratiţe, pentru că i se făcuse o foame de lup. Olga se repezi la el să-l dea afară, infuriindu-se şi pentiu cum era îmbrăcat.

Amândouă, şi Olga şi Katiia, îl mai văzuseră cu hainele astea mai demult, la o petiecere cu dans de Lăsata Secului. Cămaşa albă, înflorată cu roşu şi verde la mânecile bufante, plăcuse femeilor şi atunci.

Pantalonii de călăreţ din catifea neagră, cizmele căzăceşti cu tureatcă scurtă erau însă parcă de la serbările şcolare de pe vremuri. Olga îl certase şi atunci: nu-s straie potrivite xmui holtei pe care lumea trage să-l însoare, să-l vadă aşezat la casa lui...! Mezinul Anatoli Suhoverschi nu-şi punea însă surorile în dificultate prima oară. Crescuse, era prea voinic ca să-l poţi bate şi ele între ele, sfătuindu-se, ajungeau mereu la concluzia că nu mai ştiu ce să facă cu el. Numai că lui nu-i păsa (se şi juca, indolent, cu această nepăsare) şi ocolindu-le şi acum, ridică xm capac de pe o oală şi adulmecă pofticios.

Băutura era, bineînţeles, pregătită. Ar fi avut poftă de-un păhărel, care nu era la îndemână. într-o oală de zece litri, verificată dintr-o ochire, fierseseră came şi legume şi încă mai fierbea trasă la o margine, cu ochixui aurii de grăsime deasupra. Se mulţumi să adulmece: zupa era gata! în alta erau tăiţeii subţiri ca firul de aţă şi lungi, fierţi separat. Cartofii curăţaţi, tăiaţi bucăţi, aşteptau deoparte, nepuşi deocamdată pe foc. La fel şi murăturile, care se aduc din beci, de la rece, în ultima clipă. Fripturile, în schimb, sfârâiau cu explozii mici de)',răsime încinsă într-o tavă adâncă la gura cuptorului, lirau bucăţi de came lăsate să se rumenească, să prindă crustă in zaftul bine mirositor xmde, la plecare, mama Iu mase şi două pahare de vin. Mirosurile aţâţătoare îi umpluseră gura de apă.

Nepăsarea cu care Tolea umbla cu degetele nespălate prin cratiţele ei erau pentru mama veşnice motive de supărare şi Katria o văzuse de mai multe ori i'imi, de fxuie neputincioasă, ochii i se xxmplu într-o clipă ilc lacrimi. Poftele xmchiulxii său, cămaşa Ixd ţărănească ilc acuma, lenea lui, pieptănătura buclată, unsă gros cu ulei de nucă şi pieptănată peste urechi erau, până la urmă, un alint prostesc fără leac, cu care se resemnaseră şi surorile: cu Tolea nu va ajttnge nimeni la capăt... Şi totuşi, îşi spuse ea, altmgându-l râzând supărată, în timp ce şi Olga îl lovea cu pumnii în spate, nu merită, dar îl iubesc. Pentru că nu se poate altfel...

Vestea că a sosit musafirul o aduse cineva exact în aceste cUpe de enervare generală, ţipete femeieşti ascuţite şi nerăbdare, peste care plutea mormăitul lui Anton la care apela toată lumea. Primul impuls al Katriei fu să se repeadă imediat la poartă. Ea, care trecuse şi prin

momente mai grele, de data asta îşi pierdu cumpătul. Nici n-apucase să-şi netezească rochia, care avea şi cordon şi un colier de danteluţe la gât. (Neobişnuită cu această rochie, o sknţi măcar în primele două ore şi prea grea, prea aspră.) Realizase însă aproape aceeaşi în fracţiime că picioarele n-o ascultă, nu pot (sau nu vor) să se dezlipească de podea, ceea ce nu i se mai întâmplase. Ştia că e foarte palidă, ca şi cimi i-ar fi fost trecută o oglindă prin faţă. Zâmbi însă fkesc, atât cât e cu putinţă, şi făcu vm gest vag de aprobare când Tolea o prkise de mână să stea pe loc şi anvmţă tare, să audă toţi, că merge el să deschidă. După care lucrurile căpătară o consistenţă fluidă, ca atxmci când ploaia bate în geam. Oricine ar fi ştiut ce se întâmplă. Porţile mari de la drxun, deschise larg, operaţixme care se face numai dinăuntru. Reînchiderea lor după ce tiăsurica a intiat. Cu caii, tiaşi undeva la umbră, Tolea era nepriceput. Trebuia contat însă pe faptixl că are măcar atâta minte să stea la o parte şi să nu încxurce, nefiind nevoie de ajutorxd său.

Katiia zâmbise tot tknpul cu spinarea dreaptă ca la ora de gknnastică şi fruntea sus şi zâmbea şi când îi recunoscu vocea şi-i recunoscu chiar şi paşii apropiindu-se.

- Ea e mama, începu prezentările Tolea, în româneşte.

Se făcuse, iarăşi, a treia oară, linişte.

Musafirul condus de Tolea, care-l luase la braţetă, aducea în stânga un buchet înfoiat de stânjenei. Toată Itimea ştia distanţa până la fermă, despre care surorile spuseseră multe. Pornise va să zică încoace probabil în zori, dacă nu pe întimeric. Nu se vedea însă pe el nici o urmă din oboselile drumului lung. Şi mai era şi o potrivire: florile din buchet aveau exact aceeaşi nuanţă de albastru curat şi luminos ca şi rochia şi ochii Katriei, ai „fetei noastre". Şuşotind între ele, surorile vor mai stabili şi că n-ar fi stricat deloc ca „băiatul" să fi fost cu două, trei degete mai înăltuţ când îl punem umăr la umăr cu ea...

Pândit de atâţia ochi lacomi, musafirul nu-şi arătă deocamdată nici emoţia. O simţea însă ca im ghem de sârmă xmdeva în stomac şi doar Katria, de la distanţă, mai speriată decât el, sesiză tremurul ca şi imperceptibil al degetelor atunci când mama îi întinse mâna, iar el i-o sărută înroşindu-se până-n albul ochilor.

Mama nu fusese niciodată o femeie frumoasă. Observaţia era a Katriei căreia îi fusese cel mai frică pentru ea. De câţiva ani, mama începuse să se îngraşe, mijloc gros, picioare umflate, grele. Când se îmbrăţişau, Katria descoperea că o cuprinde în braţe tot mai greu. începuse să şi încănmţească, cu tot mai multe şuviţe scăpate de sub tulpan care păreau de păr nespălat. Ea primi acum buchetul greu pe care i-l oferise „băiatul", 1.1 lă să ştie prea bine ce e de făcut mai departe. în aceeaşi cUpă însă o lumină necimoscută înainte îi schimbă aproape complet trăsăturile feţei, lucru pe care toţi îl remarcară surprinşi.

- Iar el e tata, continuă Tolea, după ce Ie dădu în lături pe surorile înghesuite unde nu tiebuie, conducându-l autoritar de braţ pe stiăin mai departe. Numai de tata trebuie să-ţi fie frică aici, ha-ha!
- Tolecika, protestă Olga, speriată, dar era o sperietură pe care nu mai era timp s-o iei în serios.

Nimeni nu sesizase, în scurtul interval al prezentărilor, că acest „băiat" n-are reacţiile stiăinului pentiu care tiebuie să mai tieacă un timp ca să se acomodeze. Pentiu el, mezinul Anatolie, cel care-l adusese de mână din curte, era absolut identic cu unchiul Tolea, despre care Katiia îl avertizase că se pricepe să inventeze la iuţeală năzdrăvănii incredibile. Nu-l lua însă nimeni în serios în familie. Dar nici nu se supărau pe el când sărea peste cal. Ptmea totul la cale sau inventa ceva - prefăcut, mieros şi viclean, utn pic şi slugarnic, după gustul ei - mizând pe neatenţia celorlalţi sau pe felul lor de a fi, mai inert, mai greoi. Schimba după aceea la fel de fulgerător tonul şi inventa altceva, încât după spaima sau furia pe care abia o provocase, îi făcea pe aceiaşi să râdă cu lacrimi. Deocamdată însă îl obligase pe tata să zâmbească fără plăcere, dar şi să-i întindă mâna noului venit. Anton era cu ochii pe ei, mulţumit: iată cât de uşor şi de simplu poate fi! îngrijorarea şi stiângerea de inimă dinainte se topiră.

Musafirul le identificase cu uşurinţă, chiar şi după nume, şi pe femeile care-l înconjurau cu curiozitatea lor nesăţioasă. (Olga îl şi apucase de mână la un moment dat, încercând să-l fure de la Tolea.) Ca şi fraţii, de altfel, erau înalte; era primul amănunt care sărea în ochi.

neamul Suhoverschi fiind un neam fără pitici. în afară de asta, semănau izbitor, toate cu şolduri şi umeri zdraveni, cu palme late şi grele şi numărul 45 la pantofi. Erau ştiutele fete Suhoverschi care, la moară, aburcau fără ajutor sacul plin din căruţă şi-l duceau înătuitru pe umăr neclătinându-se. Pe toţi aceşti tmchi şi mătuşi Katria învăţase să-i iubească, aşa cum învăţase, cam la aceeaşi vârstă, tabla înmulţirii, cu tm mic efort de înţelegere uitat foarte repede. Simţea deosebirile (amintindu-şi de ce ştia de la ea, le sesizase şi Gavril M.) de trei-patru ori pe an, când se adunau cu toţii şi când Komelţia îşi dregea vocea şi dădea tonul. După care, ţinându-se strâns, cu ochii mijiţi de voluptate, cântau pe patm voci câteva din melodiile ucrainene tânguitoare ştiute din copilărie. Mama, dar şi ea, încercau atât cât se poate să li se alăture. Deosebirea apărea atunci insuportabil de stridentă: niciuna din ele două nu simţea melodia. aşa cum trebuie, n-avea strălucirea victorioasă şi învăpăierea lor. Şi mai era ceva. Atunci când se adunau laolaltă cu toţii, acum bărbaţi şi femei, în toată legea, era ca la im semnal de goarnă, rămas din copilărie, când se scotea din cuptor tava cu pâinişoare fierbinţi şi ei, rupţi de foame, hămesiţi, tremurau să capete o bucăţică - asta înainte ca să se răcească, nepăsători că-şi frig buzele, înainte de a face cmce. Tot aşa se strângeau şi acum: la nxmta câte uneia din surori sau la Sf. Silvestru, de Anul Nou, ziua tatei, după calendarul cel vechi, când ieşeau şi mascaţii pe uliţele înzăpezite cu droangele lor, sau la câte un botez al numeroşilor verişori ai Katriei...

în cele câteva minute ale prezentărilor în înghesuială, Katria nu apucase să scoată o vorbă. Vedea aviditatea cu care îl cercetează toţi pe musafir şi nu reuşea să-şi dea seama dacă e bine sau rău. Special pentru această ocazie, Gavril „al ei" îşi făcuse un costima de comandă, despre care nu reuşea încă să-şi dea seama dacă-i stă bine sau nu şi nici nu băgă de seamă că poartă cravată decât târziu, spre sfârşitul mesei. Simţea importanţa clipei cu puful foarte fin de pe spinare care se încarcă de electicitate şi îl privea dar, ciudat, fără să vadă nimic şi împotriva felului său de a fi, o cuprinsese o nervozitate rea ca o urticarie. Surprinsese însă întâmplător la tata zâmbetul rece al celui care stă doar şi aşteaptă. Ar fi vrut să-l imite, dar simţi că nu e în stare. Privea la toţi fie cu exaltare, gata de orice, fie cu gura

uscată de emoţie în faţa atâtor neomoscute de care afla abia atunci, adică prea târziu, când nu mai e în puterea ei să schimbe nimic.

Iniţiativa o preluase Anton, aşa cum îi promisese Katriei. în sufragerie, geamurile rămăseseră deschise şi peste noapte şi era acum o răcoare plăcută, cu perdele care flutură uşor. Prin uşa dată larg la perete se vedea masa cea mare pregătită sărbătoreşte. Făcându-şi loc printre femeile înghesuite, cu musafirul luat energic de braţ, el trecu pragul luând-o înainte.

- Prânz înseamnă la noi după ce vine cumnata Cecilia de la biserică, îi explică el. Iar noi ne supunem, nu? Ia să vedem! anunţă el, oprindu-se ca să aibă distanţă, să cântărească mai bine şi la vocea lui femeile care-l urmau tăcură. Vorbise româneşte ca şi Tolea şi continuă la fel. Simt destule? inspecta el scaunele, încăpem? Trebuie să încăpem.

Pe latura dinspre uşă a mesei, unde se şi afla, era locul său totdeaima şi nu existau motive să-l schimbe. Trase un scaun şi spuse totuşi: eu aici stau, dar asta doar ca să mai tragă unul spre care îl îndrumă pe Gavril.

Stăpânul casei, tata, avea şi el locul lui, în capul mesei, faţă în faţă cu mama, în partea opusă. Lângă ea, de o parte şi de alta erau scaunele femeilor care se aşezau ultimele. Cel mai mic dintre toţi, Adam, aştepta flămând şi ostil, abandonat între mătuşile care-l umileau cu alintările lor şi cu grija de a-l îndopa, dar privirea lui Anton trecu peste el neglijentă.

- Katria! ordonă el, tu treci cu Tolea şi să staţi aici, în faţa noastră.

După care, rămas singurul în picioare. Anton mai cuprinse totul într-o privire. Scaxme grele, de lenm masiv, lăcuit, din vechea mobilă de zestre a mamei. Masă domnească acoperită cu faţă de pânză de in, sticloasă de la apret, încărcată cu tacâmuri ce strălucesc. Fetele, cum le zicea el, aşteptau încă în picioare un senm, treaba lor fiind să aducă din bucătărie ce e nevoie, când va fi cazul. Şi totuşi, el nu se grăbea, prelimgind mulţumirea de a-i avea sub ochi pe toţi. Fiecare avea dinainte farfuriile, tot din serviciul de zestre, cuţit, lingură, furculiţă, linguriţă, şervet, porţelan fin pe buză cu ghirlande de trandafiri şi im fir subţire de aur, pahare spălate cu leşie şi clătite

în două ape, şi ele strălucitoare. Se bărbierise şi el de dimineaţă, dar nu se mai fricţionase cu parfum, având doar rămurica de iasomie în buzimarul de la piept al vestonului. Se aplecă peste spătar, luă o felie subţire de pâine din coş, rupse un colţ pe care-l duse la nas să-l adulmece. Abia apoi îl vârâ în gură, mestecându-l ca pe o prescură, cu pioşenie. Da, toate erau aşa cum trebuie. Se putea începe.

- Toarnă-ne în pahare, se adresă brusc tata lui Tolea, arătând spre clondirul cu vişinată.

Până în acea cHpă, tata rămăsese mereu în urmă, lăsându-l în faţă pe Anton, amănunt înregistrat de toţi.
chiar şi de musafir. De data asta, vorbi în ucraineană. Nimeni nu traduse pentru musafir, care nici nu era vizat. Peste masă, Katria îi aruncă însă o privire furişă: Gavril aştepta grav, răbdător. Deocamdată, pentru el n-avea nici o importanţă ce-şi sptm ei între ei cei ai casei. Vocea lui tata avea totuşi ceva care te face să ciuleşti urechea şi, în tot cazul, Katiia asta simţi: ca tm semnal de alarmă. îşi trecu vârful limbii peste buzele arse de febră şi-şi dădu seama că nu va putea înghiţi nimic. Nici mamei şi surorilor din partea cealaltă a mesei nu le scăpase ceea ce observase ea, asta e sigur, dar se mulţumeau să asiste fără o vorbă şi fără măcar să clipească. (Poate doar pentiu Adam nu conta ce se întâmplă.)

Până cu câţiva ani în urmă, cel care turna in pahare era Anton, cu o plăcere copilăroasă, lumărită de toţi, ca şi cum ar fi spus o poezie. Picătura buclucaşă îi scăpase de mai multe ori la rând pe lângă pahar, picătură sângerie care când cade pe faţa de masă scrobită face o pată cât toate zilele. Se enervase cel mai tare el însuşi, iar de enervare mâna îi tiemura şi mai tare, mai periculos. De data asta, docil, Tolea se ridică imediat în picioare. Operaţiimea comandată nu era nici pentru el foarte simplă. Carafa grea, din cristal de la Praga, masivă şi butucănoasă, şi paharele tot de cristal, dar delicate şi cu picior înalt, primite peste masă unul câte unul cereau mână bună, dar şi ochi bun. El umplu, aşa cum se şi cuvenea, paharul lui, tata mai întâi. Turnă apoi celor doi bărbaţi din dreapta lui tata, musafirul şi Anton, pe sine lăsându-se ultimul. Femeile nu beau niciodată, cu excepţia Olgăi care uneori primea un deget de vişinată din care, ţuguindu-şi buzele, stiâmbându-se ca de doctorie, bea jumătate, având grijă să lase pe

fundul paharului şi să se vadă bine că a lăsat restul care înseamnă nelăcomie şi bună-creştere.

Când erau doar între ei, cu tata şi cu Adam, la începutul mesei mama spunea şoptit şi repede, în nemţeşte, rugăciimea şi nu apuca nimeni lingura până nu termina ea. Copiii se închinau la sfârşit, imitând-o, nu însă şi tata, mulţumit să-i asiste posac. De data asta, în intervalul turnării în pahare, observară cu toţii că musafirul, primindu-şi-l pe al său de la Tolea şi ferindu-se de mătăhălosul Anton, şi-a făcut cruce. Gestul era discret, cu toate astea nu trecu neobservat. Semnul crucii făcut deasupra pieptului, ruseşte, cu trei degete împreunate, şi cu câteva cuvinte şoptite pentru sine. Femeile erau cu ochii pe el, fuseseră tot timpul, de fapt. Tolea avea grijă de altceva. în stânga musafirului. Anton pufnea pe nas cu răbdările puse la grea încercare. Doar zâmbetul lui tata, mereu acelaşi zâmbet subţire, tăios, spimea ceva imposibil de înţeles.

De pe partea cealaltă a mesei, Katria văzu bine semnul repetat al crucii şi zâmbetul lui tata. La un moment dat, simţi chiar ca un frison cum în Gavriluţă „al ei" se acumulează tensiunea neînţelegerii. Momentul trebuia să fie solerrm şi pentru asta se prelungea. Ca străin, el n-avea cum să simtă la fel, iar ei, chiar dacă ar li fost alături de el, i-ar fi fost imposibil să-l facă să |iriceapă ce-i cu adevărat important într-o suită de j',esturi banale, intimitatea neputând fi „tradusă". Ea îşi mai spuse, repetând în minte a nu ştiu câta oară, că poate exagerează. îşi făcu de aceea curaj. Proba vizitei nu era uşoară, dar, minut cu minut, va trece şi vom .ijunge cu toţii teferi la capăt.

Ceremonia propriu-zisă a prânzului începu cu prima duşcă. Era un gest făcut repede, pe negândite: a da peste cap ce e-n pahar din două guri, prima fiind pentm a simţi gustul în ceral gurii. Unuia din cei doi fraţi mai mari, de regulă lui Anton, ü revenea să dea semnalul, ceea ce se şi întâmplă. Urmă, după tata, la câteva secunde distanţă, Tolea, care, respectuos, nu se grăbea şi stătea să-i vină rândul. Femeile aşteptau şi ele răbdătoare, dar flămânde, aşa că această treabă bărbătească frebuia lichidată fără a sta prea mtilt pe gânduri.

Atent la ce fac ceilalţi, pe care ştia că tiebuie să-i unite, că aşa se cade, Gavril gustase precaut. Băutura era totuşi tare, deşi indulcită cu

sirop de vişine: era spirt pur din cartofi adus de la Rădăuţi, de la fabrica de acolo... Bău o gură, apoi puse paharul pe masă.

- E? îl chestionă peste umăr Anton. Nu merge? întiebarea era binevoitoare, încurajatoare. Se aplecă apoi spre el ca să-i spună in şoaptă ceea ce auziră toţi. Primul pahar, tot. Se pune pe masă gol, nu-i voie să laşi nimic! Imediat după ce Gavrü se supuse şi-şi bău raţia, fără să schiţeze nici o împotiivire, Tolea îi umplu iarăşi pahaml. Turnă tot atunci şi în paharele celorlalţi bărbaţi care, cu aceeaşi viteză, tăcuţi, le dădură peste cap.

Stingher şi sărind astfel în ochi, distonând, al doilea pahar de vişinată al musafirului rămase neatins, întie timp însă, Olga, de o parte a mesei, şi Anielia, de cealaltă, aduseseră cele două castioame şi pvmeau cu polonicele zupa în farfuriile fiecăruia. Se făcuse şi linişte.

Regula adesea repetată e că nu-i frumos să vorbeşti cu gura plină, ceea ce n-avea nimeni de gând, de altfel.

Zupa era însă abia luată de pe foc, prea fierbinte şi, după două sorbituri precaute, tata puse lingura jos, privind la cei din jur cu acelaşi zâmbet foarte subţire. Privirea lui se opri la musafir şi la paharul lui neatins. Spuse apoi o propoziţie lungă în ucraineană, despre care Gavril îşi dădu seama că e în legătură cu el după privirile întoarse in direcţia sa. Urmase o pauză indecisă în care doar Adam, încnmtat, frigându-se la buze, sorbea zgomotos şi grăbit lingură după lingură. Katria pălise, Gavril observă şi asta. Ea tăcea însă, răspimzând astfel la refuzul lui tata de a vorbi româneşte. Olga interveni tocmai din celălalt capăt al mesei, aplecându-se peste farfurie ca să-l vadă mai bine pe cel căruia i se adresa la distanţă.

- Zice, traduse ea, vorbind prea tare, ca unui surd, că poate nu te simţi bine cu noi, că nu ne ctmoaştem. Nu ci a o întrebare, cu toate că un răspuns era obligatoriu. El S(> aplecă de asemenea ca s-o vadă şi-i zâmbi: pricepuse. I)ificultatea rămasă consta în faptul că nu ştia cui să se .uireseze. întâlni îrisă privirea albastră a Katriei, aflată exact în faţa lui, pe care până atunci o evitase şi i se .uircsă ei. Nu, nici vorbă. Plecase de acasă, dintre ai săi, (lin sat de la zece ani şi de atunci trăia tot printre străini, lini pare rău doar că nu ştiu decât româneşte, mai schiţă • •I, în fine, şi această scuză pe care n-o mai traduse nimeni.

Nici nu era greu de înţeles. După asta, ca la un •'cmnal, toţi începură să vorbească deodată.

Fiecare din cei trei fraţi, dar şi surorile trăiseră o perioadă mai lungă sau mai scurtă printre străini şi iiliscrvaţia „băiatului" le adusese anunţe de asta. Cu \ (icca lui tunătoare. Anton povesti despre cei trei ani de armată „la roşiori", pe care el îi petrecuse într-un orăşel tocmai lângă Dtmăre. Se văzu şi că după paharele de vişinată dinainte nu-l mai poate opri nimeni, deşi povestea, ştiută de toţi, se limgea.

Se încruntă nemulţumit când i se atrase atenţia, apărându-se că el vorbeşte pentru cei tineri care habar n-au de nimic.

- Tu mai tii minte când eram eu soldat? se adresă el Katriei, în româneşte, roşu la faţă şi năduşit. Ia să văd!

Katria nu-şi amintea nimic, iar el îi făcu semn lui Tolea să mai toarne vişinată în pahare. Câţi ani au trecut? spuse după aceea, de data asta adresându-se, în partea cealaltă, surorilor, dar folosind acum ucraineana.

Dându-şi seama, dădu vişinata peste cap şi se întoarse spre musafir. Am întrebat-o anul exact. în larma care creştea, cei doi, Olga şi Anton, făcură socoteala, căzând cu greu de acord. Câţi ani, aşadar? Atâţia! Katria, pe atimci, ruci măcar nu mergea la şcoală. Ca să nu mai vorbim de surioara-domnişoară, adică de Olga, pentru care a ieşi pe uliţa mare la braţetă cu fratele soldat, a da bineţe celor ieşiţi la porţi să-i vadă, a chicoti însemna că e fericită... Nu? Râseră toti.

Fuseseră strânse între timp de Anielia şi Komelţia şi duse la bucătărie farfuriile adânci ale celor care-şi terminaseră zupa, precum şi cele două castioane mari, golite doar pe im sfert. Două farfurii erau şi ele aproape neatinse, a musafirului, care gustase câteva linguri, fără poftă, şi a lui Anton, care se apără râzând de gura surorilor. Zupa-i pentiu copii şi bolnavi, şi le reaminti ceea ce ştia, de fapt, toată lumea, că el nu-şi umple burta cu apă.

- Mâncarea tiebuie să fie destulă, mai profită el de ocazie, bine dispus, reîntorcându-se la musafir. Aşa-i Ia noi. Nu-i voie să se scoale nimeni de la masă flămând, dar trebuie şi să rămână mâncare, ca să ai ce da la porci şi la câini. Zic bine? mai făcu el către tata şi tot în româneşte, dar cel întrebat nu păru să-l fi auzit.

Agitaţia scăzu cu xm ton odată cu trecerea la felul următor. Mai întâi, anume să facă poftă, sosise adusă de una din surori oala mare cu murături. Fuseseră ţinute peste iarnă în butoaie scufundate sub gheaţă, în iaz şi acum erau rămăşiţele de pe fundul acelor butoaie păstrate încă la rece în beci. Rămăşiţe, dar bune, care răcoresc, înviorează cerul gurii şi limba. La loc de cinste, tleasupra, erau harbujü mici, cu miez roşu, de la care moarea capătă o culoare roză ca a vinului de poamă hibridă. Alături şi dedesubt erau castraveţii şi Anton, }',rcibit, pescui imul din ei cu degetele, din care, i(>rindu-se să împroaşte, muşcă cu poftă, mestecând apoi cu ochii închişi de plăcere. Veniseră însă şi tăvile cu carne abia scoase din cuptor, sfârâind în grăsimea încinsă din care, la cererea fiecăruia, femeile turnau cu lingura peste cartofii pisaţi.

Pentru cei ai casei era mâncarea de sărbătoare I ihişnuită, cu aromele ei tari, aţâţătoare de care se umplu imediat toată încăperea. Came, bucăţi zdravene, mnenite şi îmbăiate în grăsime, de la care nimeni nu se în lături când i se pune în farfurie. Oricum, toţi fraţii ' iiihoverschi erau mâncăi, nemofturoşi şi cu asta nici nu 'IC iăcea un secret. Amestecând româna cu ucraineana, 1II ¡',ura plină. Anton îi explică toate astea „băiatului", în Icliil lui mormăit, oprindu-se doar ca să mai dea peste I .ip un pahar pe care Tolea i-l umplea imediat. Ceilalţi i'..i vedeau de mâncare tăcuţi, cu toate că nu le scăpa III mic din ce se vorbeşte. Tăcerea şi această intermitentă iiiiirmăială de urs dură un sfert de oră, poate mai mult..

Neliniştită, Katria îşi dăduse seama prea târziu că Gavril nu va mânca nici de data asta ce i s-a pus în farfurie.

- Nu-i place nici băutura, nici mâncarea la noi, spuse tata, care observase şi el acelaşi lucru. Vorbise fiind şi el ocupat cu furcuHţa şi cuţitul, fără a privi în direcţia celui la care evitase să se refere direct şi tot în ucraineană. Se adresa de asemenea tuturor, ca şi cum le-ar fi cerut ajutorul. întreabă-l, reveni el totuşi la Anton, cu aceeaşi voce scăzută, ce-i place. Sau ce nu-i place. De ce nu-i place. Ce-ar pofti? Ce obişnuieşte la ei, la români, ce mănâncă...?

Anton pricepuse ce i se cere, dar nu se grăbi deloc, întinzându-se peste toată masa, extrase cu furculiţa din oala cu murături o felie zemoasă, roşie, de harbuz şi şi-o aduse pe farfuria golită. Tăie apoi

tacticos bucăţi mici pe care, cu ochii mijiţi de plăcere, le mestecă ima câte rma.

- E? făcu el apoi, adresându-se vecinului din dreapta. Vedea toată lumea că, din farfuria sa, acesta nici nu se atinsese de carne. Nu mai merge?

întiebarea directă ar fi fost cea mai bună. Pentiu ea tiebuia însă un curaj pe care Anton, stiăduindu-se din copilărie să-l imite pe fratele mai mare, nu-l avea. Musafirul pricepu însă, drept pentiu care îl şi imită: depuse şi el cuţitul şi furculiţa pe farfurie pe care o împinse uşor spre mijlocul mesei, arătând cât se poate de clar că a terminat cu mâncarea.

Spre deosebire de bărbaţi, în colţul lor de niasă din dreptul uşii, femeile se sileau să nu apară cumva ca flămânde şi mâncau în tăcere, stiecurând doar câte o privire furişă spre tata. Auziseră toate întiebarea stăpânului casei, nu sări însă nici măcar Olga să-l ajute. Un timp nu scoase nimeni o vorbă.

- întreabă-l, reluă tata, de unde-i de loc, şi i se adresă de data asta direct lui Anton. Iar musafirul, după t'e i se traduse, explică bucuros. Un sat mic de pe fosta moşie a Mănăstirii Solea, dacă aţi fost cumva pe acolo şi cunoaşteţi. Undeva, sub munte, traduse Anton, de imde mai departe sunt niunai munţi şi păduri. Un cătun, de lapt

Tata urmări această explicaţie fixându-l nu pe vorbitor, ci un punct, drept înainte şi sus, deasupra Icrestrelor.

- Mai are fraţi?
- Are două surori măritate, cu copü, reluă Anton I locil traducerea, cu toate că ştia prea bine că e inutüá.

Relatarea musafirului despre propria famüie liisiîse urmărită cu atenţie de toţi. Pentru tata era limpede că famüüle cele două, a străinului şi a lor, 'icinănau măcar prin faptul că erau ambele numeroase. Im »mânii, le explică el cu o falsă gravitate, se întâlneau aici cu ruterüi din Bucovina, faţă de şvabu atât de grijulü ■iil IUI facă cu nici un chip mai mtdt de un copü. Mama ñ a'íctiltase şi ea. Pricepea (pricepeau toţi) ce vrea să zică a'ila, dar nu spuse rdmic.

- Cumva nu mănâncă deloc came? mai insistă el.

Se adresase lui Anton care răspunse indispus:

- Ba. Mănâncă orice.
- Când? Pentru că vezi şi tu că de băut nu bea.
- Nu bea şi nu dohăneşte, confirmă Anton. Şi nu-i 1,1111 l(>ioc, am mai vorbit despre asta.

CXi toate că tata nu renunţa prea uşor, la ia'i|iiiiisurile tăioase, seci ale Itd Anton câteva clipe se lii iA iarăşi tăcere. O altă întrebare care să lămurească iirtliiincrirea comtmă nu-i veni pe moment nimănui în luinli', Iniţiativa de data asta o avu musafiml.

- îmi pare rău, arătă el spre farfuria neatinsă, roşind şi uşor, ca o fată. îmi cer iertare. Dar eu am făcut im legământ şi postesc.

Suna straniu. Legământ. Nici în ucraineană nu era un cuvânt familiar, care să treacă neluat în serios.

- Posteşte? repetă tata, fără voie, în româneşte.
- Da, făcu prompt „băiatul". Postesc şi mă rog.

Legământul postului era pentru o biserică. Era ciudat, dar uşor de înţeles. Cu toate că nu ele ceruseră lămuriri, femeile ascultară cu lăcomia lor nerăbdătoare tot ce spunea „băiatul". Se întoarseră apoi spre Anton la fel de curioase în clipa când el găsi de cuviinţă că pentru tata trebuia iarăşi tradus totul. Aici, în traducere, nu era cu totul exclus să apară ceva care le scăpase sau fusese înţeles greşit prima oară. Şi, în parte, suspiciunea lor se adeveri: variantele în cele două limbi erau şi nu erau identice, cu toate că era vorba despre imtd şi acelaşi lucru.

Biserica, tălmăcise Anton, era un fel de capelă, o biserică mai mică, veche, părăsită, tmdeva lângă fermă. Makncaia. Fusese arsă de ruşi şi aşa rămăsese după război. Arsese, adică, acoperişul şi tot ce e lenmărie. Rămăseseră zidurile care-s de piatră, cum se făceau demult. „Băiatul" postea şi se ruga pentru ajutor, pentru bani, de fapt. Căci acesta e adevărul: trebuie bani şi el n-are. îşi pusese în cap să refacă biserica aşa cum a fost.

Când Katria, mai târziu, îi va descrie această scenă lui Tavi Vorobchievici, nu va uita să-l facă atent asupra amănuntului că tmchiul Anton îşi respectase promisiunea şi o apărase până la capăt - deşi spre sfârşit cu mai puţină vlagă... Oricum, fusese altceva decât o ceartă între bărbaţi, din care unul a băut oleacă mai mtilt. O sfătuire urmărită de toţi. în afară de Adam, care

continua să înfulece lacom, surd şi nepăsător, nu mai mânca nimeni. Ea mai remarcase şi altceva: de la începutul acestei discuţii între cei doi fraţi, dispăruse micul zâmbet ironic cu care tata întâmpinase înainte orice spuneau ceilalţi.

Reieşise, mai întâi, că niciunul nu ajimsese vreodată la graniţa cu poleacii, neavând interese pe acolo. Ştiau de podul de cale ferată, dar fără să-l fi văzut. Dacă ar fi trecut pe acolo o dată, voia să spună tata, poate s-ar fi putut pronimţa şi-n legătură cu biserica arsă de ruşi. Nici măcar cel cu care vorbise Anton, insistase tata, zilierul angajat la fermă la treierat nu-i pomenise de biserică? N-o văzuse? Stânjenit, trăgând cu ochiul spre mama, apoi spre Katria, care-i mmărea tot mai palidă. Anton acceptă că e vina sa: nici o cHpă nu-i trecuse prin cap să-l descoase şi despre asemenea lucruri.

Mai reieşi, din cele spuse de musafir, că era vorba de o biserică mică. Acesta revenise ca să-ntărească ce le spusese şi înainte: era o bisericuţă, tm fel de capelă, atât că zidurile ei erau masive de piatră, cum se făceau pe vremuri. Aici, discuţia se încinsese din nou. Căzuseră de acord că totuşi lucrarea ca atare nu era uşoară. Care-i deosebirea dintre o biserică începută de la temelie, pe loc gol, curat, şi una unde ai zidurile? Pentru a-ţi da scama de asta nu trebuia să fii neapărat meşter de case sau de biserici. Uşor sau greu, nu asta conta îrtsă. (Tavi Vorobchievici, care-l auzise odată pe părintele Posteucă zicând ce spune in Carte, va comenta mai târziu: cine cală ce-i greu, greu o să-i fie...)

Câţi oameni trăiau la fermă? reluă socoteala tata, lai' Anton îi reaminti cifra pe care băiatul o spusese puţin mai-nainte. Nu mulţi. Zilierii. Şi le trebuie lor biserică?

Tata îşi privi fratele câteva clipe fix în ochi. Nu era habotnic, însă n-ar fi mers până acolo, încât să facă o glumă proastă pe seama bisericii şi a credincioşilor. Katria ştia însă că îi stătuse pe limbă s-o sptmă. Ajtmsă în acest pimct, reconstituirea lor apărea ctunva caraghioasă. Anton îi suportă privirea ca pe o invitaţie provocatoare, ca şi cum tata i-ar fi lăsat lui privilegiul de a începe. De ce nu-i dădu curs? Cu toate că îi apăruse şi lui de la prima vedere partea şubredă a hotărârii „băiatului" şi ce era în ea exagerare copilărească, nu se simţea chemat să-l judece. Momentul de tăcere şi ezitare se preltmgi

şi tma din femei - nu mama, asta e sigur - în celălalt capăt al mesei, oftă şi se foi pe scatm nelinişti tă, sugerându-le cu asta celor doi bărbaţi că ar fi bine să vorbească de altceva. Chiar dacă ar fi luat-o în seamă, tata nu era însă dispus să abandoneze.

Lipseau şi banii. Asistând, fără să înţeleagă ce-şi spun, la discuţie, musafirul o mărturisise cu seninătatea celui care n-are nimic de ascuns. Camera Agricolă nu dă, în nici tm caz, bani pentru biserici, întări şi Anton, iar „băiatul" nu putea fi bănuit că îşi face iluzii în această privinţă. Banii, aşadar, banii trebuitori, n-aveau de tmde veni, iar fără bani, în ziua de azi, nu poţi face nici măcar o şandrama, necum o biserică, fie şi deţinând în bună stare zidăria de piatră. Şi totuşi „băiatul" posteşte şi se roagă. Acest antăntmt, reţinut de la bun început, tata îl repetă aproape în şoaptă.

împătimit cu cititul ziarelor, de tmde se ţinea la curent cu tot felul de năzdrăvănii, tata nu se mintma chiar de orice. Faptul că tmdeva în Itmca Nistrultxi, în pustietăţile stepei e tm băiat care vrea să facă o biserică şi se roagă să-i dea Dumnezeu şi bani pentru asta era unul dintre nenumăratele fapte la care in mod normal ar fi ridicat din umeri nepăsător. Din partea lui, şi o şi spuse, atâta vreme cât nu face rău nimănui, să se roage şi să postească sănătos...! Numai că „băiatul" acesta îi venise în casă şi se afla la masă lângă el. Tratat fiind ca im oaspete de seamă, fiica lui se uita la el pierdută. Pe deasupra, va trebui să-şi dea şi acordul ca el s-o ducă deseară la bal... Tata folosise poate alte cuvinte. Asupra a ceea ce avea el in minte acum nu exista însă nici cea mai mică îndoială.

Tata avea în faţă paharul plin de care uitase. Nici musafirul nu se atinsese de cel de al doilea pahar pe care avusese grijă Tolea să i-l mnple. Acum, unitându-şi probabil fratele mai mic, tata îl ridică, cu xm gest mecanic, la gură. Se răzgândi însă şi-l puse la loc. Zise:

- întreabă-l pentru ce. Cine a hotărât şi pentru ce trebuie o biserică la fermă.

încnmtat. Anton făcu xm semn vag de aprobare. Nu discutaseră asta, deşi nu era ceva fără importanţă. în această mică sincopă, surprinzându-i pe toţi, se grăbi să intervină din partea cealaltă Adam.

- Voievodul Ştefan cel Mare, începu el în româneşte. Se opri după asta cât să înghită şi să tragă o gură de aer. Continuă în nemţeşte. După fiecare bătălie cu turcii, ridica o biserică.

Pare ciudat, dar explicaţia copilului nu stârni zâmbete. Pe jumătate, pricepuse despre ce e vorba şi Gavril M., cum o va recxmoaşte ulterior. întrebarea pusă de tata nu-i era nici ea străină. I-o adresase într-o zi şi Tavi Vorobchievici, probabil primul căruia îi spusese ce are de gând. Era xm fel de a cere, imperativ, socoteală, cum se întâmplă între prieteni, când unul e pe cale de a face o greşeală flagrantă. Şefvil de gară nu asoinsese deloc că mai tânărul lui amic îl calcă pe nervi cu îndărătnicia lui, cu credinţele lui - zicea el - copilăreşti în ceva înalt şi indestructibil, mai important decât micile mizerii ale vieţii noastre. Mai important şi decât moartea? îl atacase pieziş, răutăcios şi cam prosteşte Tavi Vorobchievici. Cu moartea cu care, oricum, simtem fiecare datori, îi răspimsese, prostindu-se şi el oleacă, în acest joc cu vorbe mari.

Următoarea întrebare fusese spusă de tata ceva mai înainte. Rămăsese fără a fi tradusă şi se pierduse probabil în vaga rumoare care însoţea aducerea fripturii. Dacă Anton se eschivase iniţial, prefăcându-se distrat, atunci când tata o repetă, insistând, deloc dispus să renunţe, de data asta spuse clar, cu o anume nervozitate în voce:

- întreabă ce ai păţit la degete.

Nimeni dintre cei de la masă, poate cu excepţia lui Adam, nu putea zice că n-a văzut mâna dreaptă a musafirului, mai ales după ce folosise lingrua şi paharul. E drept că, din reflex, nu-şi expunea braţul drept şi mai ales palma, dar de asta îţi dădeai seama mai târziu. El avea un fel anume de a ţine mâna pe cant, cu jumătatea de jos a palmei strânsă in purtm. Se făcu iarăşi linişte şi toată lumea se intoarse să vadă mai bine.

Cu o infimă ezitare, „băiatul" puse palma desfăcută pe masă, cu faţa in jos. Pe pânza albă, infirmitatea apărea acum neascunsă şi să se vadă cât mai bine: degetul mic până la nodul primei articulaţii, jumătate din inelar şi vârful degetului mijlociu erau retezate. Pielea cicatricilor, întinsă pe monturi, de-im galben ca fildeşul, părea a nu fi avut timp să se învechească, fără a avea însă ceva dezgustător. Tăcut,

„băiatul" aşteptă să vadă toţi ce le oferise el, strâiise apoi pumnul şi-l depuse iarăşi sub marginea mesei, pe genimchi.

Avea şase ani, povesti el, privind spre Katria. Nu fusese atent într-o zi şi-şi vârâse degetele în cuţitele de la şişcomiţă. Ştiind despre ce e vorba. Anton traduse „şişcă" în ucraineană. Pentru că în familia Suhoverschi nu prea se foloseau numele lucrurilor ţărăneşti, el insistă: cocenii de la porumb, maşina care-i toacă mărunt. Fu ascultat în tăcere. Toate sunt mănmţite, opărite, se mai adaugă pleavă, tărâţe, cu o cană-două de slatină deasupra, nutreţ pentru vacile de lapte. Bun! Foarte bxm!

Unchiul Anton îşi lungea explicaţia, dând din mâini şi foarte roşu în obraz, în cHpa când Katria se ridicase în picioare, dându-şi scaxmul la o parte. Vorbitorul nu o luă în seamă, cu toate că îşi cunoştea prea bine nepoata.

Unicul luat pe neaşteptate de mişcarea parcă prea bruscă a fetei cu care şedea cot la cot fusese Tolea. Tocmai înşfăcase iarăşi carafa cu vişinată, pregătit să toarne în pahare. între el şi scatmul fetei era distanţă de un braţ. Se feri totuşi brusc şi câţiva stropi săriră din carafa clătinată direct pe faţa albă de masă. Ridică privirea, supărat, gata s-o certe, dar pricepu că e inutil.

Olga, din partea cealaltă, înţelesese totul greşit. După friptură, venea exact acum momentul important al cremei de zahăr ars pe care o verificase personal imediat după sosire. Katria pregătise ea însăşi crema, tot ea o pusese la răcit într-un vas mare, cu gheaţă adusă de la beci. Olga ştia şi ce înseamnă când o fată nemăritată prepară cu mâna ei un „dulce" pentru holteiul care-i vine în ospeţie. încercase, în felul ei agresiv şi sâcâitor.
s-o povăţuiască de bine izbindu-se însă, ca şi altădată, ca de un zid. Ce-i reuşise totuşi şi o făcuse şi foarte fericită era că o convinsese să-şi lepede rochia de doliu. Ridicată acum în picioare, efectul se vedea şi mai bine: taioraşul de un albastru ca al stânjeneilor, ochii la fel, poate un albastru xm pic mai luminos, părul lăsat liber ca al actriţei italiene AHda Vali, dintr-xm film văzut nu de mxdt Ei i se păruse că, nerăbdătoare, Katria a hotărât să aducă ea crema la masă şi se ridicase şi ea aproape deodată. Avea de gând să n-o lase, fiind vorba de-o treabă care era a Kornelţiei şi, ce e încă şi mai ciudat,

interpretând paloarea văroasă a fetei ca pe o fericire înspăimântată care - trăise ea însăşi asta, de foarte mult - îţi face inima să bubuie în urechi. în aceeaşi cUpă însă îşi dădu seama că se înşeală şi, cu picioarele moi, se lăsă să cadă pe scaxm.

La gestul firesc al ridicării în picioare se făcu linişte. Când ceva devenea periculos sau prea complicat, surorile Sxihoverschi ştiau că trebuie să aştepte cuvântul fratelui mai mare şi la fel ca ele făceau şi Anton sau Tolea. Tata însă fixa un pxmct undeva drept înainte, sus, deasupra creştetului încărunţit al mamei şi spre marginea superioară a geamului. Din cauza asta el e singurul care nu văzuse sau nu voia să vadă că fetei îi dăduseră lacrimile. Până în acea clipă, pe Katria nu se putea lăuda nimeni că o văzuse vreodată plângând. Lacrimile de acxun cxurgeau din ochii care nu clipeau şi n-aveau nici o expresie, fiind doar foarte puţin tulburaţi, şi în câteva cUpe îi inundaseră în întregime obrajii.

Se ridicase puţin mai târziu decât ea şi musafirul care se-nţelege că n-avea nimic de spus despre ce se întâmplă.

- Hai, hai! mormăi paşnic Anton. Nu-i nimic, in.ii spuse el, încercând parcă să se convingă pe sine. 'ji adăugă după aceea în româneşte: Las' că lacrimile lat' bine la frumuseţe...!

Toţi cei de la masă ştiau însă că, de aici înainte, ce trebuie să fie va fi. Şi că nu se poate, n-are rost să te mai pui împotrivă...

7.

Pe drum, ieşind din sat în câmpul pustiu peste care se aşternea înserarea, Katria u vorbise lui Gavril M. despre întâlnirea în care bănuia xm senm. N-am crezut niciodată în vise, îi spuse ea, după ce el lăsă caü la pas. Numai că de data asta se repeta ceva trăit aievea, o întâlnire identică. Aceeaşi femeie, acelaşi loc şi încă alte amănunte foarte puternice şi vü, de neşters. Mi-e ruşine, dar când îmi vin în minte mă copleşeşte o spaimă îngrozitoare. Pentru că nu-ţi iese cineva în cale de două ori cu atâta grijă pentru precizia repeţirii, decât dacă trebuie să-ţi spimă ceva foarte important, simt asta. Mi-e ruşine, dar când ínü vine în minte acea întâlnire, mă copleşeşte o spaimă îngrozitoare.

Fusese şi prima, şi-a doua oară o femeie plecată la drum, povesti ea. (De acest vis, cuvânt cu cuvânt, va mai şti doar Tavi Vorobchievici.) Exact ca şi ea, mergea încotiova, iar deplasarea lor fusese parcă hotărâtă să se intersecteze în acel punct, de altfel unul anonim, fără nici o importanţă. Ca şi cum, fără să schimbe o vorbă, ar fi recunoscut asta, o studiase pe furiş foarte atentă de ambele dăţi, cum nu mai ştia să i se fi întâmplat cu vreo altă persoană necimoscută.

Era o ţărancă de-o vârstă incertă, nu foarte tânără totuşi. Opinci, o traistă purtată pe umărul drept, brâu de lână şi basma neagră îrmodată strâns, sever sub bărbie. Una din femeile singuratice întâlnite mai degrabă pe-un drum de ţară, îndemnând cu nuiaua o vacă pe marginea şanţului sau cu o legătură de vreascuri în spinare. Aici se întâmpla însă altceva.

în acest joc de pândă pe care îl prelungise, recunoscuse destule amănunte familiare. Cel puţin după straie, dar şi după altceva, imposibil de precizat ce anume, ţăranca nu era de prin părţile locului. în satele cunoscute de ea, portul vechi dispăruse, iar ţăranii adoptaseră veşminte „nemţeşti", bărbaţii, surtucul şi pantalonii, bărbaţii, femeile, fusta şi flaneaua din lână toarsă în casă. Ca orice normalistă, în şcoală studiase însă portul popular românesc la orele de gospodărie şi desenase îndârjită sute de modele de broderii şi de cusături, toate pe hârtie milimetrică, cu tuşuri colorate şi acuarelă. îşi însuşise până la urmă migala fioroasă a „punctelor" colorate, mii de puncte, care înseamnă tot atâtea împunsături cu acul în pânză. Pentru ea, toate astea aparţineau unei zone de existenţă care nu era a ei, nu intra în rezonanţă cu ea. (O recunoscu, deşi lui ar fi putut să-i displacă.) Le învăţase fără vreo plăcere, ca şi gramatica: muşcându-şi buzele orgolioasă, şi înghiţindu-şi lacrimile pentru fiecare notă mică. Aşadar, femeia venea de departe. Iar aici, şi prima, şi-a doua oară, îi veniseră în minte şi cele câteva lucruri ştiute de la el: portul era din Bucovina de sub munte. Făcu descoperirea asta şi imediat simţi o anume nesiguranţă.

o crispare, fără rdcixm motiv, dar şi o sfială superstiţioasă.

A doua oară fusese şi mai aterxtă, dar şi mai sigură. Ţăranca era într-adevăr cea ştiută, scundă de statură, cum sunt românii, în

general, dar vârsta incertă nu-i îndoise spinarea şi se ţinea dreaptă, cu capul sus. Nici la haine parcă nu intervenise vreo schimbare. Aceeaşi bondiţă, veşmânt care ei nu-i plăcea, cum nu-i plăceau nici cojoacele ţărăneşti, cu mirosul lor usturoiat Cămaşa nu avea nici ea ceva special, deşi cu siguranţă era ima de sărbătoare, cu care nu se iese la câmp. Studiase, la fel, foarte atentă, catrinţa, deşi nu ştia ce verifică şi ce vrea să descopere. Purtată după tipicul obligatoriu la femeile în vârstă, ridicată până aproape sub sâni şi Itmgă până la două pakne de pământ, catiinţa ü acoperea în întiegime mai bine de jumătate din corp. La serbările şcolare, la dansuri sau cor, Katiia îmbrăcase ea însăşi de mai multe ori catiinţa, cămaşă ţărănească, bondiţă şi opinci. Fiind dintie normalistele înalte, fusese şi „băiat" la dansuri populare, cu iţari stiânşi pe pulpe şi cuşmă. Ştia, aşadar, prea bine, ce înseamnă brâul, învârtit de mai multe ori şi stiâns peste cămaşă, deasupra căruia se înfăşoară, de la stânga la dreapta, catiinţa care şi ea e stiânsă pe deasupra cu bârneţul îngust şi Itmg de tiei metii. Ştia şi ce înseamnă pentiu muşchii pântecului, pentiu torace, stiânsoarea acestui dublu sau tiiplu corset, atunci când vrei să te îndoi sau să te răsuceşti - faţă de uşurătatea unei fustiţe normale, banale, sau a unei rochiţe de vară purtată fără nici un efort... De ce-i veneau însă în minte toate aceste gânduri fără noimă? Şi de ce-o studia pe furiş cu atâta insistenţă, aproape cu neruşinare? Ce spera să descopere? Asemenea întiebări chinuitoare îi apăruseră în vis. Reluând de la capăt totul, aievea, îşi dădu seam.a că nici de sentimentul de opresiune nu poate scăpa cu ajutorul luciditătii.

Asta durase destul de mult până în clipa când, simţind-o, parcă, ţăranca se întoarse spre ea. întiezărită în această fulgurantă încrucişare a privirilor, faţa ei îi apăru - de aproape, acum - ridată foarte mănmt, minuţios, cu pielea pergamentoasă, uscată de vârstă, şi sub care parcă nu mai era deloc ţesut adipos. Doar privirea era vie. Ochi negri, adânci şi foarte stiălucitori.

Unde am mai văzut-o? va povesti Katiia că se întiebase. Dar întiebarea corectă era alta: când era vis, atunci sau acum? Pentiu că abia în acest moment final avu certitudinea că ţăranca îi ieşise anume în cale ca să-i animţe un lucru anume. Era dincolo de orice îndoială

că ele două nu aveau acelaşi drum mai departe. Tot atât de sigur e însă şi că nu era o întâlnire întâmplătoare.

Ţip! se anunţase ea pe sine, deşi ştia că e o ameninţare ruşinoasă, de femeie isterică. Acel ţipăt urcase însă în ea tot timpul, şi înainte, irezistibil şi sfâşietor, ca o lamă de sabie scoasă din teacă.

V. CURAŢI ŞI LUMINAŢI

Mă numesc Vorobchievici Octavian şi cele povestite până aici îmi aparţin. Unele fapte le-am cxmoscut nemijlocit, altele mi-au fost relatate de dragii mei Ecaterina şi Gavril M. De altfel, într-xm sat de la marginea lurrxü, cu câteva sute de sxiflete, nu există multe secrete.

Omul mic şi negru a trecut pe aici, repetase câteva zile la rând deadea Olesia, cu braţele desfăcute în lături ca nişte aripi. încercase să dea de veste luându-i pe toţi la rând. Celovec. Ciomîi. Era prima oară când ü aborda pe Gavril pe care, zărindu-l de departe, se năpusti să-l ajungă cu o graţie jucată, împiedicându-se în fuste. îi repetase de câteva ori aceleaşi cuvinte simple, făcând ochi mari ca pentru a-i atrage atenţia că e ceva serios şi important El aflase despre starea de agitaţie a rusoaicei care însă de aproape nu părea neliniştitoare. Celovec, celovec, spxmea ea şi în glas i se simţea xm fior pe care reuşi să i-l transmită şi lui. în delirul ei exista xm semn neliniştitor de avertizare. Acest semn era el însuşi delirant, iar dincolo de dubla ferecătură el n-avea acces. Se scutură însă, ridicând obosit din umeri. Dar înainte de a se îndepărta îi zâmbi făcând muţeşte şi un semn vag de încurajare.

Nedescurajată, ea u luase însă la rând pe toţi cei pe care-i întâlnea. Silueta albă, nefamiliară a Katiiei, observată în preajma conacului, o impresionase cel mai puternic. Simţise, adulmecase imediat că e, ca şi ea, o străină şi asta u smulgea hohote de râs cu lacrimi. La
cele câteva încercări de a se apropia s-o atingă, să-i vorbească, renunţase îrisă intimidată, dându-şi seama că e totuşi o fetişcană care de aproape arăta altfel decât din fimdul parcului, pândită din dosul tufişurilor şi, după ce îngăimă ceva de neînţeles, se îndepărtă în fugă. O tulburaseră la fel dulgherii urcaţi pe conac să repare acoperişul, o speriaseră îngrozitor grinzile coapte, străvechi, tăiate şi arimcate jos

şi răpăitul ciocanelor. Ca şi ea, sutele de porumbei speriaţi de zgomot, alungaţi din cuiburile lor din pod imde-i abandonase Herr Franz dădeau roată deasupra curţu...

Era o schimbare în rostul locului care se adulmeca în aer, ea o simţea ca şi păsările, înnebtmind a doua oară. Cel puţin asta era impresia celor de la fermă pe
care am reuşit să-i trag de limbă mai târziu.
*

în acele züe, moş Onofrei căzuse iarăşi la pat şi zăcea acasă cu junghiuri şi năduşeală. Poate, mă gândesc, dacă era la fermă, ar fi fost altfel.

Imaginea mea despre bătrânul contabü, cu care încă nu schimbasem nici două cuvinte, e foarte vagă. Oamenü din sat ü respectau însă, ca persoană mai în vârstă, întâi şi-ntâi, dar şi ca tmul care lucrează de atâţia ani cot la cot cu domnii şi ştie multe. Gavrü ţinea cont de ce-i sptmea moş Onofrei, Hpsindu-i experienţa socotelüor băneşti cu sume mari. într-un timp foarte scurt, şi fetişcana venită Ia fermă în calitate de nevastă a adrrünistratorului se apropiase de el sufleteşte. Faptul că ea era nepoata morarului Schneider conta enorm în ochii contabüului. Pe lângă orice căsnicie aflată la început e bun şi necesar tm moşneag cârcotaş care umblă şonticăind şi tuşind şi fuge, de gura noii stăpâne, să fumeze cât mai departe de odăile conacului. De afecţiunea celuilalt fiecare avea nevoie, chiar dacă aceasta nu era exprimată deschis. Vreau să spim că dacă bătrânul, fiind prezent, s-ar fi vârât între ei toţi, e cu putinţă, zic, ca ei să-i fi dat ascultare.

Abia ce ţi-am spus asta, că mă încearcă îndoiala. Ştiu bine, dintr-o lungă experienţă, că ţăranul nu sare în foc decât dacă-i băut. De aceea mă întreb: ar fi avut el oare curajul, în care totdeauna e şi un sâmbure de nebunie, ca să le pună în piept mâna lui cât im băţ uscat spre potolire şi oprire?

Pe de altă parte, e un mare serrm de întrebare în tot ce presupunem noi că e în stare să facă o persoană, chiar şi una bine cunoscută, pe care crezi că poţi paria. Moş Onofrei făcea parte din categoria celor prea obosiţi de câte ştiu despre viaţă şi oameni. Zic să ţunem cont şi de asta. El era atunci exact cum sunt eu azi. Ln acest

gen de suflete s-a acumulat o inerţie îngrozitoare. (Când a venit momentul, n-am găsit curaj să-l întreb.)
*

Pe Herr Franz prima împuşcătură îl găsi la plimbare. Ieşise să ia aer, ceea ce făcea de regulă doar noaptea, când cânta şi la vioară, şi rătăcea departe, în parcul sălbăticit, printre arborii sădiţi cu im sfert de secol în urmă de el însuşi. Cimoscând perfect fiecare palmă de loc se putea mişca şi ziua şi noaptea fără însoţitor, doar cu băţul, cum ştiu doar orbii (cu toate că, despre el, aşa cum ţi-am mai spus, a fost şi bănuiala că se preface). Nu-i exclus să fi auzit strigătele dinainte, dar nu le dăduse nici o importanţă. După dispariţia Iui Wagner, ne convinseserăm toţi că e cu putinţă să trăieşti in lumea asta şi ca bătrânul austriac, stăpânul porumbeilor din podul conacului. Să nu scoţi o vorbă züe şi săptămâni în şir ca într-o închisoare. Discutam adesea despre el: Herr Franz dovedea că se poate trăi într-o indiferenţă absolută faţă de lume. Din cauza asta nu aflase nimic despre ce se întâmplă în jurul lui, pe raza câtorva zeci de metri sau sute de metri cât măsurau curtea cu acareturüe ei şi parcul.

împuşcătura, chiar şi pe teren deschis, unde e un trosnet sec, simplu, fără răsunet, nu-l poate înşela totuşi pe cel care a făcut frontul. Acest zgomot ñ opri în loc. Cu auzul lixi foarte fin, auz „de orb", identifică precis direcţia. Mai mult ca sigur, fusese în stare să calculeze şi distanţa. Era în pruna jumătate a curţu. Dintr-acolo se auziră şi strigăte. Nu era totuşi ceva care să-i stârnească interesul şi, cu atât mai puţin, să-l sperie. Verifică pipăind înainte cu bastonul iarba cosită de pe marginea potecü bătătorită de paşii propriüor plimbări. Apoi, cu bărbia impinsă înainte şi cu tm zâmbet dispreţuitor se îndepărtă spre chüioara sa din căsuţa cu cerdac zidit aflată nu prea departe. Acolo trebuia să-l găsească Tina încă înainte să se întunece care ü aducea oleacă de cină şi tm ceai de liniştire şi somn.
*

Abia în iarna următoare. Opaiţ Radu, lamentabü tarokist şi directorul şcoHi noastre din sat, va trăi un fel de crampă a conştiinţei, ceva care dă sufocare, goneşte sângele din obraz şi te face să sari fără motiv de pe scatm, să tirH ca un bezmetic.

Venise iama când cine avea urechi de auzit percepea mmoarea de fier în crescendo a războiului, încă în depărtare, deocamdată, dar care începea să te urmărească şi-n sonm. Voi nu ştiţi, dar peste foarte puţin, exact pe la noi, pe la marginea satului nostm s-au tot scurs câteva săptămâni la rând puhoaiele poleacilor veniţi să-şi caute salvarea în Regatul României. Tancurile ruseşti, de o parte, şi nemţeşti, de cealaltă, îi puseseră pe fugă ca pe iepuri, unii în automobile, alţii în trăsuri sau căruţe, cu căţel, cu purcel... Şi îţi mai amintesc că în vara însângerată a lui 1940 va veru şi rândul nostm...

Deocamdată era iamă şi se pornise un alt viscol de pomină, cu xm ger crâncen care îngheţase apa Nistrului pe la maluri şi se povestea că pe gheaţa lui trec lupii noştri la poleaci şi le sfâşie vitele în grajduri. Crivăţul suflă în Hnie dreaptă şi nu la prea mare înălţime. Ca im tren lansat în mare viteză, masa enormă de aer se prăvălea şi izbea îngreunată şi de ninsoare asemeni tmui obuz când trosneau şi pereţii. în beznă, mai ales, aeml se umplea de şuierele tânguitoare, fioroase ale vântului încercând parcă să intre în casă pe horn şi care e ca scheunatul tânguitor al unui milion de pisici sălbatice oprite în zbor şi care se vor învârti veşnic in cerc în văzduhuri. Jucasem cărţi cu o îndârjire im pic prostească, nedeixmă de adevăraţii tarokişti ce aveam pretenţie a fi, trăgând cu urechea la şuierul vântoaselor de afară, trecuse de miezul nopţii de duminică, şi doar părintele, gazda noastră, se ridica din când în când să mai vâre în sobă câteva lemne.

Nu-mi mai amintesc, cuvânt cu cuvânt, ce ne-a spus atunci Răducu Opaiţ. De un lucm sunt sigur: nu venise nimeni la el cu vreo pretenţie, vreo aluzie, vreo acuzaţie. La drept vorbind, aşa spune şi în Carte. Cine se simte atât de inocent încât să cuteze a ridica, el, primul, piatra?

Opaiţ Radu fusese chemat ca director să dea socoteală şi să răspimdă imor întrebări ciudate despre Suhoverschi Ecaterina, subalterna sa de la şcoală, care îşi luase acum numele soţului, după căsătorie.

întrebările dădeau de înţeles că sxmt xmele lucruri în neregulă cu ea. Aici, povestindu-ne, Răducu Opaiţ avusese acel acces de furie de care îţi spxmeam înainte. La omul stăpân pe sine care era, bărbat

cuminte cu chelie profetică, tată de familie nxmieroasă, tarokist submediocru, furia lui ne speriase pe toţi.

Asupra fetişcanei de abia optsprezece ani împliniţi, de mai puţin de xm an măritată creştineşte după legea bărbatului ei, cu certificat de conversiune în bxmă regulă - ea fiind de acasă catolică - semnat de preot şi martori, fericită ca xm pui de pasăre, primăvara, când dă raza aurie de soare... această copilă care ne plăcea la toţi, curată ca lacrima, asupra ei, aşadar, planau tot felul de bănuieli.

De pildă, ştia dânsul, directorele, suna una din întiebări, că actuala doamnă învăţătoare M., nume de fată Suhoverschi, umblase înarmată, fără a avea la mână vrexm act care să-i dea acest drept? Iată - şi i se prezentă o hârtie - ce declară numitul Hriţcu, adică chiar persoana de la care dânsa a primit arma cu pricina, deţinută ilegal şi de el, şi care a şi instruit-o, tot la cererea dânsei, cum anume s-o folosească. El îi dăduse arma şi tm nxmiăr de gloanţe. Banditul de moş Hriţcu? protestase Răducu Opaiţ. Da, spusese aşa ceva săteanul Hriţcu, nume, Artimon, prenume, se încredinţase el citind ce scria pe hârtia pusă la dispoziţie. Era chiar căruţaşul la care Katria locuise cu chirie, un lipovean uns cu toate alifiile, ştiut ca un cal breaz în şapte sate. Declarase totul sub serrmătură cu degetul.

îmi amintesc că l-am întrebat de ce nu ne-a spus măcar nouă că şi-a vârât coada siguranţa la şcoală. Dar tu ne-ai spus? mi-a tăiat-o el. Şi avea dreptate. Răspur\sul îl ştiam însă, mi-am dat seama după aceea. Cum mi s-a întâmplat şi mie, i se ceruse să păstreze secretul, în numele jurământului pe care ftmcţionarul român eţetera. Or, noi, în Bucovina, exact aşa am fost crescuţi şi educaţi, adică în spiritul disciplinei, al cuvântului dat, dar şi al fidelităţii. Un Dunmezeu, o Ţară, im Rege - cu litere mari. Nu stmt pus eu să judec faptele celor care ne conduc şi, prin asta, să aflu motiv să cârtesc eţetera. Răducu Opaiţ mergea cu gândul şi mai departe. La întrebarea dacă avea cunoştinţă despre nişte legături cu legionarii din satele din jur şi din Cernăuţi tmde ar fi trebuit să răspundă răspicat că nu, acesta fiind şi adevărul adevărat, el avusese o ezitare, tremurase târtiţa în el, şi îşi mai amintise - vrând să fie corect şi cinstit - că nu ştiu cine a zis inti-o zi nu ştiu ce. Nu cumva era el însuşi cel ce sugerase că „domnişorul" nostiu se comporta ca tm legionar? Uite cum scăpăm o

glumă proastă! I-am dat drumul in lume, grozăvindu-ne cu o incoriştienţă imbecilă. Şi doar când nu se mai poate drege nimic şi e prea târziu, realizăm adevărata vinovăţie ce ne revine. Bietul tâmpit scrupulos schiţase intenţia de a retiacta, de a pune un bemol, o surdină. Pe cel de la siguranţă însă nu-l mai interesa. Finalmente, directorele nostru se liniştise spunându-şi că e vorba de o formalitate, cum i se şi sugerase, un contiol de rutină, că siguranţa îşi are şi ea datoriile ei, birocraţia ei. Acest subterfugiu al remuşcării
cu semn schimbat e im bxm, xm excelent somnifer. Drept pentru care numitul Opaiţ Radu uitase, ca de moarte, toată povestea.
*

Cu câteva zile, poate o săptămână, două, nu mai ştiu, înainte de controlul inopinat la fermă al şefului de post, coborâse din acceleratul de amiază părintele proptopop Fusa tocmai din Zastavna. Fusesem şi eu înştiinţat de sosire şi nu numai eu, aşa că oaspetele, despre care Posteucă Neculăiţă al nostru susţinea că vine într-o inspecţie ordinară, fu întâmpinat la scara vagonului după datină, de popă, dascăl, câţiva gospodari, căruţă cu doi cai bine ţesălaţi, cu cozile împletite şi multe emoţii. Mie îmi plac toţi popii, la grămadă, chiar şi rabinii. îmi plac, dar de departe. De gura lui Neculăiţă, care avea nevoie şi de tm bărbat în uniformă, m-am apropiat, am fost prezentat protopopului, rămânând însă - îl avertizasem - la doi paşi, cheferist în timpul serviciului, o înclinare respectuoasă a capului, fără puparea inelului care atrage binecuvântarea. Deocamdată, şi mintea, cu toate că îmi lipseau datele problemei, dar şi tm simţ mai aparte, cel al fiarei din noi, îmi dădeau de ştire că vine năpasta, acum e dincolo de orizont şi încă se mai poate constiui o amăgire liniştitoare, dar vine negreşit! Va veni! De când primisem eu numirea la gară nu se mai nimerise niciodată să mai fie inspectat popa Posteucă. Ştiam că există şi in sistemul lor procedurile contiolului ierarhic, ca la şcoli sau la poştă. Era în logica funcţionării bisericii ca instituţie să se verifice la un moment dat bunul mers al treburilor şi în parohia cutare. L-am cercetat însă cu
atenţie pe părintele protopop. Era bondoc şi, dă-mi voie să-ţi sptm, banal, cu brâu roşu peste pântec şi o gentuţă de piele strălucitoare.

Apărea, atâta cât mă pricep eu la fizionomii, mai degrabă ca un controlor de bilete de-al meu, decât ca un slujitor al lui Hristos. Ce cauţi aici, sfinţia ta? mi-a stat pe Hmbă să-l provoc. Cum de ţi-ai adus aminte că existăm şi noi? Cu ce-am greşit?

Mult timp după asta, părintele Posteucă a considerat că trebuie să-şi ţină gura ferecată chiar şi faţă de noi, care-i eram cei mai apropiaţi. Până la xirmă, totuşi, ne-a spus: protopopul fusese trimis de mai-marii lui, care şi ei aveau pare-se pe alţii deasupra, să se lămurească la faţa locului ce-i cu noul lăcaş al Domnului apărut în lunca Nistrului şi cu care se vorbea că sunt mai multe chestiuni în neregulă. Explicaţia lui suna ciudat. Apucându-se de fosta biserică a conacului, Gavril M. se dovedise mai puţin riguros decât în domeniul său, unde ştia precis ce înseamnă o ştampilă şi o semnătură. Biserica pe care-şi pusese în cap s-o refacă era totuşi altceva decât livada de piersici de la Valea Lupului. Dacă ar fi fost după mine, de această lucrare el trebuia să dea seama doar în faţa lui Dumnezeu. Mai era necesar, totuşi, ne-a atras atenţia părintele, şi im acord prealabil pe Hnia lor bisericească. Acesta n-a venit, iar el se grăbea, cu îndărătnicia lui de pui de ţăran lăsat de capul lui şi fără nici o încurajare. N-am înţeles niciodată precis ce anume a provocat împotmolirea. Dar bănuiesc că a intervenit prostia cuiva din popime. Nu severitatea exagerată în observarea dogmelor. Nici râca sau ura. Ci prostia în starea ei de distilat pur, cum se întâmplă mereu la noi când ceva trebuie neapărat distrus, ras de pe faţa pământului şi nu stă nimeni să se opună.

- Voi aţi uitat, a venit să ne mai aducă aminte părintele, că ea a purtat doliu de când a venit la noi la şcoală şi până s-a măritat.

Trecuse mai bine de xm an. M-am uitat la el: ce lucra oare în sufletul părintelui Posteucă Nicolae, parohul bisericii din satul nostru, ca să iasă la liunină după atâta vreme? Ce anume nu-l lăsa să doarmă?

Da, am zis. Aşa-i, rochie neagră. Şi?

Povestise la şcoală femeilor că ţinea doHu după bunica. Era frumos, deşi olecuţă exagerat. Abia după im an s-a aflat că e vorba de-o bunică de-a doilea.

Urmărindu-l, m-a frapat o licărire de triumf. Adică exista cineva care umblase, se interesase, iar la urmă alergase să-i sptmă şi popii ce-a descoperit despre culoarea rochiei tmei proaspete absolvente de normală care nici n-apucase să-şi dea definitivatul. Am râs de el: părinte, supără-te pe mine, dar eşti caraghios. îţi cere cumva datoria de păstor de stxflete să te holbezi la fustele muierilor?

O noapte întreagă ne-am certat, strigând unul la celălalt Ce susţinea părintele Posteucă? Rezum. Că doi legionari români, plecaţi de bunăvoie să se bată cu comuniştii în Spania, muriseră acolo, pe câmpul de luptă. în ţară, se făcuse după aceea un legământ în memoria lor. Anume ca, tm timp oarecare, tm an, doi, nu ştiu precis, o sută de fete mari să poarte veşmânt de doliu pentru cei doi. Iar între aceste fete se afla şi Suhoverschi Ecaterina a noastră.

La început, am refuzat să accept această poveste. N-aveam însă nimic cu care să probez neadevărul, aşa că mă enervam degeaba. Finalmente, m-am resemnat.

Am încercat totuşi să formulez problema şi altfel. Să zicem că fata noastră purta rochie neagră, făcuse un asemenea legământ, pentru doi români împuşcaţi? Ce e urât în asta? Dacă e o culpă, numeşte-o, te rog frumos!
Ne-am stricat oare cu toţii la cap în ţara asta mereu bătută de soartă? Am intrat oare toată naţia într-un delir istoric fatal?

Trebuia, în fine, să revenim la protopopul Fusa.
Neculăită Posteucă s-a eschivat când l-am somat să ne /
spună şi nouă motivul inspecţiei, nefiind vorba, în definitiv, de im secret militar. Doar cu altă ocazie, mai târziu, ne-a mărturisit ceva ce putea fi o jumătate sau xm sfert de motiv. O biserică se construieşte respectând nişte paşi şi nişte reguli, cu o binecuvântare prealabilă. Numai în aceste condiţii biserica se sfinţeşte şi se poate sluji în ea. Pe scurt, se săvârşise la fermă o greşeală care se numeşte păcat.

M-am uitat la el înlertmit. Şi pentru atâta lucru va fi osândit?

*

Nu l-am văzut niciodată pe învăţătorul Ştir Aurel, aşa cum nu l-am văzut la faţă, de aproape nici pe Codreanu. în schimb, i-am simţit, i-am adulmecat, dacă se poate spxme aşa: miros de scândură de brad negeluită şi încă neuscată şi de răşină. O jumătate de vagon cu

scândxui şi căpriori, dar şi cu câţiva baloţi de draniţă a fost descărcat intr-o bxmă zi pe rampa gării. Era lenm pentru fermă. Expediat, căci am avut sub ochi foaia de trăsură, tocmai din ocolul Câmpulung. Cineva mi-a şoptit: legionarii, ceea ce s-a corvfirmat; erau legionarii lui Ştir Aurel. Uite, dom'le, mi-am zis, că ăştia au oamenii lor şi la chefere. între timp, din vagonul desprins de la garnitură, descărcarea se terminase şi toată gara până departe se umpluse de mirosul străin al răşinii, necimoscut în câmpia noastră, tm miros care-ţi face imediat piele de găină. Ieşiseră toţi afară să inhaleze măcar tm atom din mireasma fermecată a munţilor.

A treia zi au coborât din acceleratul de amiază şi oamenü, expediaţi încoace tot de Aurel Ştir. (Nu era tm secret.) Trei bărbaţi scunzi, cum sunt toţi cei de la munte. Câmpultmgeni pe care-i recunoşti uşor oriunde ai fi după bondinţele cu prim de dihor şi după cuşmele brumării dinti-un miel. Cei tiei erau dulgheri, fiecare cu desaga cu scule şi de la fermă venise un băiat cu căruţa să-i aştepte. Până la acea dată, mă arătasem sceptic cu privire la măreţele planuri ale lui Gavrü M., care prea visa să facă multe şi repede. Lemnul însă era o dovadă palpabüá, pe deasupra şi marfă foarte scumpă şi nu oricine era în stare să obţină o asemenea cantitate. Fără să se uite în dreapta sau în stânga, dulgherü s-au dus la căruţă şi au plecat. Din acea clipă înainte, nu mai puteai sptme că nu crezi. De bisericuţa arsă de ruşi auzisem pomenindu-se de câteva ori, fără să fi ajuns s-o şi văd, de acoperişul conacului discutasem însă cu tarokiştii noştii, rumeni neputând să furnizeze o explicaţie satisfăcătoare a faptului că Wagner nu-l reparase. N-aveam un interes anume să aflu mai mult şi nici n-aveam timp. Stmt şi leneş: şapte sau zece kilometii de făcut cu piciorul, de ce? Am abandonat. Descoperisem însă şi că proaspeţii însurăţei nu ţineau deloc să le vină Itunea pe cap în cuibul lor tmde fugiseră să se ascundă tocmai pentiu a-şi proteja fericirea. Discutasem şi despre asta, tot noi întie noi. Când eşti fericit, tiebuie să fii şi un pic egoist. Se vedea de la o poştă că nu le lipseşte absolut nimic şi îşi erau suficienţi - în sens absolut - tmui celuilalt. Să-i lăsăm în pace, am hotărât. Până la prima ninsoare probabil le trece.

*

Prima venire in control la fermă a şefului de post s-a încheiat indecis, datorită absenţei celui care ar fi putut oferi lămuriri în cazul că erau cerute. Cu paşi măsuraţi, mâinile la spate, Popescu Gogu străbătuse mai întâi vasta curte pustie, partea din preajma conacului de care lua cimoştinţă atunci prima oară. Zilierii şi nu numai ei măsurau aproape zilnic schimbările, intervenite sub mâna nouă de stăpână, o mână nemţească, cum se povestea şi în sat, el însă n-avea de unde şti cum fusese înainte. Reparaţia la aripa surpată, cu streaşina putredă a acoperişului durase mai puţin de o săptămână şi se terminase. Uşa dublă a peronului din faţă, cea cu luminator rotund deasupra, fusese desferecată după aproape douăzeci de ani, scoasă din balamale şi, după curăţare, i se dăduse primul strat de vopsea de ulei, iar din pod fuseseră aruncate jos, cu lopeţile, două căruţe de găinaţ de hulub, ca dintr-un coteţ. Holul din faţă era golit de reifturile pentru crescătoria de viermi de mătase plănuită de Wagner, dar văruitul nu începuse. Nu începuse nici înlocuirea scândurilor putrede din podele şi nici repararea scării spre etaj. Deocamdată două femei de-ale Sudiţilor, luate de la sapă de Katria („doamna învăţătoare", îi spuneau toţi cei de la fermă) şi aduse aici munceau din zori până după ce se întuneca să cureţe gunoiul, uitat prin toate cotloanele de pe vremea războaielor cu turcii, ca într-o casă grijită doar de bărbaţi.

Despre toate astea se ştia în sat şi, aşa cum eram şi noi ţinuţi la curent, le auzise şi şeful de post. S-a povestit apoi că a contemplat îndelung, tăcut, impozanta clădire cu etaj cu toate ferestrele larg deschise şi uşile date la perete. Draniţă nouă, pe un sfert de acoperiş, numeroase odăi (se ghicea uşor) pustii. Oricine îşi putea face însă cu uştirinţă o idee de amploarea lucrărilor în curs.

Toţi zilierii îl ştiau pe şeful de post din sat. în afară de Ionică, băiatul mut, cu im singur ochi, al tmeia din femeile Sudiţilor, bătut urât la post, mai avuseseră şi alţii de a face cu el încă pe vremea lui Wagner şi ştiau că are mână grea. Din cei doi băieţi de la grajduri care-l zăriseră, unul îşi făcuse curaj apropündu-se, dar Popescu Gogu nu-l luă în seamă. Soţii M. lipseau şi vor mai Kpsi o zi. Fugiseră, s-a aflat, până la moară, unde moş Schneider îi ţinuse cu el o zi în plus peste ce aveau ei de gând. Ispita de a bănui că vizita fusese anume plănuită ca să fie în absenţa lor e foarte mare, dar e imposibil de

probat. Pe toată durata acestei vizite, şeful de post fusese însoţit de cei doi oameni din sat luaţi cu el: căruţaşul, un anume Tüihoi, bun cunoscător al locurÜor, după ce lucrase toamna trecută la cărat sfeclă din limcă la gară, şi Prepeliţă, vecin cu Tüihoi, pescar. S-a aflat după aceea că cei doi aveau consemn să stea lângă el, iar ei nu i-au ieşit din cuvânt. Ordinul era ciudat, ca tot ce făcea în acele züe de vară, toropite de arşiţă, Popescu Gogu. S-a comentat că, în mintea lui, îi ţinea astfel şi pentru a-i avea la îndemână ca martori, când s-ar fi ivit această necesitate. Nu-i exclus să fi primit el însuşi ordine. Dacă ar fi fost cumva atacat, de püdá, ei erau acolo să sară să-l apere.

Se mai oprise apoi, cu fălcile încleştate, mic şi negru, cum îl va descrie rusoaica, în faţa uşilor deschise de la grajduri. Sărea în ochi şi aici, chiar şi cuiva neinteresat, cum era el, ordinea iarăşi nemţească cu vitele pregătite ca pentru dus la expoziţie.

De câteva zile, cei trei dulgheri din Câmpulung se mutaseră la bisericuţă, tinde începuseră acoperişul şi, fără să întrebe nimic, şeful de post se îndreptă într-acolo. Câţiva copaci de pe locul din marginea parcului şi tufişurile sălbăticite din jur fuseseră tăiate şi se lucra în plin soare, se croiau grinzile. Trebuia să fie la sfârşit un acoperiş pe lungime, dintr-o bucată, ca la casele bătrâneşti. Dulgherii n-avuseseră de-a face cu nimeni din sat şi nu-i cunoşteau pe cei trei străini, aşa că îşi văzuseră de treabă. Lucrul lor era, de altfel, la vedere, fără nimic asctuis, dar şi fără vreo neregulă interesantă pentru un jandarm. întunecat, şeful de post întârziase însă aici cel mai mult. Se vedeau bine pereţii curăţaţi, raşi până la miezul sănătos de piatră. în ei erau doar golul urât unde cândva fusese uşa şi celelalte două goluri mai mici, cu zăbrele mâncate de rugină, ale^ ferestrelor, din care cea dinspre răsărit era a altarului. O încăpere mică, ziduri scunde, schelele ridicate deocamdată doar până la grinzile streşinii şi mirosul puternic de rumeguş de brad şi de răşină. Umbra parcului pustiu şi răcoarea de acolo erau ca tm inel de jur împrejur. Rusoaica apăruse furişându-se şi cu aerul că-i spionează de la distanţă cam în acest interval. O făcea ca un copil pus pe şotii (o umbră albă sărind de la tm tufiş la altul). Popescu o zărise imediat, ghicind însă că e tm joc nepericulos. Nu mai era de aici înainte nimic de văzut, rdmic

interesant, decât magaziile, fânarul şi remizele din cealaltă jumătate a curţii.

' Cine-i? se întoarse el, fără să se mai oprească, spre unul din însoţitori şi arătând în direcţia femeii care se îndepărta în fugă.

- E moşiereasa. Rusoaica, spuse omul.

Mai târziu se va nota şi acest amănimt care înainte nu preocupase pe nimeni: la fermă, sub responsabilitatea lui Gavril M., fusese adăpostită o femeie fără acte, despre care se ştia doar că ar fi fugit de la ruşi.

înainte de a-i da drumul lui Tüihoi să pornească spre sat, şeful de post u ordonase sec copüului de la grajduri ce anume să-i spună domnului administrator din partea lui.

- Mâine să fie la mine, la post!

Ce ştim sigur? Că, la întoarcere, pe Gavrü ü aştepta vestea trecerü pe la fermă a lui Gogu Popescu. Poate controlul acestuia fusese anume hotărât ca să nu fie şi el de faţă. Poate fi însă şi o întâmplare. Nu ştim dacă el a primit ştirea cu îngrijorare. Niciunul din noi, tarokiştU, nu-l vizitasem la fermă până atunci. în felul lui, şeful de post făcea o inaugurare ciudată.

După două züe, ştim şi asta, Gavril M. s-a prezentat la post în sat, unde Horovitz l-a pândit de peste drum şi a stat înăuntiu cam jumătate de oră. Nici el, şi cu atât mai puţin Gogu Popescu n-au avut răgazul să dea lămuriri asupra celor discutate, dar n-a apărut nici viteazul interesat să afle ce-a fost. Singurul lucru care contează cu adevărat e dacă, la acea întievedere fără martori, a fost formulat vreun avertisment sau poate vreo ameninţare. Nknic din ce făcea băiatul ăsta la ferma lui nu era susceptibü că ar încălca legea. S-a spus după aceea că, înti-o vreme când era plin de legionari peste tot, dulgherü de la Câmpulung erau şi ei legionari.
Numai că ei stăteau zi-lumină călare pe schelele lor, trudind aproape fără hodină, ca nişte furnici, şi doar ţiganca era pe lângă ei cu apă rece şi mâncare...

Gavril M. mai fusese de două ori, în totul, la post. întâia oară, ca să se prezinte, cum procedase cu toate notabilităţile, iar a doua oară cu nişte hârtii cerute de la Camera Agricolă. Omul nu-i plăcuse de la prima vedere, simţind şi că nici persoana sa n-a produs simpatie.

Cu mine, altădată, acest jandarm ţigănos şi rău îşi permisese cam aceleaşi ifose foarte obraznice. Domnule Popescu, i-am zis, scos din sărite, ştii ceva? Matale, i-am zis, mi se pare că nu ştii nişte lucruri. Am să ţi le spun eu acum. Eu sunt român, nu te lua după nume, de religie ortodoxă, soţ şi tată de familie şi fără cazier. întâi, e bine să afli, căci mă tem că nu ţi-a spus nimeni, că noi, chefereul, suntem a doua armată a ţării şi, în caz de război, simtem alarmaţi de la primul ceas. Asta înseamnă că nu primesc observaţii decât stiict pe Hnie ierarhică de la superiorii mei. Al doilea, de care te invit să iei act, e că noi, chefereul, suntem un corp de eHtă. Date fiind valorile uriaşe care ne tiec prin mână şi de care răspundem cu capul, am fost selecţionaţi să fim unul şi unul, adică cetăţeni de rangul întâi. Matale ai habar cât costă, să zicem, o nenorocită de platformă simplă de marfă cu şase osii? Costă atâta cât n-o să reuşeşti matale până ieşi la pensie să aduci Statului Român cu cei doi găinari pe care-i prinzi in cinci ani şi-i baţi cu sălbăticie. Sau cu flăcău care se încaieră la horă şi-i amendezi. Aşa că am două pretenţii şi te rog să mă iei foarte tare în serios. Te rog, aşadar, când găseşti de cuviinţă să-mi comunici ceva, să-mi vorbeşti cu ciurrmeavoastiă. Altfel chem impiegatul să te dea afară.
Şi al doilea, să mă saluţi cuviincios. Să mă saluţi primul. Iar dacă nu-ţi place, să te faci că nu m-ai văzut...!

Pitulat în umbră, din dugheana lui, Horovitz e singurul care l-a văzut pe Gavril M. ieşind de la post. Mi-a spus mai târziu, în şoaptă, ferindu-se, că atunci a fost şi ultima oară când l-a văzut.

*

Pe înserat, în aceeaşi zi când trecuse pe acolo şeful de post, sosi la fermă Iliuţă Motrescu. Nu ştim cu ce a călătorit până acolo. Nu, în tot cazul cu trenul, căci n-ar fi scăpat neobservat de mine. S-a spus că venea de la poleaci şi-l trecuseră Nistrul contrabandiştii. Prostii! Oricum, cel pe care venise să-l întâlnească lipsea, dar pentru el această absenţă nu era o nenorocire. N-avea nici im motiv de grabă, putea să aştepte oricât.

Se va spxme că venise doar pentiu slujba de curăţire şi pentru resfinţirea locxilxii xmde atâta amar de vreme nu se mai slujise creştineşte şi xmde, cu toate că în sat se ştia de bisericuţa la care se

lucrează, părintele Posteucă nu se grăbise să vină el şi să stiopească cu aghiazmă piatia curăţită a pereţilor şi grinzile noi ale haizaşului. Probabil aflase şi că idiotul nostiu pe care-l iubim, Neculăiţă Posteucă, se ţinea deoparte de teama superiorilor care-i interziseseră să se asocieze (să asocieze Biserica) la aventuroasa, tulburea ambiţie a xmui tinerel ştiut ca persoană ce frecventează medii legionare, dacă nu cumva e el însuşi legionar. O rugăcixme anume sau o slujbă întieagă făcută de xm om al Bisericii se amânase prea mxilt. Am axizit pe xmü spunând că dulgherii, ca să-şi poată vedea de tieabă, cereau asta zilnic şi pare-se că nu e o mincixmă.

Se înttinecase, aşadar, şi abia întorşi de la prăşitul de-al doilea, din luncă, oamenii lui Petrică Suditu făcuseră focul şi pregăteau ceaunul de mămăligă. Pe cerul senin ieşise luceafărul de seară, mai strălucitor decât toate stelele în nopţile fără lună. Cam aşa s-a povestit: călugăraşul se apropiase de cei adunaţi la foc ca şi cum s-ar fi întrupat din boarea nopţii, boare luminiscentă, cea care emană parcă şi o linişte grea. Mai trebuie spus că zilierii au amoscut pe loc cine e oaspetele din faptul serii şi l-au primit cu mare bucurie alături de ei la cină. Nu e o glumă sau o exagerare copilărească atunci când zic „recxmoscut". Pentru că nimeni, nici atunci, nici în zilele următoare, nu i-a cerut socoteală cine e şi de xmde vine.

Putea, cine ştie, să fi trecut Nistrul clandestin. Nu e de exclus nici ipoteza că a venit încoace, prin Polonia, cu xm ocol enorm, de la ruşi, pe acelaşi traseu pe care se şoptea că a dispărut Wagner. Dacă delirăm, vom reţine şi bănuiala că era spion comxmist Oricum, în gara mea n-a călcat La o adică, asta înseamnă că evitase locurile unde risca vreo întâlnire cu grănicerii sau cu poliţia. Atrăgând atenţia asupra lui s-ar fi descoperit cu xm ceas mai devreme că e o persoană dată în urmărire. Dar de ce era urmărit? Niciunul din noi nu avea pe cine să întrebe, înfruntând pe deasupra şi pericolul de a deveni imediat suspect cu asemenea curiozităţi. Eu, spre pildă, ştiam de la Gavril M. că Iliuţă umbla mereu şi că nicio distanţă nu-l speria, obişnuit cum era cu pustietăţile şi cu dormitul sub cerul gol, explicaţie pe care ceilalţi mi-au primit-o zâmbînd irorxic şi fără să creadă o iotă. Adevărul e că nu ajxmgem să cxmoaştem decât

fragmenţele minuscule din povestea cea mare, fragmenţele-bucăţele care nu se îmbină aproape
niciodată cu ce au aflat ceilalţi. E imposibil să faci o separaţie netă şi de ce a fost inventat apoi, bineînţeles, vândut credulilor şi naivilor şi trecut din gură în gură.

Calitatea specială a omului se sunte, zice-se, imediat ce s-a aşezat să stea lângă tine şi aici toate mărturiile concordă: Iliuţă Motrescu o avea neîndoielnic. Era şi acum neînchipuit de slab, piele şi os, dar cu o vigoare imediat sesizabilă, în straiele lui de drum limg, desculţ şi cu o traistă în spate unde avea ciubotele, câţiva gologani înnodaţi în năframă şi, într-o cutie din tablă de halva, cruciuliţele de cositor şi nişte boabe mari de tămâie. Nu s-a găsi la el rdmic scris, nici măcar o cărticică de mgăciuru. în acea noapte s-a odihnit împreună cu ziherii în fânar. Deşi tmii au povestit că n-a închis ochii nici o clipită.

*

Toată iama care a urmat n-am vorbit decât despre cele întâmplate la fermă. Eram doar noi patm şi aveam grijă să închidem bine uşile şi să astupăm fereastra.

- Nu e politică înţeleaptă cea pe care o faci cu pistolul în mână, repeta din când în când, ca un ceas stricat, care sună şi când nu trebuie, părintele Posteucă. Asta au încercat legionarii. Şi pentru asta sunt pedepsiţi.

Era ca im serrmal: dintre noi, ceilalţi trei de la masă, imul trântea cărţile enervat şi începea să strige. Niciunul din noi nu era legionar. în tot satul, la noi, nu exista nici măcar un legionar de sămânţă. în oraşe, dar şi în alte comune, mai mari sau mai nuci, legionarii ieşeau în faţa lumii şi se ştie că o făceau ostentativ, fără frică, neavând rdmic de ascuns. La noi, nu! Imediat după război, cam la fel apăruseră focarele de tifos.

Contaminarea urma şi acum aceeaşi lege: era ca o rumoare, un zvon, o vibraţie, o limbă de flacără prelinsă razant cu pământul şi dusă de vânt, o albăstruie descărcare electrică despre care nimeni n-ar fi spus că şi ucide. Fiind izolaţi, la marginea lumii, n-am realizat că asta-i băgase pe mulţi în sperieţi. Şi nici cât de sălbatică şi fără milă e reprimarea.

Nu eram totuşi nişte ignoranţi, nimeni nu putea să uite de asasinarea lui I.G. Duca din '33. Bădia Hojbotă, ca liberal, nu putea nici să ierte: era ministrul lui. Sfidarea deschisă a pericolelor, atacul nebunesc la lumina zilei şi neîmpotiivirea la arestare te înmărmureau. Recunoşteam imeori, după câteva pahare în plus: aşa gândesc doar nişte bărbaţi care nici la propriile neveste nu cutează să ridice vocea. Cu mintea limpede şi la rece, ne dădeam seama însă şi o şi sptmeam tare că nu astfel, nu cu vărsare de sânge de român se poate produce schimbarea la faţă a României.

Venea însă iarăşi clipa când ne certam ca nebunii. La urma urmei, cine intiodusese moda asasinatului politic înti-o ţară de ţărani analfabeţi care ştiu să se bată cu mâinile goale şi-n cel mai rău caz cu topoarele, dar numai după ce au băut zdravăn? Cine? De micuţul ovrei care hodoronc-tionc împuşcase şi el im ministru român nu mai pomenea nimeni. Cum îl cheamă? Ia, să vedem, cine ştie? Nici despre munţii de cadavre din stepele ruseşti nu părea să mai ţină cont cineva. De fluviile de sânge de dincolo de Nistiu în care înotase nu de mult mujicul sălbăticit şi rău ca o fiară de care, totuşi, ca oameni cu oleacă de carte, nu puteam pretinde a nu avea cunoştinţă, la fel.

Cam în acest fel haotic, urlând, am refăcut de zeci de ori cele întâmplate, pimând cap la cap ce ştia fiecare cu ce se spunea în sat. Cunoşteam nemijlocit prea puţin şi asta e valabil pentru fiecare, parcă pentru a dovedi că luciditatea de care facem atâta caz e o păcăleală. De fapt, trăkn ca in somn, într-o semiaţipire a conştiinţei. Tresărim doar la o împuşcătură, când tm glonţ ne şuieră amenințător pe la ureche. Deschidem însă ochii şi în jur e beznă. Starea de veghe, câştigată întâmplător, e degeaba. Aşa că atunci când izbucnea cearta, era o ceartă orbească, zadarnică. Erau nopţi cum n-am mai trăit de atunci.

După mine, istoria ne soma să nu mai stăm indiferenţi, deoparte. Stmt - şi eram şi în tinereţe - nu foarte viteaz şi neînstare să mă inham la o aventură căreia să rrtă dăruiesc integral. în mine însumi însă nu-i dezaprobam pe temerari. Marii jefuitori, prevaricatorii, plutocraţia şi împilatorii, sunase ceasul să H se pună pielea pe băţ, ca pe vremea lui Vlad Ţepeş. Spusesem doar o singură dată asta în gară la Cernăuţi, în gura mare, şi avusesem după aceea necazuri. îmi

ţinusem gura apoi, ceea ce nu mă împiedica să cred că da, era vremea ca putregaiurile seculare din Regatul României să fie curăţate cu sabia, cu lama trecută prin foc, şi asta de la rădăcină şi fără oftaturi miloase şi lacrimi. Cu vorbă bună in ţara asta ticăloşită nu se putea face nimic: o credeam nu numai eu. Când ajungeam aici, iarăşi începeam să urlăm toţi.

îrtfierbântat, într-o asemenea noapte am ieşit să dau o raită prin curtea din dos, tmde, de altfel, mergeam pe rând. Fuseseră tăiate în troiene poteci cu lopata, ca nişte tuneluri, dar cunoşteam direcţia cu ochii închişi. în liniştea nopţii târzii răsuna doar scrâşnetul zăpezii asprite de ger sub pas şi era o linişte bună şi pentru suflet, ca tm balsam, liniştea de după viscol. Ca să-mi iau revanşa, la îritoarcere, le-am povestit cum mă întâlnisem, într-o fulgerare, cu Cel Rău. în zbor mut ca al unei săgeţi, aproape atinsese streaşina casei parohiale, stârnind im minuscul vârtej de zăpadă pulverizată. Se pierduse apoi în inalt. Inventam răutăcios, dar eram şi pe jumătate convins de ce spun, poate îmi pierdusem şi eu minţile pentru câteva minute, câştigând în schimb tm simţ în plus, al presentimentelor. Poate chiar văzusem (cu ochii minţii) umbra întunecată ce incepea să se lase peste lumea reală şi eram aproape sigur în acea cHpă că n-avem scăpare. Deliram, poate. Dar era un delir al supralucidităţii.

Tu nu vei înţelege niciodată ce-a fost cu adevărat. Istoria^ mă tem că şi ea şi-a creat aici un lapsus mincinos şi nu-ţi va fi de ajutor. Cât despre noi, noi, ştiutorii, când ne vom întoarce, nu vom găsi decât vidul.

Ce răspundea la toate astea marele tarokist? Părintele Neculăiţă nu era un popă tâmpit ca atâţia alţii din care emană damful puturos al lăcomiei imbecile, vopsit cu fum de tămâie şi nici ticălos. Era doar oleacă laş, ca atâţia alţii.

Ştiind cu ce ochi acuzatori îl privesc, el încerca totdeauna să se disculpe. Dar era cinstit. Asta vreau să reţii: nicitmul din noi nu era fals în ce sptme.

Legionarii, repeta el a nu ştiu câta oară, ca să ne intie bine în cap, veniseră în politică pe btma credinţă a ţăranului român cu prea puţină ştiinţă de carte şi, mai ales, cu fiii de ţărani şcoliţi după război. Promisiunea făcută tuturor acestora sfidează din capul locului

imposibilul: schimbarea la faţă a României - şi de va fi nevoie, o schimbare prin forţă, cu orice sacrificiu. Ca şi pocăiţii, ei vin în faţa lumii cu Evangheliile şi cu Hristos, aproape cu aceleaşi cuvinte şi tmii şi ceilalţi. Lucrează, la vedere, pentm mântuirea neamului, dar prea puţini sunt cei care au băgat de seamă că, încet-încet, se îndepărtează de dreapta învăţătură.

- Stai! irtii amintesc bine, aici, că a strigat, anticipând că vreau să-i sar la gât şi să-l fac bucăţi. Avea în asemenea ocazii glasul lui „de bronz" din biserică la care babele se închinau înfricoşate, dar avea efect şi asupra câte imui păcătos ca mine. Unde e greşeala cea mare? Căci Hristos, venind să învingă cu mâinile goale, cere creştinului nostru să facă la fel. Să nu te răzbuni, să nu urăşti, să nu ridici primul piatra, să nu scoţi sabia...! Smereşte-te, omule, iartă şi, de fi-vei lovit, întoarce şi celălalt obraz, răspimde la toate relele cu iertare şi iubire...! Căci Hristos cere iubire şi sacrificiu pentru aproapele, iar acesta e şi împilatorul, şi politicianul din Bucureşti corupt şi putred până în măduva oaselor şi jidanul şi trădătorul pe care tu. Căpitan, sau oamenii tăi trimit nişte flăcăi să-i omoare. Iată că ei au venit cu gândirea zeloţilor şi doml lor de răzbimări sângeroase. Aşa că tot ce-au făcut în anii din tirmă e străin de biserica strămoşească, lucru ce ne va îndritui să întrebăm dacă nu-i aici lucrarea Celuilalt, iar cuvintele fmmoase despre neamul românesc şi jertfire n-au fost cumva mereu zădărnicie otrăvită.

Drept să spim, mie personal nu venise nimeni niciodată să-mi propovăduiască învăţătura legionară. N-aveam nici timp şi nici răbdare să judec, ca la tiibimal, de partea cui e dreptatea. Mă tem că nici nu prea contează asta în lumea de azi, dacă o fi contat vreodată. Experienţa îmi spime că gloatele au pretenţii minime în privinţa dreptăţii, chiar şi atunci când e o dreptate care îi arde. E suficient un ghiont şi marile, enormele turme umane dau năvală într-o anume direcţie, strivind şi călcând totul în picioare. Aşa că, dacă tot ce ne-a spus nouă părintele Posteucă ar fi spus în biserică, n-aş fi avut ce-i răspunde. Noaptea sălbatică şi certitudinea că sunt singur şi la marginea lumñ (singur cu nebunia mea) mă obligau să gândesc altfel. L-am lăsat până n-a mai avut aer şi apoi i-am atras atenţia că cei despre care vorbea, soţii M., nu erau legionari.

- De unde ştii? s-a trezit şi badea Ghiţă Hojbotă, luându-ne pe toţi pe nepregătite.

întrebare stranie! A fost atunci o lungă tăcere.

Pe Hojbotă Gheorghe nu-l amestecam niciodată, din principiu, tacit, în controversele noastre. Oricât de primar, pentru el noi eram domni, iar când domnii vorbesc, cunoştea că nu trebuie să se bage în vorbă neîntrebat, cu toate că nimeni nu-i pretindea asta. Ca partener de tarok de atâta amar de vreme, observându-l cum joacă, ştiam prea bine că nu e prost deloc... L-am văzut ultima oară în iunie 1940. - Urcă, bade Ghiţă! i-am strigat de pe scara ultimului tren cu soldaţi de la podul de graniţă şi cu familiile noastre care plecam în bejenie din calea ruşilor. Urcă, fir-ai al naibii să fü de tâmpit! i-am mai strigat când trenul se punea în mişcare şi mi-au dat lacrimile. Stătea pe peron, cu doi paraşutişti ruşi alături, cu bondiţă şi iţari şi cu capul descoperit. Urcă şi hai cu noi...!

Până atimci însă mai era...

- Ştiu, i-am răspuns la întrebare. Şi ştii de ce simt absolut sigur? întâi, pentm că Gavril M. n-avea absolut nici un motiv să se ascundă. Poate şi din mândrie ne-a spus, fără să-i fi cemt cineva socoteala, că în familia lui toţi sunt pocăiţi, asta fiind ca şi cum ar fi spus că au râie sau lepră. Apoi, şi asta in ochii mei cântăreşte cel mai greu, pentru că era fericit cum încă n-am cunoscut pe nimeni în viaţa asta. Şi ea, la fel. Piersicii de la Valea Lupului, cu care-mi făcuse capul calendar, înfloriseră frumos în mijlocul primăverii trecute. Şi la fermă se apucase de altă treabă la care nu-l obliga rdmeni şi tot fără ajutor din partea cuiva, dar pe el nu-l mai interesa nimic altceva. Nici noi, nici România. Evadase intr-o lume care era doar a lor şi erau atât de fericiţi, încât scuipam în sân de fiecare dată când îi vedeam, ca o babă proastă, să nu-i deochi. Ce vreţi mai mult? Fericirea, dacă pot fi tm pic füosof, nu poate fi decât egoistă. GavrU M. n-avea pentru ce să se ia de piept cu lumea şi să pretindă ceva care poate fi pus în propoziţii logice. Poate chiar uitase de lume, adică de noi, ne abandonase... Dacă asta poate fi un păcat...! Ce vreţi mai mult, domnilor? Pentru numele lui Durtmezeu, ce-aţi vrea?

*

Locul, bineînţeles, se ştia. Ziua şi ceasul le hotărâse însă călugăraşul. Fiind mijlocul săptămânii, înti-o joi, sfeştania tiebuia să se facă de dimineaţă devreme, astfel ca oamenii să nu întârzie prea mult la câmp.

S-a mai spus că pe oameni nu i-a chemat nimeni anume să fie de faţă. Pe tăpşanul curăţat s-au adunat însă, de cum se luminase, toată suflarea fermei, zilierii, care erau cei mai mulţi, băieţii de la vite. Tina cu fustele ei galbene şi cele două-tiei femei ale Sudiţilor. Erau toţi cu capetele descoperite, desculţi în iarba încă udă de rouă, mfoşi ca în orice zi de muncă şi pârliţi de soare şi mai mult uscaţi, cum sunt pesmeţii, decât slabi. Erau de faţă domnişorul, fără de care nu se putea începe, şi Katria, în rochie albă şi cu părul strâns în tulpan. Lângă ei doi, chiar în faţă, era Ionică, copilul cu un singur ochi, cu gura lui urâtă larg deschisă, dinţii din faţă rupţi şi-nnegriţi, iar un pas în spatele lor, separat de ceilalţi, erau dulgherii. La acea dată, acoperişul fusese închegat şi podit, pe căpriori, cu scânduri de întărire, mai trebuia doar drărvitit încă din seara dinainte, la foc, copilul se lipise de Iliuţă. Nu se ştie ce-l îndemnase la asta. Făcându-şi loc furişat, tiptil, spre spaţiul îngust luminat de flăcările de sub ceaxm, nebăgat în seamă, ca un câine al casei prelins printre picioare, copilul ajimsese chiar lângă locul unde şedea străinul. Deocamdată, acesta nu dăduse nici un semn de foame sau sete, şi nici de grabă, nu le ceruse nimic. Nu era nici un vorbăreţ, făcându-i pe toţi, chiar şi pe Petrică, cel care avea grijă de foc, să vorbească cu grijă, în şoaptă. Ce să spui? Noaptea cădea lent, ca un giulgiu umflat de vânt, iar flăcările vii vopseau cu roşu obrazurile nerase, sălbăticite de oboseală, capetele zbârlite. Aşteptau toţi ceva care însă era în întârziere. Poate nişte cuvinte din partea străinului.

Nimeni n-a uitat acest amănunt, repetat adesea ulterior: călugăraşul n-avea de gând să le vorbească. Răspundea tuturor cu zâmbetul lui paUd, abia schiţat, dar binevoitor, care întărea odată în plus tăcerea.

Aşa cum ţi-am zis, copilul se ghemuise cu genunchii strânşi la gură lângă el, se vârâse, se înşurubase, de fapt, pe palma de loc dintre cel care mesteca mămăliga în ceaun şi străin. în tăcerea, ruptă doar de trosnetul lemnelor aprinse, el scotea din când în când un mic muget

cu care se obişnuiseră toţi de la fermă, arătând astfel că-l doare. îl durea capul, ceva înăuntrul cutiei craniene, sub frunte, probabil. Durerea neîntreruptă şi rea îl şi stricase la minte, făcând din el o povară vie care-şi senmala existenţa ca viţeii proaspăt înţărcaţi printr-un muget ca un cântec.

Toţi cei de faţă băgaseră de seamă că străinul, simţindu-l în coastă, i-a făcut loc mai aproape. îi şi cercetase obrazul înfricoşător cu tm singur ochi, fără să se arate însă scârbit, ca mulţi alţii, şi nici surprins. O cHpă, aşa cum îţi spun, îl privi cu acelaşi zâmbet decolorat, după care, drept răspuns la scâncetul ce-i era adresat, aşa cum stătea pe jumătate întors, îi puse mâinile pe creştet asta e ceea ce s-a văzut. Şi, dintr-odată, geamătul încetă. Părea să fie, crezuseră toţi, una din obişnuitele, înşelătoarele sincope, când sunetul, ca şi când şi-ar fi epuizat resursa fizică, e sugrumat. Trosneau parcă mai tare lemnele pe vatră, arzând cu scântei, şi deveni sesizabil parcă şi murmurul nopţii. Cineva a povestit că pe durata cât şi-a pus ambele pakne pe capul copilului călugăraşul sta nemişcat, cu ochii închişi. Altcineva îi sesizase mişcarea buzelor şi va susţine sus şi tare că străinul sptmea rugăciunea. Adevărul fknd totuşi că nu se gândea nimeni să înregistreze fidel în fiecare secundă ce se întâmplă, copilul nu prezenta pentru nimeni mai mult interes decât o bucată de lemn aruncată cu nepăsare în foc. Luară cunoştinţă însă foarte repede după aceea cu toţii că scâncetul dispăruse şi că, probabil, a dispărut, s-a stins şi durerea. Nu bănuia nimeni încă ce înseamnă asta, dacă trebuie să se bucure sau să se minuneze. Copilul primi blidul ca tmul care e întreg la cap (ziHerii de la fermă îl vedeau acum prkna oară mâncând, căci, înainte, ca şi atunci când se uşura, maică-sa îl ducea într-un loc ferit), imitând ca într-o oglindă tot ce făcea Iliuţă şi refuzând după aceea să se mai dezlipească de lângă el.

A doua zi de dimineaţă, la sfeştanie, toţi cei de faţă îl văzuseră pe Gavril M. fericit. Domnişorul arăta la faţă, se va spune, exact ca în ziua când îşi adusese cu trăsura şi cei doi cai roibi nevasta de la moara lui Schneider şi toată suflarea fermei dăduse năvală s-o vadă. Eu adaug: era fericit că-şi vedea, ca şi livada de la Valea Lupului, visul cu ochii. Pentru bisericuţa lui umblase peste tot şi nu-l ajutase nitneni. Bătrânul profesor Volcinschi nu voia să audă de popi, cu

toate că din leatul lui, al celor care făcuseră Unirea, lipseau ateiştii, aşa cum lipseau şi puzderia de blenoragiei de după război. Grija cea mare a bătrânului era grădina botanică şi nu voia să ştie nimic altceva. Gavrñ se rugase degeaba şi la Camera Agricolă şi-i ajimsese la ureche (îmi povestise şi mie) că, nefiind de faţă, cei de acolo râdeau de „tinerelul nostru de la ferma de pe Nistru care se ţine de fleacuri..." Pe ajutorul nostru, al celor din sat, nu contase cred că din orgoliu, văzând că, deşi ştiam toţi ce visează, nu-l lua nimeni în serios.

Deşi se simţea încă stingheră la fermă, Katria se amestecase şi ea în înghesuială, ceea ce nu mai făcuse vreodată. Bărbatul pe care-l iubea era fericit, aşa că şi din ea radia luminozitatea fragedă care-i mai mult decât fericire. Fusese fecioară, până nu de mult, şi nu mai era, îmi trecea prin cap contemplând-o. Rana intimă rămânea inaparentă, corpul reacţiona încă neacomodat, încă după vechiul metabolism. Zâmbetul ei încă n-avea siguranţa de sine a feminităţii. Urca doar panta spre vârf. Dar asta ineluctabil, cu paşi egali, decişi care, pe tine, mascul, te face să te dai în lături, intimidat de miracol. Vreau să spun că era deocamdată o copilă în rochie albă. Dacă am fi judecat cu rm pic de cinism, la rece, ar fi trebmt să ne şi mirăm că a nimerit acolo. Nepoata morarului Schneider, cu averea lui care, orice ar fi fost, a ei era, fusese atrasă printr-un straniu joc al sorţii într-im loc şi printre oameni cu care n-avea nimic în comun. Ca martor, am avut mereu impresia că o face ca în somn - ar fi făcut la fel orice i s-ar fi cerut. în acest joc în care intrase, ajimsese brusc în punctul tmde trăia fericirea, aceeaşi fericire, din aceiaşi atomi, deodată cu zUierii şi grăj darii şi, atât cât am izbutit eu s-o cunosc, să verific partea de oţel a caracterului ei, n-ar fi dat acele clipe fericite nici pentru toate bogăţiile lumii.

La pregătiri, pe Iliuţă îl ajutaseră doar femeile. De la bucătării, unde atârnau pe tm perete între geamuri, ţiganca adusese o cruce de lemn afumată şi o icoană pe hârtie mai nouă, cu Maica Domnului şi Pruncul. în toată ferma nu exista însă, şi nici pe vremea lui Wagner nu existase. Biblie, pe care acum să se slujească creştineşte şi asupra acestei absenţe s-a insistat îndelung. Nici cădelniţă n-avea de unde fi. Astfel că din traista sa, călugăraşul dădu la iveală câteva grăunţe de

tămâie, apăru şi o cană de lut cu jar. Iar tămâia presărată deasupra răspândi un firişor subţire ca aţa de fum alb bine mirositor care-i înfioră pe cei de aproape, ca pe nişte sălbăticiuni în care se deşteaptă simţiri străvechi, aproape uitate.

Alergând desculţă ca să fie de ajutor şi aproape, ţiganca adusese şi măturică de busuioc uscat, firele fiind legate pe deasupra, frumos, cu aţică roşie, asta întâi, apoi tm ulcior cu apă neîncepută, iar Iliuţă rosti o rugăciune şi făcu o cruce deasupra. Aceasta era aghiazma spre a stropi in cele patru zări pentru alungarea Celui Rău.

Trăiau de atâta amar de vreme fără popă, căci în sat zilierii nu îndrăzneau să mai iasă, încât o puzderie de draci, mari şi mici, se aciuaseră prin toate cotloanele şi mai cu seamă în ruina descărnată, ninsă şi plouată ani în şir a bisericii arse. Relatarea trecută din gură în gură, ajunsă finalmente şi la mine, era a cuiva care fusese de faţă, dar acela nu remarcase dacă, într-adevăr, călugăraşul străin hotăra ce trebuie şi ce nu trebuie. Cu toate că primiseră cu toţii harul botezului, cum mă contrazicea părintele Posteucă, doctul, trăiau ca păgânii, începeau să uite ce sunt, şi, în definitiv, să nu le mai pese ce sunt...

Busuiocul uscat înviase abia scufundat şi ţinut oleacă în apă, iar aerul se umplu curând de mireasma bună, întremătoare a buruienii pentru sfinţit. Şonticăind, flenduros, desculţ, băiatul cu tm singur ochi îl urma peste tot pe Iliuţă, iar acesta îi dăduse ulciorul să-i fie cu el la îndemână. Ionică era şi el cum nu se poate mai fericit şi o arăta în aşa fel, ca nu cumva să nu fie luat în seamă. O fericire care ţopăie, n-are astâmpăr, o fericire agasantă, o nebunie fericită poate, în măsura în care doar nebtmii, cei cu puţină minte pot fi cu adevărat fericiţi. Nu se ştie cum învăţase ce are de făcut. Dar cei care au fost atenţi au băgat de seamă că actun îşi ţinea gtira închisă, nu-i mai curgea pe bărbie scuipatul, iar pleoapa era pe jumătate coborâtă pe ochi. Figura lui devenise dacă nu întru totul normală, măcar suportabilă, pentru cei care înainte evitau cu o strâmbătură să se uite la el. Nu mai scâncea, se încredinţaseră toţi. Era de mirare că durerile dinainte au dispărut. Nu mă hazardez să spun mai mult, mulţumindu-mă să-ţi repet ce am auzit şi eu şi nu cred că e o mincitmă.

Pare-se că Iliuţă a şi cântat ceva, un Doamne, miluieşte!, dar nu sunt sigur. Probabil condiţiile canonice pentru o sfeştanie n-au fost

respectate şi de asta s-a făcut apoi mare caz. Au fost stropite cu apa din ulcior grinzile noi şi pereţii. Era o dimineaţă senină fără pic de vânt. Flăcăruia roşietică de Ia lumânarea Upită în minuscula firidă a viitoarei ferestre de la peretele altarului, cel dinspre răsărit, ardea drept, ceea ce se zice-se e semn bun. Rugăciunea o ştiau pe dinafară doar câţiva. Călugăraşul îi rosti de aceea cuvintele rar, tare, să se audă bine, iar ei le repetară întocmai, ca pe im cântec.

Cineva povestea că auzise de la unul din cei de faţă că, pe măsură ce rugăciunea era rostită, parcă se retrăgea şi umbra şi se făcea curat, mai luminos. Sigur, e o părere de sălbatic înfricoşat, poate o mică halucinaţie a imuia dintre cei adxmaţi lângă o ruină din care visau că se va întruchipa Casa Domnului. Starea de emoţie, bucuria erau, oricum, ceva netrăit până atunci sau măcar nu cu aceeaşi intensitate.
*

A doua oară a fost vineri către seară. Reconstituin- du-le pe toate, n-am căzut de acord dacă ziua şi ora au vreo semnificaţie. Cam la mijlocul după-amiezii sau ceva mai târziu, dacă e şi zăpuşeală, vine o oră moartă. Atunci conştiinţa, zice-se, îşi pierde din acuitate, iar pe lumina ochilor se pune un abur care înmoaie contururile. Ceva asemănător se petrece la patru dimineaţa, când e somnul cel negru. Cine plănuieşte să lovească, pentru aceste momente optează, ştiind că va întâlni o rezistenţă slabă. Apoi, pentru dus o persoană sub pază e mai sigur noaptea şi începând de vineri când drumurile încep să se golească, chiar şi dacă In^c pi'iii mijlocul satelor.

Niciunul din noi nu simţise, nu-l încercase vreo umbră de bănuială până la acea oră că se pune ceva rău la cale. Părintele Posteucă s-a apărat susţinând că exact în acea zi avusese oameni la lucru şi nici măcar nu a apucat să iasă din ogradă. Moş Onofrei era cu spinarea înţepenită şi fierbinţeli. Ca toţi cei ce trăiesc înconjuraţi de femei, multe femei, cu magnetismul lor negativ, Răducu Opaiţ înţelegea totdeatma altceva decât ce trebuie. Oricum, de la el nu te puteai aştepta să aibă o iniţiativă. Pe badea Ghiţă, vechi liberal, politica îl învăţase multe. Nu cred că greşesc, dar ñ şi dresase. în calitate de primar era exclus să nu fi fost pus deloc-deloc la curent cu ce se clocește. S-a jurat însă în faţa noastră pe Sfânta Cruce că habar n-avea nici el de ninaic. La ora când cei trei jandarmi înarmaţi au

coborât din accelerat, eu lipseam de la gară. Iar impiegatul şi ceilalţi care erau de faţă nu mi-au spus nimic, considerând că stmt pentru postul de grăniceri de la pod.

N-am izbutit nici să stabilim cât de important era planul în mintea celor de la Cernăuţi, dacă executarea lui fusese încredinţată tmui simplu şef de post. Executarea, vreau să zic şi comanda. Putea fi o operaţitme de rutină, cum au fost mai multe attmci în partea noastră de ţară. Pe Popescu, oricum, nu-l ducea mintea la subtilităţile deduse de noi. Ca un functionar conştiincios, tiebuia să execute întocmai şi la timp tm ordin care vine de sus, indiferent ce-i cere să facă acel ordin.

Cu sătenii Tilihoi şi Prepeliţă el fusese şi înainte o dată la fermă, în ceea ce pare a fi fost o recunoaştere şi o familiarizare cu locurile.

De data asta îi chemă la post tot pe cei doi, fiecare cu căruţă pregătită şi cal. Micul convoi se puse în mişcare când soarele cobora spre asfinţit: căruţa lui Prepeliţă în faţă, unde urcase şi Popescu, cu pistolul în toc prins la centiron, cei tiei jandarmi şi Tüihoi înghesuiţi în următoarea. Stiăbătură astfel la pas uliţa mare, cu colbul gros de-o palmă şi încă fierbinte. Ai fi zis că satul e anume pustiu, ca să nu-şi dea seama nimeni ce urmează. Abia în câmp Prepeliţă dădu bici calului.

Din ce s-a povestit mai târziu, la fermă reparatul podelelor din odáÜe de jos ale conacului se terminase de o zi, două, acoperişul era şi el gata, cu draniţă nouă pe mai bine din jumătate de suprafaţă, şi câteva femei erau ţinute la văruit. Fuseseră însă cheltuiţi toţi banü disponibüi, până la ultimul leu, amănunt pe care-l ştiau doar Gavril şi moş Onofrei. Am reuşit să aflu că tot atimci călugăraşul se pregătea de plecare. Nu cimoştea nimeru când anume şi încotio va pomi, aceasta fiind tieaba lui, ca oaspete, şi a stăpânului, a gazdei. La orele dupá-amiezü de care vorbim, doamna Katiia fiind la şcoală, în sat, deasupra curţUor pustü plutea lâncezeala atâtor tieburi intiempte şi răsuna doar uguitul, ca un lătiat, al portmibeüor invizibüi. Fiind zi de lucm, curţUe şi acareturüe rămâneau aproape pustii până spre seară.

în luncă, era primul cosit la lucemă. De acolo, aflat cu SudiţU şi cu femeile aduse la întors brazda uscată, la greblat, la stiâns căpiţele, Gavrü zărise cele două tiâmbe de praf gălbui. Cu toată distanţa mare

se citea perfect direcţia: două cămţe neanimţate care vin în goană spre fermă. Nu mai era mult şi intiau întie şimrUe de duzi plantaţi de Wagner, după care venea Hziera întunecată cu arborü parcului. Poate - s-a speculat mult şi asta - Gavril a avut o presimţire. Regula sa, atunci când avea treabă, regulă ştiută prea bine de toţi, era simplă: cine are nevoie de el va şti unde să-l caute. Cu toate astea, acum s-a aruncat fără nici o vorbă în şa şi a plecat în goana mare spre fermă, iar în urma lui, pe jos, a pornit şi Petrică Suditu.

Când cele două căruţe intrară, uruind cu roţile pe bolovanii aleii, în curtea conacului era, aşadar, pustietate şi pace şi le ieşi înainte doar un băiat de la grajduri. Pentru ce aveau de gând cei tocmai sosiţi im motiv raţional de grabă nu exista. Popescu îşi instruise însă oamenii să acţioneze ca la pericol, preîntâmpinându-l prin viteza surprizei. Căci a existat, fără îndoială, rm plan. Aşa cum l-am refăcut noi, fusese gândit ca toate să meargă repede, cât mai simplu, excluzându-se orice neprevăzut. Altfel ce să înţelegi? Erau patru bărbaţi, fiecare cu arme şi muniţie ca la război. Asta presupxme im pericol mare căruia trebuie să i se facă faţă. Lângă surpriză, trebuia chiar din prima clipă să se procedeze şi cu brutalitate, întrucât violenţele doar nouă, după aceea, ne apar ca absurde şi inutile, ele fiind o regulă veche de când lumea la orice atac. Aşa că violenţa era obligatorie.

Căruţele opriră la peron, tot după plan, şi jandarmii săriră imediat jos. Ca şi prima oară, uşa dublă, cu sticlă şi ochiul rotund al luminatorului de deasupra erau scoase pentru vopsit şi rămăseseră astfel. Se lucrase dimineaţa, uneltele folosite şi câteva găleţi erau risipite peste tot, cele două uşi puse pe capre la umbră, spaţiul de trecere fiind obturat. în liniştea grea, lichidă, răsună atunci primul zgomot, uşa grea răsturnată din alergare, bubuitul surd al izbiturii de pietre, sticla spartă ca o explozie cu sute de cioburi. Ulterior, se văzu că, intenţionat sau nu, jandarmii se împiedicaseră într-o găleată, iar vopseaua grasă de ulei se scursese pe trepte de sus până jos.

Băiatul de la grajduri va povesti că rămăsese pe loc înlemnit. Cu toate astea, nu-l luase nimeni în seamă şi n-avea de ce să-i fie frică, cel puţin deocamdată. Cei doi săteni, vizitiu, ştiau ce urmează şi stăteau cu hăţurile in mână, fiecare in căruţa Ixii. Semnul trebuia să-l

dea Popescu. Pentru băiat, care nu înţelegea nimic din ce se petrece la distanţă de cinci, şase paşi, putea fi şi ceva la care abia îţi reţii râsul. Era linişte iarăşi. Uguiau, tot mai tare, doar hulubii alungaţi din podul reparat al conacului şi oploşiţi undeva, la remizele din fundul curţii.

Prima oară, singur fiind, Popescu nu riscase să intre în clădire şi să cotrobăiască acolo, dar acum îşi pregătise oamenii s-o facă. Băiatul îşi dădea seama ce se întâmplă mai mult după zgomotele dinăvmtiu, uşi izbite puternic, tiopăit de bocanci pe scară, câte o voce sprmând ceva de neînţeles: cei tiei se împărţiseră luând la rând odaie cu odaie. Şi se mai văzu că era foarte simplu, nici o uşă încuiată, peste tot pereţi cu var neuscat şi lenmărie dată cu vopsea de care încă se Upea degetul. Unica uşă încuiată era cea de la dulapul cu acte al lui moş Onofiei care, dinti-rm motiv obscur, din neglijenţă sau lene, n-a fost forţată. Nu peste mult, imul din jandarmi apăru cu puştile rămase de la Wagner, găsite în rastel. Le aducea ca pe un tiofeu, Popescu îi făcu serrm să le pună în căruţa lui Prepeliţă. Durase zece minute, poate un sfert de oră, dar nu mai mult. Fără vorbe şi cu o asemenea viteză, încât băiatul nici nu îndrăznise să respire, hipnotizat şi - în felul lui - fermecat de spectacol. La un moment dat o siluetă stingheră în alb apăru şi dispăru repede printie copacii parcului şi răsună un hohot de râs ca un chiţcăil: cni deadea Olesia, al doilea martor. Probabil fusese ascnnsă tot timpul în tufişuri, de unde urmărise sosirea celor două căruţe cu oameni înarmaţi şi-l recunoscuse şi pe omul negru şi mic. Popescu o zărise şi o recunoscuse şi el pe rusoaica nebună, dar nu-i acordă nici o importanţă.

în reconstituirea noastră, apare ca sigur că şeful de post fusese incimoştinţat de prezenţa călugăraşului Ia fermă. El comimicase asta mai departe şi primise dispoziţiuni. Urmarea logică, nesesizată de noi pe moment, fusese trimiterea celor trei jandarmi. Probabil Popescu găsise între oamenii din sat luaţi cu ziua la fermă şi pe cineva care să-i dea raportul zilnic, fiind ţinut la curent mai bine decât oricare din noi cu ce se întâmplă. Nu întreb cum de nu-şi dădea seama că nu e nimic care să încalce legea şi să pună în pericol ordinea de drept, cum se spune astăzi foarte frumos. întreb, in schimb, de ce un biet

slăbănog, neînstare să ucidă o muscă, trecând prin lume cu mâinile goale e în stare să producă o asemenea vânzoleală şi să pună nişte bărbaţi înarmaţi în alarmă? Prin ce anume inspira el această teroare? Deşi poate e vorba exclusiv de ură şi de automatismele ei, de rutina ei distrugătoare. Cu toate că nici astfel nu se încheagă o explicaţie satisfăcătoare.

Confiscarea armelor care era prima parte a planului se reaUzase când apăru pe potecă Hiuţă, din direcţia opusă celei pe unde câteva clipe înainte trecuse în fugă rusoaica. Era desculţ, cu capul gol şi uşor de identificat după anteriu. De surpriză, văzându-l că vine direct spre el, Popescu păru că îşi pierde vocea, iar din gâdej îi ieşi un gâjâit ameninţător.

- Stai pe loc! i-a strigat apoi răguşit Şi-a scos pistolul din toc şi-a mai strigat odată: Stai că trag!

Trei lucruri se întâmplară apoi aproape simultan. Călugărul executase ce i se poruncea, oprindu-se ascultător din mers. O făcuse firesc, cu zâmbetul lui decolorat şi timid, în care nu exista nici cea mai slabă împotrivire. La acelaşi ordin, jandarmul cu puştUe în braţe le aruncase în căruţă şi plecase cu paşi mari spre Iliuţă, care stătea cuminte in aşteptare. în plan, mai mult ca sigur era prevăzut ca, la arestare, Motrescu lUe să fie şi legat şi e plauzibil că asta intenţiona să facă jandarmul. între timp, dinăuntru, apăruseră în pas alergător şi ceilalţi doi. Câte minute să mai adăugăm? înlenmit, băiatul de la grajduri, singurul martor valabil, a pierdut socoteala de aici înainte.

Pe acesta, Iliuţă îl intimida. Domnişorul Gavril îi inspira un sentiment mai complicat în care, deşi nu bătea oamenii şi foarte rar ridica vocea, manifestându-se ca un stăpân supărat, era şi teamă. Ca şi ceilalţi zilieri pe lUuţă nu-l privea însă ca pe o fiinţă omenească în came şi oase. în mintea lui, de aceea, nu se făcu nici o legătură întie stiigătele şefului de post şi persoana călugăraşului. Nu îndrăzni totuşi să schiţeze nici un gest, nici măcar s-o ia la fugă, cu picioarele parcă înşumbate în pământ.

Nimeni n-a înţeles de ce nu s-a ascuns Hiuţă. Căci e xm fapt, băiatul de la grajduri a fost de faţă: el venea drept spre cei sosiţi la fermă anume ca să-l reţină şi să-l ducă în sat cu ei, iar de acolo să-l expedieze la Cernăuţi. Ar fi putut, uşor, să fugă, am fantazat noi

ulterior. Sau să se ascxmdă. Pentiu că în cotloanele fermei, în podxirile grajdurilor, în fânare, existau ascunzişuri de care nişte stiăini n-ar fi dat niciodată socotind şi că se însera. Ar fi putut apoi, pe întimeric să se furişeze spre huciurile Nistrului, unde era imposibil să-i dea va de urmă. Putea fi scos de acolo şi ti-ecut peste apă cu un barcaz al pescarilor. De ce n-a fugit?

Cel de-al treilea lucru care s-a întâmplat în succesiunea foarte rapidă a mişcărilor a fost atunci când, strigând fără rost la călugăraş (nu-şi va mai aminti nimeni ce anume strigau) şi înghesuindu-se unul - sau poate doi deodată -, i-au sucit braţele la spate ca să-l lege: copilul cu im singur ochi. Ionică, a ţâşnit exact in acea clipă. Nu se aştepta nimeni la asta, cu atât mai puţin Iliuţă. Copilul care se ţinuse mereu scai de el îl urmărise şi de data asta, dar de la distanţă. Se ascunsese însă văzându-l pe şeful de post, pe care era imposibil să-l uite. Aşteptase în ascunzătoare, într-un tufiş. Şi pe el ca şi pe celălalt băiat, de la grajduri, frica îl paralizase iniţial. Poate jandarmii îl şi văzuseră, dar nu-l luaseră în seamă. Şi el era tot o ciudăţenie inofensivă a locului ca şi rusoaica nebimă care dădea târcoale şi a cărui umbră albă o văzuseră de câteva minute. Fuseseră luaţi prin surprindere şi în primul moment nicitmul din cei trei nu reaUză ce vroia copilul slăbănog, cu cămaşa ruptă pe pieptul costeliv şi părul zbârlit şi de ce se năpustise asupra lor. Atacul era tăcut, mut, dar şi cu iuţeala tmei sălbăticiuni turbate scăpate din laţ. De cealaltă parte erau trei bărbaţi zdraveni, cu puşcă în spate şi bocanci grei in picioare. Reconstituirea de aici înainte e lactmară şi ne putem bizui doar pe supoziţii.

Nu e deloc sigur că Popescu a dat vreun ordin cu voce tare în plus faţă de ce era stabilit că trebuie făcut. Nu e sigur nici că le-a strigat să-l lege. Dacă de la Cernăuţi fuseseră expediate încoace recomandări pentru a fi luate măsuri de prevedere la reţinerea lui Iliuţă, care urma să fie executată acum, Popescu ştia exact ce înseamnă asta. Adică, o oarecare împotrivire în asemenea situaţii trebuie obligatoriu avută în vedere. Orice om sănătos la cap se lămurea însă pe loc că Iliuţă e altceva decât un bandit periculos pe care să te năpusteşti şi să-l pui la pământ, să-l imobilizezi. Realizase el asta? (Popescu nu era un tâmpit.) Era dispus să accepte că planul

nu se potrivea deloc cu ce era de făcut? înverştmarea celor trei jandarmi de a-l imobiliza pe călugăraş era ceva caraghios şi prostesc, fără rost, în care însă n-avea cine să intervină. Urmase o scurtă încleştare şi, e ciudat, băiatul de la grajduri nu-şi amintea să-l fi văzut pe călugăraş trântit la pământ, chiar dacă acesta nu părea şi nici n-ar fi fost în stare să opună o adevărată rezistenţă. De câteva ori, jandarmii îl aruncară pe copil la o parte. Acesta sărea însă imediat în sus ca împins de im arc şi se arunca orbeşte, cumva la întâmplare, muşcând şi zgâriind ca o pisică.

Repet: nu e sigur deloc că pe durata acestei nebimii preltmgite imobilizarea şi legarea călugăraşului reuşise. Putem bănui doar că el a încercat atât cât îi era in putinţă să-l protejeze pe copil. în învălmăşeală a intervenit nu se ştie cum şi o puşcă, scoasă de pe xunăr, probabil folosită ca bâtă. Băiatul de la grajduri n-a sesizat asta. Până aici. Prepeliţă şi Tilihoi, asistaseră şi ei de la distanţă, fiecare din căruţa lui la ce se întâmplă. Ştiau ce va fi, dar nu era treaba lor. De Popescu le era teamă, nici nu era în firea lor să se amestece în ce nu-i priveşte şi nici nu presimţeau vreo primejdie. Prima împuşcătură atunci a fost. Imediat după asta se auzi şi un cal venind în goană, răpăitul copitelor pe aleea care tăia în două curtea din dos, iar mai aproape un fir de voce, un scâncet de durere şi, ca şi cum s-ar fi înţeles.
săriră din căruţă amândoi deodată şi o luară la Îiij',ă. în lu-ma lor s-a auzit iarăşi glasul şefului de post:

- Stai pe loc! Stai pe loc îţi spun! Descălecă şi ridică mâinile!

După care a răsunat a doua împuşcătură şi, imediat, a treia. Probabil a fost şi a patra, dar nu e sigur.

Când Petrică Suditu a ajuns acolo, venit în fuga mare din luncă, în curte era linişte şi doar Nuşka veghea nemişcat ca o statuie, cu şaua pe el şi botu-nspumat. Ţiganca şi o femeie au venit şi ele imediat după züier. Nehotărâţi, pentru că rm grup de patru jandarmi înarmaţi nu încurajează pe nimeni, se apropiau şi dulgherii care auziseră împuşcăturile tocmai din fundul parcului, de pe acoperişul pe care pimeau draniţa şi veneau să vadă ce se întâmplă. Se lăsa şi seara şi toate sunetele aveau im mic ecou înfundat. Copilul zăcea în iarbă şi doar ceva mai târziu femeile vor veni să-l ia şi să-l ducă în

casă. într-o căruţă trasă aproape cu un jandarm care mâna calul fuseseră aburcate ceva mai devreme două corpuri. Coşul căruţei fiind gol, se vedeau perfect: două mari obiecte distincte, forme întunecate, inerte. Această căruţă întoarse şi o luă din loc. în cea de a doua, cu toate puştile anmcate ima peste alta, şi cele confiscate şi cele ale jandarmilor, Popescu sări din mers după o privire circulară spre cei care începeau să se adune tăcuţi, tot mai mulţi, in marginea curţii.
*

Eu cred că pe Motrescu Ilie l-ar fi ucis oricum, fiind ordin de sus. Un număr oarecare de legionari bucovineni trebuiau împuşcaţi exemplar, spre luare aminte, cum s-a şi întâmplat, şi în xmele locuri corpurile neînsufleţite au fost lăsate pe şanţ o zi sau mai multe.

Soarta lui Gavril M. a fost să ajtmgă în bătaia glonţului ca pe front, unde nevinovăţia nu cântăreşte nimic. Nu s-a aflat nici cine a tras în el şi nici de ce. Era însă scris să fie aşa. Soarta e chiar succesiimea acestor semne ierogHfice presărate pe traseul care duce la deznodământ şi din care am reuşit să nu uităm doar o mică parte, poate nu cea mai importantă.

Despre Katria pot să-ţi spun doar că a judecat până la capăt altfel decât noi toţi.

Trăsurica ei cu care se întorcea de la şcoală când aproape se întunecase s-a încrucişat cu cele două căruţe în locul unde începeau şirurile duzilor lui Wagner, aşadar la ieşirea în câmp. Venind din urmă pe jos, Tilihoi şi celălalt, dezertorii, au asistat de la distanţă la această încrucişare. S-a văzut cum ea a tras de hăţuri, încetinind. Gestul era al celui ce întâlneşte pe drum nişte străini venind tocmai din direcţia casei sale. Popescu s-a ridicat în picioare şi-a biciuit calul.

Oricât de ciudat pare, drumul dintre fermă şi sat de obicei era pustiu. Cei care totuşi îşi făceau de lucru pe acest tiaseu o crmoşteau şi ca nepoată a morarului şi ca învăţătoare, şi ca nevasta domnişorului de la fermă. Cu Popescu se ştiau. Reacţia lui pare să fi fost în legătură cu cele două corpuri anmcate în coşul căruţei şi neacoperite. Intuise, zic eu, de unde va veni primejdia tocmai pentiu că n-o luase în calcul, nu figura în plan. Iar ea simţise moartea. Deşi era altfel de femeie, vreau să sptm nu ima care se înfricoşează lesne.

A dat bice şi ea celor doi cai roibi de Ia tiăsurică şi în câteva cHpe a fost Ia conac.

Oamenü se adunau tăcuţi în locul unde se trăseseră cele trei sau patru focuri de armă, cineva adusese o lumânare care ardea pusă pe un ciot sau pe o piatră în obscuritate. Nici aici nu ştim mai mult. Cel mai aproape de ea în acel foarte scurt, infim interval a fost tot băiatul de la grajd, găsit colo cu Nuşka de căpăstru cu care nu ştia ce să facă. Dar el nu-şi amintea să fi fost întiebat. A văzut-o sărind din mers din tiăsură, a pierdut-o din vedere un minut sau două şi iarăşi a văzut-o, de data asta cu puşca ei în mână. De unde o scosese? Nu ştim. A verüt apoi spre armăsar, procedând exact ca stăpânul, bătându-l adică mai întâi uşor cu palma pe greabăn. Ultima oară a fost atunci când a încălecat şi a pornit în goană. Moş Onofrei, pus de mine, a încercat de mai multe ori să-l tiagă de limbă pe acest martor. Dar de la el nu se mai putea scoate nimic.

Ce mai ştim sigur? Ştim că, gonind nebimeşte, Katiia a ajuns căruţele din urmă cam la jumătatea distanţei dintie fermă şi sat. Acolo, pe marginea drumului, a şi fost pusă, după obicei, o cruce care atunci când au venit ruşU în vara lui 1940 a dispărut. Nu mă hazardez să spun ce-a fost în mintea ei când şi-a luat puşca. Pentiu jandarmü care-şi vedeau de drum prin întunericul primelor ore ale nopţii, un întuneric paşnic, pHn de rumoarea asurzitoare a greierilor şi îmbălsămat de ierburile câmpului încă nerăcit, tiebuie totuşi să fi fost o mare surpriză descoperind-o înarmată, cu puşca ţinută în dreapta, la şold: zărind-o că vine după ei se mulţumiseră să încetinească... S-a povestit că i-a ocolit, a făcut o buclă ca să le iasă în faţă. Ca să înfrunţi patiu bărbaţi înarmaţi tiebuie să ai ceva foarte precis în minte în afară de curaj. Pare-se că ea avea intenţia să-i oprească. Nici pentiu ei fata in alb pe tm cal negru nu era ceva care-ţi iese în cale în fiecare zi. Punându-li-se de-a curmezişul, oricum, s-au oprit. Există ipoteza că ea a descălecat: o ipoteză între altele. Fie în şa, fie pe jos, puşca ei cu ţeava retezată rămâne im obiect imposibil de mascat chiar şi în beznă. Eu cred că i-a oprit ca să-şi ceară bărbatul. Ştiind însă, aşteptându-se, cu luciditatea ei de nemţoaică, la refuz, cel puţin la refuz. Aş înclina aşadar spre ideea că nu şi-a luat puşca să se apere, ca-n celelalte

drumuri ale ei, cu sania, prin viscole. I-am auzit pe unii spunând că ea a tras prima. Cu acest gen de puşti, se tiage fără a mai ochi şi de aceea cât mai de aproape. Capătul ţevii e la o palmă de ţintă. Glonţul are o asemenea forţă de izbire, încât un animal lovit se dă de tiei ori peste cap ca o minge. Am auzit că unui om împuşcat din faţă şi de aproape glonţul îi face o gaură în care poţi să vâri punmul. în câmpul pustiu n-a atizit insă nimeni nimic.

începând de a doua zi, s-au spus multe prostii. (Câteva Ie revendic şi eu.) Se ştie sigur doar că, în conformitate cu o dispoziţiime expresă, cele patiu cadavre aduse în sat pe întuneric au fost expediate, sub pază, in aceeaşi noapte, la Cernăuţi. Altceva, alte fapte care să conteze cu adevărat faţă de ce ţi-am spus, nu mai ştiu.
*

... M-am întors în gara mea de pe Nistru în 1941, la jumătate de pas în urma armatei care tiecuse Prutul. Nu e uşor şi nu e o fericire grozavă să te reinstalezi înti-im loc pe imde au tiecut ruşii, ca turmele de porci din Biblie, dar asta-i altă poveste... Din cei pe care-i ştiam, din funcţionărime, unii muriseră, altora li se pierduse urma, câţiva n-au mai vrut să revină din Ţară. Era în locul tuturor acestora destulă lume nouă, dar nici im jucător de tarok pe care să-l iau în serios, tratându-l de la egal la egal. într-una din primele săptămâni de război m-am încrucişat pe uliţa mare cu o femeie. Era o babă scofâlcită, îndoită aproape în unghi drept, păşea greu, sprijinită într-o botă. Nu mai ştiu ce anume mi-a atras atenţia asupra ei, ceva familiar, în tot cazul. A întins mâna neagră ca xm vrej în direcţia mea, făcându-mă să tresar: era ca şi cum, prin aer, prkitr-o prelxmgire de aer, m-ar fi atins. Nu smit superstiţios sau prea fricos, dar m-am ferit. Cine e? am întiebat după ce tiecuse. E ţiganca de la fermă. Tina, mi-a spus nu ştiu cine. O vrăjitoare. Am ţinut-o minte pentiu că s-a întâmplat să scap din toate şi să mai tiăiesc o jumătate de secol, ceea ce înseamnă că asta mi-a şi ghicit, probabil.

Nu ştiu cum au tiecut cei patiu ani de război. îmi mai amintesc că, înti-o zi, paşii m-au dus - era duminică tlimineaţa - spre biserica plină până la uşă doar de femei şi xmde nu mai intiasem de mult. Era în ultimul martie şi noaptea se auzea tot mai aproape geamătul surd al timurilor ruseşti. Trebuia să înceapă (nu-mi mai făceam iluzii)

noua noastiă plecare în bejenie şi mi-a venit în minte ce-mi povestise Gavril M. despre momentul său de ispită şi îndoială când, la începuturi, in prima lui vară pe Nistiu, dăduse piept cu grozăviile secetei. Cine dă ploaie când pământul ne crapă de uscăciune? Ca şi el, tiăiam zi şi noapte starea cea insuportabil de rea de neîncredere şi exasperare. Ce vrăji să fac? Cărui zeu să mă închin?

M-am apropiat de uşă să tiag cu urechea. Rostite ilc o voce care nu era a lamentabilului tarokist Neculăiţă Posteucă răsimau cuvintele bine ştiute ale litaniei cu îndemnul lor poruncitor: să ne rugăm!

- Pentru buna întocmire a văzduhului, pentru îmbelşugarea roadelor pământului şi pentru vremuri paşnice...! Mila, viaţa, pacea, sănătatea, mântuirea, cercetarea, lăsarea şi iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu...!

Am îngenimcheat lângă prag, printre babele care s-au înghesuit să-mi facă loc. Dar eram cu ochii uscaţi şi cu sufletul ingheţat. Spune şi tu, de la cine să fi sperat că ne va veni totuşi salvarea? Dar va veni?

FINE

CUPRINS

I. DOMNIŞORUL 7
II. PĂCATUL SAU O POTECĂ,
PRIN IARBĂ, SPRE CASĂ..... 141
III. DOMNIŞOARA KATRIA 205
IV. O FATĂ CA UN SOLDAT..... 328

V. CURAŢI ŞI LUMINAŢI 417
ROHANVl ROMÂNESC AL SECOLULUI

Poveste de dragoste din misterioasa Bucovină de nord, cu un călugăr, o vrăjitoare, un austriac dispărut iară urmă, cu împuşcături şi războiul care bate la uşă.El e agronom, singuratic şi are vise nesăbuite. Ea e o adolescentă cu păr alb, nepoată de morar neamţ şi care colindă prin stepa înzăpezită, cu glonţ pe ţeava puştii, ca să se apere la nevoie.

Sunt paşnicii ani '930, dar vine istoria şi le spulberă pe toate.